U-lands information och internationell solidaritet

Ur KB:s samlingar
Digitaliserad år 2013
KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

Betänkande av biståndspolitiska utredningen

SOU 1977:73

U-lands information och internationell solidaritet

Betänkande av
biståndspolitiska utredningen

SOU 1977:73

723

Statens offentliga utredningar
1977:73
Utrikesdepartementet

U-landsinformation och internationell solidaritet

Betänkande av biståndspolitiska utredningen

Stockholm 1977

Omslag Håkan Lindström
Jernström Offsettryck AB

ISBN 91-38-03744-0
ISSN 0375-250X
Gotab, Malmö 1977

Rättelselapp till
SOU 1977:73 U-landsinformation

Sidan 2

Anna Wieslander	Teckningar
Idé: Hera, Uppsala Fotograf: Fotografen AB	Affischen *U-veckan 1977*
Tecknare EWK, Ewert Karlsson	Affischen *Framtiden i våra händer*
Sten D Bellander	Fotografier: Collages på trycksaker och tidskrifter
Bo Axelzon	Utställningen "Nu går vi" SIDA, U-Forum
Ragnar Fahlström	Maria Herena med "Aktiviteter för barn" SIDA, U-Forum
Paul Rimmerfors	Byläkare i den indiska byn Pattikalyana intervjuas under SIDA/Sö-seminarium
Paul Rimmerfors	Arbetslösa gruvarbetare i La Oroya, Peru, samtalar med deltagare i SIDA/SÖ-seminarium

Sidan 143

6.8 Informationsanslaget i framtiden

Anslaget för u-landsinformation har under 1970-talet vuxit från 2,5 miljoner kr. till närmare 16 miljoner kr.

Till statsrådet Ola Ullsten

Kungl. Maj:t bemyndigade den 8 december 1972 chefen för utrikesdepartementet att tillkalla högst tio sakkunniga med uppdrag att företa en utredning angående Sveriges utvecklingssamarbete med u-länderna.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallade departementschefen den 2 februari 1973 såsom sakkunniga riksdagsledamöterna Torsten Nilsson (s) tillika ordförande, Åke Gustavsson (s), Knut Johansson (s), Sture Korpås (c), Anna-Lisa Lewén-Eliasson (s), Bertil Måbrink (vpk), Anna-Lisa Nilsson (c), Per Petersson (m), David Wirmark (fp) och Bertil Zachrisson (s). Den 3 november 1973 entledigades Zachrisson på egen begäran från sitt uppdrag och ersattes av riksdagsledamoten Georg Andersson (s). Den 11 november 1976 entledigades Torsten Nilsson på egen begäran från sitt uppdrag. Till ny ordförande utsågs Sture Korpås.

Den 21 april avgav de sakkunniga, som antagit namnet biståndspolitiska utredningen, huvudbetänkandet *Sveriges samarbete med u-länderna* (SOU 1977:13). I ett kommande betänkande avsåg utredningen behandla frågor rörande u-landsinformation och biståndsförvaltningens organisation.

I tilläggsdirektiv daterade den 12 maj 1977 preciserades utredningens uppdrag.[1] Arbetet med informationsfrågorna borde redovisas i ett särskilt betänkande före den 1 november 1977. Utredningen, som då hade nio ledamöter, borde kompletteras med ytterligare två ledamöter. I sitt arbete med förvaltningsfrågorna borde utredningen på lämpligt sätt knyta företrädare för berörda personalorganisationer och annan expertis till sig.

I maj 1977 kallades ytterligare två sakkunniga samt två experter till utredningen. Fr. o. m. den 16 maj 1977 förordnades rektor Olle Engström (fp) och riksdagsledamoten Bo Siegbahn (m) som sakkunniga samt generaldirektören i SIDA Ernst Michanek och departementsrådet i utrikesdepartementet Thord Palmlund som experter. Som personalrepresentant, med ställning som expert, förordnades byrådirektören i SIDA Brita Östberg fr. o. m. den 1 juli 1977.

Avdelningsdirektören Börje Ljunggren, biträdande sekreterare i utredningen, förordnades den 31 maj 1977 som sekreterare. Till biträdande sekreterare fr. o. m. den 1 september 1977 förordnades avdelningsdirektören Dag Ehrenpreis.

I föreliggande betänkande *U-landsinformation och internationell solidaritet* behandlas den statliga och statligt finansierade u-landsinformationens framväxt och utbyggnad under 1970-talet. Avslutningsvis redovisas de förslag till principer och riktlinjer som utredningen vill framföra. Utredningen har

[1] Tilläggsdirektiven till utredningen bifogas (bil. 1).

under arbetets gång anordnat ett stort antal sammanträden med företrädare för myndigheter och organisationer som arbetar med u-landsinformation. SIDA:s materialproduktion har sakgranskats journalistiskt och pedagogiskt. U-landsintresserade journalister har beretts tillfälle att framföra synpunkter.

Reservation har avgivits av Georg Andersson, Åke Gustavsson, Knut Johansson, Anna Lisa Lewén-Elisasson samt Bertil Måbrink avseende det generella bidragssystemets utvidgning samt av Per Petersson och Bo Siegbahn avseende SIDA:s roll i u-landsinformationen och SIDA:s egen informationsverksamhet, principerna för fördelning av generella bidrag, u-landsinformationens saklighet samt informationsanslaget i framtiden.

Särskilt yttrande har avgivits av Bertil Måbrink avseende organisationerna och u-landsfrågorna.

Stockholm den 1 december 1977

Sture Korpås

Georg Andersson	*Olle Engström*	*Åke Gustavsson*
Knut Johansson	*Anna Lisa Lewén-Eliasson*	*Bertil Måbrink*
Anna-Lisa Nilsson	*Per Petersson*	*Bo Siegbahn*
David Wirmark		

/Börje Ljunggren
Dag Ehrenpreis

Innehåll

1 *Den statligt finansierade u-landsinformationens framväxt* 9
1.1 Inledning 9
1.2 1 %-målet och informationsverksamhetens mål och form . 11

2 *SIDA:s fyraårsplan för 1971/72–74/75 – decentralisering till folkrörelserna* 15
2.1 Inledning 15
2.2 U-landsinformationens mål och SIDA:s roll 16
2.3 U-landsopinionen och den ekonomiska och sociala situationen 17
2.4 Folkrörelserna i centrum 19
2.5 SIDA:s egen informationsverksamhet 22
2.6 Fyraårsplanens mottagande 25
2.7 Kritik av fyraårsplanen 26

3 *Huvuddragen i informationsverksamhetens utveckling sedan 1972* . 31
3.1 Inledning 31
3.2 Anslagsutvecklingen 1972/73–77/78 31
3.3 Beredningen för u-landsinformation 33
3.4 SIDA:s samarbete med vissa enskilda organisationer . . . 36
3.5 Riksdagens revisorers kritik av informationsverksamheten . 38
3.6 U-landsopinionen i Sverige 43
3.6.1 Opinionsundersökningar 43
3.6.2 Informationsklyftor på u-landsområdet 50
3.6.3 Organisationerna och u-landsfrågorna 55
3.7 U-landsinformation i internationellt perspektiv 57

4 *Folkrörelsernas och övriga organisationers u-landsinformation* . . . 63
4.1 Inledning 63
4.2 Fyraårsplanens inriktning av studieförbundens och löntagarorganisationernas informationsverksamhet 65
4.3 Studieförbundens u-landsinformation 67
4.3.1 Bidragssystemet och bidragsutvecklingen 67
4.3.2 Verksamhetsformer och erfarenheter 70
4.3.2.1 Inledning 70
4.3.2.2 Studieförbundens målbeskrivningar 71
4.3.2.3 U-landsinformationsbidragens fördelning på u-landsresor, materialproduktion etc. 74

4.3.2.4 Delegeringssträvanden och samarbete . . . 78
4.3.2.5 Studiecirkelverksamheten 79
4.3.2.6 Föreläsningar, kurser, konferenser och seminarier, lokala informationsmöten, utställningar etc. 81
4.4 Löntagarorganisationernas u-landsinformation 83
4.4.1 Bidragssystemet och bidragsutvecklingen 83
4.4.2 Verksamhet och erfarenheter 84
4.5 Övriga enskilda organisationers u-landsinformation: bidrag efter ansökan 90
4.6 SIDA:s samarbete med vissa enskilda organisationer . . . 95

5 *SIDA:s egen informationsverksamhet* 103
5.1 Informationsuppdraget 103
5.2 Anslagsutvecklingen 103
5.3 Informationsbyråns organisation och arbetsformer 104
5.4 Samarbetet med massmedia 107
5.5 Materialproduktionen 112
5.6 Upplysningstjänst, utställningar m. m. 116
5.7 Rapport från SIDA 118
5.8 Samarbetet med utbildningsväsendet 120
5.9 Planering och resultatvärdering 127

6 *Överväganden och förslag* 131
6.1 Målen för u-landsinformationen 131
6.2 U-landsopinionen och informationsutbudet 133
6.3 SIDA:s roll i u-landsinformationen–pluralism och samordningsbehov 134
6.4 Folkrörelsernas och övriga organisationers u-landsinformation 136
6.4.1 Folkrörelseinriktningen 136
6.4.2 Bidragssystemets vidareutveckling 138
6.5 SIDA:s egen informationsverksamhet 140
6.6 Saklighet och profilering 142
6.7 Utvärderingar och förnyelse 143
6.8 Informationsanslaget i framtiden 143

Reservationer
1. Reservation av Georg Andersson, Åke Gustavsson, Knut Johansson och Anna Lisa Lewén-Eliasson avseende kapitel 6 Överväganden och förslag avsnitt 6.4.2 Det generella bidragssystemets vidareutveckling 145
2. Reservation av Bertil Måbrink avseende kapitel 6 Överväganden och förslag avsnitt 6.4.2 Det generella bidragssystemets vidareutveckling 146
3. Reservation av Per Petersson och Bo Siegbahn avseende kapitel 6 Överväganden och förslag avsnitt 6.3 SIDA:s roll i u-landsinformationen och 6.5 SIDA:s egen informationsverksamhet, avsnitt 6.4.1 Folkrörelseinriktningen, 6.6 Saklighet och profilering samt 6.8 Informationsanslaget i framtiden 146

Särskilt yttrande

1. Särskilt yttrande av Bertil Måbrink avseende kapitel 3 Huvuddragen i informationsverksamhetens utveckling sedan 1972 avsnitt 3.6.3 Organisationerna och u-landsfrågorna. 153

Bilaga 1 *Tilläggsdirektiv* 155
Bilaga 2 *Föreskrifter för beredningen för u-landsinformation* . . . 157
Bilaga 3 *Beredningens för u-landsinformation synpunkter på den statliga u-landsinformationen och statens samarbete med folkrörelserna* 159
Bilaga 4 *Studieförbundens medlemsorganisationer* 163
Bilaga 5 *Utgifter för informationsverksamheten 1965/66–76/77* . . 171
Bilaga 6 *Bidrag till studieförbund, löntagarorganisationer och övriga organisationer samt samarbete med enskilda organisationer 1972/73–1977/78* 173
Bilaga 7 *Organisationer som erhållit bidrag efter ansökan under budgetåren 1972/73–1976/77* 177
Bilaga 8 *Bidrag efter ansökan vid de senaste bidragstillfällena – organisationer/informationsprojekt/belopp* 187
Bilaga 9 *SIDA:s informationssamarbete med enskilda organisationer 1972/73–77/78* 193
Bilaga 10 *SIDA:s informationsbyrås materialproduktion* 195
Bilaga 11 *Utställningar i SIDA:s U-Forum 1972–1977* 205
Bilaga 12 *Tidskriften Rapport från SIDA* 209

Figur 2.1 *Fyraårsplanens kostnader fördelade på olika verksamhetsområden* 22
Figur 5.1 *Informationsbyråns organisation och bemanning* 106

Tabell 1.1 *SIDA:s informationsbudget för 1970/71* 14
Tabell 3.1 *Anslagsutvecklingen under 1970-talet* 32
Tabell 3.2 *Opinionens inställning till biståndsanslaget* 45
Tabell 3.3 *Den önskade procentuella fördelningen av inkomstökningen 1975–1980 i olika socialgrupper (Sifo-undersökning)* . . . 48
Tabell 4.1 *Bidrag till och samarbete med enskilda organisationer* . . 64
Tabell 4.2 *Bidrag till studieförbunden budgetåret 1972/73* 68
Tabell 4.3 *Bidrag till studieförbunden budgetåren 1975/76 och 1976/77* 70
Tabell 4.4 *Studieförbundens användning av bidragen* 74
Tabell 4.5 *Studieförbundens u-landsresor* 75
Tabell 4.6 *Studieförbundens studiecirklar i internationella ämnen* . . 80
Tabell 4.7 *Bidrag till löntagarorganisationerna 1972/73–1977/78* . . 83
Tabell 4.8 *Bidrag efter ansökan – översiktlig bild* 91
Tabell 4.9 *SIDA:s informationssamarbete med enskilda organisationer 1972/73–1977/78* 97
Tabell 5.1 *SIDA:s egen informationsverksamhet 1972/73–1977/78* . 104

1 Den statligt finansierade u-landsinformationens framväxt

1.1 Inledning

Ända sedan början av 1950-talet har en kontinuerlig upplysningsverksamhet om u-länderna förekommit i Sverige.

Det svenska biståndet hade ursprungligen opinionsbildning hemma som ett huvudsyfte och hela organisations-Sverige engagerade sig i detta arbete inom ramen för den 1952 tillskapade Centralkommittén för tekniskt bistånd till mindre utvecklade länder, kallad CK.[1] En gynnsam svensk opinion skulle främst komma de multilaterala programmen till del.

Under en tioårsperiod bedrev CK i samarbete med folkrörelser och riksorganisationer – ungdomsorganisationerna, fackföreningsrörelsen, arbetsgivarna, kvinnoorganisationerna, kooperationen, hjälporganisationerna, missionen m. fl. – ett upplysningsarbete i form av kurser, föredrag, artiklar och bulletiner.

Informationsverksamhet utgjorde ett centralt inslag i de stora insamlingarna Sverige Hjälper, Utan Gränser m. fl. Härigenom tog, som SIDA:s generaldirektör betonat, "folkrörelserna och de stora organisationerna . . . initiativ till det svenska engagemanget i bistånd till u-länderna".[2] Den första Sverige Hjälper-insamlingen organiserades 1955. Betydande belopp insamlades, men "det viktigaste resultatet var dock att press, radio, skolor och biografkedjor medverkade helhjärtat och hjälpte till att sprida CK:s budskap om solidaritet med de fattiga folken".[3] 1961 ordnades en andra Sverige Hjälper-insamling. Insamlingskostnaderna täcktes genom särskilda bidrag från LO, TCO, SAF och KF. KF:s insamling "Utan Gränser", som var ett annat initiativ med stor genomslagskraft, startades 1958.

Missionen hade redan länge bedrivit verksamhet i u-länder. Dess liksom Röda korsets och andra hjälporganisationers arbete betydde hela tiden mycket för opinionsbildningen.

I SIDA:s första försöksprogram för den statligt finansierade informationsverksamheten (1968) beskrevs detta tidiga informationsarbete sålunda:

"Detta arbete utförs decentraliserat inom det stora flertalet av enskilda organisationer och folkrörelser och når från centrala riksförbund i stor utsträckning ut i regionala och lokala föreningar. Man kan tala om en rationell folkbildningsuppgift. Politiska partier deltar i arbetet med upplysningskampanjer, som siktar till ökade kunskaper om u-landsproblemen. Pressens och radions roll är av utomordentlig betydelse för nyhets- och åsiktsförmedling."

[1] Framställningen nedan bygger på Sixten Hepplings PM *Den svenska u-hjälpens tidiga historia* (1973).

[2] Ur remissvar på Riksrevisionsverkets *Granskning av SIDA:s informationsverksamhet* (1972).

[3] Heppling.

FOLKRÖRELSERNA TOG INIATIVET TILL DET SVENSKA BISTÅNDET

Också inom den helstatliga Nämnden för internationellt bistånd (NIB) som årsskiftet 1961–62 ersatte CK, uppfattades informationsarbetet som en huvuduppgift. Nämndens informationsavdelning borde vara en "ideologisk kraftkälla", organisatoriskt jämställd med övriga tre huvudenheter (prop. nr 174, 1961).

Så sent som 1967–68, SIDA:s tredje verksamhetsår, var dock den statligt finansierade u-landsinformationen, finansiellt sett, av relativt ringa omfattning (235 000 kr budgetåret 1967/68). Det året lades grunden för dagens omfattande u-landsinformation i Sverige, samtidigt som – och som en följd av att – 1 %-planen antogs.

I 1965 års instruktion för SIDA (Kungl Maj:ts instruktion nr 666, 1965) gavs styrelsen ett brett definierat informationsuppdrag. Det ålåg styrelsen "att sprida upplysning om biståndsverksamheten och i samband därmed om de underutvecklade ländernas och områdenas problem."

Instruktionen rymde båda de mål för informationsverksamheten – ökad förståelse för biståndsverksamheten och fördjupade kunskaper om u-länderna – som angavs av statsmakterna då 1 %-planen beslutades. Då instruktionen år 1973 reviderades förstärktes betoningen av det u-landscentrerade målet. Det ålåg styrelsen särskilt att:

"sprida upplysning om utvecklingen i utvecklingsländerna och om de sociala, politiska och ekonomiska faktorernas roll i denna utveckling samt om Sveriges insatser för att bidra till ekonomisk och social utveckling och utjämning i dessa länder."[4]

[4] SFS 1973–687.

1.2 1 %-målet och informationsverksamhetens mål och former

Propositionen nr 101 år 1968, i vilken det föreslogs att det statliga utvecklingsbiståndet skulle planeras med sikte på att biståndsanslaget budgetåret 1974/75 skulle motsvara 1 % av bruttonationalprodukten, utgör också ett centralt dokument för den statligt finansierade u-landsinformationen.

Utrikesministern förklarade i propositionen att 1 %-målet skulle kräva en stor informationsinsats:

"I samband med den nu förestående utbyggnaden av det svenska biståndsprogrammet kommer betydande anspråk att ställas på SIDA:s informationsverksamhet. Det kommer att finnas behov av fyllig information om användningen av de finansiella och personella resurser som Sverige direkt och genom internationella organisationer ställer till förfogande för utvecklingssamarbete. SIDA:s medverkan kommer i ökande utsträckning att påkallas för information om de länder och folk, som vårt bistånd avser. Informationsverksamhet behövs för att vidmakthålla och stärka allmänhetens intresse och stöd för vårt utvecklingssamarbete med u-länderna."

Ett nära samband ansågs föreligga mellan informationsverksamheten och utbildningen och rekryteringen av experter. En intensifiering av den allmänna informationsverksamheten utgjorde, menade utrikesministern, en av förutsättningarna för den av SIDA beräknade ökningen av expertrekryteringen.

I sin anslagsframställning för 1968/69 hade SIDA begärt 350 000 kr för informationsverksamhet. Detta belopp fann utrikesministern otillräckligt med tanke på det föreslagna biståndsprogrammet. Från SIDA begärdes ett mera ambitiöst förslag varpå styrelsen återkom med begäran om totalt 600 000 kr för "en betydande ökning av produktionen av de slag av informationsmaterial som främst begärs av skolor, intresseorganisationer och massmedia samt en intensivare informationsverksamhet." (Prop. 101, 1968)

Statsutskottet, som redan vid riksdagarna 1966 och 1967 uttalat sitt intresse för en förstärkt informationsverksamhet "om u-ländernas och biståndsverksamhetens villkor", underströk i sitt utlåtande (nr 1968:128) de i propositionen anförda kraven på en aktiv informationsverksamhet genom att betona behovet av "en plan för en vidgad informationsverksamhet kring u-ländernas problem." Man konstaterade att olika undersökningar visat:

"att det alltjämt inom breda folklager . . . dröjer kvar åtskilligt av bristande kunskaper och missuppfattningar om – eller likgiltighet inför – u-ländernas utvecklingsproblem och om biståndsverksamhetens innehåll, syften och betingelser. En ökad, snabb, mångsidig, objektiv och intresseväckande informationsverksamhet på detta område har därför en utomordentligt viktig funktion att fylla, och statens ansvar i detta sammanhang består inte minst i att ställa lämpligt informationsunderlag till förfogande för den fria debatten och opinionsbildningen."

Att SIDA skulle svara för statens medverkan i informationsverksamheten ifrågasattes inte. Utskottet fann det dock nödvändigt att betona att SIDA:s informationsverksamhet "på ett värdefullt sätt kompletterats och stötts av många enskilda organisationer, exempelvis av folkrörelserna, de politiska organisationerna och missionen, och av såväl fasta som fria medarbetare i press, radio, television, etc." Utskottet såg som angeläget att samarbetet

mellan SIDA och dessa organisationer och dessa individer utvecklades: "Det är angeläget att den direkta och indirekta samverkan på opinionsbildningens och upplysningsverksamhetens område som finns mellan dessa frivilliga organisationer och personer å ena sidan och SIDA å den andra fortsätter och att den ytterligare breddas och fördjupas."

I statsutskottets utlåtande angavs också två övergripande mål för informationsverksamheten, ett mera "biståndscentrerat" och ett mera "u-landscentrerat", nämligen

att skapa större förståelse och vidgat engagemang för den offentliga biståndsverksamheten (här inkluderas även det rekryteringsfrämjande syftet), samt

att förmedla djupare kunskaper om och väcka intresse för u-ländernas situation.

Statsutskottets utlåtande, som alltjämt utgör statsmakternas mest allmänna definition av informationsverksamhetens mål, gavs en vid, u-landscentrerad tolkning i det program för budgetåret 1969/70 – karakteriserat som "ett inledande försöksprogram i en framtida alltmer vidgad informationsverksamhet" – som SIDA framlade hösten 1968, som svar på utskottets begäran om en långtidsplan:

"Informationen om u-land och bistånd kan även ses som en del av den allmänna utvecklings- och folkbildningsuppgift som skall göra det svenska samhället bättre anpassat för en värld där de internationella kontakterna och samarbetsrelationerna blir allt viktigare . . . Målet för informationen om u-länderna bör vara att hos medborgarna skapa en mer realistisk – mindre nationellt begränsad – verklighetsuppfattning. Med ett utplånande av skiljaktigheter mellan individens egen, subjektiva världsbild och den verklighet vi i dag lever i bör följa en ökad insikt om de behov av förändringar som finns i ett världssamhälle som till stora delar präglas av svält, sjukdom och okunnighet."

Statens medverkan i en vidgad informationsverksamhet kring u-ländernas problem borde, menade SIDA, inriktas på

"att aktivt bidraga med underlag för en allsidig debatt samt att verka för en samordning av, stimulera och mobilisera en vidgad upplysning och opinionsutbildning om u-ländernas situation. Det senare begreppet bör ses i dess vidaste bemärkelse innefattande politiska, ekonomiska, sociala och kulturella aspekter med avseende på såväl förhållandena inom respektive u-land som på dess relationer till i-länder och andra u-länder."

För att "skapa förståelse och vidgat engagemang för den offentliga "biståndsverksamheten" (statsutskottet 1968:128), räckte det inte, betonade SIDA, att enbart redovisa fakta:

"Det är väsentligt att stimulera en information som vid sidan av enskilda fakta även redovisar tolkningar av dessa och klargör utvecklingsprocessens och biståndsverksamhetens komplicerade natur och vår begränsade kunskap i dessa frågor.

En ökad insikt om vår omvärld blir meningsfylld först då den leder till handling, varför möjligheterna till positiva förändringar genom biståndsverksamhet bör uppmärksammas i informationsverksamheten."

Vid sidan av de aktiva informationsåtgärderna fanns uppgiften att "till-

fredsställa ett växande behov av "service", växande förväntningar om statliga informationstjänster av alla slag." De växande anspråken från allmänhet, organisationer, massmedia, universitet och andra myndigheter utgjorde "ytterligare ett motiv för en utbyggnad av resurserna för statens information på u-landsområdet."

SIDA:s "rolltolkning" erhöll statsmakternas stöd. I statsutskottets utlåtande nr 84 år 1970 förklarades vad gäller informationsverksamheten om u-ländernas villkor att denna "inte minst" bör syfta till

"att hos allmänheten öka förståelsen för dessa länders sociala och kulturella förhållanden lika väl som deras ekonomiska villkor och förutsättningar. Man bör, på olika vägar öka möjligheterna för den breda allmänheten att på ett konkret sätt uppleva u-ländernas verklighet. Genom de kraftigt ökade resurser, som de senaste åren ställts till SIDA:s förfogande för informationsverksamhet och som i betydande utsträckning bedrivs i samarbete med enskilda organisationer, folkrörelser, utbildningsväsende, press, radio och television, ökar även förutsättningarna för att u-landsinformationen skall ta sig alltmer levande och instruktiva former".

I sin verksamhetsberättelse för 1968/69 säger SIDA att budgetåret 1968/69 kan "sägas representera en vändpunkt i den eftersträvade utvecklingen från en i huvudsak passiv till en vidgad, övervägande aktiv information".

SIDA:s snabbt växande informationsbudget – 1,7 mkr anvisades för 1969/70 och för 1970/71 beräknades 2,5 mkr – gjorde det inte bara möjligt för verkets informationsbyrå att utvidga tidigare pågående aktiviteter utan också att pröva nya slag av informationsåtgärder. Olika SIDA-publikationer – bl. a. foldrar om alfabetisering och familjeplanering – kunde ges ut i större upplagor, tidskriften Rapport introduceras och filmer om näringsforskning i Etiopien, om Fredskåren, om vattenförsörjning i Tanzania och om familjeplanering framställas. Kursverksamheten för olika lärar- och elevkategorier och för representanter för folkrörelserna kunde utvidgas och i ökad utsträckning förläggas till u-länder. I samarbete med Skolöverstyrelsen arrangerades u-landskurser för fortbildningskonsulenter och metodiklektorer i syfte att få fram material till lärarnas fortbildning. För ledare inom regionala FN-föreningar anordnades i samarbete med Svenska FN-förbundet en liknande kursresa. Representanter för Statens ungdomsorganisationers landsråd SUL inbjöds att medfölja till Sydasien på en resa som företogs av medlemmarna av riskdagens statsutskott. En alfabetiseringsutställning framställdes i samarbete med svenska UNESCO-rådet. Samarbetet med enskilda organisationer utvidgades i enlighet med statsmakternas intentioner till att omfatta bidrag till dessa för deras egen informationsverksamhet (1969/70 fördelades 300 000 kr på 35 bidrag) – och därmed lades den andra grundstenen för dagens informationsverksamhet. Ett stipendieprogram för författare och journalister introducerades.

Budgetåret 1970/71 fördelade sig informationsbyråns budget på följande sätt:

Tabell 1.1 SIDA:s informationsbudget för 1970/71 (kr)

	Budget
Basinformation	
Rapport från SIDA	250 000
Övrig basinformation	650 000
Skolväsendet	260 000
Högre utbildning och forskning	
Forskningsstipendier	100 000
Läromedel m. m.	30 000
Kursverksamhet m. m. i samarbete med enskilda organisationer	240 000
Bidrag till enskilda organisationer inkl. utlysning m. m.	620 000
Press, radio, TV, övriga kulturella och kommersiella producenter	
Stipendier inkl. lönekostnadspålägg, utlysning m. m.	255 000
Journalistkurser, artikeltjänst m. m.	105 000
Effektbedömning opinionsundersökning m. m.	65 000
Summa	2 575 000

Skolväsendet, forskningen, enskilda organisationer samt press, radio och TV hade identifierats som "målgrupper" och flertalet av dagens informationsformer – materialproduktion, tidskriften Rapport, utställningarna, stipendieprogrammen, kursverksamheten och bidragen till folkrörelserna – hade funnit eller börjat finna sin form.

Det dröjde dock till september 1971, då SIDA framlade den av statsmakterna begärda långtidsplanen innan informationsverksamheten fick dagens starka tonvikt på folkrörelserna. Genom SIDA:s fyraårsplan lades grunden för 1970-talets flerdubbling av informationsanslaget. I väntan på planen var statsmakterna inte beredda att höja medelsanvisningen mer än nominellt. Anslaget för 1971/72 var bara 250 000 kr större än 1970/71 års anslag, trots att styrelsen begärt en ökning från 2,5 mkr till 4,0 mkr.

2 SIDA:s fyraårsplan för 1971/72–74/75 – decentralisering till folkrörelserna

2.1 Inledning

Den av statsmakterna begärda fyraårsplanen för SIDA:s informationsverksamhet avsågs omfatta budgetåren 1971/72–74/75, dvs. sträcka sig till och med det budgetår under vilket 1 %-målet skulle uppnås. Planen skulle framlagts samtidigt med anslagsframställningen för 1971/72 (aug. 1970) men enligt styrelsens bedömning fanns vid den tidpunkten "ännu inte tillräckligt underlag från de senaste årens ökade informationsverksamhet för en så pass omfattande framtidsplanering som det här var frågan om." Trots att planen kom ett år senare än statsmakterna begärt valde styrelsen att hålla fast vid den ursprungligen avsedda perioden "för att inte annars ta med ett år som ligger efter det för 1 %-målet fastställda slutåret." Planen innefattade därför egentligen bara tre år. Styrelsen valde dock att kalla den en fyraårsplan "bl. a. utifrån den motiveringen att det nu löpande budgetåret (1971/72) utnyttjas som ett år för detaljplanering av verksamheten under de därpå följande tre åren."

Fyraårsplanen var ett omfattande dokument, men karaktäriserades ändå som en skiss. För åren bortom petitaåret – 1973/74 och 1974/75 – angavs endast preliminära belopp. Med ledning av de erfarenheter som vunnes av verksamheten under 1971/72 och av inte minst de diskussioner, som styrelsen under året avsåg föra med löntagarorganisationernas och övriga folkrörelser rörande u-landsinformation avsåg styrelsen att i samband med anslagsframställningen för 1973/74 "ta definitiv ställning till informationsverksamhetens fortsatta bedrivande och omfattning."

SIDA var redan en av de statliga myndigheter, som hade den mest omfattande informationsverksamheten. Att så var fallet torde, menade styrelsen,

"sammanhänga med att den verksamhet, som SIDA har att förklara motiven och innehållet i, bedrivs långt utanför landets gränser, och att den övervägande delen av medborgarna som en följd härav har små möjligheter att själva se resultaten av och bilda sig en uppfattning om gjorda insatser. Rätten till information – som i sin tur skall möjliggöra kommunikation – är lika självfallen här som på områden där den enskilde medborgaren har personliga rättigheter att bevaka och skyldigheter att fullgöra."

Viljan att motsvara riksdagens krav på bättre samhällsinformation hade liksom FN-strategin för "det andra utvecklingsårtiondet" DD2, med dess

betoning av "mobilisering av den allmänna opinionen", spelat stor roll. "Behovet av att i den allmänna opinionen bättre förankra 1 %-planen" hade dock varit den viktigaste faktorn vid utarbetandet av planen. "Det må räcka", påpekade styrelsen, "att hänvisa till den oro, som försports i den allmänna debatten rörande vår förmåga att nå 1 %-målet inom den fastställda tidsramen." Styrelsen fann det vara helt i överensstämmelse med den anda som präglat 1971 års riksdagsdebatt när den begärde "kraftigt ökade resurser under de kommande åren för en informationsverksamhet, som i första hand bör bedrivas inom och genom de stora folkrörelserna."

För fyraårsperioden beräknades snabbt växande utgifter. En omedelbar anslagsfördubbling föreslogs och under den period som planen omfattade skulle beloppen i det närmare femdubblas (mkr):

1971/72	1972/73	1973/74	1974/75
2,75	6,50	10,15	13,10

Cirka en halv procent av det totala – växande – biståndsanslaget (1 250 mkr 1972/73) skulle därmed komma att användas för informationsverksamhet.

2.2 U-landsinformationens mål och SIDA:s roll

I ett inledande avsnitt i planen om *informationsverksamhetens mål* och innehåll konstaterade styrelsen att riksdagen angivit dels ett "biståndscentrerat" mål, dels ett mer "u-landscentrerat." Ett nära samband fanns mellan de båda, menade styrelsen. Någon motsättning behövde det inte bli fråga om. Fick biståndsinformationen ordentlig förankring i u-landsinformationen kunde man inte längre dra någon riktig gräns mellan de båda informationstyperna, och de båda målen förenades utan svårighet:

"Det nära sambandet mellan biståndsinformation och u-landsinformation framgår inte minst när man ser på behovet att konkretisera u-landsverkligheten för svensk publik. Information kring svenska biståndsinsatser blir en naturlig väg att fånga intresset och att leda intresset i riktning mot u-ländernas problem. Men för att detta skall lyckas fordras att biståndsinsatserna presenteras och behandlas som vad de är, nämligen bidrag till u-ländernas egna utvecklingsansträngningar och inte isolerade insatser med ett självständigt liv ("Svenska projekt i u-land"). När biståndsinformationen får en sådan inriktning och förankring i u-landssituationen – vilket blivit möjligt i och med att biståndet verkligen har integrerats i u-ländernas utvecklingsarbete – kan man inte längre dra någon gräns mellan de båda informationstyperna, och de båda målen förenas utan svårighet".

Med hänvisning till det ovan citerade (sid 12) målavsnittet i SIDA:s första informationsplan gör styrelsen bedömningen att det alltjämt är:

"väsentligt att ge det övergripande målet för informationen denna vida och u-landscentrerade innebörd. Det är även viktigt att göra informationen problemorienterad. Förståelse för u-ländernas situation, deras problem och utvecklingsansträngningar samt deras relationer till industriländerna utgör en förutsättning för förståelse av utvecklingssamarbetet, dess karaktär och problem. Med u-landsinformationen som bakgrund kommer biståndsinformationen in i ett realistiskt sammanhang och får

rimliga proportioner. I denna mening har det u-landscentrerade målet en primär betydelse i informationsarbetet."

Undersökningar av den svenska opinionen i u-lands- och biståndsfrågor gav, menade styrelsen, stöd för en sådan slutsats. För att övervinna det motstånd mot informationen som tycktes finnas måste verksamheten ges en ambitiös målsättning och långsiktig inriktning:

"SIDA:s arbete blir ett element i det svenska samhällets internationalisering och nyorientering för den värld vi skall leva i 1980, 1990 och 2000."

De olika avsnitten i fyraårsplanen präglades av "en genomgående strävan att integrera den biståndsinriktade informationen i en vidare u-landsinriktad information och att ständigt hålla det stora u-landscentrerade målet i sikte."

SIDA hade en nyckelroll genom sin erfarenhet och kontakt med u-landsproblemen, men SIDA:s roll var en av flera:

"Andra roller spelas av skolan, universiteten, massmedia, organisationerna och inte minst familjerna, där den grundläggande attitydpåverkan äger rum. De långsiktiga riktlinjerna blir orealistiska utan stöd av många andra statliga viljeyttringar och av initiativ och planmässiga insatser av organisationer och enskilda."

2.3 U-landsopinionen och den ekonomiska och sociala situationen

Kunskapen om *den svenska u-landsopinionen* var fortfarande ganska ofullständig. Den hade dock förbättrats avsevärt sedan statsutskottet gjorde sin ovan citerade bedömningen (sid. 11) genom den undersökning som gjordes 1968 av Stig Lindholm och som 1970 publicerats i avhandlingen *U-landsbilden*. Lindholm presenterade åtta generella slutsatser:

- "allmänna opinionens kunskap om och intresse för u-länder, u-hjälp och närliggande frågor är låg."
- "u-länderna och deras problem uppfattas som avlägsna och endast i ringa utsträckning en del av det som i djupare mening angår oss."
- "attityderna till u-länder och u-hjälp präglas av inkonsistens".
- "trots den låga kunskapen och det ringa engagemanget omfattas u-länderna av många med en viss allmän välvilja. Solidaritet med andra människor anses av de flesta vara det viktigaste motivet för u-hjälp."
- "denna välvilja och solidaritet synes av resultaten mera bygga på en vag allmän känsla av medmänsklighet än på kunskap om och analys av situationen. Man kan därför ställa sig skeptisk till solidaritetens hållbarhet i situationer, där mera kännbara uppoffringar krävs."
- "kunskapen om u-länder, intresset för och positiviteten till problemen samvarierar med olika bakgrundsvariabler av såväl socioekonomisk som psykologisk karaktär. Intresset och positiviteten ökar kraftigt med stigande kunskap om u-landsförhållanden och u-hjälpsfrågor, men avtar ju mera maktlös man känner sig inför skeendena i världen och den egna livssituationen."
- "yngre människor har i allmänhet en positivare inställning än äldre. Tonåringar (15–19 år) har dock jämsides med personer över 60 år den lägsta kunskapen. Detta drar skolans nuvarande effektivitet som kunskapsförmedlare i u-landsfrågor i tvivelsmål."

□ "sammanfattar man intrycken av resultaten från denna undersökning och jämför dem med utbudet av information om u-länder i olika slag av massmedia är kontrasterna slående. Mycket information finns att hämta men ytterst lite hämtas."

Människans *planeringshorisont* måste vidgas, betonade Lindholm. Villkoren för att så skulle kunna ske var starkt beroende av *medvetande* i meningen *förmåga* att *uppfatta sammanhang* i omgivningen och hos oss själva, och – inte minst viktigt – vår egen relation till omgivningen. Planeringshorisonten samvarierade med såväl yttre faktorer, chanserna att agera och inte bara reagera, som med upplevelsen av maktlöshet.

Massmedia, inklusive skolan, tycktes fungera dåligt som spridare av u-landsinformation: "många massmedier sänder information, men de är sändare utan mottagare." För Lindholm framstod det som en illusion att hoppas att enbart etermedia och press inom rimlig tid skulle vidga planeringshorisonten.

Syftet med informationen avgjorde vad som återstod att göra. Ville vi endast:

"på kortast möjliga tid höja u-hjälpens kvalitet – via frivillig insamlingsverksamhet eller genom medborgarnas tysta accepterande av snabbt stigande biståndsanslag – är det sannolikt att vi med hjälp av redan existerande informationskanaler kan väcka ännu några sovande samveten eller söva vaknande protester. Färg-TV ger medlidandet nya dimensioner.

Vill vi sakligt, och utan att vädja till allmosekänslor och allmän välgörenhetsanda, minska sannolikheten för protester mot den u-hjälpspolitik som förs och mot de stigande anslagen, så är vi strax i ett sämre läge.

Vill vi gå ännu ett steg, och med vår information söka skapa en allmän opinion, som inte bara passivt accepterar hjälpens omfattning utan också diskuterar dess målsättning och former och söker initiera nya sådana, då befinner vi oss i en krävande situation. Detta är samtidigt, utifrån de grundläggande värderingar jag diskuterat . . ., den enda acceptabla målsättningen för informationsspridandet.

Att stimulera framväxandet av en sådan opinion kan väl hävdas vara ett arbete på lång sikt. Hur lång beror på hur bråttom vi tycker att vi har."

Enligt Lindholm var det ett oeftergivligt krav för all seriöst syftande u-landsinformation att inte lämna mottagarna "i sticket" vad gäller deras egna möjligheter till handling. Den information som gavs av u-landsinformatörerna fick inte vara sig själv nog utan måste fungera "som ett material för den enskilde att själv gå vidare med. Till sökande av ny information och ny handling." En central fråga blev:

"vilka konkreta situationer ger möjlighet att sprida information, som – följd av handling enskilt eller kollektivt – kan ge positiv förstärkning med avseende på egen påverkningsförmåga? Kanske måste vi, samtidigt som vi söker att med bibehållande av perspektiven konkretisera u-landsproblemen, inse att medvetenhet börjar hemma. Att vi måste gå till mycket nära ting för att väcka idén att man överhuvud taget kan påverka förlopp man tidigare betraktat som opåverkbara. Att det gäller att ta sig över en tröskel."

En alternativ strategi för u-landsinformation antyddes:

"när våra förfäder slutade klänga i träd fick de händerna fria och skapade civilisationen. Om vi ska kunna förbättra den måste vi klättra ner ur våra träd och få syn på gräsrötterna."

Ur främst Lindholms avhandling, vars betydelse för informationsplaneringen betonades i fyraårsplanen, drog styrelsen två grundläggande slutsatser:[1]

"informationsverksamheten måste planeras i ett *långsiktigt* perspektiv – även en fyraårsperiod förefaller kort för att uppnå de grundläggande attitydförändringarna. Snabbt verkande insatser bör alltså kompletteras med mycket långsiktiga insatser, t. ex. i skolundervisningen och vuxenutbildningen."

"Den måste engagera *många krafter i samhället* förutom SIDA – för att ge många grupper den känsla av autonomi och egen insats som är väsentlig och för att uppnå integrationseffekten".

Vårt moraliska engagemang för u-länderna och de fattiga folken berodde, betonade styrelsen, av våra egna sociala och ekonomiska villkor. Det vore orealistiskt att i informationsarbetet inte beakta sambandet mellan "fortsatta u-landsinsatser och den sociala och ekonomiska utvecklingen i vårt land." Genom den informationsverksamhet som SIDA:s fyraårsplan ville få till stånd borde göras klart att u-landsinsatserna måste vägas mot inhemska mål, lika väl som att den inrikespolitiska debatten och prioriteringar mellan olika inhemska behov alltid borde ske i beaktande av vårt lands internationella ansvar. Att få människor att förstå sambandet mellan strukturproblemen i våra egna länder och stödet till utvecklingsansträngningarna i de fattiga länderna var "en av u-landsinformationens viktigaste uppgifter".

Det utvidgade samarbetet med folkrörelserna borde i hög grad bygga på integrationsprincipen, informationen borde i görligaste mån vara integrerad i meningen att näraliggande inrikespolitiska frågor togs som utgångspunkt. Efter hand som studier och diskussion utvecklades (inom bl. a. studiecirkelarbetet) kunde man t. ex. "på ett pedagogiskt lämpligt sätt införa vårt moraliska ansvar för – men också nationella intresse utav – ett internationellt perspektiv på våra inhemska konsumtionsbehov och välfärdsmål". Information om förhållandena i andra länder – om kultur och religion, kommunal planering eller skolsystem, djurliv eller natur – kunde stimulera till ökad vidsynthet och internationellt medvetande.

2.4 Folkrörelserna i centrum

Tonvikten i fyraårsplanen lades på ett *utvidgat samarbete med löntagarorganisationer, studieförbund och andra folkrörelser.* Det befintliga bidragssystemet, introducerat 1968, föreslogs vad gällde löntagarorganisationerna och de av Skolöverstyrelsen godkända studieförbunden – två kategorier av organisationer som styrelsen ansåg ha "särskilda förutsättningar att självständigt genomföra en informationsinsats som når ut till ett stort antal medborgare" – bli ersatt av ett nytt generellt bidragssystem. Det nya systemet innebar "en långt driven delegering till berörda organisationer" mot att de åtog sig "ett uppdrag att öka sin information om u-länderna och utvecklingssamarbetet". Helhjärtade insatser från de fyra största politiskt och/eller fackligt förankrade studieförbunden (ABF, TBV, Vuxenskolan och Medborgarskolan) bedömdes vara "en av de viktigaste förutsättningarna för att statsmakternas intentioner att vidga engagemanget för u-ländernas sak i Sverige skall kunna förverkligas."

[1] Lindholm tog avstånd från planen i en artikel i tidskriften *Rapport* (1971:9). Hans huvudsakliga kritik avsåg informationsverksamhetens målsättning, som han fann alltför inriktad på enprocentplanens förankring, samt informationsplanens synsätt på arbetsfördelningen mellan förtroendevalda – vidare informatörerna – och enskilda medlemmar.

Övriga organisationer och folkrörelser borde liksom dittills efter ett ansökningsförfarande kunna ifrågakomma för bidrag till sin u-landsinformation. Som exempel nämndes de religiösa och ideella organisationerna, hjälporganisationerna samt kooperationen. Också samarbetet med vissa organisationer, som FN-förbundet, Sveriges ungdomsorganisationers landsråd och Folkbildningsförbundet, föreslogs utbyggt. Den strävan till delegering som var grundprincipen för den föreslagna bidragsgivningen, skulle gälla även för det kurs- och seminariearbete m. m. som sedan länge bedrevs i samarbete med dessa organisationer.

Det var av avgörande betydelse, menade styrelsen, att SIDA lät informationen om internationella förhållanden, om u-länder och om utvecklingsarbete organiseras och kanaliseras enligt de förutsättningar som folkrörelse-Sverige bjuder. Genom folkrörelsernas studie och informationsverksamhet kunde en allmän förstärkning och utvidgning av den internationella medvetenheten åstadkommas, som borde få "epidemiska" konsekvenser med efter hand genomgripande betydelse för vårt samhälle."

Den starka betoningen av folkrörelsernas roll motiverade styrelsen sålunda:

"Inom folkrörelserna i vårt land är man klar över att ingen kunskapsförmedling eller opinionspåverkan är effektivare än den som sker just genom organisationer och föreningsliv. Den som är medlem av en organisation lyssnar i allmänhet särskilt uppmärksamt till den egna gruppens företrädare. Man litar på kamrater och kollegor, som fått förtroendet att företräda ens egna intressen. Man förutsätter också att förtroendemän och -kvinnor skaffar sig nödvändiga kunskaper som underlag för viktiga förhandlingar, styrelsebeslut etc. Själv hinner eller orkar en enskild medlem sällan att efter en ansträngande arbetsdag i fabrik eller på kontor sätta sig in i alla invecklade frågor som kan gälla avtalstolkning, företagsekonomi, kommunal planering eller skattepolitik.

Förtroendevalda och funktionärer inom våra folkrörelser har således ett stort ansvar och ett starkt inflytande över informationsurval och opinionsbildning. De påverkar och förmedlar politik och debatt som formar utvecklingen i samhället. De förmedlar information och väcker opinioner som har avgörande betydelse när medlemmar och organisationer går att fatta beslut i olika frågor. De förtroendevalda representerar miljoner människor vilkas åsikter och förslag kommer till uttryck på arbetsplatser, i studiecirklar och föreningsliv. De förtroendevalda förmedlar information och kunskaper från kongresser, konferenser och avtalsförhandlingar. Opinioner och relationer inom detta "system" formar vårt "folkrörelse-Sverige". Folkrörelsernas ställning, inflytande och ansvar för utvecklingen i vårt land är unik i jämförelse med de flesta andra länder. Vare sig det gäller vuxenundervisning, sociala reformer, avtalsfrågor, miljöfrågor, trafikomläggning, kulturdistribution eller *internationella frågor* så spelar folkrörelserna en avgörande roll i den svenska demokratin.

Folkrörelsernas inflytande på utvecklingen i Sverige är bl. a. avhängigt de stora organisationernas riksomfattande karaktär och höga medlemstal. När denna "apparat", bestående av hundratusentals representanter, styrelseledamöter, funktionärer, arbetsplatsombud, studieorganisatörer etc. tar itu med en informationsuppgift eller kampanj av något slag, avsätter det oftast resultat som påverkar politiska beslut och utvecklingen i samhället på ett avgörande sätt. Enskilda människor som inte så lätt låter sig påverkas av "anonyma" reklambroschyrer eller ens vädjanden och information genom radio och TV, kan förmås att engagera sig aktivt i studier och debatt kring frågor som aktualiseras genom personliga kontakter av kamrater och representanter i föreningslivet, på möten, i studiecirklar och ute på arbetsplatserna."

Folkrörelsebetoningen var, konstaterade styrelsen, inte något okontroversiellt. Det var lätt att finna uttalanden från skilda håll i den pågående samhällsdebatten, som ifrågasatte folkrörelsernas roll. Man påminde t. ex. om att var femte vuxen svensk inte hade någon politisk eller facklig anknytning, och man menade att många organisationsmedlemmar inte hyste odelat förtroende för sina förtroendemän. Mot de stora organisationerna satte särskilt ungdomen decentralisering och lokalgemenskap. Folkrörelsebegreppet sådant det utvecklats i Sverige var för många "inte liktydigt med den gräsrotsdemokrati de drömde om". Sådana invändningar gick, underströk styrelsen, "inte att vifta bort för den som har att söka de mest effektiva formerna för att sprida information i u-landsfrågan och väcka engagemang för de fattiga folken." Men, förklarade styrelsen

"det faktum att det inte finns någon kanal, inkl. folkrörelserna, att med säkerhet nå alla, hindrar inte att man just genom folkrörelserna enligt styrelsens uppfattning når längre än om man väljer någon annan identifierbar målgrupp. Därför bör folkrörelserna ges prioritet i informationsverksamheten."

Planen syftade inte bara till att till allt fler människor ge både mer och bättre information utan också till att öka förutsättningarna för kommunikation med allmänheten. Folkrörelserna erbjöd former där enskilda människor kunde nås i för dem naturligt sammanhang och där återförening av synpunkter, idéer och förslag till de politiska partierna kunde stimuleras:

"Inte minst syftar den starka betoningen av folkrörelsernas roll – och den decentralisering av verksamhet till folkrörelserna som föreslås – till att skapa former där enskilda människor nås i ett för dem naturligt sammanhang, där de har nära till praktiska möjligheter att aktivt medverka och ge sina åsikter tillkänna. Särskilt bör återföringen av synpunkter, idéer och förslag till de politiska partierna kunna stimuleras av den ökade u-landsinformation inom folkrörelserna, som planen avser att få till stånd."

I satsningen på u-landsinformation genom folkrörelserna såg biståndsorganet en angelägen möjlighet att återskapa de intima kontakter som präglat biståndsverksamheten under dess första skede. SIDA:s generaldirektör konstaterade i sitt tidigare citerade svar på RRV:s ifrågasättande av beslutet att välja folkrörelserna som huvudkanal för u-landsinformationsverksamheten:

"Det var folkrörelserna och de stora organisationerna som på 50-talet tog initiativet till det svenska engagemanget i bistånd till u-länderna. När staten övertog ansvaret för och finansieringen av verksamheten knöts ett 60-tal representanter för folkrörelserna till ett rådgivande organ inom den nybildade Nämnden för internationellt bistånd. Inom SIDA har styrelsen, ehuru med begränsat antal ledamöter, fyllt funktionen att vara ett forum för kontakt med folkrörelseengagemanget i u-landsfrågan. Styrelsen har emellertid själv under senare år känt ett växande behov att i takt med biståndets tillväxt under enprocentplanen bygga ut kontaktnätet med folkrörelserna. Den har också uppfattat såväl uttalanden i propositioner som de årliga riksdagsdebatterna kring Sveriges deltagande i utvecklingssamarbetet som uppmaningar till en klarare prioritering av folkrörelserna som samarbetspartner i u-landsinformationen."

De enskilda organisationernas andel av informationsanslaget skulle enligt fyraårsplanen växa snabbt, från 1/3 till 2/3. Vid periodens slut skulle "folkrörelse-posten", inklusive medel för samarbete med Svenska FN-förbundet, Sveriges ungdomsorganisationers landsråd SUL, Folkbildningsförbundet

m. fl. organisationer, uppgå till 9 milj. kr av totalt 13 milj. kr.

Följande diagram visar den föreslagna utvecklingen av den relativa fördelningen mellan olika delposter:

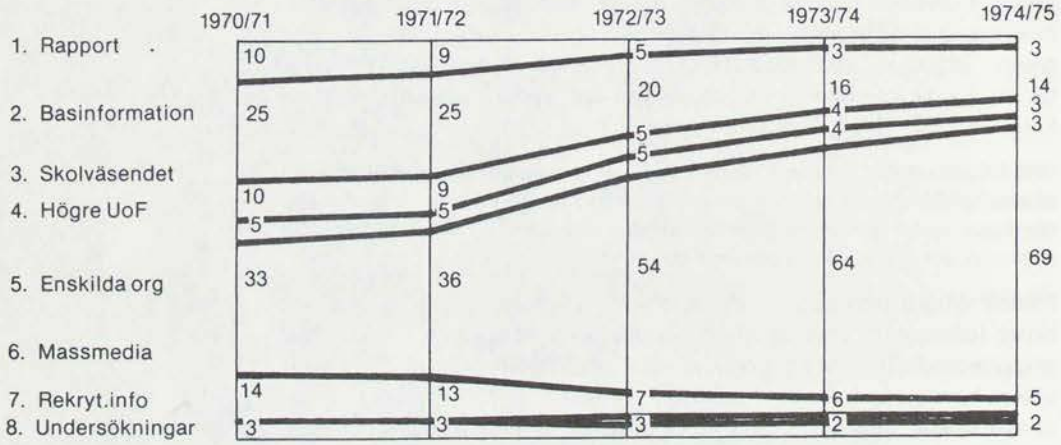

Figur 2.1 Fyraårsplanens kostnader fördelade på olika verksamhetsgrenar (%).

2.5 SIDA:s egen informationsverksamhet

Vid sidan av satsningen på de enskilda organisationerna förutsågs en kraftig utvidgning av materialproduktionen dvs. trycksaker, bildarkiv, film m. m. Vidare föreslog styrelsen ökade resurser för bl. a. informationen till skolväsendet och kontakter med massmedia.

Medlen för materialproduktion föreslogs bli i det närmaste fördubblade redan påföljande budgetår (1972/73) för att sedan stiga i långsammare takt, till 1,8 milj. kr 1974/75. Den föreslagna ökningen för 1972/73 skulle i första hand möjliggöra kraftigt ökade upplagor av olika trycksaker. För planperiodens sista båda år beräknades ökade medel för filmproduktion.

Inom *skolväsendet* föreslogs en fortsättning och utvidgning av det informationsprogram, som sedan några år främst tagit sikte på lärarutbildning, i första hand fortbildning av redan verksamma lärare men också grundutbildning av nya lärare. Programmet föreslogs i fortsättningen även beröra förskolan och utbildningen av förskolelärare. En annan prioritet inom programmet var läromedelsproduktionen, där olika stödåtgärder gentemot de professionella producenterna borde vidtas; bl. a. föreslogs ett särskilt stipendieprogram för läromedelsförfattare. På skolområdet där samarbete ägde rum med Skolöverstyrelsen, hade en samverkansgrupp mellan de båda äm-

betsverken bildats i maj 1971. Medelstilldelningen föreslogs i det närmaste fördubblad under fyraårsperioden, från 240 000 kr till 450 000 kr.

Också på *forskningens och den högre utbildningens område* föreslogs ökningar. Det stipendieprogram för social forskning, som startats under 1970/71, föreslogs fördubblat under 1972/73. Under förutsättning att en utvärdering av verksamheten gav positivt resultat, borde en ytterligare, betydande utvidgning av programmet övervägas från budgetåret 1973/74; i avvaktan på den sittande forskningsutredningens slutsatser framlades dock inga konkreta förslag på den punkten. Som ett nytt inslag i verksamheten föreslogs inbjudan av kvalificerade föreläsare i utvecklingsfrågor, främst från u-länderna, i samarbete med universiteten; som ett annat startandet av en skriftserie där forskningsresultat presenteras. Kostnaderna beräknades stiga från 130 000 kr till 450 000 kr.

Vad gällde *massmedia* borde prioritet ges åt en utvidgad service åt press, radio och TV, vilkas behov av daglig information växte i takt med biståndet. I övrigt föreslogs en ökning av verksamheten främst vad gällde fortbildning av journalisterna. Stipendieprogrammet för författare, journalister och filmskapare, som genomfördes för tredje året, beräknades böra utvidgas från budgetåret 1973/74. 630 000 kr skulle erfordras 1974/75, jämfört med 360 000 kr under inledningsåret 1971/72.

Tidskriften Rapport från SIDA, vars första nummer kom ut i januari 1970, skulle bli avgiftsbelagd senast från den 1 januari 1972. Likväl förutsattes förstärkt medelstilldelning om kvalitetsnivån skulle kunna hållas och höjas. Nettokostnaderna beräknades öka från 250 000 kr till 400 000 kr.

Sambandet mellan u-landsinformation och rekrytering för u-landstjänstgöring hade betonats av såväl statsråd som statsutskott. Under 1971 hade SIDA startat försöksverksamhet med *rekryteringsfrämjande information* främst i form av allmäninformativa inslag i SIDA:s rekryteringsanslag. För sådana specifika rekryteringsfrämjande ändamål beräknades mindre belopp (120 000 kr för 1974/75).

Särskilda medel beräknades slutligen för arbete med *målprecisering, metodutveckling* och *attitydforskning* samt för *utvärdering* av olika informationsåtgärder och *opinionsundersökningar.* I varje informationsprojekt av någon betydelse borde utvärdering ingå.

Tonvikten i informationsplanen hade lagts på ett utvidgat samarbete med folkrörelser och enskilda organisationer, men planen byggde också på *samverkan med myndigheter och institutioner,* utländska såväl som svenska. Ett stort nätverk av relationer var nödvändigt för att informationen i u-landsfrågor skulle nå längre ut i samhället än vad hittills varit fallet.

Samarbetet på utbildningsområdet berörde t. ex. inte endast Skolöverstyrelsen utan även länsskolnämnder, lärarhögskolor, Universitetskanslerämbetet, universiteten och högskolorna, lärarnas fackliga organisationer, institutioner som bibliotek, arkiv och museér, förlag, samt Riksutställningar, Riksteatern och Rikskoncerter och Filmcentrum.

Vad gällde massmedia hade informationsbyrån utvecklat samarbete med Sveriges Radio och TRU-kommittén genom medverkan i olika projekt. Stipendier till författare, journalister och filmskapare utdelades efter samråd med representanter för Sveriges författarfond, Svenska journalistförbundet och Publicistklubben samt Föreningen filmregissörer. Kontakter har tagits

med förbundspressens samarbetsorganisation och fortbildningskurser för journalister hade anordnats i samarbete med Pressinstitutet.

En annan kategori av betydelse var institut och liknande med internationell inriktning. Samarbete förekom redan med såväl Utrikespolitiska institutet, som Nordiska afrikainstitutet, Latinamerikainstitutet och Nordiska asieninstitutet samt Hammarskjöldstiftelsen. De tre regionala institutens verksamhetsområde låg SIDA så nära att det gällde att komma överens om en arbetsfördelning, så att onödigt dubbelarbete undveks. Mest omfattande var samarbetet med Nordiska afrikainstitutet.

Organen för FN-information var ytterligare en kategori av betydelse. Regering och riksdag hade i olika sammanhang betonat det önskvärda i ett nära samarbete om det internationella utvecklingssamarbetet mellan SIDA och Svenska FN-förbundet, med vilket en betydande samverkan vuxit fram redan före SIDA:s tillkomst. SIDA borde, enligt fyraårsplanen, "i växande utsträckning utnyttja FN-förbundets kapacitet som serviceorgan vad gällde produktion och distribution av material för skola och föreningsliv". Därmed skulle också förbundets resurser förstärkas. Svenska Unescorådet utgjorde den förbindelsekommitté med FN-organ, som SIDA samarbetade närmast med. Tillsammans hade man genomfört utställningar, kurser och materialproduktion med sikte på främst skolan. Kontakt hölls också med svenska FAO-, ILO- och Unicefkommittéerna.

Samarbetet med informationsenheterna vid biståndsmyndigheterna i Danmark, Norge och Finland växte stadigt i omfattning. Samråd ägde rum avseende ställningstaganden i informationsärenden inom FN, erfarenheter utbyttes i olika frågor och gemensamt genomfördes journalistkurser, u-landsseminarier m. m.

Direkt samarbete med de internationella organisationernas informationsenheter hade förekommit vid olika tillfällen. Att uppställa generella regler för när SIDA finansiellt skulle medverka i internationella projekt lät sig knappast göra. Allmänt kunde sägas att tillfällen till samarrangemang och samproduktioner med internationella organisationer, framför allt inom FN-familjen, borde tillvaratas.

För *SIDA:s informationsbyrå* innebar fyraårsplanen kraftiga ökningar av arbetsuppgifterna om än inte i en omfattning som motsvarade kostnadsplanen. Betydande förstärkningar av informationspersonalen bedömdes nödvändiga trots att decentralisering och delegering till olika organisationer var planens genomgående drag. Några organisatoriska förändringar var inte omedelbart aktuella.

Fr. o. m. 1969/70 tillämpade informationsbyrån en indelning av verksamheten som var en kombination av de viktigaste huvudmottagarna (skolväsendet, massmedia och enskilda organisationer) och typerna av informationsmaterial (Rapport från SIDA och materialproduktion). Informationsbyråns planeringsarbete bedrevs till stor del efter denna gruppering av verksamheten, som också präglade byråns organisation.

Det angelägna i att informationsbyrån förblev inplacerad som en stabsenhet direkt under verkschefen betonades i planen.

Biståndskontoren ansågs ha en viktig roll att spela för att SIDA skulle kunna leva upp till målsättningen att ge u-landscentrerad information. En tjänst vid varje biståndskontor borde avdelas för informationsuppgifter.

För SIDA:s kontakter med allmänheten krävdes ändamålsenliga lokaler, för permanent utställningsverksamhet, föreläsningar och diskussioner, filmförevisningar etc. Eventuellt skulle också en särskild kursgård komma att erfordras för den kraftiga ökningen av kursverksamheten i organisationernas egen regi.

I den mån SIDA som ämbetsverk av gemene man uppfattades som "otillgängligt, byråkratiskt krångligt och svårt att påverka" borde "inte bara intrycket motarbetas utan själva förutsättningarna för ett sådant intryck undanröjas".

2.6 Fyraårsplanens mottagande

Regeringen fann (prop. 1972:1) att SIDA:s fyraårsplan "till stor del ligger i linje med de tidigare av riksdag och regering angivna riktlinjerna för vidgad information kring u-ländernas problem". Därtill underströks "vikten av att verksamheten gavs en u-landscentrerad inriktning". Informationen kring svenska biståndsinsatser borde "sätta dessa i sammanhang med de avgörande utvecklingsansträngningar som görs av u-länderna själva". SIDA:s vida tolkning av sitt informationsuppdrag, grundat på det ovan citerade utlåtandet av 1968 års statsutskott, bekräftades.

Beträffande löntagarorganisationerna och övriga folkrörelser anförde utrikesministern följande:

"I prop. 1971:1 (bil. 5 s. 47) anfördes att SIDA bör ge löntagarorganisationer och andra folkrörelser hög prioritet vid val av informationskanaler. Myndigheten föreslår i enlighet härmed ett kraftigt utvidgat samarbete med de politiskt och fackligt förankrade studieförbunden. Jag utgår från att dessa organisationer tillförsäkras stor självständighet vid användningen av tilldelade medel.

Genom folkrörelseorganisationernas dominerande roll i fråga om opinionsbildning och vuxenutbildning öppnas möjligheter att engagera stora medborgargrupper som u-landsinformationen hittills inte kunnat nå ut till. Det är väsentligt att detta samarbete med folkrörelseorganisationerna leder till en fastare förankring av utvecklingssamarbetets principer hos allmänheten. Endast genom ett brett folkligt stöd kan vår internationella solidaritetspolitik ges stadga och kontinuitet."

För budgetåret 1972/73 var utrikesministern "beredd att föreslå en kraftigt ökad medelsanvisning för bidrag till enskilda organisationer." Beloppet tredubblades i det närmaste jämfört med det innevarande budgetåret och beräknades till 1,9 milj. kr. Styrelsen hade dock begärt 3,1 milj. kr för bidragsgivningen. För informationsverksamheten som helhet föreslogs 4,25 milj. kr, en ökning med 1,5 milj. kr (54,5 %) i jämförelse med anslaget för 1971/72. Styrelsen hade begärt 6,5 milj. kr. Fyraårsplanen fick regeringens välsignelse, med betoning av u-landscentreringen och folkrörelsernas centrala roll i förankringen hos allmänheten av utvecklingssamarbetets principer, men verksamheten skulle expandera i något långsammare takt än vad styrelsen föreslagit i sin ambitiösa plan.

I utrikesutskottets betänkande (1972 nr 6), vari konstaterades att statsverkspropositionen utgick ifrån att det framför allt var bidragen till enskilda organisationer som kommer att öka i SIDA:s framtida informationsverk-

samhet, betonades vikten av att den statliga fördelningen till folkrörelserna gjordes av SIDA i nära samråd med organisationerna i fråga. Utskottet sade sig vidare utgå ifrån att "ingen organisation som har möjlighet och intresse att bedriva informationsverksamhet i princip kommer att vara utesluten från bidragsgivningen." Slutligen underströk utskottet vikten av att SIDA tillsammans med de mottagande organisationerna utarbetade former för värdering av de resultat som uppnåddes inom informationsverksamheten.

Utskottet tillstyrkte utrikesministerns beräkning av medelsbehoven för 1972/73. Beloppet för bidrag till de enskilda organisationerna "torde enligt vad utskottet erfarit vara väl avpassat i förhållande till de planerade informationsaktiviteterna hos studieförbunden och de större organisationerna." På grundval av erfarenheterna borde regeringen "framgent kunna ta ställning till frågan om en uppräkning av informationsanslaget." Utlåtandet präglades av en återhållsammare syn på den framtida anslagsutvecklingen än SIDA:s fyraårsplan.

Utskottets ledamöter var dock inte eniga. Reservanterna (c, fp) fann det angeläget att SIDA:s informationsplan genomfördes i obeskuret skick. Vidare fordrade man att den generella bidragsformen"utvidgas till att omfatta jordbrukarnas fackliga organisation, Lantbrukarnas riksförbund."

Fyraårsplanen mottogs på det hela taget väl av de enskilda organisationerna, även om kritik förekom mot att studieförbunden givits en så dominerande ställning.[2] Efter en serie överläggningar kunde styrelsen i juni 1972 fördela bidragsbeloppen på tre kategorier av organisationer – studieförbund, löntagarorganisationer och övriga – samt fastställa fördelningen mellan de tio studieförbunden och de fem berörda löntagarorganisationerna i enlighet med förslag som utarbetats av Folkbildningsförbundets styrelse resp. i samråd med de berörda löntagarorganisationerna. Riktlinjer för bidragsgivningen till övriga organisationer, vilka liksom tidigare skulle ske efter ansökningsförfarande och avse konkreta informationsprojekt, fastställdes sedan representanter för ett 50-tal organisationer haft tillfälle att yttra sig. För samarbete med Svenska FN-förbundet, SUL, Folkbildningsförbundet och andra organisationer fanns dessutom särskilda medel avsatta.[3]

U-landsinformationsverksamheten hade givits de former, som den i allt väsentligt fortfarande har. 1970-talets mycket snabba expansion hade fått en fast grund.

[2] För en redovisning av sådan kritik se Anders Stymnes och Stig Lindholms *Bidrag till u-information.* Erfarenheter från några enskilda organisationers projekt (1974).

[3] I bil. 6–8 redovisas bidragen sedan 1971/72 till löntagarorganisationer och studieförbund resp. övriga organisationer samt samarbetet med paraplyorganisationer och liknande.

2.7 Kritik av fyraårsplanen

Under första halvåret 1972 företog Riksrevisionsverket (RRV) en granskning av SIDA:s informationsverksamhet (Granskning av SIDA:s informationsverksamhet, revisionsrapport per 1972-06-28). Själva fyraårsplanen var det egentliga föremålet för revisionen. Syftet med revisionsprojektet formulerades sålunda:

"Bedömning av huruvida fyraårsplanen kan anses uppfylla rimliga krav på målsättning och planering för genomförande och kontroll av informationsverksamheten, dvs. om argumenten för den verksamhet som föreslås är tillräckligt starka och väl underbyggda och att framtidsplanerna åskådliggörs på ett tillfredsställande sätt."

RRV:s helhetsintryck av planen förklarades vara positivt bl. a. vad gällde "de många uppslagen för en vidgad information som t. ex. principen om förstärkt samarbete med vidareinformatörer." Rapporten innehöll dock allvarliga, kritiska synpunkter vilka sammanfattades sålunda:

1. Fyraårsplanen är mer en kostnadsbudget än en egentlig plan. Ökad betoning bör läggas på planeringen.
2. Hittills vunna erfarenheter av informationsverksamheten förefaller inte ha utnyttjats i tillräcklig utsträckning.
3. Problem och mål bör ytterligare preciseras.
4. Målgruppsindelning bör ske av slutliga mottagare av informationen.
5. Uttalade effektförväntningar saknas.
6. Argumenten för föreslagna åtgärder är i en del fall svagt underbyggda.
7. Resultatuppföljningen bör ägnas ökat intresse.

Följande konkreta åtgärder rekommenderas för den fortsatta styrningen av informationsverksamheten genom en rullande långsiktig planering:

- ☐ noggrannare problemformulering och måldiskussion
- ☐ insatserna bör motiveras utifrån slutliga mottagare av information
- ☐ precisering av effektförväntningar för olika insatser
- ☐ resultaten av gjorda insatser skall följas upp
- ☐ redovisningen bör följa programstrukturen i stället för de olika resursslagen.

Ett förslag till programindelning med målgrupperna som indelningsgrund presenterades.

Fyraårsplanen kunde enligt RRV "inte ses som en plan i egentlig mening om man med en sådan avser en på motiv, syften och effektförväntningar grundad systematisk bedömning av alternativa handlingsvägar." Mot den bakgrunden syntes fyraårsplanens förslag till verksamhet inte vara tillfredsställande underbyggd.

Planen kunde närmast karakteriseras som en resursbudget, en administrativ redovisning av hur anslaget avses fördelas. Endast i betydelsen kostnadsbudget kunde planen kallas långsiktig, då några andra långsiktiga bestämningar inte gjordes. I brist på uttalade effektförväntningar budgeterades endast kostnaderna och inte prestationerna. Uppföljningssidan behandlades ytterst summariskt i planen.

Som förklaring till att SIDA dröjt så länge med att lägga fram en plan för vidgad information hade informationsbyrån (INFO) anfört att tillräckligt underlag saknades för långsiktig planering. Mot informationsbyråns uttalanden kunde, menade RRV, följande invändas:

"INFO har bedrivit informationsverksamhet i fem år. Dessutom har informationsverksamhet bedrivits av SIDA:s föregångare sedan mitten på 1950-talet. Under denna tid har INFO haft flera tillfällen att i samband med anslagsframställningen redovisa vilka resultat man nått eller vad man presterat.

Någon resultatinriktad sammanställning synes dock hittills inte ha presenterats. I några fall ges uppgifter om vad som producerats (utlånade böcker, trycksaker och upplaga, filmer, utställningar, föreläsningar och åhörare, besök, förfrågningar, kurser och deltagare m. m.). Några försök att belysa denna produktions eventuella effekter på olika målgrupper har emellertid inte redovisats. Det är således inte så mycket att erfarenheter saknas som att dessa erfarenheter inte har utnyttjats och systematiserats av INFO. Under INFO:s femåriga verksamhet har t. ex. inte några mera om-

fattande undersökningar om del- och sluteffekter veterligen gjorts. Vidare talas om att informationsverksamhet kräver snabb anpassning till nya förhållanden, vilket brukar vara ett vanligt argument *för* långsiktsplanering – inte mot. Vad slutligen beträffar ett noga inrutat schemas nackdelar och en rullande planerings förtjänster kan sägas, att det inte är inrutningen eller rullningen som bestämmer flexibiliteten utan schemats och planens kvalitet. Skälet till långsiktsplanens försening är således snarare att INFO inte avsatt tillräckliga resurser för planeringsändamål.

Den framlagda fyraårsplanen avviker inte mycket från detta mönster. Avsaknaden av en måldiskussion har redan berörts och vad avser redovisningen av hittills nådda resultat, har INFO presenterat en sammanställning av dessa i en 70-sidig bilaga till fyraårsplanen.

. . . alla uppgifter rör vad som producerats och knappast någonting vad som uppnåtts av effekter på mottagarna."

Huvuddelen av informationsbyråns verksamhet hade, enligt RRV:s förmenande, kommit att bli passiv i meningen att byrån försökt tillgodose en alltmer ökande efterfrågan. Då denna till största delen kom från organisationer och institutioner hade också huvuddelen av verksamheten kommit att rikta sig till vidareinformatörer och opinionsbildare av olika slag (lärare, folkbildare, journalister etc.), s. k. indirekt information.

Denna passiva och indirekta attityd till informationsverksamheten, till stor del uppbyggd på bidragsgivning, återspeglades också i informationsbyråns sätt att redovisa anslagsframställningar och prestationer. Utnyttjandet av vidareinformatörer var ett medel och inte ett mål, men kunde, menade RRV, "genom INFO:s verksamhetsinriktning ha blivit mer eller mindre ett självändamål." De slutliga mottagarna borde, betonade RRV, vara utgångspunkten för planeringen.

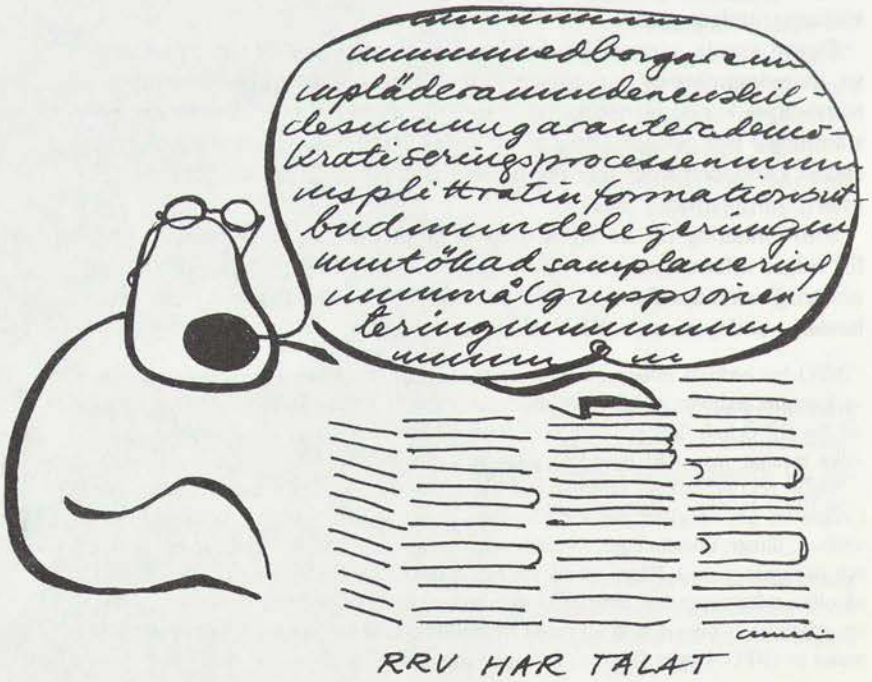

RRV efterlyste analyser av folkrörelsernas möjligheter att bedriva u-landsinformation, mot bakgrund av de planerade mycket omfattande ökningar av bidragen till dessa. Satsningen på folkrörelserna ansågs av SIDA vara den enda möjligheten att nå ut till allt fler människor, något som mycket väl kunde vara riktigt men som enligt RRV knappast kunde anses vara styrkt och dokumenterat i och med fyraårsplanens allmänna beskrivningar.

Sammanfattningsvis kunde, menade RRV, sägas:

"att någon redovisning av vilka analyser angående folkrörelsernas förutsättningar att bedriva u-landsinformation, vilka alternativa möjligheter som står till buds samt efter vilka förutsättningar de olika anslagsförslagen grundar sig inte presenteras i planen. Denna kritik gäller i stort sett även övriga aktivitetsförslag."

Orsakerna till de redovisade bristerna var, menade RRV, att genomarbetad problemformulering saknades. Ansatser till problemformulering (t. ex. Lindholms avhandling) och motiv för en vidgad information (bl. a. 1 %-planen) fanns i planen, "men de analytiska delarna hängde inte samman." RRV:s bedömning av fyraårsplanen som strategi för den fortsatta informationsverksamheten "gav vid handen att ett bättre utnyttjande av vunna erfarenheter, direktiv och tillgängliga undersökningar avsevärt skulle kunna förbättra problemformuleringen och måldiskussionen, varur sedan en mål/medelsstruktur mer systematiskt skulle kunna härledas."

RRV fann fyraårsplanens diskussion om det biståndscentrerade och det u-landscentrerade målet förenklad. Det var, menade RRV, "en viss skillnad mellan att å ena sidan försöka öka förståelsen och skapa positiva attityder till den svenska u-hjälpen och å andra sidan försöka öka kunskapen om u-ländernas situation." Informationsbyråns antagande om att det här inte skulle behöva föreligga någon motsättning var därför en stark förenkling både vad avser möjligheter till och önskvärdheten av kunskaps- och attitydförändringar. Det var heller inte "helt givet att kunskapshöjande effekter, hur stora de må vara, leder till ökad förståelse och positiva attityder till u-hjälp."

I sitt redan ovan citerade svar på RRV:s rapport uttryckte generaldirektören "SIDA:s tillfredsställelse över detta bidrag till det fortsatta utvecklingsarbetet rörande SIDA:s informationsverksamhet, framför allt vad avser strategisk planering och resultatvärdering." SIDA instämde "i mycket av det som i rapporten anförts om svagheter i SIDA:s planering av informationsverksamheten, och en översyn av byråns planering och organisation hade inletts, omfattande problemformuleringar, målgruppsbestämning, mål, planeringssystem, riktlinjer för utvärdering av informationsprojekt, redovisningssystem, organisationsform och insatsgrupper samt modeller för målgrupporienterade program."

På vissa punkter, menade generaldirektören, syntes dock "kritiken bero på att författaren anlagt ett betraktelsesätt som inte tillräckligt beaktat de politiska förutsättningar som gäller för Sveriges medverkan i utvecklingssamarbetet." Särskilt gällde detta RRV:s kritik av analysen bakom satsningen på folkrörelserna. Prioriteringen av folkrörelserna hade "ingått i statsmakternas direktiv för planeringsarbetet" och inriktningen kunde "betecknas som baserad på ett politiskt mål. Direktivet hade sitt utsprung i det

svenska utvecklingssamarbetets historia, i vilken folkrörelserna och de stora organisationerna var initiativtagarna, och styrelsen hade under senare år "känt ett växande behov av att i takt med biståndets tillväxt under enprocentplanen bygga ut kontaktnätet med folkrörelserna." Skulle fakta visa att det politiska målet inte var välgrundat var det "SIDA:s uppgift att genom information till de politiska beslutsfattarna söka utverka ändrade direktiv."

Satsningen på folkrörelserna hade samband med RRV:s diskussion om SIDA:s målgruppsredovisning, ett centralt problemområde för SIDA:s fortsatta planeringsarbete. Generaldirektören ville betona att man alltid nått allmänheten främst genom vidareinformatörer – förtroendevalda och funktionärer, lärare, journalister etc. – och inte direkt.

"För SIDA liksom för dess föregångare har det hela tiden varit en given utgångspunkt att söka nå allmänheten främst via vidareinformatörer och inte direkt. Uppenbarligen har terminologien i fyraårsplanen på detta område varit oprecis . . . Det sägs i rapporten att målgruppsredovisningen bör vara knuten till de slutliga informationsmottagarna snarare än till vissa intresseorganisationer. Självfallet är, exempelvis, såsom påpekas i rapporten, eleverna målgruppen när det gäller informationsspridning inom skolväsendet. På samma sätt är det för SIDA i princip medlemmarna inom olika organisationer och rörelser som är den slutliga målgruppen när SIDA talar om en till folkrörelserna riktad information. Men lika litet som SIDA anser det lämpligt och ekonomiskt försvarligt att alltid vända sig direkt till eleverna utan koncentrerar sig på att nå i första hand lärarutbildare och läromedelsframställare och i andra hand lärare i deras egenskap av vidareinformatörer inom skolväsendet, lika främmande vore det för SIDA att lägga upp sin information som ett slags direktkontakt med åtskilliga miljoner medlemmar i folkrörelserna.

När SIDA strävar att nå de förtroendevalda och funktionärerna inom organisationerna är det för att dessa i realiteten representerar en kanal – och den som SIDA bedömer som mest effektiv – för information till sina respektive medlemmar; för övrigt också till personer som inte är medlemmar men som organisationerna söker intressera för sin verksamhet. Härtill kommer att de även betraktade som en målgrupp i sig måste tillmätas största betydelse. Enbart inom LO, som av SIDA föreslagits bli prioriterad inom informationsverksamheten, kan de förtroendevalda och funktionärerna uppskattas till ca 150 000. Att SIDA sedan talar om samarbetspartner snarare än målgrupp är ett uttryck för den uppfattning SIDA har om hur informationen skall genomföras. Statlig information kan inte vara en enkelriktad handling utan måste ske i samverkan mellan den informerande myndigheten och olika medintressenter."

3 Huvuddragen i informationsverksamhetens utveckling sedan 1972

3.1 Inledning

Informationsverksamheten har vuxit mycket snabbt sedan 1972 – om än långsammare än vad SIDA föreslog i fyraårsplanen. Expansionen har i allt väsentligt följt fyraårsplanens riktlinjer. Folkrörelser och övriga organisationer har sålunda kommit att spela en allt viktigare roll. Ca 70 % av anslaget – som för 1977/78 uppgår till 15,67 milj. kr – utgår idag som bidrag till organisationerna eller utnyttjas för samarbete med dessa. Bredden i organisationernas engagemang har varit betydande. Under 1976/77 fick hundratalet organisationer bidrag efter ansökan. Också SIDA:s egen informationsverksamhet har fått en betydligt större omfattning – och blivit mera mångfasetterad.

Övergripande planering, målformuleringar och utvärderingar har ägnats ständig uppmärksamhet om än inte stått i centrum för SIDA:s intresse. Formerna för verksamheten fanns i allt väsentligt redan 1972, då också bidragssystemet fick sin konkreta utformning, och informationsbyråns krafter har främst ägnats åt att klara expansionen inom dessa – som man funnit utgöra en god grund för verksamheten. Fyraårsplanen har inte följts av andra mera omfattande planeringsdokument, men två nya planeringsinstrument har utvecklats – (områdes- och arbetsprogram). De har dock huvudsakligen en operativ karaktär.

I det följande skall huvuddragen i de senaste fem årens utveckling redovisas med tonvikt på anslagsutveckling och fördelning på verksamhetsformer. Dessutom behandlas framväxten av informationsberedningen och andra organisatoriska förändringar, riksdagsrevisorernas kritik av informationsverksamheten i granskningspromemorian. Samhällsinformation (nr 1. 1976) samt opinionsutvecklingen och några andra länders informationsverksamhet. Innehållet i folkrörelsernas och SIDA:s egen verksamhet behandlas i kapitlen 4 och 5.

3.2 Anslagsutvecklingen 1972/73–1977/78

Anslagsutvecklingen sedan 1972 kan grovt indelas i två faser, en mycket snabb omfattande perioden 1972/73–1975/76 och en mera konsoliderande. Den snabba ökningstakten under den första fasen sammanhänger främst

Tabell 3.1 Anslagsutvecklingen under 1970-talet [a] (milj kr)

Verksamhetsområde	70/71	71/72	72/73	73/74	74/75	75/76	76/77[b]	77/78[c]
Enskilda organisationer								
bidrag	0,5	0,6	2,1	4,0	6,0	8,0	9,0	10,0
övrigt samarbete	0,2	0,3	0,3	0,8	1,1	0,8	0,8	0,8
Samarbete med utbildningsväsendet (fr. o. m. 1975/76 med universiteten)[d]	0,3	0,4	0,3	0,5	0,7	0,7	0,9	1,0
Samarbete med massmedia	0,2	0,4	0,4	0,5	0,8	0,8	0,9	1,0
Upplysningstjänst (inkl. U-Forum)	–	0,1	–	0,2	0,2	0,3	0,4	0,5
Rapport från SIDA (tidskriften)	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,6
Bibliotek	–	–	–	0,1	0,1	0,1	0,1	–
Materialproduktion	0,7	0,7	0,6	0,7	1,0	0,8	1,0	1,2
Planering och undersökningar	0,2	–	0,1	0,1	0,2	0,3	0,4	0,4
Övrigt	0,2	–	0,1	0,1	0,2	0,5	0,5	0,3
Summa	2,5	2,8	4,3	7,3	10,8	12,8	14,3	15,7
Begärt av SIDA	1,7	4,0	6,5	11,1	12,2	14,0	16,0	17,5

[a] Endast uppdelningen på bidrag till enskilda organisationer och SIDA:s egen informationsverksamhet, inklusive *samarbete* med enskilda organisationer, given i regeringsbrevet.

[b] Preliminära siffror före det definitiva bokslutet.

[c] Informationsbyråns budget.

[d] Stipendieprogram forskare m. m., vilket finansierades inom denna budgetpost har från 1976/77 övertagits av SAREC.

med att medelstilldelningen för bidrag till enskilda organisationer mångdubblades från 0,6 mkr 1971/72 till 8,0 mkr 1975/76. Genom höjningen till 8 mkr hade, menade biståndsministern i 1975 års statsverksproposition, bidragen "nått en nivå som med mindre ökningar var försvarlig också i ett längre perspektiv." Utrikesutskottet hade ingen invändning mot denna uppfattning och i 1976 års budgetproposition (prop. 1975/76:100) upprepade biståndsministern vad hon tidigare hade anfört. För budgetåret 1976/77 beräknades 9 mkr i bidrag till de enskilda organisationerna, en nominell ökning på 12,5 %. Samma synsätt präglar 1977 års budgetproposition (prop. 1976/77:100).

Vad gällde SIDA:s egen informationsverksamhet intog statsmakterna en mera återhållsam attityd redan 1974.

Biståndsministern konstaterade att "medan bidragsgivningen till löntagarorganisationer, studieförbund och andra folkrörelser utvecklats långsammare än vad som förutsågs i fyraårsplanen har informationsverksamheten genom SIDA utvidgats snabbare än vad som ansågs möjligt", och anförde:

"SIDA:s egen produktion av informationsmaterial har nu nått en betydande omfattning. Redan under innevarande budgetår disponerar SIDA för sin informationsverksamhet ungefär lika mycket som hela världsbanksgruppen och långt mer än UNDP. Även inom i stort oförändrade anslag ges kontinuerligt utrymme för en betydande nyproduktion av material. Eftersom avsikten är att bridragsmottagande folkrörelseorganisationer i stor utsträckning skall producera och sprida egen information minskas kraven på SIDA när de direkta bidragen till folkrörelserna ökar.

Mot denna bakgrund anser jag att ökningen av medelanvisningen för SIDA:s informationsverksamhet kan begränsas."

Medlen för SIDA:s egen informationsverksamhet ökades dock med 0,75 mkr, med hänsyn till KARIBU-projektets medelsbehov.

Tabellen ovan ger en översiktlig bild av anslagsutvecklingen fördelad på de huvudsakliga verksamhetsområdena.

3.3 Beredningen för u-landsinformation

Stödet till folkrörelserna har ända sedan SIDA:s första bidragssystem infördes (1968) fördelats i nära samarbete med organisationerna. En särskild rådgivande grupp med företrädare för Svenska FN-förbundet, Folkbildningsförbundet, Sveriges ungdomsorganisationers landsråd, Sveriges kristna ungdomsråd och Skolöverstyrelsen skapade redan i slutet av 1960-talet.[1] I syfte att fördjupa samarbetet inrättade regeringen 1973 en beredning för u-landsinformation (informationsberedningen).

Sedan våren 1976 förekommer dessutom av SIDA arrangerade s. k "kontaktkonferenser" med de enskilda organisationerna. Under 1976/77 diskuterades SIDA:s bidragssystem, service och informationsverksamhet vid sådana konferenser.

Informationsberedningen, som förutskickades i statsverkspropositionen för 1973/74 (prop. 1973:1, bil. 5), tillkom genom beslut av Kungl. Maj:t i juni 1973 "i syfte att förstärka informationsverksamheten avseende u-lands- och biståndsfrågor."[2] Kungl. Maj:t förordnade "att för rådgivning avseende inriktning och utformning av den offentliga informationsverksamheten avseende u-lands- och biståndsfrågor samt för biträde vid fördelningen av statliga medel till folkrörelser, studieförbund och enskilda organisationer för information om u-ländernas situation skall tills vidare finnas en rådgivande beredning, *beredningen för u-landsinformation.*"

Enligt föreskrifterna skall beredningen bl. a:

- "avge förslag till Kungl. Maj:t om användningen och fördelningen av statsmedel anvisade under riksstatens tredje huvudtitel för information om u-länderna och biståndsverksamheten."
- "avge förslag till Kungl. Maj:t om fördelningen av statsmedel som enligt riksdagens beslut skall ställas till folkrörelsernas, studieförbundens och övriga, enskilda organisationers förfogande för information om u-ländernas situation, biståndsfrågor och internationellt utvecklingsarbete."
- "i den utsträckning som den finner lämpligt, samarbeta med myndigheter i andra länder och med mellanfolkliga organisationer i syfte att ta del av deras erfarenheter och kunskaper avseende information om u-landsproblem."

Beredningen är "oförhindrad att lämna förslag om inriktning och utformning av den offentliga informationsverksamheten rörande u-lands- och biståndsfrågor."

Beredningen skulle enligt statsverkspropositionen bestå av "bl. a representanter för de stora folkrörelserna, de fackligt och politiskt förankrade studieförbunden samt UD:s u-avdelning och styrelsen för internationell ut-

[1] Gruppen, som ger synpunkter på alla ansökningar om bidrag, har idag en delvis annan sammansättning. Företrädare för följande organisationer och myndigheter ingår: Svenska FN-förbundet, Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, Sveriges Kristna Ungdomsråd, Förmedlingsbyrån för kulturprogram samt SIDA.

[2] Förberedningens instruktion se bil. 2.

veckling (SIDA). Kungl. Maj:t beslutade att beredningen skulle bestå av ordförande och högst nio andra ledamöter och bemyndigade utrikesministern att utse ordförande, ledamöter och suppleanter samt sekreterare och biträdande sekreterare.

Då beredningen inrättades hösten 1973 ingick representanter för Arbetarnas bildningsförbund (ABF), Landsorganisationen (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Svenska missionsrådet, Sveriges ungdomsorganisationers landsråd (SUL), Folkbildningsförbundet, SIDA och utrikesdepartementet. Dåvarande ordföranden i TRU-kommittén utsågs till ordförande och två tjänstemän inom biståndsförvaltningen till sekreterare. Genom senare beslut har en representant för Svenska FN-förbundet tillkommit. Idag har beredningen sålunda ordförande och nio ledamöter, dvs. så många som Kungl. Maj:ts beslut tillåter.

Beredningens uppdrag konkretiserades genom 1974 års statsverksproposition:

"En av huvudfrågorna för beredningen blir att diskutera den framtida arbetsfördelningen mellan folkrörelserna och SIDA. Härutöver kommer beredningen att medverka vid fördelningen av bidrag till folkrörelseorganisationernas informationsverksamheter."

Beredningen har sedan den inrättades sammanträtt 3–4 gånger per år. Några formella förslag "om användningen och fördelningen av statsmedel" har inte avgivits, men vid ett årligt sammanträde har SIDA:s anslagsframställning behandlats, och därvid har organisationerna kunnat ta upp aktuella frågor vad gäller bl. a. bidragssystemet direkt med inom UD:s u-avdelning ansvarig departementstjänsteman.

Sin principiella syn på den statligt finansierade u-landsinformationen och statens samarbete med folkrörelserna formulerade beredningen år 1975 i en promemoria i elva punkter.

I den vad gäller i synnerhet folkrörelserna mycket ambitiösa programförklaringen sägs att den statliga u-landsinformationens uppgifter bör vara att "informera om bakgrunden till och innehållet i riksdagens och regeringens beslut angående u-landspolitiken genom att"

"a) sprida kunskap om situationen och utvecklingen i u-länderna
b) sprida kunskap om och främja förståelse för beroendeförhållanden mellan rika och fattiga folk och länder
c) sprida kunskap om det statliga utvecklingssamarbetets mål, innehåll, finansiering, genomförande och resultat
d) sprida kunskap om innehållet i det internationella utvecklingsarbetet och svenska ställningstaganden i olika internationella organ
e) i övrigt sprida kunskap om politiska, ekonomiska, sociala och kulturella relationer mellan olika länder och folk."

Vidare sägs att "u-ländernas egna företrädare bör på lämpligt sätt komma till tals i den statliga u-landsinformationen."

Där så är lämpligt bör den statliga u-landsinformationen "integreras med annan samhällsinformation genom samverkan mellan olika samhällsorgan och myndigheter (ex. SIDA – utbildningsväsendet)."

Utvecklingssamarbetet förutsätter, säger man i ett centralt avsnitt, folkrörelsernas fortsatta aktiva engagemang bl. a. genom ett avgörande ansvar

för u-landsinformationen, som, vad beträffar folkrörelsernas egna informationer, måste bestämmas av dem själva utifrån organisationernas egna värderingar och mål:

"Folkrörelserna har en vital betydelse för den politiska demokratin, opinionsbildningen och folkbildningen i vårt land. Den statliga biståndsverksamheten och ett utvecklat internationellt samarbete förutsätter för Sveriges del att folkrörelserna även fortsättningsvis aktivt engagerar sig i hithörande frågor."

"Folkrörelserna spelar således en viktig roll i u-landsinformationen och har ett avgörande ansvar för denna."

"Innehållet i folkrörelsernas u-landsinformation bestäms av dem själva och bedrivs utifrån deras egna värderingar och mål."

"Staten bör beakta folkrörelsernas åtaganden att i första hand själva svara för produktion av informationsmaterial avsett för de egna medlemsgrupperna."

Statens egen (SIDA:s) u-landsinformation ges en viktig men huvudsakligen kompletterande roll, främst inriktad på vidareinformatörer men också på allmänheten:

- "Den statliga informationen bör ge bakgrund till och utgöra ett stöd för den u-landsinformation som bedrivs av folkrörelser, skolor, press, radio och TV etc. Primära målgrupper för staten bör därvid vara: a) informations- och studieansvariga samt andra nyckelgrupper inom folkrörelser och enskilda organisationer; b) lärarutbildare, läromedelsproducenter och lärare inom utbildningsväsendet; c) massmedier; och d) den intresserade allmänheten."
- "Staten bör eftersträva att u-landsinformation göres tillgänglig på arbetsplatser, i hemmen, i skolorna och inom föreningslivet. Detta bör i första hand ske genom bidragsgivning till organisationernas egen u-landsinformation och i övrigt via samarbete med massmedier, olika organisationer, institutioner och existerande kanaler för samhällsinformation."

Programförklaringen torde kunna sägas bekräfta den rollfördelning som vuxit fram under de närmast föregående åren. För beredningens folkrörelserepresentanter utgjorde den en positionsbestämning, som man kunde återkomma till om oklarheter skulle uppstå i samarbetet med SIDA.

Representanterna har kommit att uppfatta beredningen som ett forum för informella diskussioner kring aktuella problem, snarare än en plattform för agerande. Principiellt viktiga besked har beredningen dock gett bl. a. vad gäller de generella bidragen.

Beträffande dessa förklarade man 1976, med anledning av främst kooperationens anspråk på denna bidragsform, att beredningen var enig om att den krets av organisationer som får generella bidrag tills vidare inte bör utvidgas (utrikesutskottets betänkande 1975/76:14). Löntagarorganisationerna har varit överens om att inbördes fördela informationsstödet efter medlemstal och studieförbunden har eftersträvat att fördela stödet till sig inom ramen för Folkbildningsförbundet, där samtliga tio förbund är representerade. Då så inte har varit möjligt har ärendet överlämnats till SIDA. För fördelningen av den sjättedel av bidragspengarna som fördelas efter ansökan har SIDA haft stöd av den rådgivande grupp, som nämndes inledningsvis.

3.4 SIDA:s samarbete med vissa enskilda organisationer

SIDA:s samarbete med folkrörelser och andra organisationer inskränker sig inte till de generella bidragen och bidrag efter ansökan. Som nämnts ovan använder verket dessutom sedan länge en betydande del av medlen för den "egna" informationsverksamheten till samarbete i olika former – kurser, konferenser, u-landsseminarier, administrativa bidrag etc. – med främst s. k. paraplyorganisationer: kooperationens (KF, LRF, OK och Kooperativa gillesförbundet) stiftelse för kooperativt utvecklingssamarbete Swedish Co-operativ Centre (SCC), Svenska FN-förbundet med dess ca 140 anslutna riksorganisationer och 50-talet lokala föreningar, Sveriges ungdomsorganisationers landsråd SUL med 40-talet medlemsorganisationer, studieförbundens samordningsorgan, Folkbildningsförbundet, m. fl. Budgetåret 1976/77 avsattes ca 0,8 mkr för samarbetet med främst dessa organisationer.[3].

I sin anslagsframställning för 1975/76 konstaterade styrelsen att vissa organisationer under 1973/74 "framfört önskemål om att erhålla generella SIDA-bidrag för u-landsinformation på samma villkor som gäller studieförbund och löntagarorganisationer. Sådana önskemål har framförts av Svenska kyrkans centralråd, Swedish Co-operative Centre och Sveriges ungdomsorganisationers landsråd."

Från Svenska FN-förbundet hade på motsvarande sätt framförts önskemål om en omprövning av formerna för SIDAs stöd till upplysningsarbetet om det internationella utvecklingssamarbetet i FNs regi. I detta fall borde en omprövning ske inom ramen för en prövning av det totala statliga stödet till FN-information i Sverige. I sin anslagsframställning för 1976/77 återkom styrelsen till frågan. Vissa organisationer önskade, förklarade styrelsen "för uppnående av större planeringstrygghet" erhålla generella bidrag av den typ, som hittills endast utgått till studieförbund och löntagarorganisationer. Uttryckligen nämndes SCC och SUL samt de kristna rörelserna. De sistnämnda förekom inte bland de organisationer med vilka SIDA samarbetade men erhöll årligen betydande belopp för U-veckan, Ekumeniska nämndens och Svenska missionsrådets solidaritetsaktion. FN-förbundet förklarades ha framfört liknande önskemål, men för detta förbund fanns, som 1975 års riksdag betonade, en alternativ finansieringsväg (ökade bidrag direkt från UD; anslaget E 3). Styrelsen uttalade önskemålet att biståndspolitiska utredningen skulle "ta upp principerna för informationsverksamheten till utredning och framlägga eventuella förslag så tidigt som möjligt. Under tiden borde styrelsens handlingsutrymme på informationsområdet vidgas så att "angelägna önskemål och väl utarbetade planer" kunde tillgodoses "i rimlig mån". Styrelsens medelsberäkning hade gjorts med hänsyn därtill. Man begärde 2,1 mkr för samarbete med enskilda organisationer, i det närmaste en tredubbling.

Biståndsministern ställde sig inte positiv till tanken på en utvidgning av kretsen av mottagare av generella bidrag (prop. 1975/76:100):

"Som jag anförde i prop, 1975:1 (bil. 5 s. 76) finner jag det riktigt att stödet till folkrörelsernas u-landsinformation i första hand utgår som bidrag för självständig verksamhet. De generella bidrag som nu utgår till löntagarorganisationer och studieförbund för information och opinionsbildning i u-landsfrågor möjliggör u-landsinformation med god geografisk och befolkningsmässig spridning. Flertalet folkrörelser

[3] För en utförligare presentation av dessa organisationer och SIDA:s samarbete med dem se avsnitt 4.6.

och organisationer har kontakter med något av studieförbunden. Genom studieförbunden eller direkt från SIDA har de möjlighet att söka bidrag för särskilda informationsprojekt."

Styrelsens begäran om kraftigt ökade anslag för *samarbete* med enskilda organisationer fick inte heller biståndsministerns stöd. För SIDA:s egen informationsverksamhet inklusive samarbetet med enskilda organisationer beräknades 5,3 mkr, vilket var 2,4 mkr mindre än vad styrelsen begärt.

Utrikesutskottet ägnade frågan om bidragsformerna ett betydande intresse. I utrikesutskottets utlåtande 1975/76:14 konstaterades att de generella bidragen allt sedan folkrörelsestödet på detta område inleddes förbehållits studieförbund och löntagarorganisationer. Koncentrationen till dessa hade motiverats med att de tillsammans kan nå ut till alla medborgargrupper och att de allmänt spelar en central roll i samhället vad gäller folkbildning och opinionsbildning. Det fanns andra organisationer, sade utskottet, som kunde göra berättigande anspråk på att spela en liknande roll, men när en utvidgning av kretsen av generella bidragsgivare övervägts har det befunnits svårt att dels göra en ny och hållbar avgränsning, dels bestämma bidragens beloppsfördelning mellan de tillkommande organisationerna. Avslutningsvis konstaterade utskottet, med hänvisning till den biståndspolitiska utredningen och utredningsdirektivens betoning av det särskilt angelägna i "att undersöka möjligheterna att engagera de många människor som informationen hittills inte nått", att beredningen för u-landsinformation uppgett sig vara enig om att den krets organisationer som fick generella bidrag för u-landsinformation "tills vidare inte bör utvidgas och att frågan om en översyn av kriterierna för fördelning av informationsbidrag fortlöpande prövades inom informationsberedningen, i vilken alla berörda på ett eller annat sätt fanns företrädda."

SIDA återkom till frågan i anslagsframställningen för 1977/78. Styrelsen konstaterade:

"Det bör tilläggas att vissa centrala s. k. paraplyorganisationer – främst Folkbildningsförbundet, Swedish Cooperative Centre SCC, Svenska FN-förbundet och Sveriges Ungdomsorganisationers Landsråd SUL – också åtnjuter ekonomiskt stöd från SIDA inom ramen för det informationssamarbete som SIDA bedriver med de uppräknade organisationerna och finansierar från den del av informationsanslaget som avser SIDA:s egen information (för innevarande budgetår är 0,5 mkr beräknade för sådant samarbete med de fyra uppräknade organisationerna). Detta innebär att organisationer som SCC, Svenska FN-förbundet och SUL kan erhålla och faktiskt erhåller ekonomiskt stöd från SIDA både inom bidragsgivningen (för egna projekt) och inom SIDA:s egen informationsverksamhet (för samarbetsprojekt). Från budgetåret 1975/76 finns dessutom möjlighet för dessa organisationer – och andra – att om de erhåller bidrag från SIDA för biståndsprojekt också ansöka om bidrag till information om projektet. I inget av de uppräknade fallen har emellertid stödet från SIDA vare sig den omfattning eller den karaktär att det ger organisationerna en planeringstrygghet som motsvarar den som studieförbund och löntagarorganisationer kan känna tack vare de generella informationsbidrag de erhåller från SIDA. I olika sammanhang har också de nämnda organisationerna liksom vissa kristna organisationer framfört kritik mot det system som här beskrivits och har uttalat önskemål om att generella bidrag skulle ges också till dem. Frågan har bl. a. behandlats i Beredningen för u-landsinformation, som dock inte rekommenderat att generella bidrag

skulle ges till en vidgad krets av organisationer. Frågan är komplicerad och förtjänar att ingående prövas."

Mest angeläget bland styrelsens samtliga förslag på informationsområdet var, förklarade styrelsen

"att öka informationen om kooperationen och dess roll i utvecklingsarbetet, vilket sker i samarbete med Swedish Cooperative Centre SCC, samt om FN:s arbete för ekonomisk och social utveckling, varvid FN-förbundet är samarbetspartner. Under 1977/78 behövs 500 000 kronor utöver det belopp som utgår för dessa ändamål."

De behov som anmälts av de kristna rörelserna inklusive den årligen återkommande Ekumeniska u-veckan samt av ungdomsrörelserna borde – vad gällde budgetåret 1977/78 – kunna tillgodoses inom den föreslagna ramen för bidrag till enskilda organisationer.

Biståndsministern intog i 1977 års budgetproposition (prop. 1976/77:100) samma principiella ståndpunkt som det närmast föregående året och betonade den goda geografiska och befolkningsmässiga spridning som generella bidrag till studieförbund och löntagarorganisationer möjliggjorde. Beloppet för SIDA:s egen informationsverksamhet, inklusive samarbetet med enskilda organisationer, höjdes med endast 0,3 mkr, en fjärdedel av vad styrelsen begärt. Utrikesutskottet hade, med hänvisning till biståndspolitiska utredningens arbete, ingen erinran mot propositionens anslagsberäkning.

Med redovisningen ovan har utredningen velat sammanfatta framväxten av en av de frågeställningar som i utredningsarbetet ägnats särskilt intresse. I det följande kommer de s. k. paraplyorganisationernas informationsarbete att behandlas mer utförligt (kap. 4) och i det avslutande kapitlet kommer vissa förslag att framläggas.

3.5 Riksdagens revisorers kritik av informationsverksamheten

SIDA:s informationsverksamhet har under senare år varit föremål för en mera kritisk granskning, utförd av riksdagens revisorers kansli. I studien *Samhällsinformation* (Granskningspromemoria nr. 1/1976 behandlas SIDA tämligen utförligt i en redogörelse över s. k. "överflyttad informationsverksamhet", dvs. där informationsuppdraget getts åt främst olika enkilda organisationer.

I granskningspromemorian uttrycktes tveksamhet inför den långt drivna delegering av u-landsinformationen till olika organisationer som inriktningen på folkrörelserna innebär:

"Genom en långt driven delegering av u-landsinformationen från SIDA till ett flertal olika organisationer som i sin tur kan delegera informationsarbetet till regional och lokal nivå torde risker finnas för både en splittring och dubbeltäckning av det informationsutbud som erbjuds allmänheten."

En längre gående samplanering förordades särskilt vad gällde materialproduktion för skolan och ungdomen:

"Man synes kunna sätta i fråga om ej en längre gående samplanering mellan SIDA och de bidragsmottagande organisationerna skulle kunna leda till ett effektivare utnyttjande av resurserna med en slagkraftigare information som resultat. En sådan utökad samplanering synes ej endast böra beröra informationens inriktning på ämnesområden utan även materialproduktion. SIDA:s materialproduktion tog budgetåret 1974/75 upp endast 3,86 procent av hela informationsbudgeten. Särskilt angeläget torde det vara att nå en koncentration och samordning av det informationsutbud som riktar sig till skolan och ungdomen. Ett splittrat informationsutbud till dessa målgrupper kan försvåra ungdomens möjligheter att skaffa sig en angelägen helhetssyn på u-landsfrågor. Det bör i detta sammanhang dessutom erinras om att skolan och ungdomen är en av många olika informationsaktiviteter utsatt målgrupp."

En närmare utvärdering av särskilt vidareinformatörernas roll ansågs angelägen:

"Då den från SIDA delegerade u-landsinformationen numera uppgår till avsevärda belopp synes det vidare angeläget att en närmare utvärdering företas av denna typ av information. En väsentlig del av informationsinsatserna synes vara riktad till olika slag av vidareinformatörer och opinionsbildare. Av de av organisationerna till SIDA inlämnade verksamhetsberättelserna framgår vidare att kostnader för central administration och studieresor till u-länder ofta utgör tunga poster. Det synes därför finnas anledning att klarlägga bl. a. den spridning till en bredare allmänhet av kunskaper om u-ländernas förhållanden och Sveriges insatser för att bidra till ekonomisk och social utveckling i dessa länder, som nås genom vidareinformatörerna. Resultatet av informationsaktiviteterna bör ej enbart få bli det att de ökade kunskaperna om u-ländernas problematik stannar hos en redan kunnig och välmotiverad elit."

Samhällsinformationen hade två huvuduppgifter, nämligen dels att möjliggöra för medborgarna att hävda sina idéer och intressen i den demokratiska processen, dels att göra medborgarna medvetna om sina rättigheter och skyldigheter. Samhället kunde också ha anledning gå ut med information som avsåg "att underlätta myndigheternas verksamhet" eller "att påverka medborgarna till ett i visst sammanhang rationellare beteende". SIDA:s informationsverksamhet sades "delvis kunna anses vara ytterligare en typ av information"; den "kan närmast karaktäriseras som en allmän plädering för det arbete verket bedriver eller planerar att framdeles bedriva inom sitt verksamhetsområde".

I sitt remissvar på granskningspromemorian (daterat 1976-06-29) behandlar SIDA såväl verkets egen information som den s. k. överflyttade informationsverksamheten. Vad gäller den egna fann man ingen anledning att beträffande syftet särskilja SIDA:s information från annan samhällsinformation. I promemorian hade två huvuduppgifter för samhällsinformationen angivits, nämligen dels att möjliggöra för medborgarna att hävda sina idéer och intressen i den demokratiska processen, dels att göra medborgarna medvetna om sina rättigheter och skyldigheter. Enligt SIDA:s uppfattning var "huvuduppgiften för verkets information just en av de två som gäller för all samhällsinformation, nämligen att möjliggöra för medborgarna – både enskilda medborgare och medborgarorganisationer – att hävda sina idéer och intressen i den demokratiska processen". Detta var speciellt viktigt "då den verksamhet SIDA själv bedriver ligger utom syn- och räckhåll för flertalet medborgare. Därtill kommer att informationsuppdraget inte endast omfattar SIDA:s egen verksamhet utan också u-ländernas situation

och relationerna mellan rika och fattiga länder. Informationens mångfald och bredd framgår av att den handlar om globala problem och berör en rad samhällsområden: jordbruk, industri, undervisning, befolkningsfrågor, hälso- och sjukvård m. m."

Granskningspromemorians resonemang om SIDA:s informationsverksamhet som "pläderande" kommenterades inte särskilt.

SIDA ställde sig med hänvisning till riksdagens betoning av behovet av pluralism mycket skeptiskt till en mera långtgående samplanering:

"SIDA:s uppfattning är att en långtgående samplanering mellan SIDA och organisationerna varken är önskvärd eller möjlig att genomföra. Riksdagens intentioner beträffande bidragsgivningen till organisationernas u-landsinformation utgår från behovet av en pluralistisk och mångskiftande information och debatt som en förutsättning för den demokratiska processen. Varje organisation har rätt att ta upp de frågor inom u-landsinformationen som särskilt berör dess medlemmar och att framföra sina åsikter i dessa frågor. Ett försök att likrikta organisationernas informationsverksamhet vore inte förenligt med de principer som gäller för riksdagens beslut om bidragsgivning."

Pedagogiskt och metodiskt förekom sedan länge ett utbyte mellan organisationerna och SIDA, och SIDA ansåg inte att det på denna punkt fanns anledning att företa någon ändring av det arbetssätt som tillämpas idag. Önskemålet att ungdomen skulle "skaffa sig en angelägen helhetssyn på u-landsfrågor" fick enligt SIDA:s uppfattning inte leda till krav på likriktning av materialet i de kompexa frågor det här gäller.

SIDA delade synpunkten att utvärdering bör ske även av den typ av information som bedrivs med hjälp av bidrag från SIDA. Så skedde också sedan flera år tillbaka.

SIDA delade synpunkten i promemorian att det var angeläget att de ökande kunskaperna om u-ländernas problem inte stannar hos en redan kunnig och välmotiverad elit, och det var, menade SIDA, uppenbart att även de bidragsmottagande organisationerna delar denna inställning. Som exempel åberopades LO:s informationsprogram 1976.

I granskningspromemorian hade behovet av etiska regler för den överflyttade informationsverksamheten diskuterats. Resonemanget ledde till "frågan om vem som ytterst ansvarar för viss information":

"SIDA ansvarar givetvis för sin egen informationsverksamhet. Vad gäller den överflyttade informationen består denna dels av generella bidrag till större organisationer såsom LO, ABF, TBV och Medborgarskolan, dels av bidrag efter ansökan till enskilda projekt. Gemensamt för båda formerna av bidrag är enligt statsmakternas direktiv, att den bidragsmottagande organisationen självständigt skall svara för den information som produceras med hjälp av bidraget från SIDA. SIDA skall inte styra verksamheten, däremot kräva redovisning i efterhand, vilket också sker. Att – som man synes vilja göra i granskningspromemorian – jämställa folkrörelser och enskilda organisationer med press, radio och TV synes tveksamt. Frågan är emellertid komplicerad och SIDA välkomnar tanken att den kunde ytterligare belysas, eventuellt genom särskild utredning."

LO ställde sig i sitt remissvar mycket kritiskt till granskningspromemorian. Beträffande myndigheternas direkta informationsverksamhet ansåg LO att denna i princip borde begränsas till ämnesområden varom myndigheterna fattat beslut. Hade beslutet inte fattats åvilade ansvaret för opinionsbildning

partier, organisationer av olika slag samt massmedia. Samhället kunde stimulera pläderande information via partier och organisationer genom ekonomiska bidrag och faktaunderlag. Därmed kunde möjligheterna för dessa att driva en effektiv verksamhet i den demokratiska processen förbättras. SIDA:s u-landsinformation utgjorde ett exempel på "före-beslut" information som partier och organisationer var beredda att medverka i. Sådan medverkan förutsatte att samhället "utan krav på bindningar i fråga om informationens innehåll, utformning och användningssätt gav organisationerna ekonomiskt stöd till sådan verksamhet".

För u-landsinformationen var gränserna mellan information före och efter beslut flytande. Informationen hade karaktär av granskning eller utvärdering och organisationer och massmedia hade en viktig roll:

"När det gäller ett område som u-landsinformationen är gränserna mellan information före och efter beslut flytande. Statens information om fattade beslut går i detta avseende inte ut på att sprida kännedom om medborgares skyldigheter eller rättigheter utan att informera om en statlig verksamhet som medborgarna har svårt att på annat sätt skaffa sig kunskap om. Informationen har alltså karaktär av utvärdering eller kritisk granskning av den statliga verksamheten. Det finns därför i detta avseende anledning för staten att låta organisationer, massmedia osv. få stöd för att driva en informationsverksamhet fri från statlig styrning. Dessutom leder ett fattat beslut ifråga om biståndspolitiken ofta fram till diskussion före ett kommande beslut. Gränserna mellan informationen före och efter fattade beslut är alltså flytande."

I granskningspromemorian kritiserades inriktningen på folkrörelserna. För LO innebar organisationernas medverkan nyansering och mångfasettering av ett slag som inte kan erhållas genom av staten utförd information snarare än splittring och dubbeltäckning:

"I granskningspromemorian framförs några kritiska synpunkter på framför allt u-landsinformationens kanalisering genom de stora folkrörelserna. Landsorganisationen anser dock att delegeringen till folkrörelser och organisationer innebär en nyansering och mångfasettering av u-landsinformationen snarare än en splittring och dubbeltäckning. LO menar också att denna mångfasettering och nyansering inte kan erhållas med en av staten utförd information."

En längre gående samplanering mellan organisationer och staten kunde vara angelägen för vissa informationsområden, men stred mot tanken på mångfasettering. Likriktning och ineffektiv opinionsbildning kunde bli en följd av centralt producerat faktamaterial.

Beträffande utvärderingsverksamheten betonade LO att detta primärt var organisationernas egen uppgift. Annan utvärdering – av t. ex. Nämnden för Samhällsinformation (NSI) "bör ske i form av bedömningar av organisationernas rapporter till bidragsgivande myndighet, eventuellt kombinerad med hjälp till dessa myndigheter att arbeta fram formulär och/eller rutiner för rapporteringen." LO ansåg inte att NSI eller någon annan myndighet borde "gå in i organisationernas verksamhet för att där i egen regi göra utvärderingar."

Också TCO intog i sitt remissvar en kritisk hållning till granskningspromemorians bedömning av samordningsbehoven. Värdet av mångfald och varierande idéanknytning betonades.

"TCO hade den bestämda uppfattningen att den här berörda informationen får det starkaste genomslaget om den utformas av varje organisation för sig. Mångfalden och den varierande idéanknytningen bidrar till en demokratisk diskussion. Organisationerna samråder fortlöpande med SIDA, men en direkt samordning skulle medföra risk för att informationen blir både tråkig och enkelriktad. Organisationerna rapporterar årligen till SIDA om informationens innehåll och omfattning. Resultatvärdering pågår."

Statskontoret menade att granskningspromemorians förslag stred mot de krav som kan ställas på att samhällsinformation ska bidra till att vidareutveckla demokratiska beslutsprocesser. Utredningen om den kommunala demokratin framhölls som kontrast:

"Förslaget kan svårligen biträdas. Det strider, enligt Statskontorets mening, mot de krav som kan ställas på att samhällsinformationen ska bidra till att vidareutveckla demokratiska beslutsprocesser. Förslaget kan ställas i kontrast mot tankegångar som t. ex. framförts av utredningen om den kommunala demokratin (SOU 1975:41, 42). De kommunala informationsinsatserna bör enligt denna utredning ta sikte på att underlätta partiernas och folkrörelsernas arbete i den demokratiska processen. Utredningen menar att samhällsinformation i högre grad bör kompletteras av informationsverksamhet genom dessa organisationer, vilka i första hand ska svara för den idéförankrade informationen."

Nämnden för samhällsinformation (NSI) underströk det angelägna i att vara generös när det gällde gruppanpassad information genom bl. a. studieförbunden. Dessa hade en närkontakt med människor som myndigheter ibland saknade:

"Enligt nämndens mening ställs i promemorian för höga effektivitetskrav på lokalorganisationer som informationsspridare. Dessa har något som myndigheter ibland saknar, nämligen en direkt och förtroendefull kontakt med människor, inte minst med opinionsbildare. Detta är ett gott skäl för samhället att vara generöst när det gäller vad nämnden kallar gruppanpassad information (t. ex. genom folkrörelsernas studieförbund) – vilket inte bör hindra att man med jämna mellanrum söker få ett effektivitetsmått på gjorda insatser, i samarbete med berörda parter."

I sin skrivelse till regeringen (1976–11–25) konstaterade Riksdagens Revisorer att granskningspromemorians samordningsförslag mötts av kritik från olika håll. Revisorerna delade inte kritiken. Förslaget var "avsett att skapa ökade möjligheter för seriösa organisationer att medverka i idégenerande demokratiska processer." Samtidigt beskrivs emellertid i förslaget folkrörelsernas roll på ett sätt som skiljer sig från den som präglar de ovan citerade remissvaren. Spridningen av "faktainformation ges en central ställning. Folkrörelserna skall utnyttjas som informationsförmedlare.

"Förevarande förslag bygger på tanken att de stora folkrörelseorganisationerna i ökad utsträckning skall kunna utnyttjas som informationsförmedlare. Förslaget kan sägas innebära att samhället betalar organisationerna för att de medverkar vid spridning av faktainformation. Denna faktainformation kan organisationerna sedan fritt diskutera och kommentera utifrån de idémässiga värderingar som de företräder."

3.6 U-landsopinionen i Sverige

Stig Lindholms avhandling från 1970 var länge den enda omfattande studien av u-landsopinionen i Sverige. Några studier med liknande ämnesinriktning framlades under de närmast följande åren.[4]

Inte förrän sommaren 1977 kom en andra omfattande opinionsundersökning, nämligen Sveriges radios publik- och programforsknings (PUB) första delrapport i dess "informationsklyfteprojekt".[5] Den rörde kunskaper, aktiviteter och intresse avseende u-länder och hur dessa sammanhänger med social position, religiös och politisk aktivitet, samt med "världsbild" och massmediavanor. Vid årsskiftet 1977–78 kommer ännu ett stort arbete att föreligga. En doktorsavhandling framläggs då inom projektet "Informationsstrategier – analys och utvärdering av försök med spridning av u-landsinformation genom multimedia" på Sociologiska institutionen vid Uppsala universitet. Båda undersökningarna är knutna till det s. k. KARIBU-projektet, den omfattande informationssatsning på u-landsområdet som genomfördes hösten 1974 med medverkan av SIDA, studieförbunden och Folkbildningsförbundet, Rikskonserter, Riksteatern, Riksutställningar samt Sveriges radio.

3.6.1 *Opinionsundersökningar*

Sedan 1974 har SCB på SIDA:s uppdrag genomfört två opinionsundersökningar per år (våren 1977 undantagen) av svenska folkets inställning till biståndet och underutvecklingens orsaker, motsvarande SIFO:s mera begränsade undersökningar under perioden 1961–1970. Bedömningen av trender och opinionssvängningar försvåras av att endast en fråga återkommer i samtliga SIFO- och SCB-undersökningar, och att denna formulerats på olika sätt. Den genomgående frågan gäller biståndsanslagets storlek.[6]

[4] Under åren 1972–76 kom Anders Stymnes *U-länderna från verkstadsgolvet* (1972), Stig Lindholms *Att leva i glesbygd*, Rapport från Klövsjö och Räten (1973), Anders Stymnes och Stig Lindholms *Bidrag till u-information*. Erfarenheter från några enskilda organisationers projekt (1974), Lars Owe Hedmans *Studiecirklar i internationella frågor* – en studie av cirkeldeltagare och cirkelledare (1975) samt Göran Hedebros och Kjell Nowaks *Studiecirklar om u-landsfrågor*. Undersökning av studiecirklar med internationell inriktning (1976). SIDA har tagit initiativet till och helt eller delvis finansierat samtliga studier med undantag för Lindholms glesbygdsstudie.

[5] Lilian Nowak, *Informationsklyftorna på u-landsområdet*, Sveriges radios publik- och programforskning, nr 11 1977.

[6] SIFO:s fråga, som användes 1961–1970 och 1976 löd: Anser Ni att vi bör öka anslagen till de underutvecklade länderna eller bör vi hålla anslagen oförändrade eller bör vi minska anslagen?
SCB:s fråga har förhandsinformation: "Som Ni kanske vet så ger svenska staten pengar till hjälp åt fattiga och underutvecklade länder – det vi brukar kalla u-hjälp. F. n. rör det sig om ca 3 % av statens utgifter. I år innebär detta att staten för varje svensk i genomsnitt betalar ca 400 kr (hösten 1976) till u-hjälpen." "Nu skulle jag vilja veta hur Ni ser på de här anslagen till u-hjälp. Tycker Ni att de nuvarande u-hjälpsanslagen bör ökas, är ungefär lagom som de är, bör minskas eller bör slopas helt?"
Nowak hade i sin undersökning i september–oktober 1974 en liknande fråga: "Som Ni kanske vet lämnar svenska staten u-hjälp. Och den uppgår idag till omkring 3 % av statens utgifter. Tycker Ni att storleken på den svenska u-hjälpen är bra som den är, eller bör den ökas eller minskas eller kanske slopas helt?"

De av SIDA finansierade SCB-undersökningarna har varit s. k. "omnibusundersökningar" i vilka flera myndigheter ställt frågor inom olika områden samtidigt. Antalet frågor har ibland varit mycket stort. Under de senaste åren har bortfallet varit ett allvarligt problem. Mer än en femtedel av de slumpmässigt utvalda personerna har inte velat svara på frågorna eller av andra skäl ej kunnat intervjuas.

Undersökningarna har fr. o. m. 1974 omfattat 7–8 frågor. De har gällt inställningen till utvecklingssamarbete och underutvecklingens orsaker, nämligen synen på hur stort biståndet bör vara, biståndets finansiering (skattemedel och/eller frivilliga bidrag), stödet till befrielserörelser, kännedom om till vilka länder biståndet går, principerna för ländervalet, orsakerna till underutvecklingen samt hot mot mänskligheten (bl. a. kärnkraften, cancerrisken, u-ländernas fattigdom).

Resultaten vad gäller biståndets storlek framgår av tabellen nedan. Siffrorna för 1961–70 och maj–juni 1976 avser SIFO-undersökningar och sept.–okt. 1974 avser Nowaks undersökning. Övriga siffror härrör från SCB:s undersökningar på uppdrag av SIDA.

U-landsopinionen har enligt dessa undersökningar visat en anmärkningsvärd stabilitet över åren samtidigt som anslagen ökat mycket snabbt. Drygt hälften av dem som svarat vid varje SCB-undersökning har ansett att den aktuella anslagsnivån är ungefär lagom. De som velat öka biståndet har genomgående varit fler än de som velat minska eller slopa det. Omkring en fjärdedel har varje gång (en tredjedel hösten 1974 och en femtedel våren 1976) velat öka biståndet. Mellan 11 och 18 % av dem som svarat har velat minska biståndet (6–11 %) eller slopa det helt (5–8 %).

En SIFO-undersökning på uppdrag av Svenska Dagbladet i anslutning till riksdagsdebatten i maj 1976 om biståndsanslagen fick delvis likartat men delvis avvikande resultat, jämfört med SCB-undersökningarna.[7] Över hälften ville se oförändrade anslag, men andelen för dem som ville minska anslagen var högre (24 %) än för dem som ville att de skulle höjas (19 %). Resultaten kan ha påverkats av att frågan var kopplad till en fråga om biståndet till Cuba. Detta beskrevs som kontroversiellt på grund av landets militära engagemang i Angola och partiernas olika ståndpunkter i frågan sammanfattades. Även SCB-undersökningen våren 1976 visade en nedgång i stödet för ökat bistånd och ökad opinion för minskat eller slopat bistånd. Hösten 1976 återgick siffrorna för dessa båda opinionsgrupper till de nivåer som varit normala under 1970-talet.

Det andra tillfället när andelen för dem som ville minska eller slopa biståndet ökade kraftigt var 1969. TV sände hösten 1969 ett par uppmärksammade Fokus-program som var starkt kritiska mot vissa biståndsinsatser i Etiopien. I övrigt har biståndsverksamheten varit relativt fri från uppseendeväckande kontroverser. Enigheten mellan de politiska partierna har varit förhållandevis stor. Enprocentplanen antogs av en enhällig riksdag 1968. Politikernas och organisationernas uppslutning bakom biståndspolitiken kan vara en väsentlig förklaring till den stabila majoriteten för att bibehålla biståndsanslagen på oförändrad nivå (se avsnitt 3.6.3 nedan).

I en kommentar till sin undersökning för Svenska Dagbladet 1976 utgår SIFO från siffrorna 1961, 1970 och 1976 och tolkar dem enligt följande:

[7] SvD–SIFO:s frågor kring valet 1976, nr 9

Tabell 3.2 Opinionens inställning till biståndsanslaget

	1961	1966	1968	1969	1970	Maj 1974	Sept–okt 1974	Nov 1974	Juni 1975	Nov 1975	April 1976	Maj–juni 1976	Nov 1976
Bör öka	24	34	33	33	26	26	27	32	25	23	20	19	26
Är ung lagom	55	45	49	48	54	54	53	51	51	56	56	52	54
Bör minska	9	12	10	16	14	8	4	6	10	7	11	24	10
Slopas helt	–	–	–	–	–	8	2	5	7	6	7	–	5
Tveksamma (SIFO), vet ej (SCB)	12	9	8	3	6	5	13	7	7	7	6	5	5
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Bortfall	–	–	–	–	–	24	–	21	37	20	23	–	21

"Dessa siffror berättar om en sällsynt fin växelverkan mellan väljare och politiker. De har stött varandra i en successiv utbyggnad av biståndet till tredje världen.

På 15 år har anslagen för u-hjälpen ökat från 50 milj. kr till 2 860 milj. kr, eller från 0,06 % av BNP till 1,0 %. Hela tiden har en absolut majoritet, alltså över 50 % av väljarna, stött den aktuella nivån och lärt sig acceptera en något högre nivå. I början var det allmänheten som mest drev på politikerna att öka biståndet. Nu är det politikerna som ligger en aning före allmänheten."

Våren 1977 kunde inte SCB åta sig att göra någon opinionsundersökning åt SIDA. Resultaten av SIDA/SCB-undersökningen hösten 1977 beräknas föreligga först i december. Detta innebär att utredningen inte haft tillgång till några med de tidigare jämförbara opinionssiffror från det år som i Sverige inneburit den djupaste lågkonjunkturen sedan andra världskriget. SIDA redovisar i sin senaste anslagsframställning opinionssiffror från Danmark, som i flera år haft svårare ekonomiska förhållanden än i Sverige. Siffrorna tyder på en trendmässig ökning av den positiva inställningen, och minskning av den negativa, till att Danmark tillsammans med andra liknande länder skulle ge 1 % av sin BNP till u-länderna. Undersökningen avser åren 1972–1976. Det kan nämnas att ett av de stora partierna i Danmark till skillnad från i Sverige, har en klart negativ inställning till u-landsbistånd.

SIDA har i sina anslagsframställningar betonat att en övervägande del, sammanlagt 75–80 %, av dem som tillkännagivit sin mening vid samtliga undersökningstillfällen har godtagit biståndsanslagens nivå eller ansett att de bör öka.

Sociologen Thomas Brante finner i sin analys av undersökningarna att det inte går att entydigt tolka materialet och komma till säkra slutsatser om den allmänna inställningen till u-hjälpens storlek:[8]

"Det kanske mest markanta i svarsfördelningen är att majoriteten av populationen vid varje undersökningstillfälle ville ha *oförändrade* anslag. Tyder detta på ett aktivt stöd till den nuvarande biståndspolitiken, eller är det snarare ett uttryck för ett passivt accepterande från en oinformerad majoritet som inte tar ställning utan tycker att 'de som bestämmer vet nog bäst'? Den senare tolkningen verkar . . . mest plausibel. En intressant fråga blir då hur långt man skulle kunna sträcka sig i höjningar av biståndsanslagen och fortfarande få ett bejakande av den aktuella storleken. Utifrån det föreliggande materialet går det dock ej att ge något noggrannare svar på denna fråga."

Brante framhåller att det är svårt att formulera en fråga om u-hjälpens storlek så, att svaren blir enkelt och entydigt tolkningsbara. Svårigheten består i att skilja frågan om storleken från frågan om biståndets former och innehåll. Den norske sociologen Tore Linné Eriksen skriver angående detta problem:

"Hvis jeg fick et gallup-spörsmål om jeg var enig/oenig i at det ble bruket 500 millioner till u-hjelp, måtte svaret bli: ärligt talt, Statistisk Sentralbyrå, det vet jeg sannerligen ikke . . . Svaret er ja om det kommer PAIGC's jordbruksarbeid tillgode. Svaret er nei om det hovedsaklig er et middel till å sikre norsk näringsliv konsulentoppdrag via Verdensbankgruppen. Det å stille spörsmålet som u-hjelp var et veldefiniert og okuntroversielt begrep, – som man helt enkelt kan vare för eller i mot –, kan ikke betegnes som annet enn tilslöring."[9]

Det senast anförda citatet kan läsas som en illustration inte bara till uppfattningen att ett nära samband föreligger mellan allmän biståndsvilja och

[8] Thomas Brante, *Opinionen i u-landsfrågor* – en utvärdering av teorier om det svenska folkets attityder till u-länder och u-hjälp. Meddelande från utredningsbyrån, SIDA, 1976.

[9] Citatet är hämtat ur Brantes studie. Det norska ordet "tilslöring" betyder på svenska ungefär "fördunkling" eller "förvirring av begreppen".

åsikter om för vilka ändamål biståndet bör användas. Det kan också anses belysa förhållandet att ett biståndsprogram som är mångfasetterat kan tillgodose olika uppfattningar, och därmed innebära en bredare förankring i opinionen.

Ett annat förhållande som av flera bedömare anses göra SCB:s och flertalet övriga undersökningar svårtolkade är, att u-hjälpen behandlas isolerad från övriga resursanspråk och samhällsfrågor. Skulle man finna en annan inställning till biståndsanslagen om man undersökte hur dessa vägdes mot alternativ medelsanvändning?

I attitydundersökningar från 1966 och 1972 bland svenskar mellan 15 och 67 år fick biståndet lägsta prioritet jämfört med alternativ som exempelvis miljövård, bättre sjukvård, ökad arbetstrygghet, fler barndaghem och lägre skatter.[10] I Lilian Nowaks ovan anförda arbete kom u-landsproblemen på tionde plats då de tillfrågade ombads att gradera tretton olika ämnesområden med hänsyn till hur mycket intresse de brukade ägna dem i tidningar, radio och TV (se avsnitt 3.6.2 nedan).

En SIFO-undersökning från februari 1975 ger en utförligare och något annorlunda bild.[11] Ett representativt urval av drygt 1 000 18–70-åringar intervjuades om sina prioriteringar av privat och offentlig konsumtion. Förutsättningen var att bruttonationalprodukten (BNP) skulle stiga i samma takt som under de föregående tio åren. Det skulle innebära en total resursökning motsvarande omkring 30 miljarder kronor i 1975 års priser under perioden 1975–1980 eller ungefär 10 000 kr per genomsnittshushåll före skatt. De svarande fick 30 tändstickor – en för varje miljard – att i lugn och ro placera ut på en bricka med rutor för vart och ett av 29 användningsområden. Ett av dessa var u-hjälp. Bland de övriga fanns såväl olika offentliga verksamhetsområden som olika former av privat konsumtion samt sparande. Undersökningen avsåg därmed mäta hur allmänheten ville fördela den totala ökningen av BNP under andra hälften av 1970-talet. Det framgick av frågan att om man inte lade någon sticka alls på ett område skulle det området få samma belopp som 1975.

Resultaten av undersökningen framgår av nedanstående tabell. Undersökarna finner det säkrast att inte tolka siffrorna "bokstavligt". Man bör i stället "se dem som goda fingervisningar om allmänhetens rangordning av de olika satsningsmöjligheterna". Undersökarna drar emellertid ändå följande slutsats om u-hjälpen i sin sammanfattning av resultaten:

"Till ökad u-hjälp vill allmänheten anslå 3,6 procent av resursökningen. Även i den realistiska valsituationen som vi försatte respondenterna i med vår fråga, i vilken de kunde göra tillskott till privat konsumtion och till samhällelig service av direkt relevans för deras egen livssituation på hemmaplan, vill allmänheten alltså öka u-hjälpen."

[10] Resultaten redovisas i J. Cerhas "Order without authority" i den norska tidskriften *Markedskommunikasjon* 3/1973.

[11] Hans Zetterberg och Karin Busch: "Allmänhetens prioritering av offentlig och privat konsumtion"; ingår i Daniel Tarschys m. fl. *Offentlig sektor i tillväxt*, SNS, Stockholm 1975.

Tabell 3.3 Den önskade procentuella fördelningen av inkomstökningen 1975–1980 i olika socialgrupper

	Alla	I+IIA	IIB	III
Social service	26,2	23,9	26,3	27,6
Sjuk- och tandvård	9,8	8,7	9,7	10,7
Åldringsvård	8,7	7,7	8,7	9,3
Barntillsyn	7,7	7,5	7,9	7,6
Fritid	14,2	15,6	13,6	13,3
Anläggningar för fritid/motion	4,8	5,1	4,7	4,5
Kultur, teater, konst, musik, bibl.	2,7	3,8	2,7	1,7
Fritidsutrustning	2,6	2,5	2,2	2,9
Semesterresor	2,1	2,4	2,3	1,8
Fritidshus	1,4	1,4	1,2	1,5
Nöjen, restaurang, bio, dans	0,5	0,4	0,4	0,7
Spel, bingo, lotterier	0,1	0,0	0,1	0,2
Miljövård	14,1	14,5	14,0	13,8
Naturvård	8,7	9,1	8,6	8,5
Arbetsmiljö	5,4	5,4	5,4	5,3
Utbildning	12,2	11,9	13,1	11,0
Universitet, forskning	5,3	5,6	5,6	4,5
Grundskola, gymnasium	3,5	3,5	3,8	3,1
Vuxenutbildning, omskolning	3,4	2,8	3,7	3,4
Kommunikationer	9,5	10,7	10,0	9,7
Kollektivtrafik	4,4	5,3	4,2	3,8
Vägar, gator, broar	4,1	4,4	4,8	4,9
Bil och båt	1,0	1,0	1,0	1,0
Skyddstjänster	6,1	7,0	6,2	5,2
Polis och kriminalvård	4,4	4,3	4,8	4,2
Försvar	1,7	2,7	1,4	1,0
Bostäder	5,9	5,1	5,6	6,8
Bostäder, bostadsområden	3,8	3,1	3,8	4,4
Hemutrustning	1,6	1,6	1,3	1,8
TV, bandspelare, stereo	0,5	0,4	0,5	0,6
U-hjälp	3,6	4,0	3,4	3,5
Föreningsliv, kyrka	3,4	2,7	3,1	4,2
Föreningsliv, folkrörelser	1,9	1,6	1,8	2,4
Kyrka och religion	1,5	1,1	1,3	1,8
Kläder och mat	2,9	2,3	2,8	3,4
Mat och dryck	1,9	1,6	1,8	2,1
Kläder	1,0	0,7	1,0	1,3
Sparande	1,9	2,3	1,9	1,5
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0

Källa Särtryck ur Zetterberg och Busch: Allmänhetens prioritering av offentlig och privat konsumtion; i D. Tarschys m. fl. *Offentlig sektor i tillväxt*, SNS, Stockholm 1975; SIFO/SAFO skriftserie nr 5 1975, sid 6–7.

SIFO använder följande yrkesklassbeteckningar för socialgruppsindelning:

I: Högsta yrkesklassen
IIA: Högre medelklassyrken
IIB: Lägre medelklassyrken
III: Arbetare

Undersökarna gör följande avslutande kommentar till översikten av allmänhetens prioriteringar:

"Man slås ... av hur litet av ökningen i resurserna som allmänheten anser behöver tilldelas de som förr kallades livets nödtorft: mat, kläder och husrum. Siffran visar på sitt sätt hur en lyckligt lottad befolkning planerar användningen av sin inkomstökning. ...

Den världsvise uttolkaren av ovanstående siffror och av diagrammet kommer kanske att säga att allmänheten satsar mest på det politiskt och moraliskt acceptabla och kanske inte är helt ärlig när den är återhållsam med sin privata konsumtion. Vi tror emellertid att verkligheten är mer lik den som avspeglas i svaren än i cynikernas kommentarer; det finns en stor reservoar av idealism och solidaritet hos allmänheten."

Undersökningen var den första i sitt slag i Sverige. Resultaten synes avvika från det faktiska beteendet i flera avseenden och får betraktas som ett mycket grovt mått på biståndsviljan.

Frågor om biståndets former och innehåll har ingått i såväl Lindholms som SCB:s enkäter. Frågorna har avsett finansieringsform och länderval. Uppfattningarna i den förra frågan har varit synnerligen stabila. Något mer än 50 % av de tillfrågade har vid samtliga SCB:s undersökningstillfällen ansett att u-hjälpen huvudsakligen bör finansieras med skattepengar. En likaså tämligen stabil fjärdedel har ansett att finansieringen huvudsakligen bör ske på frivillig väg genom insamlingar och liknande. Något mindre än en fjärdedel har menat att u-hjälpen bör betalas genom både skattepengar och på frivillig väg. Vid det senaste undersökningstillfället ökade andelen som förespråkade denna sistnämnda blandform med 6 % (till 24 %) medan andelen anhängare av frivillighetsvägen sjönk något.

Vad gäller ländervalet har en klar majoritet – ca 70 % av de svarande – hela tiden ansett att man i första hand bör se till hur fattiga människorna är.[12] Ca 10 % har ansett att man i första hand bör se till vilket slags politik länderna för och ca 15 % (20 % vid senaste undersökningstillfället) till både hur fattiga människorna är och vilken slags politik landet för. Frågeformuleringen har kritiserats för att den antyder att möjligheterna att med svenskt bistånd når de fattiga människorna i samarbete med mottagarlandets regering är oberoende av vilken utvecklingspolitik som denna regering bedriver.

Orsakerna till underutvecklingen är ett tredje område som undersökts av SCB. De utfrågade har fått ta ställning till sex påståenden av typ "u-länderna har för litet kapital och för få industrier för att utvecklingen ska komma igång", "Världshandeln är så utformad att u-länderna missgynnas", och "Många u-länder har tidigare varit kolonier till stormakter i framför allt Europa". Lindholms undersökning innehöll fyra orsaksalternativ: "lättja", "klimat", "utsugning mellan länder", och "rika i u-länder exploaterar fattiga". "Dålig utbildning" och "överbefolkning" nämns, som Brante påpekar, inte i någon av undersökningarna, trots att dessa skulle få ett stort antal instämmanden att döma av andra undersökningar.[13] Kapitalbrist och utländska storbolags kontroll över u-ländernas råvarutillgångar har i SCB-undersökningarna betraktats som viktiga av 82–84 % resp. 75–77 %. Också utrikeshandelsstrukturen (62–70 %), jordbrukets inriktning i u-länderna (61–66 %) samt kolonialismen (57–62 %) har betraktats som viktiga orsaker.

[12] I Lindholms undersökning (1968) ansåg 81 % absolut eller i stort sett att vi "inte bör bry oss om ländernas politiska förhållanden utan endast ta hänsyn till om hjälpen kan tänkas göra nytta eller ej".

[13] Brantes anmärkning får stöd i Göran Hedebros och Kjell Nowaks *Studiecirklar om u-landsfrågor*. Undersökning av studiecirklar med internationell inriktning (1976).

I Lindholms undersökning tillmäts de rikas roll i u-länderna särskilt stor betydelse – mycket stor enligt 63 % och ganska stor enligt 28 % Några trender går inte att utläsa av SCB-materialet.

Den sociala positionens betydelse för synen på utvecklingsproblemen undersöktes av Lindholm. Någon motsvarande belysning av SCB-materialet finns inte. I Sveriges radios studie av informationsklyftorna utgör sambandet mellan social position och u-landskunskaper/-intresse/-aktivitet en central fråga (se nedan).

Inte heller u-landskunskaperna belyses nämnvärt i SCB-undersökningarna. Den tillfrågade ombeds att bland tolv länder identifiera de länder som får "betydande u-hjälp från Sverige". Ca 70 % av de tillfrågade har kunnat identifiera mer än tre länder. SIDA menar att kunskaperna om med vilka länder Sverige bedriver utvecklingssamarbete måste betecknas som relativt goda. Samtidigt påpekar man dock att nästan alla känner till ett par länder (Tanzania och Vietnam), medan bara en tredjedel valde Botswana och lika många trodde att Thailand och Senegal erhåller svenskt bistånd. I Sveriges radios undersökning kunde endast 18 % av de svarande själva namnge mer än två av "huvudmottagarländerna" för svenskt bistånd. Undersökningen redovisas utförligare i det följande.

I SCB-undersökningen våren 1976 ställde SIDA – inspirerad av den norska "Folkeaksjonen Fremtiden i våre hender" – en fråga som knöt an till de intervjuades egen standard i relation till resursfördelningen i världen. Nära hälften (48 %) av de nära 1 000 tillfrågade svarade: "Ja, absolut" på frågan om de var beredda att gå med på en sänkt levnadsstandard under antagandet att detta vore "avgörande för nästa generations möjlighet att leva i en värld där resurserna är mer rättvist fördelade". SIDA betecknar i sin presentation av materialet i anslagsframställningen för 1977/78 frågan som "förvisso förenklad". I undersökningen hösten 1977 ställs tre frågor i samma ämne.

3.6.2 *Informationsklyftor på u-landsområdet*

Huvudavsikten med Lilian Nowaks studie för Sveriges radios publik- och programforskning av informationsklyftorna på u-landsområdet var att "belysa vad det är som gör att vissa grupper tar åt sig u-landsinformation och låter sig engageras, medan andra inte gör det". En annan fråga som studerats är hur informationsklyftorna därvidlag hänger samman med människors massmediavanor.

Studien ingår i Sveriges radios informationsklyfteprojekt. Syftet är att blottlägga systematiska skillnader mellan olika befolkningsgrupper i fråga om "kunskaper som ytterst sett är viktiga för att man ska kunna uppfylla rollen som en aktiv medborgare i ett demokratiskt samhälle". Särskilt betydelsefullt har man ansett det vara att studera "den sociala positionens samband med kunskap och informationsaktivitet samt att undersöka vilka faktorer som kan tänkas modifiera det sambandet". Studien söker kartlägga sambandet mellan kunskap, aktivitet och intresse på u-landsområdet och social position.

Enligt tidigare undersökningar som Nowak åberopar är svenska folkets kunskap om u-landsfrågor och därmed sammanhängande problem "relativt

liten" och svenskarnas intresse för dessa frågor "tämligen svagt". En trolig förklaring är enligt Nowak att "u-landsfrågor för de flesta ter sig avlägsna, särskilt i förhållande till andra mera närliggande problem som tillvaron är fylld av . . . U-landsfrågorna får stå tillbaka för sådant som är mer påträngande. Detta desto hellre som u-landsproblemen är komplicerade och svårgripbara". Därtill kommer "att få svenskar har direkta erfarenheter av u-länder och deras situation".

Någon klar bild av svenska folkets u-landskunskaper är Nowaks undersökning inte avsedd att ge. Studien är främst inriktad på informationsklyftorna. En enkät innehöll dock tolv kunskapsfrågor av skiftande svårighetsgrad. I en telefonintervju ställdes ytterligare en fråga, nämligen den ovan nämnda om vilka länder som är huvudmottagare av svenskt bistånd. Fördelningen av svaren på enkäten visar, menar Nowak, stor spridning i fråga om u-landskunskaper.

Resultatet av frågan "Kan ni komma ihåg något eller några av de länder som får en stor del av den svenska u-hjälpen?" framgår av nedanstående tabell:

	Andel som nämnt respektive land (%)
Etiopien	29
Bangladesh	26
Tanzania	23
Nordvietnam	22
Indien	19
Cuba	6
Tunisien	2
Kenya	1
Zambia	1
Botswana	0

Närmare 40 % kunde inte namnge något mottagarland. Endast fyra personer av de mer än 2 400 tillfrågade nämnde Botswana. 18 % kände till tre eller flera länder.

Antal rätt angivna länder	Antal	Procent
0	920	38
1	556	23
2	512	21
3	281	12
4–10	154	6

Nowak konstaterar att fördelningen är "mycket sned".

Nowak-undersökningens frågor avseende undersökningspersonernas aktiviteter i u-landsfrågor visade på en grupp på ca 20 % som var "verkligt lågaktiva", en stor majoritet av i någon mån aktiva och 13 % med hög aktivitet i u-landsfrågor.[14]

[14] I enkäten ställdes tre frågor som tillsammans fått bilda mått på u-landsaktiviteten. Den första frågan löd: "Händer det att Ni tänker över hur utvecklingen i den fattiga delen av världen kan tänkas bli under de närmaste årtiondena?" Vi menar att den som säger sig ofta tänka på den här typen av problem rimligen visar mer aktivitet än den som säger sig aldrig fundera på saken. De följande frågorna gällde hur ofta man *diskuterar* politiken i världen och förhållandena i u-länder och i vilken mån det hänt att man *deltagit* i föredrag, utställningar, opinionsmöten och liknande som rört u-länder.

Undersökningen av intresset för u-landsfrågor har redan berörts ovan. Nowaks primära avsikt var inte att få fram en bild av svenskens u-landsintresse, absolut eller i förhållande till annat. Målet var att finna ett lämpligt mått på u-landsintresse med vars hjälp undersökningspersonerna kunde indelas i mer eller mindre intresserade. Materialet ger en bild av det relativa intresset för u-landsfrågor. Undersökningspersonerna ombads att på 7-gradiga skalor ange hur pass stort intresse de normalt ägnade tretton olika ämnesområden.[15] U-landsintresset kom, som tidigare konstaterats, på 10:e plats. Sambandet mellan intresse för u-landsfrågor och andra internationella frågor – "konflikten i Mellanöstern" och "den politiska utvecklingen i Afrika" – befanns vara starkt. Genom att sammanföra samtliga tre områden bildade Nowak ett intresseindex för internationella frågor, som löper från 3 till 21 poäng. 22 % av de svarande hade 3–8 poäng och kunde enligt Nowak "betraktas som tämligen ointresserade av u-landsfrågor", medan 29 % hade 15 poäng eller mer och utgjorde "en högintresserad grupp".

Kunskap, aktivitet och intresse hänger intimt ihop i svaren. En ständig växelverkan förekommer mellan de tre dimensionerna av "engagemang". Det faktum att det finns grupper med höga värden i alla tre avseendena innebär att andra gruppers u-landsengagemang är ringa.

[15] Följande områden ingick: Matpriserna, Konflikten i Mellanöstern, Kungafamiljen, artister och andra "kändisar", Utvecklingen på arbetsmarknaden, Hushållningen med jordens naturtillgångar, Den politiska utvecklingen i Afrika, Lokala problem som stadsplanering och liknande, Brott och olyckor, Sporthändelser, Miljöfrågor, U-länderna och deras problem, Diskussioner om den framtida energiförsörjningen samt Den militära kapprustningen.

Nowak utgår ifrån att "kunskap, aktivitet och intresse på u-landsområdet starkt sammanhänger med *social position*".[16]

Sammanfattningsvis konstateras att

"framför allt människors kunskaper men även aktiviteter och intresse på u-landsområdet hänger samman med den sociala position man har i samhället. Ju högre social position man intar desto sannolikare således att man också har höga u-landskunskaper och ett jämförelsevis stort engagemang i u-landsfrågor. Särskilt viktigt i det här sammanhanget förefaller utbildning och yrkesroll vara.

När det gäller u-landskunskaper visar vi på betydande skillnader mellan olika befolkningsgrupper. Däremot är sambandet mellan social position å ena sidan, aktivitet och intresse för u-landsfrågor å den andra inte lika uttalat. Mönstren är dock desamma och vi menar att det är väl motiverat att tala om informationsklyftor på u-landsområdet."

Undersökningen visar att politisk och religiös aktivitet kan påverka sambandet mellan social position å ena sidan, kunskap och framför allt engagemang å den andra. Det är dock först vid hög religiös eller politisk aktivitet som skillnaden blir påtaglig:

"Inom alla sociala grupper framstår de mest politiskt eller religiöst aktiva också som mest u-landsaktiva och intresserade av u-landsfrågor. *Ifråga om u-landsengagemang kan hög religiös eller politisk aktivitet t. o. m. ofta uppväga den negativa effekten av en låg social position.*

När det gäller u-landskunskaper tycks den religiösa aktiviteten spela relativt liten roll, särskilt i de högre sociala skikten. Däremot sammanhänger kunskaperna med politisk aktivitet. *De med hög politisk aktivitet kan mer om u-länder än övriga oberoende av social tillhörighet.* Vi har tidigare konstaterat ett påtagligt samband mellan u-landskunskaper och social position. Därför är det särskilt intressant, att *inom lågstatusgruppen hög politisk aktivitet i någon mån kompenserar den nackdel det innebär i kunskapssammanhang att ha låg social status.* Samtidigt är det uppenbart att de med såväl hög politisk aktivitet som hög social status har ett klart kunskapsmässigt övertag."

Den centrala frågan i Sveriges radios undersökning är om sambandet mellan social position och kunskaper, aktiviteter och intresse på u-landsområdet modifieras av olika sätt att se på världen. Nowak sammanfattar:

"Vi finner nu grupper som *trots* en låg social position visar större aktivitet och intresse på u-landsområdet än många med högre social status. Betecknande för dessa grupper är hög solidaritet med u-länderna eller låg grad av avskärmning från u-landsproblemen. Andra kännetecken är en anti-imperialistisk inställning eller en avvisande hållning till privat välgörenhet och vad som däri inkluderas. På samma sätt hittar vi grupper med mycket låg grad av aktivitet och intresse, men med hög social position. Dessa karaktäriseras av att vara mycket avskärmade från u-landsproblemen.

När det gäller kunskaper påverkas som väntat inte sambandet med social position i samma utsträckning. Inte desto mindre finner vi personer med låg social status som ändå kunskapsmässigt ligger i nivå med många inom mellanstatusgruppen. Även kunskapsstarka med låg social position utmärks av stor solidaritet eller av låg grad av avskärmning. Eller också kännetecknas de av en anti-imperialistisk inställning eller negativ hållning till privat välgörenhet.

Det ska dock framhållas att de som kan förhållandevis mycket trots låg social position, aldrig någonsin närmar sig kunskapsnivån inom högstatusgruppen. I den gruppen har man genomgående de högsta kunskaperna även om det inom gruppen finns variationer som tydligt hänger samman med olika sätt att se på världen."

[16] Nowak använder ett grovt, ovägt index med fem dimensioner, nämligen kön, ålder, utbildning, bostadsort och yrkesposition: "Högsta poäng (5) får den med högsta sociala position, nära centrum för makt och inflytande. En relativt välutbildad man i sina bästa år, centralt boende och med förhållandevis hög yrkesstatus hamnar här. Hans motpol är den lågutbildade kvinnan i glesbygd, antingen mycket ung eller mycket gammal och antingen utan eget arbete eller med ett lågstatusyrke."

Nowak menar att den avgörande betydelsen för svenska folkets kunskaper och engagemang på u-landsområdet får tillskrivas massmedierna och deras informationsspridning. Undersökningen pekar på att grupper med olika massmediavanor uppvisar klara skillnader ifråga om kunskap och engagemang på u-landsområdet. En ständig växelverkan råder mellan kunskap och engagemang å ena sidan och information från massmedier å den andra:

"Också inom varje social grupp är det undantagslöst de mer informationsinriktade massmediakonsumenterna som kan mer och är mer intresserade av u-landsproblem."

Sambandet mellan social position och u-landsengagemang kan modifieras genom massmediavanorna. Den kompenserande effekten är tämligen marginell vad gäller kunskaper, men när det gäller aktivitet och intresse tycks, enligt Nowak, massmediavanorna spela en avgörande roll:

"Alltså är graden av aktivitet och intresse påfallande hög bland dem som läser facktidskrifter och gärna ser och hör på nyheter och utrikesmagasin – och detta *oberoende* av social tillhörighet. Ser man däremot på dem vars massmediakonsumtion inte alls är informationsinriktad är skillnaderna *mellan* sociala grupper påtagliga."

Vilken av de ovan behandlade faktorerna är då de, enligt Nowaks undersökning, viktigaste. "Vi har funnit", konstaterar Nowak, "att ifråga om u-landskunskaper är samhällspositionen den ojämförligt viktigaste faktorn." Avskärmning och nyhetskonsumtion är de två faktorer som – näst efter social position – bäst förklarar skillnaderna i u-landskunskaper. Social position förklarar endast i liten grad skillnaderna ifråga om intresse och framför

allt aktivitet på u-landsområdet. Den religiöst och politiskt färgade världsbilden betyder mer.

Om de *mest* och minst engagerade på u-landsområdet säger Nowak följande:

"Det får givetvis inte tolkas som att den sociala positionen är betydelselös i sammanhanget. Ser vi på dem bland våra undersökningspersoner som är mest u-landsengagerade, finner vi att de är *både* mycket solidariska med u-länder och mycket litet eller inte alls avskärmade från problemområdet. Men därefter kommer sådant som social status och utbildning in i bilden, så att de som *dessutom* har högre social position eller utbildning är mer engagerade. Även tidskriftsläsning visar sig vara viktig.

Tittar vi i stället på de minst u-landsengagerade utgörs de följdriktigt av mycket avskärmade *och* föga u-landssolidariska personer. Men därefter spelar etermediernas nyhets- och utrikesprogram roll, så att de minst engagerade *tillika* är de som sällan eller aldrig ser och hör på utrikesmagasin – och nyheter. Dessutom är de politiskt inaktiva.

Etermedierna tillmäts avgörande betydelse för u-landsinformation:

Om vi leker med tanken att etermediernas u-landsinformation uteblev, skulle främst de relativt kunskapssvaga drabbas – de som inte i någon högre grad nås av information via andra kanaler. Kunskapsklyftorna skulle vidgas."

3.6.3 *Organisationerna och u-landsfrågorna*

Som framgår av framställningen i inledningskapitlet till detta betänkande var folkrörelsernas och de stora organisationernas initiativ av stor betydelse för det svenska biståndets framväxt och för att förankra detta i den svenska opinionen. SIFO understryker i sin i det föregående citerade bedömning av utvecklingen av u-landsopinionen i Sverige 1961–1976 betydelsen av växelspelet mellan allmänheten och politikerna. Lilian Nowak fann i sin undersökning att det var de mest politiskt eller religiöst aktiva som i alla sociala grupper framstod som mest u-landsaktiva och intresserade av u-landsfrågor.

Mot denna bakgrund är det naturligt att betona den del av den svenska u-landsopinionen som kommer till uttryck i programförklaringar, uttalanden, rapporter, manifest och andra meningsyttringar från olika organisationer. Politiska partier, ungdoms- och kvinnoförbund, fackföreningsrörelsen, kristna organisationer, kooperationen och andra folkrörelser och aktionsgrupper har länge varit aktiva opinionsbildare för internationell solidaritet, inte minst gentemot u-länderna.

Folkrörelser och andra organisationer har ända sedan början av 1950-talet bedrivit upplysningsverksamhet om u-länderna. Opinionsbildningen[17] var ett huvudsyfte för de 44 organisationer som av regeringen sammanfördes i Centralkommittén för tekniskt bistånd till mindre utvecklade länder (CK). Medlemmarna i CK var företrädare för fackföreningsrörelsen, konsumentkooperationen, lantbruksorganisationer, andra näringslivsorganisationer, kyrkor och andra kristna organisationer, nykterhetsrörelsen, studieförbund, fredsgrupper och FN-förbund, Röda korset, Rädda barnen, Riksidrottsförbundet, studenter och journalister. Man organiserade två Sverige hjälperinsamlingar samt enskilda insamlingar inom bl. a. missionen och kooperationen.

[17] Framställningen bygger i det följande främst på Ernst Michaneks uppsats "Role of Swedish Non-Governmental Organization in International Development Co-operation", SIDA april 1977.

De kristna organisationerna har länge tillhört de mest pådrivande i fråga om u-landsopinionen. De har också betydligt längre och mer omfattande praktisk erfarenhet av u-landsverksamhet än övriga organisationer. De samlade in mer än tio gånger så mycket pengar för u-landsverksamhet som CK under den senares 10-åriga existens.

I opinionsbildningen har de kristna organisationerna starkare än andra betonat kraven på utjämning mellan världens rika och fattiga. Redan vid Kyrkornas världsråds möte i Uppsala år 1968 krävdes en internationell utvecklingsskatt, som skulle motsvara välfärdsstaternas skatte- och socialpolitik. De kristna kraven har alltmer kommit att gälla förändringar i vår egen livsstil och anpassning av den svenska ekonomin till en ny ekonomisk världsordning. Kraven formulerades senast i en sektionsrapport "Vägen till en rättvisare värld", som framlades vid det kristna riksmötet i Västerås i augusti 1977. Rapporten föreligger i bokform.

Ungdoms- och studentorganisationerna spelade i början av 1950-talet en särskilt aktiv roll i opinionsbildningen för svensk biståndsverksamhet. Dessa organisationer började då utvidga sin internationella kontaktverksamhet. Genom deltagande i konferenser och utbytesprogram inom organisationer som International Union of Socialist Youth, the World Assembly of Youth och World University Service fick många av dagens politiska ledare betydelsefulla intryck av kampen mot kolonialismen och nykolonialismen.

Även inom de politiska partierna har kristna grupper varit pådrivande i fråga om inställningen till bistånd och u-länder. Sveriges kristna socialdemokraters förbund – Broderskapsrörelsen – bidrog till socialdemokratins arbete för ett statligt svenskt u-landsbistånd. År 1956 beslöt Socialistinternationalen på förslag av Tage Erlander att stödja planerna på en kapitalfond för u-länderna inom FN. Fonden skulle finansieras av bidrag motsvarande 1 % av medlemsländernas BNP. År 1961 tog regeringen initiativet till en Beredning för internationella biståndsfrågor. Beredningen hade 23 ledamöter, varav de flesta representerade folkrörelser och andra organisationer. Dess arbete ledde fram till den första stora biståndspropositionen (nr 100 år 1962). Propositionen antogs av en enhällig riksdag. Under 1960-talet växte sig kraven på ökat bistånd allt starkare inom alla partier, fackföreningarna och många andra organisationer. Den andra stora biståndspropositionen (nr 101 år 1968) med enprocentplanen antogs likaså av en enhällig riksdag. Ingen riksdagsledamot har någonsin röstat emot förslagen om höjda biståndsanslag. Däremot har en ledamot vid ett par tillfällen motionerat om mindre anslagsökningar än de i propositionerna föreslagna. Röster har höjts för att man skulle gå snabbare fram. Centerpartiet och folkpartiet röstade i början av 1970-talet för högre anslag än de av regeringen föreslagna. Också massmedias inställning till biståndsverksamheten har genomgående varit positiv.

Inom arbetarrörelsen finns ett flertal exempel på organiserade internationella solidaritetsaktioner och insamlingar.

Fackföreningsrörelsen har spelat en betydelsefull roll. Dess internationella solidaritetstraditioner daterar sig till seklets början. De svenska bidragen till Fria fackföreningsinternationalens FFI internationella solidaritetsfond var redan från början (1957) bland de största. LO och TCO genomförde en gemensam kampanj i slutet av 1950-talet i syfte att höja medvetandet

om och stödet för insamlingen till FFI:s internationella solidaritetsfond.

Vid LO-kongressen år 1976 framlades en rapport "Fackföreningsrörelsen och de multinationella företagen" och ett handlingsprogram för ökad kontroll av dessa företag antogs. Detta omfattade även åtgärder till stöd för u-länder i deras kamp mot de multinationella företagens utbredning. Under 1978 planerar LO en stor kampanj om södra Afrika som ett inslag i organisationens 80-årsjubileum. TCO antog vid 1973 års kongress en rapport om det internationella fackliga samarbetet. I motsvarande rapport från 1976 års kongress betonas vikten av ett ökat u-landsbistånd som inriktas på att tillgodose de fattiga människornas basbehov. TCO bedriver under 1977 en insamling bland medlemmarna för internationell facklig solidaritet.

Konsumentkooperationen var redan på 1940-talet aktiv i fråga om internationell hjälpverksamhet. År 1958 inledde Konsumentkooperationen insamlingskampanjen "Utan gränser" som än idag utgör grunden för KF:s biståndsarbete till stöd för kooperationen i u-länder. Konsument- och jordbrukskooperationen har tillsammans inrättat Swedish Cooperative Centre (SCC) för rådgivning och bistånd till u-länder.

Röda korset, Rädda barnen, Lutherhjälpen, Frikyrkan hjälper och andra organisationer som bedriver humanitär hjälpverksamhet har betytt mycket för att utveckla den svenska hjälpviljan. Deras upplysningsverksamhet genom kampanjer och insamlingar, föreningsmöten, tidskrifter och andra publikationer torde ha nått fram till praktiskt taget varje hem i vårt land med information om förhållandena för nödlidande människor i krisdrabbade områden.

Under de senaste 10 åren har en rad fristående internationella solidaritetsgrupper och -kommittéer varit verksamma och haft betydelse för Sveriges internationella solidaritetspolitik. De har i första hand haft en specifik politisk målsättning men också bidragit till opinionsbildningen om u-ländernas problem i stort. Det främsta exemplet på en sådan organisation som fick stor betydelse är FNL-grupperna. De arbetade genom stora insatser av frivilliga aktivister i lokalgrupper med främst insamlingsbössor, informationsbulletiner och demonstrationer. Exempel på organisationer som bedriver ett liknande solidaritetsarbete är Afrikagrupperna, Argentinakommittén, Chilekommittéerna och Palestinagrupperna.

Amnesty International arbetar delvis likartat i sin opinionsbildning för mänskliga rättigheter till stöd för politiska fångar i alla länder och mot tortyr, dödsstraff samt politisk, religiös och etnisk förföljelse. I Sverige har Amnesty-rörelsen växt snabbt de senaste åren. Man bedriver, med bidrag från SIDA, en omfattande informationsverksamhet om mänskliga rättigheter i många länder, varav flertalet är u-länder.

3.7 U-landsinformation i internationellt perspektiv

Opinionsfrågornas roll i det internationella utvecklingssamarbetet har under de senaste åren erhållit kraftigt ökad uppmärksamhet inom OECD:s kommitté för utvecklingsbistånd DAC. Bl. a. har dessa frågor diskuterats vid

några av de senaste högnivåmötena och givits prominent belysning i DAC-ordförandens rapporter. Medvetenheten har ökat om behovet av att lyfta upp opinionsfrågorna på ett mer policy-orienterat plan – som komplettering till det informationstekniska erfarenhetsutbyte som traditionellt har ägt rum främst inom FN:s ram men även inom DAC. De senaste årens utveckling på det ekonomisk/politiska området har ställt ökade krav på information om u-ländernas situation och på opinionsstödet för ökade biståndsansträngningar. Kontinuerliga opinionsbyggande åtgärder från i-ländernas sida har upplevts som nödvändiga inte endast för att konsolidera och om möjligt stärka biståndsviljan i traditionell bemärkelse, utan även för att öka den allmänna opinionens förståelse för de vidare u-landskrav som ligger bakom begreppet en ny ekonomisk världsordning.

1975 arrangerades ett särskilt DAC-möte om u-landsinformation. Av mötet framgick att den statliga och statligt finansierade u-landsinformationens omfattning och inriktning varierade påtagligt bland medlemsländerna. Skillnader i biståndsmålsättningar utgjorde en viktig förklaring till informationsverksamhetens skiftande karaktär. Trots olikheterna anslöt sig emellertid flertalet länder till ett antal betydelsefulla slutsatser. Man var sålunda överens om att det var angeläget att förbättra den breda allmänhetens tillgång till information om förhållandena i u-länderna. Förbättrade kunskaper om u-länderna ledde, menade man, till ökad biståndsvilja. Statens ansvar måste, konstaterade man vidare, omfatta inte endast biståndet utan också informationsverksamheten. Denna borde ges en vid u-landspolitisk inriktning och syfta till förbättrade kunskaper om grundläggande förhållanden snarare än till att förmedla ett färdigt budskap. Enskilda organisationer, både sådana som bedrev biståndsverksamhet och andra, tillmättes av flera länder stor betydelse som informationskanaler. Skolans elever och lärare ansågs vara en särskilt viktig målgrupp.

I det följande redovisas Danmark, Finlands, Norges och Hollands statliga och statligt finansierade u-landsinformationsverksamhet. Samtliga fyra länder tillmäter informationsverksamheten stor betydelse och avsätter belopp som motsvarar ca 1/2 % av biståndsanslaget för detta ändamål. Danmark, Norge och Holland torde vara de DAC-länder som jämte Sverige utvecklat den mesta ambitiösa verksamheten på u-landsinformationens område. Bland övriga länder märks Västtyskland och Canada. Avslutningsvis ges en kortfattad presentation av FN:s u-landsinformationsverksamhet.

I *Danmark* ansvarar biståndsorganet DANIDA för den statliga och statligt finansierade u-landsinformationen. Sedan 1972 finns ett särskilt informationsutsiott (oplysningsudvalg) i vilket ett 30-tal organisationer och institutioner som sysslar med informationsverksamhet eller är av särskild betydelse för opinionsbildningen är representerade. Informationsutskottet har en rådgivande ställning i förhållande till DANIDA:s styrelse – som i sin tur har en rådgivande ställning i förhållande till utrikesministern.

Endast ca 20 % av informationsanslaget, som för år 1977 uppgår till 4,1 milj. dkr (3,2 milj. skr), används för DANIDA:s egen informationsverksamhet. Återstoden – ca 80 % – utgår i form av stöd till Arbejdernas Oplysningsforbund, Dansk Ungdoms Faellesråd, FN-förbundet, Kvindernes U-landsudvalg, Mellenfolkeligt Samvirke samt Det Økomeniske Faellesråd för "konsulentstyrde projekter". Organisationerna inkommer årligen med an-

sökningar till DANIDA. Stödet, som bl. a. avser administrationskostnader, har inte karaktären av generellt bidrag.

I lagen om internationellt utvecklingssamarbete heter det vad gäller upplysningsverksamheten:

"Med henblik på at utbrede kendskabet til og skabe forståelse for udviklingslandenes problemer og for betydningen af dansk deltagelse i det internationale udviklingssamarbejde kan ministeren for internationalt udviklingssamarbejde ivaerksaette eller yde statstilskud til virksomhed med dette formål."

Med utgångspunkt i denna paragraf har en rollfördelning definierats mellan DANIDA och organisationerna enligt vilken informationen om Danmarks medverkan i det internationella utvecklingssamarbetet åvilar DANIDA:s informationsavdelning medan informationen om u-ländernas situation primärt ligger på organisationer, grupper och individer.

DANIDA prioriterar massmedia, undervisningssektorn samt förvärvslivets grupper. Den breda allmänheten skall nås genom informationsskapare och informationsförmedlare. U-landsinformationen skall om möjligt integreras i annan information. Bland DANIDA:s aktiviteter märks journalistresor, oftast på nordisk basis, journalistseminarier och journaliststipendier, publikationsverksamhet samt filmproduktion och filmdistribution i samarbete med Statens Filmcentral.

Stödet till Mellanfolkeligt Samvirke (MS) är av samma storlek som DANIDA:s egen informationsbudget. MS bedriver publikationsverksamhet, föredrags- och mötesservice, biblioteksservice (bibliografier m. m.), anordnar utställningar m. m.

I *Finland* ansvarar informationssektionen inom utrikesministeriets avdelning för utvecklingssamarbete för informationen om utvecklingssamarbetet. Tyngdpunkten i verksamheten ligger på publikationsverksamhet. Denna, vars viktigaste inslag utgörs av en tidskrift om utvecklingssamarbete samt landpresentationer och en årsredogörelse om Finlands utvecklingssamarbete, tar i anspråk ungefär halva informationsanslaget. Medlen utnyttjas vidare för bl. a. visst samarbete med radio och TV vad gäller finansieringen av olika program om u-länder, u-landsresor för lärare och journalister, ofta i nordisk regi, samt för förberedelser och genomförande av seminarier och föredrag i olika organisationers regi. Organisationer som tilldelas informationsmedel tillhör enligt praxis någon av följande kategorier: fackföreningar, folkbildningsförbund, kvinnoorganisationer, kyrkliga organisationer samt ungdomsorganisationer. Beslut om bidrag fattas inom utrikesministeriet efter samråd med biståndspolitiska delegationen. 1977 års informationsanslag uppgår till 600 000 finska mark (ca 0,7 milj. skr), varav en tredjedel för bidrag till organisationer. Avsikten är att om några år utnyttja 0,5 % av biståndsanslaget, som innevarande år uppgår till 194 miljoner mark (ca 216 milj. skr) för informationsverksamhet.

Syftet med informationsverksamheten är enligt regeringens principprogram från år 1974 att sprida kunskap om utvecklingsländerna, utvecklingsproblemen och förhållandena mellan utvecklings- och industriländer samt att informera om det finländska utvecklingssamarbetet såväl i hemlandet som utomlands.

I *Norge* ansvarar biståndsorganet NORAD för hela den statliga och statligt

finansierade u-landsinformationen. Under år 1977 kanaliseras 58 % av informationsanslaget på 8 milj. nkr till (7 milj. skr) till olika organisationer i form av stöd till det norska FN-förbundet, NORAD:s viktigaste samarbetspartner på informationsområdet, generella bidrag enligt treårsavtal eller bidrag till olika informationsprojekt. I takt med att bidragssystemet utvecklats har NORAD:s egen roll som serviceorgan åt organisationerna betonats. Materialproduktionen, planerad med hänsyn till organisationernas och skolans behov, utgör idag NORAD:s främsta informationsuppgift. I övrigt märks kurs- och seminarieverksamhet för bl. a. journalister, filmdistribution samt bildservice.

De på treårsavtal baserade generella bidragen utgår till de till stortingspartierna knutna studieförbunden samt ett antal s. k. paraplyorganisationer, nämligen Kirkens U-landsinformation, Norske Kvinners Nasjonalråd och Nasjonalkommittén for Internasjonalt Ungdomsarbeid.

Samarbetet med det norska FN-förbundet – FN-sambandet – har under de senaste åren byggts ut till att omfatta stöd till FN-sambandets uppbyggnad av en regional organisation. Särskilt vad gäller Nordnorge har, med hänsyn till avstånd och kommunikationer, behovet av regional organisation upplevts som stort. Distriktsorganisationerna står som tekniska arrangörer av kurser, ansvarar för distributionen av NORAD:s informationsmaterial samt fungerar – i någon mån – som kontaktorgan för skolor och press. FN-sambandets skolavdelning och NORAD har ett mycket nära samarbete då det gäller att nå ut till skolorna med u-landsinformation.

I sin egen informationsverksamhet syftar NORAD i första hand till att ge "grundleggande upplysninger og fakta till flest mulig maennesker i det enklest mulige språk". Organisationerna förutsätts ge sin information en mera engagerande och mobiliserande form.

I *Holland* har man under 1970-talet byggt upp en omfattande informationsverksamhet. För år 1977 har 13 miljoner gulden (ca 26 milj. skr) anslagits. De enskilda organisationerna har tilldelats en huvudroll i det holländska programmet. Ca 70 % av de offentliga medlen används för organisationernas informationsprojekt. Återstoden utgörs av ett anslag för utrikesdepartementets särskilda avdelning för information om utvecklingssamarbete.

En fristående nationalkommitté för information om utvecklingssamarbete (NCO) i vilket ett 40-tal enskilda organisationer är representerade behandlar organisationernas ansökningar om informationsmedel. Kommitténs plenarmöte beslutar på förslag av arbetsgrupper för kyrkor, massmedia, skolor etc. vilka projekt som ska föreläggas biståndsministern. Ministern beslutar på rekommendation av en särskild rådgivande expertgrupp.

Utrikesdepartementets avdelning för informationsfrågor svarar bl. a. för information till press, radio och TV, tillhandahåller audio-visuellt material till intresserade grupper, skolor etc. samt producerar tidskrifter, en tidning för barn, broschyrer, faktablad m. m. Barntidningen utkommer med sex nummer per år i en upplaga på över 300 000 exemplar.

U-landsinformationen skall "bidra till kommunikation mellan myndigheterna och medborgarna och därigenom fördjupa förståelsen för utvecklingssamarbetet". Nationalkommittén skall sörja för att sådan verksamhet kommer till stånd som ger information om förhållandena i fattiga länder,

om internationellt samarbete för att förbättra dessa förhållanden samt om förhållanden i Holland och andra rika länder som påverkar förhållandena i fattiga länder.

FN-sekretariatet och fackorgan inom FN-familjen har från starten varit utrustade med en informationsenhet med icke obetydlig personalstyrka. Innehållet i det informationsarbete som bedrivits har i stor utsträckning kretsat kring den egna organisationen; hur den är uppbyggd, vad den gör och vad olika länders representaner yttrar vid möten med styrande organ. Informationsverksamheten inom FN har ofta karakteriserats som organisationscentrerad snarare än problemorienterad och den har ansetts ha tendenser att vara utslätad och att väja för kontroversiella frågor. En annan brist har varit den jämförelsevis obetydliga roll som man till att börja med tilldelade det som vi nu kallar u-landsfrågor. På senare håll har dock ansträngningar gjorts, bl. a. under medverkan av de nordiska länderna, att stärka de ekonomiska och sociala frågornas plats i FN-informationen.

Med hjälp av ett frivilligt bidrag från den holländska regeringen startades år 1968 FN:s enhet för ekonomisk och social information, Centre for Economic and Social Information CESI. Sedan 1972 lämnas frivilliga bidrag också från Danmark, Norge och Sverige; senare har som bidragsgivare tillkommit Finland, Västtyskland, Japan och Canada. CESI har idag ställning som en av fyra underavdelningar inom FN-sekretariatets informationsenhet, Office of Public Information OPI.

CESI:s verksamhet har gått ut på att dra fram i rampljuset de ekonomiska och sociala frågor som spelar en allt mer dominerande roll i FN:s totala arbete. Hit hör biståndet men också planerna för en ny ekonomisk världsordning. Genom sin allmänt samordnande roll tvärs över FN-familjen har CESI också fått centrala uppgifter i samband med genomförandet av olika FN-aktioner såsom befolkningsåret och kvinnoåret liksom vid FN:s stora världskonferenser om miljö, befolkning, livsmedel, kvinnor, boendemiljö, vatten etc. CESI:s Genève-center har i stor utsträckning koncentrerat sig på frågor som har samband med UNCTAD:s verksamhet. I dessa olika sammanhang har CESI betjänat press, radio och TV liksom enskilda organisationer, framställt publikationer, arrangerat internationella seminarier m. m. Startandet av tidskriften Development Forum betraktas av många som CESI:s mest betydande insats. Tidskriften har fått en i FN-sammanhang påfallande fri ställning och publicerat bl. a. problemorienterade debattinlägg i kontroversiella frågor under behandling inom FN-apparaten.

Finansiärerna av CESI har hela tiden hävdat att den ekonomiska och sociala upplysningen borde utgöra en naturlig del av FN:s löpande information och därför också bekostas av medel inom FN:s reguljära budget. Undan för undan har också vissa tjänster inom CESI, som tidigare finansierats med hjälp av frivilliga bidrag, kunnat lyftas över till den ordinarie budgeten; generalförsamlingen hösten 1977 förväntas sålunda inkludera CESI-tjänster i den ordinarie staben. Utöver att på detta sätt bekosta personal har de frivilliga bidragen de senaste åren framför allt använts till att lansera Development Forum, vilken distribueras kostnadsfritt. Planer föreligger på att från 1978 i samarbete med Världsbanken och UNDP utge en särskild Business Edition av Development Forum, som skall utkomma var 14:e dag och innehålla förhandsinformation om kommande upphandling genom

de berörda FN-organen.

De nordiska biståndsmyndigheternas informationsenheter drar nytta av CESI:s utbud av information och samarbetar även i andra avseenden nära med CESI men också direkt med andra FN-organs informationsavdelningar. Särskilt bör nämnas UNDP och UNICEF som båda i sin egenskap av "insamlingsorganisationer" – UNDP kan sägas "bedriva insamling" bland regeringarna och UNICEF både bland regeringarna och, i vissa länder, allmänheten – lägger stor vikt vid och avsätter betydande resurser till information om den egna verksamheten och de problem denna syftar till att lösa.

Även de stora fackorganen – FAO, ILO, WHO och UNESCO – bedriver omfattande informationsverksamhet på områden som är centrala ur svensk och nordisk biståndssynpunkt. Särskilt vill vi nämna livsmedelsförsörjnings-, sysselsättnings- och basbehovsfrågorna.

Världsbankens informationsavdelning framställer värdefullt material, såsom årsrapporten, World Bank Atlas, Trends in Developing Countries etc.

FN har byggt upp ett 50-tal informationskontor utspridda över hela världen. Flertalet av dessa är, i likhet med kontoret i Köpenhamn, regionala. Kontoren har kompletta samlingar av FN-dokumentationen och fungerar som distributionscentraler för FN-material, inklusive film och foto. Bland avnämarna märks de nationella FN-förbunden och andra organisationer samt massmedia.

4 Folkrörelsernas och övriga organisationers u-landsinformation

4.1 Inledning

Folkrörelserna gavs i enlighet med statsmakternas önskemål en central roll i SIDA:s fyraårsplan för informationsverksamheten. En växande andel av informationsanslagen skulle gå till studieförbunden och löntagarorganisationerna i form av generella bidrag. Övriga organisationer skulle kunna erhålla bidrag efter ansökan. Kurs- och seminariesamarbetet med organisationer som Svenska FN-förbundet, Swedish Cooperative Centre (SCC), Sveriges Ungdomsorganisationers Landsråd (SUL) samt Folkbildningsförbundet skulle också vidareutvecklas.

Organisationernas andel av informationsanslaget skulle successivt växa från ca en tredjedel till två tredjedelar. Budgetåret 1971/72 beräknades 1,0 milj. kr av totalt 2,75 milj. kr för bidrag till och samarbete med enskilda organisationer. Redan fyraårsplanens första egentliga år – 1972/73 – föreslogs beloppet för organisationsbidrag och -samarbete flerdubblat och för planens sista år (1974/75) föreslogs ett belopp som var 9 gånger större än 1971/72. Studieförbunden föreslogs tilldelade något mer än 60 % av det beräknade totalbeloppet för enskilda organisationer och löntagarorganisationerna ca 20 %. För övriga bidragssökande organisationer beräknades något mer än 10 % och för samarbetet med vissa organisationer (s. k. paraplyorganisationer) en ursprungligen lika stor men därefter successivt sjunkande andel (ca 7 % budgetåret 1974/75).

Fördelningen mellan de tre förstnämnda kategorierna har i stort sett förblivit oförändrat sedan 1972/73. Studieförbunden har erhållit 58 %, löntagarorganisationerna 26 % och övriga organisationer 16 % av det totala beloppet för *bidrag* till enskilda organisationer. Medlen för samarbete, som statsmakterna valt att betrakta som en del av den egna informationsverksamheten, har vuxit snabbare än vad som föreslogs i fyraårsplanen. Nedan redovisas anslagsutvecklingen sedan 1972/73.

Tabell 4.1 Bidrag och samarbete med enskilda organisationer (tkr) [a]

Budgetår	I Studieförförbunden	II Löntagarorganisationerna	III Övriga org. (efter ansökan)	IV Av SIDA initierat samarbete[b]
1972/73	1 100	500	300	340
1973/74	2 300	1 100	600	780
1974/75	3 500	1 700	900	1 260[c]
1975/76	4 600	2 100	1 300	830
1976/77	5 170	2 370	1 356	775
1977/78	5 692	2 604	1 604	775

[a] Endast totalbeloppet för *bidrag* till enskilda organisationer anges i budgetproposition och regleringsbrev. SIDA beslutar om fördelningen mellan kategorierna I–III.
[b] SIDA:s budget.
[c] Varav 500 000 kr för KARIBU.

I det följande redovisas de närmare motiven för inriktningen av informationsverksamheten på folkrörelserna och övriga enskilda organisationer, verksamhetens tänkta former samt de resultat som uppnåtts och de erfarenheter som vunnits under de fem år som systemet funnits. Några mera omfattande utvärderingar av studieförbundens, löntagarorganisationernas eller övriga organisationers u-landsinformationsverksamhet föreligger inte. Inom SIDA fanns vissa planer på en utvärdering av fyraårsplanen grundad "på den av organisationerna själva genomförda verksamheten samt på de av organisationer och folkrörelser själva dragna slutsatserna"[1], men någon sådan kom till följd av brist på personella resurser aldrig till stånd. Vissa betydelsefulla aspekter av verksamheten har dock utvärderats på SIDA:s initiativ, bl. a. har studiecirkelverksamheten i internationella frågor varit föremål för två större undersökningar, och organisationerna själva har företagit åtskilliga mer eller mindre grundliga utvärderingar av sin verksamhet.

SIDA får årligen rapporter om hur "SIDA-bidragen" har använts och planeras att användas från studieförbunden och löntagarorganisationerna. Denna mer eller mindre omfattande rapportering till SIDA, i studieförbundens fall kompletterad med Folkbildningsförbundets årliga sammanställning, samt rapporter från organisationer som erhållit bidrag efter ansökan och organisationernas verksamhetsberättelser m. m. utgör värdefulla källor. Detta material har dock aldrig bearbetats och någon mera överskådlig bild av t. ex. organisationernas måldefinitioner och målgrupper, eller verksamhetsformerna och deras förändring över tiden, föreligger sålunda inte. I en inom SIDA nyligen genomförd revision av rapporteringen till SIDA konstateras att rapporteringsskyldigheten fullgjorts tillfredsställande vad gäller studieförbund och löntagarorganisationer men att rapporteringen från organisationer som erhållit bidrag efter ansökan ej motsvarat de minimikrav som SIDA uppställt.[2] Till denna senare kategoris rapportering återkommer vi i avsnitt 4.5 nedan.

En betydelsefull anledning till att större utvärderingar ej genomförts pekar SIDA på i sin ovan citerade PM om eventuell utvärdering av fyraårsplanen. Det heter där att "en utvärdering i den bemärkelsen att SIDA söker mäta vilka kvalitativa resultat organisationerna uppnått med sin u-landsinformation givetvis är omöjlig att genomföra. Varken riksdagen eller SIDA

[1] "Utvärdering av SIDA:s fyraårsplan för u-landsinformation", PM per 1975-11-18, SIDA:s informationsbyrå.

[2] "Granskning av rutiner m. m. vid SIDA:s informationsbyrå", revisionspromemoria nr 52 per 1977-04-06, SIDA, Revisionskontoret.

har ju förelagt organisationerna vilka attityder eller värderingar som de bör försöka skapa med sin information. I stället är det upp till organisationerna att själva definiera vilka mål och resultat av u-landsinformationen man strävar efter." Dessa förhållanden utesluter naturligtvis inte systematisk erfarenhetsbearbetning, vilket också konstateras i promemorian: "... det är självfallet intressant både för SIDA och andra att ta del av organisationernas egna uppfattningar om hur pass väl de anser sig ha lyckats i sina informationssatsningar", och det finns följaktligen "behov av att deras bedömningar på något sätt sammanställs i en gemensam rapport".

SIDA:s resultatvärderingsverksamhet behandlas mera utförligt i avsnitt 5.9 nedan.

4.2 Fyraårsplanens inriktning av studieförbundens och löntagarorganisationernas informationsverksamhet

De av Skolöverstyrelsen godkända studieförbunden samt löntagarorganisationerna gavs, som mottagare av generella bidrag, en särställning i informationsplanen.

Studieförbunden kunde, förklarade SIDA i fyraårsplanen, sägas "fungera som serviceorgan åt folkrörelserna i det att de organiserar studieverksamhet i olika former för medlemsorganisationernas medlemmar". Genom dessa fanns det "kanaler till praktiskt taget hela folkrörelse-Sverige".[3]

Styrelsen konstaterade:

"att de studieförbund som är politiskt och/eller fackligt förankrade, nämligen Arbetarnas Bildningsförbund ABF, Tjänstemännens Bildningsverksamhet TBV, Studieförbundet Medborgarskolan SFM och Studieförbundet Vuxenskolan SV, är de fyra största förbunden. De svarar för drygt 72 % av alla tolv förbundens studiecirkelverksamhet, som 1969/70 tillsammans omfattade nära 180 000 cirklar med nära 1 800 000 deltagare. ABF, SFM och SV är förankrade i landets politiska huvudorganisationer samt i till dem anknutna kvinno- och ungdomsförbund. ABF och TBV har anknytning till LO resp. TCO. Styrelsen är övertygad om att dessa förbund finner det vara i linje med sina mål att förstärka sina insatser inom u-landsinformationen förutsatt att de och SIDA kan komma fram till smidiga samarbetsformer. Deras helhjärtade insatser är en av de viktigaste förutsättningarna för att statsmakternas intentioner att vidga engagemanget för u-ländernas sak i Sverige skall kunna förverkligas."

Studieförbunden täckte till stor del löntagarorganisationernas behov av u-landsinriktad informationsverksamhet. Löntagarorganisationerna med dess sedan lång tid utvecklade internationella engagemang borde emellertid i enlighet med riksdagens uttalande 1971 "... ägnas särskild uppmärksamhet av SIDA i dess strävan att nå ut med information om utvecklingssamarbetets och u-ländernas problem."

Stödet till studieförbunden och löntagarorganisationerna avsåg fyra slags aktiviteter:

1) *Studieresor till u-land,* inkl. kurser och seminarier för förberedelse och uppföljning. Resorna skulle avse styrelseledamöter, funktionärer, studieledare etc. i berörda studieförbund och deras medlemsorganisationer

[3] För en förteckning över studieförbundets medlemsorganisationer och medlemsantal, se bilaga 4.

och organiseras i samråd med SIDA och dess biståndskontor. Vid uppläggningen skulle tillses att resorna blev givande för deltagarnas efterföljande informationsverksamhet i Sverige.

2) *Framställning av informations- och studiematerial* kring u-landsfrågor och utvecklingssamarbete. Produktionen av kurs- och mötespaket etc. Samråd förutsattes med SIDA och den enhet inom SIDA som producerar basinformation, utställningar, mötesmaterial etc., så att onödigt dubbelarbete undveks.
3) *Mötes-, kurs- och konferensverksamhet, utställningar etc.* kring internationella frågor för skolning av studiecirkelledare, kurs- och konferensledare, föreläsare etc., med särskild inriktning på u-landsinformation.
4) *Administration av internationell verksamhet.* Genom SIDA borde ges ekonomiskt stöd för att förstärka studieförbundens personella och administrativa resurser med inriktning på u-landsfrågor och internationellt utvecklingssamarbete.

Utöver här uppräknade åtgärder borde prövas, om SIDA inom ramen för sin informations- och rekryteringsverksamhet kunde lämna bidrag till *kvalificerad kursverksamhet* i syfte att främja rekrytering och utbildning av personer från löntagarorganisationer, folkbildningsverksamhet, kooperationen etc. för internationella uppdrag i organisationernas egen eller SIDA:s regi.

För studieförbundens del gjordes en preliminär beräkning av fördelningen för åren 1972/73–1974/75 mellan kategorierna 1–4 enligt vilket studieresor till u-land skulle ta i anspråk ca 30 % av medlen, framställning av informations- och studiematerial ursprungligen ca 11 % och under det sista året ca 17 %, mötes-, kurs- och konferensverksamhet samt utställningar något mer än en tredjedel, och administrationen av den internationella verksamheten ett långsamt ökande belopp som det första året motsvarade ca 30 % men 1974/75 endast ca 12 % av totalbeloppet. Samråd mellan SIDA och studieförbunden kunde leda till en viss omfördelning mellan de angivna aktiviteterna.

Samma fördelning antogs vara lämplig för löntagarorganisationerna. Informationen kunde "beröra fackföreningsrörelsens respektive övriga löntagarorganisationers internationellt inriktade aktiviteter över huvud taget men också den verksamhet som på utvecklingsområdet bedrivs av yrkesinternationalerna, Fria Fackföreningsinternationalen, ILO och andra internationella organisationer."

Såväl regering som riksdag gav, som vi tidigare konstaterat, styrelsens utformning av samarbetet med studieförbund och löntagarorganisationer ett positivt mottagande. Utrikesministern underströk det angelägna i att organisationerna "tillförsäkrades stor självständighet vid användningen av tilldelade medel" och utrikesutskottet betonade att fördelningen av de generella bidragen till folkrörelserna borde ske i nära samråd med berörda organisationer. Möjligheter hade nu öppnats, förklarade utrikesministern, för att engagera stora medborgargrupper, som u-landsinformationen dittills inte kunnat nå ut till.

4.3 Studieförbundens u-landsinformation

4.3.1 *Bidragssystemet och bidragsutvecklingen*

1972/73 uppgick de generella bidragen till studieförbunden till 1,1 milj. kr. Fördelningen mellan förbunden beslutades av SIDA på förslag av Folkbildningsförbundet, studieförbundens samarbetsorganisation.

Någon samstämmig uppfattning om hur bidragen borde fördelas fanns inte bland de till storlek och inriktning vitt skilda studieförbunden. Uppfattningarna om vilka kriterier som borde vara bestämmande för fördelningen gick – och går alltjämt – isär.

Det fördelningssystem som Folkbildningsförbundets styrelse 1972 rekommenderade SIDA – och som alltjämt ligger i botten på fördelningssystemet – bygger på fem komponenter, nämligen (procentsatserna anger de olika komponenternas relativa betydelse):

1) Skolöverstyrelsens organisationsbidrag för studiecirkelverksamheten (30 %),
2) Skolöverstyrelsens pedagogiska bidrag (30 %),
3) Genomsnittliga antalet statsbidragsberättigade studiecirkeltimmar inom samhälls- och rättskunskap (under de tre senaste åren 20 %),
4) Genomsnittliga antalet statsbidragsberättigade studiecirkeltimmar i internationella frågor (under de senaste tre åren 10 %) samt
5) Genomsnittliga antalet föreläsningstimmar i internationella frågor (under de tre senaste åren 10 %).

De båda förstnämnda komponenterna har det totala antalet statsbidragsberättigade studietimmar som grundläggande fördelningsprincip. Konstruktionen byggde sålunda på fem olika aktivitetsmått, två mera allmänna, som bestämde 60 % av bidragets storlek och tre mera specifika, som sammantaget bestämde 40 % av bidragets storlek. Något grundbidrag föreslogs inte utgå, men ett mindre belopp – 5 % av totalbeloppet för studieförbunden – föreslogs avsatt för de mindre studieförbunden i syfte att göra det möjligt för dessa att genomföra minst en årlig kurs eller studieresa till u-land. Folkbildningsförbundet skulle administrera den gemensamma verksamheten. Förbundsstyrelsen betonade att principerna för fördelningen borde prövas varje år. Studieförbunden måste, sades det, "vara beredda att när en ny princip antages, detta kan innebära en minskning av bidraget till vissa studieförbund".

Gott och väl tre fjärdedelar – ca 800 000 kr – av de medel som under 1972/73 avsattes för studieförbunden gick till de fackligt och politiskt förankrade studieförbunden – ABF, Medborgarskolan, Vuxenskolan samt TBV. Övriga förbund, utom KFUK/KFUM:s studieförbund, erhöll ca 50 000 kr vardera. KFUK/KFUM:s studieförbund erhöll ca 6 000 kr. Bidragsbeloppen under introduktionsåret framgår av tabell 4.2.

Redan budgetåret 1973/74 fördubblades totalbeloppet för studieförbund och under 1976/77 fördelades 5,17 milj. kr mellan de tio förbunden. Koncentrationen på de fyra stora förbunden var nästan lika stark 1976/77 som 1972/73. Tillsammans erhöll de i det närmaste 75 % av totalbeloppet. Nu erhöll dock samtliga förbund utom KFUK/KFUM mer än 200 000 kr. Något särskilt belopp avsattes inte längre för de mindre förbunden – samarbetet

Tabell 4.2 Bidragen till studieförbunden budgetåret 1972/73[a]

Studieförbund	Belopp (kr)	%
Arbetarnas bildningsförbund	463 400	44,35
Folkuniversitetet	53 100	5,08
Frikyrkliga studieförbundet	39 300	3,76
KFUK/KFUM:s studieförbund	6 500	0,63
Nykterhetsrörelsens bildningsförbund	60 000	5,74
Studiefrämjandet	39 500	3,78
Medborgarskolan	89 600	8,57
Studieförbundet vuxenskolan	157 000	15,02
Sveriges kyrkliga studieförbund	47 000	4,50
Tjänstemännens bildningsförbund	89 600	8,57
Summa	1 045 000	100,00
Gemensamt belopp för mindre studieförbund; administrerat av Folkbildningsförbundet	+55 000	
	1 100 000	

[a] Bidragen under de senaste åren redovisas i tabell 4.3.

mellan SIDA och Folkbildningsförbundet, som utgör ett reguljärt inslag i SIDA:s samarbete med paraplyorganisationerna, rymmer dock inslag med särskild inriktning på dessa. En mindre del av totalbeloppet för studieförbunden utgår till Folkbildningsförbundet för konferenser om utvärdering och redovisning och för ett specialnummer om u-landsinformation i tidskriften Folkbildningsarbetet.

Samtliga studieförbund har sett sina bidrag öka kontinuerligt sedan 1972/73[4]. Planeringstryggheten har dock varit mindre än vad detta förhållande kan förmodas innebära då olika fördelningsprinciper, med inte obetydliga skillnader vad gäller bidragsstorlek för vissa förbund, årligen diskuteras i Folkbildningsförbundets styrelse.

1973 föreslog Folkbildningsförbundets styrelse SIDA att fördelningen skulle ske efter samma principer som det föregående – inledande – året, men året därpå förordade man en modifierad form enligt vilken varje studieförbund skulle erhålla ett basbelopp, Folkbildningsförbundet ett visst belopp och resterande medel fördelas enligt tidigare fördelningsgrunder. Denna nya konstruktion förelåg det dock inte enighet om, då bl. a. ordföranden i styrelsen förordade att samtliga förbund skulle erhålla samma belopp som föregående år och anslagsökningen fördelas på basis av medlemstal (50 %) och principerna för SÖ:s pedagogiska bidrag (50 %). Efter att ha inhämtat beredningens för u-landsinformation synpunkter, som inte sammanföll med Folkbildningsförbundets styrelses utan stödde reservanternas uppfattning att medlemsantalet borde vägas in, beslutade SIDA att förbunden skulle erhålla samma bidragsandel som budgetåret 1973/74.

1975 beslöt Folkbildningsförbundets styrelse föreslå SIDA att fördela medlen till studieförbundens u-landsinformation efter samma procentuella fördelning som föregående år. 45 000 kronor skulle överlämnas till Folkbildningsförbundet för gemensamma åtgärder.

1976 var det ej möjligt för Folkbildningsförbundets styrelse att överlämna

[4] För en fullständig bild av bidragsutvecklingen, se bilaga 6.

något fördelningsförslag till SIDA. Sedan frågan behandlats inom Beredningen för u-landsinformation beslutade SIDA, i enlighet med det förslag som verket förelagt Beredningen, att tilldela förbunden samma bidrag som föregående år och fördela den totala ökningen enligt den fördelningsnyckel som tillämpas av Förmedlingsbyrån för kulturprogram. Byråns fördelningsnyckel, som då var uppbyggd på tre, men som för 1977/78 är baserad på fyra komponenter, nämligen (procenttalen inom parentes anger de olika komponenternas betydelse 1976/77 respektive 1977/78):

1) antalet lokala avdelningar i studieförbundens medlemsorganisationer (25 %; 25 %)
2) antalet medlemmar i medlemsorganisationerna (25 %; 25 %)
3) antalet redovisade kulturaktiviteter under det gångna året (50 %; 40 %)
4) antalet statsbidragsberättigade studiecirklar under det gångna året (0 %; 10 %)

Ingen av komponenterna är, av naturliga skäl, relaterad till förbundets aktiviteter i samhällsfrågor i allmänhet eller i internationella frågor, som fallet är med den ursprungliga fördelningsnyckeln. Studieverksamhetens omfattning väger också avsevärt mindre tungt än i denna ursprungliga nyckel, medan antalet kulturaktiviteter i allmänhet väger mycket tungt. Antalet medlemmar i förbundens medlemsorganisationer och antalet lokalavdelningar inom dessa bestämmer enligt Förmedlingsbyråns nyckel hälften av bidragets storlek. Byråns nyckel kan vad gäller 1977/78 sägas vara en kombination av två mått på möjlig aktivitet (antalet medlemmar och lokalavdelningar) och två mått på faktisk aktivitet (antalet kulturaktiviteter och antalet cirklar) medan den av Folkbildningsförbundet ursprungligen föreslagna nyckeln endast byggde på faktiska aktiviteter, med stark betoning på studiecirklar, och särskilt betonade cirkel- och föreläsningsverksamhet i samhällsfrågor i allmänhet och internationella frågor i synnerhet.

För vissa studieförbund innebar utnyttjandet av förmedlingsbyråns fördelningsnyckel ingen skillnad i förhållande till tidigare år. För andra förbund innebar det emellertid en inte obetydligt större eller mindre andel av ökningen än vad den ursprungliga nyckeln skulle inneburit. Tabell 4.3, i vilken fördelningen av ökningen för 1976/77 särskilt redovisas, illustrerar konsekvenserna.

För 1977/78 har Folkbildningsförbundets styrelse beslutat föreslå SIDA att bidragen skall fördelas på samma sätt som föregående år, med undantag för att administrationsbidraget till Folkbildningsförbundet beräknas på ett nytt sätt. Då Förmedlingsbyråns fördelningsnyckel ändrats kan dock vissa förbund se sin andel förändrad.

Fördelningsprinciperna för 1978/79 är en öppen fråga. Utnyttjandet av Förmedlingsbyråns fördelningsnyckel torde inte betraktas som någon permanent lösning. Nyckeln kan förväntas komma att förändras ytterligare då riksdagens kulturutskott ställt sig tveksamt till den nuvarande konstruktionen. Dess behandling av frågan i betänkandet 1976/77:44 utmynnar i förordandet av en större betoning av förbundens kulturaktiviteter vid bidragsfördelningen: "Utskottet finner det rimligt att vid fördelningen av bidraget respektive studieförbunds lokala verksamhet i fråga om kulturaktiviteter tillmäts avgörande betydelse." Utskottets ledamöter var dock inte

Tabell 4.3 Bidrag till studieförbunden budgetåren 1975/76 och 1976/77

	Bidrag 1975/76		Fördelningen av ökningen för 1976/77		Summa bidrag 1976/77 (avrundat)	
	Kr	%	Kr	%	Kr	%
Arbetarnas bildningsförbund	1 923 000	42,2	214 320	37,6	2 137 000	41,7
Frikyrkliga studieförbundet	196 000	4,3	44 460	7,8	241 000	4,7
Folkuniversitetet	236 000	5,2	19 380	3,4	255 000	5,0
KFUK/KFUM	27 000	0,6	7 410	1,3	35 000	0,6
Medborgarskolan	408 000	9,0	29 640	5,2	438 000	8,5
Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet	247 000	5,4	30 210	5,3	276 000	5,4
Sveriges kyrkliga studieförbund	214 000	4,7	49 020	8,6	263 000	5,1
Studiefrämjandet	191 000	4,2	35 910	6,3	227 000	4,4
Studieförbundet vuxenskolan	697 000	15,3	85 500	15,0	783 000	15,2
Tjänstemännens bildningsverksamhet	416 000	9,1	54 150	9,5	470 000	9,2
Totalt	4 555 000	100,0	570 000	100,0	5 125 000	100,0
Folkbildningsförbundet	45 000				45 000	
	4 600 000				5 170 000	

Källa: Folkbildningsförbundet och SIDA.

eniga. Reservanterna (s) ansåg inte att riksdagen borde göra några uttalanden som styr förmedlingsbyråns fördelning av bidragen då en utvärdering av anslagets hittillsvarande effekter planerades inom statens kulturråd.

4.3.2 *Studieförbundens verksamhetsformer och erfarenheter*

4.3.2.1 Inledning

Det generella bidragssystemet har nu funnits i fem år, en tillräckligt lång tid för att likheter och olikheter i förbundens sätt att utnyttja bidragen skall kunna anges, erfarenheter systematiseras och effekter diskuteras. Det har dock ej varit möjligt för denna utredning att i någon grundligare mening gripa sig an denna angelägna uppgift. Vissa utmärkande drag har vi dock försökt redovisa. Olyckligtvis ger den översiktliga och komprimerade framställningen ingen rättvisande bild av de många initiativ som tagits inom de olika förbunden.

Målen för u-landsinformationen har uppfattats likartat av de olika studieförbunden. Rätten till "profilering" vad gäller ideologi, kunskapsstoff, ämnesval och val av målgrupp har tagits för given och samtliga förbund har givit sin verksamhet en bred inriktning som inte minst omfattat globala resursfrågor och i/-u-landsrelationer.[5]

U-landsinformationsbidraget har uppfattats som ett generellt bidrag för förstärkning av förbundens egen, självständigt utformade verksamhet kring bistånds- och u-landsfrågor i vidaste mening, i de arbetsformer som är typiska för studieförbunden: studiecirklar, kurs-, konferens- och annan mötesverksamhet, utställningar m. m.

[5] För en värdefull diskussion om studieförbundens rätt till profilering se Folkbildningsutredningens debattskrift *Folkbildningen i framtiden*, SOU 1977:38.

4.3.2.2 Studieförbundens målbeskrivningar

ABF utarbetade redan 1972 en målbeskrivning, som underlag för det praktiska arbetet och också vissa andra förbund har idag internationella program eller strategier för u-landsinformationen. Enligt ABF:s program gällde det att skapa former för information präglad av arbetarrörelsens grundvärderingar, som belyste "det konstruktiva samarbete som förekommer inom folkrörelserna". Därmed kunde en känsla av samhörighet och förståelse skapas som "inte bara var en grundval för djupare förståelse för u-ländernas problem utan även för att utvecklingssamarbetet med dessa länder skulle bli mer konstruktivt". Utgångspunkten skulle vara "den strävan som burit upp arbetarrörelsen i dess arbete såväl i vårt eget land som i insatserna på det internationella fältet".

Beröringspunkterna mellan förhållandena i u-länderna och förhållandena i Sverige var många. Miljöförstöringen utgjorde ett hot i de flesta länder. De fackliga kraven var ouppfyllda i olika hänseenden. Bristen på information om dessa och andra förhållanden var mycket stora. "Solidaritetssträvandena måste förankras och ges nytt innehåll för att behålla sin livskraft." En känsla av maktlöshet inför möjligheterna att påverka den egna situationen tycktes, enligt ABF-programmet, blockera u-landsintresset och skapa ett motstånd mot information om u-länder. Därför var det viktigt att den internationella informationsverksamheten knöt an till det engagemang som fanns för vardagsnära frågor och att nationella och internationella problem sammankopplades. Annars riskerade en utökning av informationsutbudet att bli meningslös. Allt studiematerial som användes borde successivt "internationaliseras" genom att internationella aspekter infördes, först då kunde man nå ut på bredden i internationella frågor.

Diskussion om det nuvarande utvecklingssamarbetets utformning och kommande inriktning utgjorde en väsentlig uppgift för arbetarrörelsen. ABF:s u-landsinformation skulle dock utformas helt fristående från de statliga informationsinsatserna. De statliga biståndsinsatserna kunde ge underlag för information, men också bli föremål för kritisk granskning och debatt.

En annan viktig uppgift var att utvidga kunskaperna om u-länderna i Sverige och vice versa för att kunna intensifiera insatserna för folken i tredje världen på det politiska, fackliga och kooperativa planen. Detta krävde utvidgade kontakter.

ABF-programmet behandlas här tämligen utförligt då det synes innehålla flera inslag som blivit typiska för folkrörelsernas syn på u-landsinformation. Så är t. ex. fallet vad gäller profileringen, som i programmet betonas starkt. Verksamheten ska vara präglad av "arbetarrörelsens grundvärderingar". Att informationen skall utformas helt fristående från den statliga verksamheten är också en given utgångspunkt. U-landsinformationens betydelse för att utveckla och skapa nya kontakter mellan förbundets organisationer i Sverige och folken i den tredje världen utgör en annan synpunkt som också betonas av andra förbund, liksom det angelägna i att bygga verksamheten på beröringspunkterna mellan förhållandena i Sverige och i u-länderna. Tanken, slutligen, att hela förbundets verksamhet måste internationaliseras utgör idag ett viktigt inslag i praktiskt taget samtliga studieförbunds strategi.

Internationalisering av verksamheten i stort synes vara den målsättning

som studieförbunden funnit angelägnast, mot bakgrunden – inte minst – av svårigheterna med att engagera människor i uttryckligt internationella cirklar, föreläsningar etc.

I Studieförbundet vuxenskolans nyligen antagna program, baserat på fem års erfarenhet av utvidgad u-landsinformation, betonas vikten av en internationalisering av förbundets hela verksamhet lika starkt som i ABF:s målstrategi från 1972. Det internationella området konstateras vara svårarbetat:

"Studier inom det internationella området är fortfarande för det stora flertalet studier om förhållanden som man har svårt att ta till sig som naturliga företeelser. Det svåra, det främmande är lättare att skjuta åt sidan i en förhoppning om att den sortens problem som överbefolkning, svält och andra misshälligheter ändå inte ska nå fram till den ombonade situation som de flesta människor hos oss har förmånen att befinna sig i. De mera näraliggande frågorna kommer därför i förgrunden vid val av studieämne."

"Eldsjälar" som verkligen kan rycka tag i folk krävs för att de internationella frågorna skall engagera, sägs det vidare i Studieförbundet vuxenskolans program. Enbart eldsjälar räcker dock inte: "De måste ha stöd i en prioritering av de internationella frågorna i hela organisationen".

Medborgarskolans satsning 1976 på ett Mexiko-paket med sex olika komponenter – "Hemma-hos-i Mexiko", "Mexikansk mat", "Konst och kultur i Mexiko", m. fl. – utgör ett exempel på internationalisering varigenom studiecirkelverksamheten ökat avsevärt. Genom Mexiko-paketet, med dess olika vägar till u-lands- och biståndsfrågor, har förbundet lyckats få till stånd närmare 500 studiecirklar 1976/77 mot totalt ca 40 cirklar 1973/74 och ca 250 1974/75 och 1975/76.

I en aktuell erfarenhetsbearbetning inom ABF, utarbetad inför 1977 års förbundskonferens rekommenderas internationaliseringsinitiativ av samma typ som Medborgarskolans. Man föreslår, som en fortsättning på internationaliseringsarbetet inom förbundet, bl. a. studiematerial som beskriver tyger och kläder i olika u-länder. Materialet, som kan ge impulser till egentillverkade plagg med anknytning till länderna, bör "kombineras med information om samhällsstrukturen och problemen i de aktuella länderna". Ett musikmaterial, "som skildrar musikens sociala funktion i några länder", nämns som en annan möjlighet.

Folkuniversitetet, som har samma erfarenheter, har valt att försöka introducera internationella frågor i språk- och konsthantverkscirklar.

Inom Studiefrämjandet har man utformat s. k. "multiarrangemang" där u-landsinformationen ingår som en del i ett kulturprogram eller liknande.

KFUK/KFUM försöker bygga upp en uppsökande verksamhet i syfte att internationalisera studiecirklar i tros- och livsåskådningsfrågor, musik, konsthantverk och samhällsfrågor.

Sveriges kyrkliga studieförbund (SKS) säger i sin redovisning att man fortsatt sitt tidigare inledda arbete med "att få det internationella som en viktig bit i medlemsorganisationernas verksamhet ... så att det internationella ingår som ett lätthanterligt led i deras normala verksamhet".

Övriga förbund redovisar liknande erfarenheter och initiativ. Inom Frikyrkliga studieförbundet kan man dock möjligen skönja en motsatt trend. Frikyrkliga studieförbundet betonade under de inledande åren internationaliseringstanken mycket starkt. Förbundet strävade efter att integrera u-landsinformationen i övrig verksamhet. Under 1974/75 skedde emellertid en viss förändring då ett internationellt problemområde – Mellersta Östern – direkt uppmärksammades.

Inledningsvis konstaterades att samtliga studieförbund i praktiken givit sin verksamhet en bred inriktning. I Vuxenskolans program betonas att bidragen endast kan "användas i satsningar och aktiviteter kring information om s. k. u-länder enligt gängse definition". Andra förbund har inte betonat denna avgränsning lika starkt. Vuxenskolans avgränsning har dock inte inneburit att förbundet och dess medlemsorganisationer inte använder u-landsinformationsbidraget för satsningar på sådana globala frågor som "tillväxtens problem" och "livsmedelskrisen i världen". I praktiken synes samtliga studieförbund – liksom löntagarorganisationerna och organisationer som erhållit bidrag efter ansökan – ha betraktat globala frågor som berör u-länderna som naturliga inslag i den av statsmakterna stödda u-landsinformationen. Rena u-landsfrågor har, i synnerhet under de senaste åren då den nya ekonomiska världsordningen stått i centrum för intresset, inte sällan varit endast ett av flera inslag i det internationella ämne som behandlats. Relationerna mellan i- och u-land har ofta varit i fokus. ABF:s studierektor uttryckte tillsammans med förbundets internationellt ansvarige i en återblick på informationsverksamheten i samband med fyraårsplanens utgång (1974/75) som en av två förhoppningar beträffande den fortsatta verksamheten att "... informationen mer och mer kommer att handla om samarbetet mellan i- och u-länder och ses som en del i vardagsarbetet i studieförbunden":[6]

[6] *Folkbildningsarbetet* nr 3–4, 1975.

"Det blir inte längre enbart en information om biståndspolitiken och förhållandena i u-länderna. Ett allt större intresse kommer att riktas mot relationerna mellan u-länderna och i-länderna, dvs. att informationen och diskussionen också måste beröra handel, investeringar, kulturella relationer, råvaruberoende, hur det ekonomiska och politiska och sociala skeendet i världen hänger ihop."

4.3.2.3 U-landsinformationsbidragens fördelning på u-landsresor, materialproduktion etc.

Enligt fyraårsplanen skulle bidragen användas för fyra syften, nämligen 1) studieresor till u-land för styrelseledamöter, funktionärer, studieledare etc., 2) framställning av informations- och studiematerial, 3) mötes-, kurs- och konferensverksamhet samt 4) administrationskostnader.

Någon grundligare beräkning av hur bidragen fördelat sig på dessa fyra kostnadsposter föreligger inte. Inom Folkbildningsförbundet har dock beräkningar gjorts enligt vilka under 1975/76 15 % av de medel som kunnat fördelas använts för resor, 10 % för informations- och studiematerial, 31 % för mötes-, kurs- och konferensverksamhet och 19 % för administration. Cirka en fjärdedel av det totala bidragsbeloppet har inte kunnat fördelas, trots att det utnyttjats inom de angivna posterna, då medlen delats ut till medlemsorganisationer och distrikt, och dessa ej redovisats på motsvarande sätt. Detta år har sålunda – att döma av användningen av de medel som kunnat fördelas – u-landsresorna och materialproduktionen tagit i anspråk mindre, medan mötes-, kurs- och konferensverksamheter samt administrationen kostar mera än vad SIDA utgick ifrån i sin preliminära beräkning för fyraårsplanens år (1972/73–74/75). Kostnadsutvecklingen under 1970-talet gör dock varje jämförelse mycket vansklig. Tabellen nedan ger en grov bild av den procentuella fördelningen under åren 1972/73–1975/76.

Tabell 4.4 Studieförbundens användning av bidragen

	Fyraårsplanens beräkning % (genomsnitt)	72/73 %	73/74 %	74/75 %	75/76 %
1. Studieresor till u-land	35	19	26,5	14	15
2. Framställning av informations- och studiematerial	16	32	14	12	10
3. Mötes-, kurs- och konferensverksamhet, utställningar etc., förskolning av cirkelledare, kurs- och konferensledare etc.	35	13	13	39	31
4. Administration	14	21	16	19	19
Övrigt[a]		13	30	16	25
Totalbelopp för åren (tkr)		1 045	2 185	3 405	4 555

[a] Inkluderar bl. a. anslag till distrikt- och medlemsorganisationer, vissa informationskampanjer, kulturarrangemang och poster som inte går in under någon av de fyra huvudrubrikerna.

Reseverksamheten var särskilt omfattande under bidragssystemets andra år både vad gäller antalet resor och antalet deltagare. Det året företogs sammantaget 24 resor, mot 10 året dessförinnan och 10 resp. 13 under de båda följande. Vissa av resorna var arrangerade av SIDA och Folkbildningsför-

bundet inom ramen för samarbetet mellan dessa eller av Folkbildningsförbundet självt. Deltagarantalen framgår av tabellen nedan.

Tabell 4.5 Studieförbundens studieresor till u-land

	72/73	73/74	74/75	75/76
Antal resor	10	24	10	13
Antal deltagare	218	341	102	250

Resorna har omfattat ett stort antal länder i Afrika, Asien och Latinamerika såväl som någon resa inom Europa. Europaresorna har bl. a. gällt det internationella fackliga samarbetet.

Resorna – som gett 1 000-talet aktiva inom organisationerna direkt u-landserfarenhet – har haft flera olika syften och uppläggningar. Studieledare har varit en viktig deltagarkategori, liksom förtroendevalda och regionalt och lokalt aktiva medlemmar inom förbund och medlemsorganisationer. Såväl större resor planerade av förbunden som stipendier till någon eller några enskilda personer har förekommit. I synnerhet ABF, som i betydande utsträckning eftersträvat att decentralisera verksamheten, har gett bidrag till distrikt eller medlemsorganisationer för finansiering av deras verksamhet.

Några exempel ur förbundens rapportering får illustrera verksamheten:

- "Under tiden 18 oktober–1 november 1975 anordnade förbundet ett seminarium i Etiopien för 27 deltagare. Syftet med seminariet var att studera olika former av svenskt och internationellt utvecklingsbistånd i Etiopien. Seminariet besökte CADU-projektet under två dagar. Svenskt bistånd inom hälsovård, utbildning och husbyggnad blev också föremål för seminariets intresse." (Medborgarskolan)
- "Den 15 maj–4 juni 1976 genomförde ABF en studieresa i Zambia och Mocam-

bique. I studieresan deltog företrädesvis lokalt och regionalt aktiva medlemmar i ABF:s medlemsorganisationer.
Studieresan hade som syfte att ge möjlighet åt deltagarna att uppleva två u-länder med olika utvecklingspolitik för att deltagarna efter hemkomsten skulle kunna förmedla sina intryck i mötesverksamheten i respektive organisation.
I resan deltog 19 personer. Resan förbereddes med två veckoslutsseminarier, där information gavs om de bägge länderna och det politiska, ekonomiska och sociala läget allmänt i Södra Afrika.
Efter resan organiserades ett uppföljningsseminarium, där intrycken från resan sammanfattades och det kommande informationsarbetet planerades.
En grupp bland deltagarna har under hösten 1976 framställt en rapport från resan i form av en åttasidig tidning i tabloidformat. Tidningen har använts av deltagarna i informationsverksamheten. Tidningen har dessutom sålts till vissa medlemsorganisationer i ABF och använts i mötesverksamheten."

- "Efter nästan två års planering genomfördes 25 maj–7 juni 1974 TBV:s Östafrikaseminarium. Det gav 26 personer från TBV och TCO möjlighet att under 14 dagar besöka Kenya (3 dagar) och Tanzania (10 dagar) och där ta del av förhållandena och det svenska biståndsarbetet. En särskild rapport har utarbetats."
- "37 ungdomar deltog i NBV:s och UNF:s u-landsseminarium i Sri Lanka 1973-10-23–11-08. Ungdomens Nykterhetsförbund (UNF) samlar genom teförsäljning in pengar till en fisknätsfabrik på norra Sri Lanka. Deltagarna var på ett eller annat sätt knutna till detta projekt kallat "Tea for two". Förutom omfattande resor och studiebesök fördjupade sig seminariet i frågor rörande landets sociala, ekonomiska och politiska struktur. Schema och en rapport från deltagarna bifogas."

Informations- och studiematerialproduktionen synes ha varit särskilt omfattande det första året. För 1973/74 ger dock Folkbildningsförbundet följande sammanfattande bild av materialproduktionen:

Studieplaner – kursböcker:	ca 90-tal
AV-medel:	3 stillfilmer, 10 bildserier, 7 ljudband
Foldrar, småskrifter, affischer:	60-tal dessutom allmän uppgift om fler
Mötesmaterial:	10 olika materialpaket – kasetter, bildband etc.
Utställningar:	20 samlingar i många exemplar

Kan en trend – volymmässigt – skönjas i materialproduktionen, vars kostnader skjutit i höjden, torde den vara att produktionen varit omfattande under de två första bidragsåren, och att den sedan gått ned påtagligt. Inom flera områden synes materialbehovet vara fyllt, och produktionen inriktad på kompletteringar.

Folkbildningsförbundets – ej fullständiga – sammanfattning av 1975/76 års produktion i rapporten "Genomförd u-landsinformation inom studieförbunden 1975/76" ger följande bild:

"Studieplaner, kursböcker: 13
AV-medel: 3
Foldrar, småskrifter, affischer: 10
Utställningar: 4

ABF har i samarbete med Konstfrämjandet framställt två skärmutställningar om Portugal. En sammanställning över lämpliga informatörer i internationella frågor har gjorts. I samarbete med Marieborgs folkhögskola har en materialbank upprättats. Inom medlemsorganisationerna har skilda material framställts.

FU gav ekonomiskt stöd för framställande av studieplan till ett faktahäfte betitlat "Ekonomiska problem i Kenya och Tanzania". Ett elevhäfte har framställts till videofilmen "The Gold run". Vidare har ett text- och bildhäfte som beskriver "gamines", de hemlösa pojkarna i Bogota, Colombia, framställts.

KFUK/ KFUM har gjort en utställning, en studietidning och ett bakgrundspaket till "Indianer i Peru", som rönt både stor uppmärksamhet och uppskattning och kommit till omfattande användning.

Mbsk har framställt fyra studiehandledningar: "Mänskligheten vid vändpunkten", "Roliga kläder från fjärran länder", "Fem länder – fem maträtter" och "Tredje världen". En diaserie från Mbsk:s Etiopien-seminarium liksom en film från samma tillfälle har framställts. Produktionen av material inför informationskampanjen om Mexiko och Latinamerika har inletts under året.

NBV I samarbete med Sebra-film producerade NBV våren 1976 filmen "En dag – en värld". Vidare har två studieplaner producerats av förbundet samt har bidrag givits till framställningskostnaderna för material inom en del medlemsförbund.

SV har framställt materialet "Matkampen", utställningen "Det gäller dig också . . .", som handlar om barn, arbete och kor i Indien samt studiepaketet "Följ med till Tunisien". Därtill kommer folderna "Vår insats för bondesamverkan i u-land".

SKS har under året framställt studiematerialen "Hopp om en ny värld" och "Jesus för världen".

TBV har framställt ett internationellt tema-nummer av "TBV-kontakt". Vidare har materialen "Fackligt för dig" och "Värld i närhet 8 och 9" tagits fram."

Mötes-, kurs- och konferensverksamheten för skolning av cirkelledare, konferensledare, föreläsare etc. undergick en markant nedgång 1975/76 efter att under de tre tidigare åren ha legat på ca 200. Delvis kan detta sammanhänga med att en mättnadsnivå uppnåtts efter år av omfattande verksamhet och delvis beror det sannolikt på att förbunden i stället valt att "internationalisera" konferenser vars primära syfte inte varit u-landsinformation. Förutom cirkelledare, som varit den viktigaste deltagarkategorin, har verksamheten omfattat förbundsfunktionärer av olika slag, som studieledare och regionala och lokala konsulenter, organisationsinformatörer i internationella frågor, förtroendevalda m. fl. Gränsen mellan mötes-, kurs- och konferensverksamhet för vidareinformatörer och förbundens och medlemsorganisationernas övriga verksamhet av dessa slag synes oklar i rapporteringen.

Efter hand som de generella bidragen vuxit har flertalet förbund kunnat hel- eller deltidsanställa en *ombudsman, sekreterare eller konsult för att administrera den internationella verksamheten.* Dagens bidragsnivå torde göra det möjligt för samtliga förbund utom KFUK/KFUM, vars hela bidrag endast uppgår till 35 000 kr, att knyta någon till sin organisation för att utveckla den internationella verksamheten. Folkbildningsförbundets senaste sammanställning, som avser 1975/76, ger följande bild av förbundens administration (dessutom utnyttjas tillgängliga kanslier och arbetsuppgifter har fördelats på tillgänglig personal):

ABF har en heltidsanställd ombudsman för att administrera den internationella informationsverksamheten. Därtill har en tjänst som ombudsman delats mellan ABF:s nordiska sekretariat och arbetet med den internationella informationsverksamheten och har man också haft en kontoristtjänst inom SIDA-anslaget.

FU har en heltidsanställd sekreterare som svarar för verksamhetsuppläggningen. Vidare finns inom FU en referensgrupp till den ansvarige sekreteraren för fortlöpande information, internutbildning och direkt uppföljning av verksamheten inom resp. regioner.

KFUK/KFUM har studierektor som ansvarig för internationella frågor.

Mbsk har en halvtidstjänst för u-landsfrågor och vidare anlitas i samband med utställningar förbundets estetiske konsult.

NBV har för genomförandet av praktiska åtgärder en för ändamålet speciellt avdelad konsulent.

Sfr har sin organisationssekreterare som har som deluppgift att handlägga dessa frågor.

SV har en deltidskonsulent och en tredjedelskontorist för dessa frågor. Till det kommer en särskild projektgrupp på förbundskansliet som drar upp riktlinjerna för verksamheten.

SKS har en heltidsanställd konsulent för internationella frågor.

TBV har centralt haft en grupp om fem personer som skött den internationella informations- och kursverksamheten. Förbundet har under året fortsatt att decentralisera internationella arbetsuppgifter.

Inom Frikyrkliga studieförbundet, som inte återfinns i sammanställningen, var studierektor 1975/76 ansvarig för de internationella frågorna. Idag har förbundet en konsulent och två instruktörer, som arbetar deltid med internationella frågor.

4.3.2.4 Delegeringssträvanden och samarbete

Innan vi går in på studieförbundens och de till dessa anslutna organisationernas u-landsinformationsverksamhet, i form av studiecirklar, föreläsningar, utställningar etc., skall vi kort redovisa i vilken mån förbunden

valt att centralt svara för u-landsinformationen respektive att decentralisera till distrikt etc. och medlemsorganisationer.

Någon fullständig bild kan inte ges, endast en föreställning om alternativa lösningar.

Några förbund har valt att mycket starkt betona decentraliseringstanken. Till dessa hör ABF som i sin erfarenhetsredovisning inför 1977 års förbundskonferens konstaterar att distrikts- och medlemsorganisationerna genom bidragen från SIDA "givits resurser att själva bedriva informationsverksamhet. Omkring 24 procent av anslagen har på detta sätt gått ut i anslag till medlemsorganisationerna och omkring 30 procent till distrikten". Medlemsorganisationerna har, sägs det vidare, självständigt bedrivit informationsverksamhet i enlighet med sina egna prioriteringar. På distriktsplanet har samarbetet mellan ABF-distriktet och medlemsorganisationerna fungerat på olika sätt: "I vissa distrikt har en omfattande verksamhet genomförts i samarbete med medlemsorganisationerna, medan andra ABF-distrikt i huvudsak bedrivit den internationella verksamheten själva. I en tredje kategori av ABF-distrikt förmedlar man bara medlemsorganisationernas ansökan, utan att själv engagera sig i denna."

Vuxenskolan är ett annat förbund, som valt att i betydande utsträckning kanalisera informationsbidraget vidare inom förbundet och till medlemsorganisationerna. I en nyligen framlagd rapport "Studieförbundet Vuxenskolans Internationella Verksamhet" från dess internationella arbetsgrupp föreslås att 22 procent av bidragen skall kanaliseras vidare till distrikt och förbund och 38 procent gå till projekt anordnade av medlemsorganisationerna i samverkan med Vuxenskolan.

Bland andra förbund som valt liknande decentraliserade former – om än i mindre utsträckning – kan nämnas Folkuniversitetet, Studiefrämjandet samt Tjänstemännens bildningsförbund (TBV). I sin redovisning för 1974/75 sade Studiefrämjandet: "När det gäller val av aktiviteter har vi inte hittills försökt att centralt styra in verksamheten i några helt avgränsade banor, utan låtit lokala förhållanden avgöra verksamhetens inriktning och uppläggning."

Medborgarskolan utgör ett exempel på en annan uppläggning. Från detta förbund har inga bidrag lämnats till underavdelningar eller medlemsorganisationer. Inom övriga förbund – Frikyrkliga Studieförbundet (FS), KFUK/KFUM, Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet (NBV) samt Sveriges kyrkliga studieförbund (SKS) – synes bidragsgivning inte heller förekomma i nämnvärd utsträckning. FS och SKS ger dock årligen ett bidrag till den Ekumeniska U-veckan.

4.3.2.5 Studiecirkelverksamheten

Ovan konstaterade vi att svårigheterna att aktivera människor i specifika u-landsarrangemang utgjort en viktig orsak till studieförbundens generella internationaliseringssträvanden. Till följd av de betydande svårigheter som erfarits vad gäller i synnerhet studiecirkelverksamheten har internationalisering framstått som en helt nödvändig målsättning. Valdes inte denna väg skulle spridningen av förbundens verksamhet i u-landsfrågor blivit begränsad; i all synnerhet som deltagarna i studiecirklar i internationella frågor

företrädesvis utgöres av personer som redan är förhållandevis kunniga och aktiva.[7]

Studiecirkelverksamheten i *internationella* frågor – som också inkluderar cirklar i olika internationella ämnen utan anknytning till u-landsproblem – har dock ökat påtagligt under hela 1970-talet om man ser till samtliga förbund. Antalet cirklar i internationella ämnen motsvarar emellertid trots de senaste årens ökningar endast ca 1 % av studieförbundens totala cirkelverksamhet. Utvecklingen sedan 1969/70 framgår av tabellen nedan.

Antalet cirkeldeltagare har som synes mer än fördubblats sedan de generella bidragen för u-landsinformation till studieförbunden infördes 1972/73. Att säga vilken utvecklingen skulle varit utan bidrag över biståndsanslaget, med de avsevärt förbättrade möjligheterna till planering av verksamheten, utbildning av cirkelledare etc. som det inneburit, låter sig naturligtvis inte göras. Mycket talar dock för att omfattningen skulle varit väsentligt mindre än idag. De preliminära resultaten för 1976/77 – enligt vilka ABF:s såväl som Medborgarskolans cirkelantal mer än fördubblats – gör det rimligt att anta att den uppåtgående trenden – med 1972/73 som första år – kommer att fortsätta. Studiecirklarnas betydelse betonas av studieförbunden som en särskilt viktig metod att befästa och fördjupa kunskaperna i internationella frågor. Sveriges kyrkliga studieförbund och Studiefrämjandet är de förbund som tillsammans med de tre politiskt förankrade förbunden har den mest omfattande cirkelverksamheten. TBV har funnit

[7] Till denna slutsats kommer Hedebro och Nowak i en undersökning av studiecirklarna i internationella frågor i Göteborg, *Studiecirklar i u-landsfrågor* (1976). Ett liknande konstaterande görs i ABF:s ovan citerade utvärdering från 1977: "I cirkelverksamheten har främst de redan internationellt intresserade deltagit."

Tabell 4.6 Studieförbundens studiecirklar i internationella ämnen[a]

Studieförbund	1969/70	70/71	71/72	72/73	73/74	74/75	75/76
Arbetarnas bildningsförbund (ABF)	565	415	298	281	514	487	650
Frikyrkliga studieförbundet	31[b]	125[b]	112[b]	63[b]	76	192	109
Folkuniversitetet	127	94	67	81	94	90	70
KFUM/KFUK	3	7	1	4	49	52	24
Medborgarskolan	5	52	70	67	41	268	227
Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet (NBV)	26	25	37	118	133	145	157
Sveriges kyrkliga studieförbund (SKS)	9	13	19	91	149	317	323
Studiefrämjandet	54	52	179	404	259	491	459
Studieförbundet vuxenskolan	174	176	241	259	199	700[c]	280
Tjänstemännens bildningsverksamhet (TBV)	45	30	18	38	41	41	72
Summa	1 039	989	1 042	1 406	1 555	2 783	2 371
Totala antalet deltagare	9 649	9 221	9 305	12 373	13 743	24 512	20 552

[a] Det bör observeras att förbundens klassificering av cirklar inte är enhetlig.

[b] För dessa år inrymmer statistiken cirklar i missionskunskap. Antalet sådana cirklar har under 1973/74–1975/76 i genomsnitt uppgått till ca 10.

[c] Studieförbundet vuxenskolans internationella år.

Källa: Folkbildningsförbundets årliga sammanställningar över genomförd u-landsinformation inom studieförbunden.

"En utjämning ska ske"
2 Kor. 8:14
Kyrkornas gemensamma u-vecka 13-20 november 1977

Framtiden i våra händer

studieförbundet
vuxenskolan

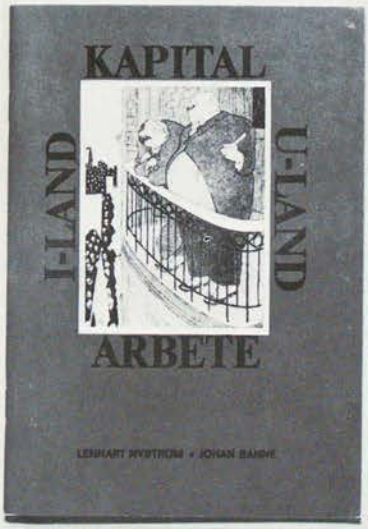
KAPITAL
I-LAND
U-LAND
ARBETE
LENNART NYSTRÖM • JOHAN BANDE

Internationell
facklig samverkan
för ekonomisk utveckling och social rättvisa
TRO76

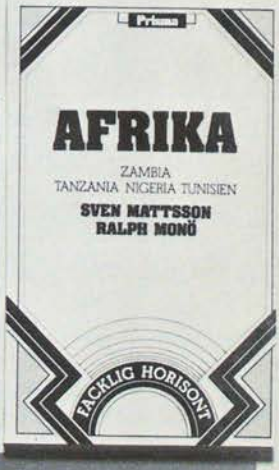
Prisma
AFRIKA
ZAMBIA
TANZANIA NIGERIA TUNISIEN
SVEN MATTSSON
RALPH MONÖ
FACKLIG HORISONT

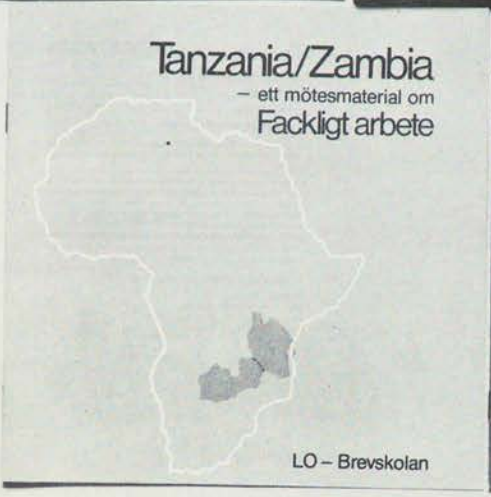
Tanzania/Zambia
– ett mötesmaterial om
Fackligt arbete
LO – Brevskolan

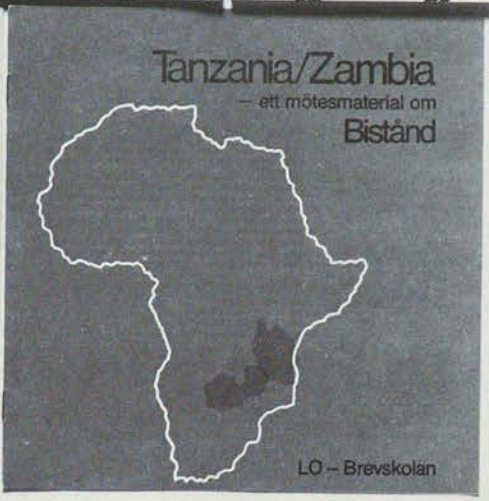
Tanzania/Zambia
– ett mötesmaterial om
Bistånd
LO – Brevskolan

MATS OLSSON
MEXICO
IGÅR OCH IDAG

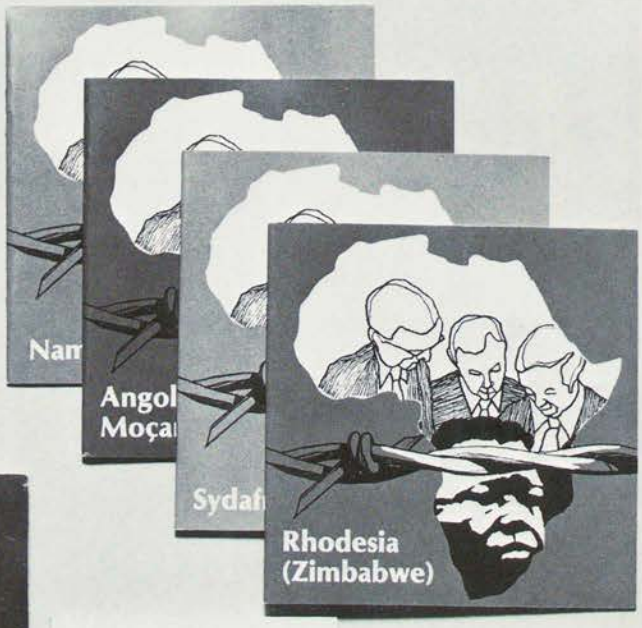
Nam
Angol
Moçam
Sydaf
Rhodesia
(Zimbabwe)

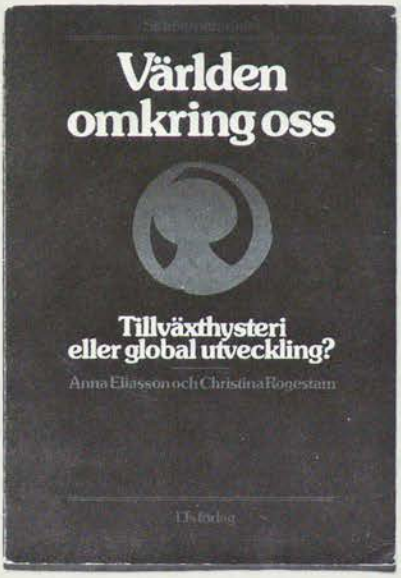
Studiematerial
Världen
omkring oss
Tillväxthysteri
eller global utveckling?
Anna Eliasson och Christina Rogestam
Utbildning

Världsordningen
resurserna
och FN
VÄRLD I
KÅRHET
Studiemateriel

TYKO HOLGERSSON
VÄRLDENS
VÄRSTA
PROBLEM
en
cirkelbok
om onda
cirklar i
utvecklingen

det mycket svårt att starta internationella cirklar. Andra typer av arrangemang har svarat bättre mot behoven hos förbundets målgrupper.

4.3.2.6 Föreläsningar, kurser, konferenser och seminarier, lokala informationsmöten, utställningar etc.

Föreläsningar i internationella frågor utgör en annan av studieförbundens verksamhetsformer. Under de senaste åren har förbundets totala antal föreläsningstimmar i internationella ämnen legat på ca 1 300. I början av 1970-talet uppgick antalet till ca 750. 1972/73 uppnåddes nästan 1 700 timmar, men då utgick särskilda bidrag till avgiftsfria föreläsningar i internationella frågor (934 särskilda bidragstimmar).

Störst har föreläsningsverksamheten varit inom ABF, NBV och Vuxenskolan. En mängd lokala informationsmöten i vilka föreläsning ingår ligger utanför den statistik som redovisats ovan.

Kurser, konferenser och seminarier i internationella ämnen för andra än cirkelledare, konferensledare, föreläsare etc. utgör en tredje verksamhetsform. För denna och andra aktiviteter – som ledarutbildning, lokala informationsmöten, utställningsarrangemang – finns dock inte någon redovisning för samtliga förbund. För 1973/74 uppskattar Folkbildningsförbundet antalet kurser, konferenser och seminarier till 360 och antalet deltagare till 18 000. Närmare 90 procent av dessa var i ABF:s regi och bestod av möten kring Tanzania/Kenya med anföranden av deltagare i ABF:s studieresa till dessa båda länder. Under de följande åren var ABF:s konferenser inte lika många. Vissa andra förbunds verksamhet ökade emellertid något. Särskilt gällde det Vuxenskolan, som under sitt internationella tema-år anordnade över 500 möten med internationell inriktning. Också Studiefrämjandet, Folkuniversitetet samt Sveriges kyrkliga studieförbund genomförde en tämligen omfattande kurs-, konferens- och seminarieverksamhet. Veckoslutskurser organiserade av TCO-kommittéer och TBV-distrikt utgjorde TBV:s största aktivitet. Verksamheten under 1975/76 synes vad gäller kurser, konferenser och seminarier av här aktuellt slag ha varit av åtminstone samma uppfattning som tidigare år.

S. k. *"lokala informationsmöten"* utgör en verksamhetsform – dessvärre också svår att redovisa – som är mycket omfattande för vissa förbund och till dessa knutna organisationer. ABF:s lokala informationsverksamhet är särskilt omfattande. Bland ABF:s arrangemang 1973/74 märktes olika aktiviteter inom ramen för den solidaritetsaktion till förmån för Chile som LO, SAP, SSU, Socialdemokratiska kvinnoförbundet, Broderskapsförbundet, ABF och Unga Örnar organiserade. Folkuniversitetets verksamhet under 1973/74 bestod bl. a. av filmdistribution samt lokalt koncentrerade informationskampanjer med uställningar, föredrag och debatter. För 1974/75 redovisade Studiefrämjandet föreläsningar, sång/musik/dans, teaterföreställningar, s. k. multi-arrangemang samt film och debatter, med sammantaget närmare 10 000 åhörare/deltagare. Under samma år besöktes samtliga NBV-distrikt i anslutning till KARIBU av en föreläsare. Sammantaget hölls 109 föreläsningar med över 4 000 åhörare. KFUK/KFUM satsade under 1975/76 på ett eget material om "Indianer i Peru". 30 000 studietidningar gratisdistribuerades till skolor, föreningar etc. och man hade kontakt med

100-talet skolklasser i deras samhällsorienterande undervisning. För Sveriges kyrkliga studieförbund och det Frikyrkliga studieförbundet har den Ekumeniska U-veckan vuxit fram som en stor gemensam satsning. Inom TBV med dess medlemsorganisationer utgör föreläsningar i anknytning till årsmöten och andra föreningsaktiviteter samt som s. k. "internationella strimmor" i olika fackliga och kulturella internatkurser ett återkommande inslag. Vuxenskolan särredovisar inte sin lokala verksamhet.

Behovet av mera utåtriktad verksamhet synes utgöra ett huvudtema i samtliga förbunds erfarenhetsbearbetningar. ABF betonar t. ex. i sin utvärdering vikten av öppnare och friare verksamhetsformer såsom utställningar, teater-, musik- och sångaktiviteter samt mötesverksamhet. Dessa former har delvis berörts ovan i behandlingen av s. k. lokala informationsmöten, som ofta bygger på någon av dessa former. Utställningsverksamhet synes utgöra en prioriterad form – i synnerhet i samband med någon annan u-landsaktivitet. Flertalet studieförbund har under de gångna åren både producerat egna vandringsutställningar och utnyttjat den s. k. KARIBU-lådan.

I kapitlet som följer redovisas SIDA:s samarbete med massmedia (avsnitt 5.4). Också i detta sammanhang finns det emellertid anledning att uppmärksamma den betydelsefulla form av utåtriktad informationsverksamhet som u-landsinslagen i organisationernas och samfundens tidningar och tidskrifter utgör. Inte sällan torde det finnas ett samband – i form av t. ex. ett u-landsseminarium – mellan bidragen till de enskilda organisationernas informationsverksamhet och dessa inslag. Av ännu större betydelse torde dock organisationernas, och då i synnerhet missionens, fackföreningsrörelsens och kooperationens, egen biståndsverksamhet vara. Ur denna, som gjort det möjligt för ett stort antal människor att arbeta i u-land, har en omfattande informationsinsats vuxit fram. Betydelsen härav har SIDA uppmärksammat genom att inom ramen för bidragen till de enskilda organisationernas biståndsinsatser tillhandahålla medel för information om utvecklingsprojekten.

4.4 Löntagarorganisationernas u-landsinformation

4.4.1 *Bidragssystemet och bidragsutvecklingen*

Löntagarorganisationerna erhöll under det första bidragsåret – 1972/73 – 0,5 milj. kr. Sedan dess har beloppet, som hela tiden utgjort ca 26 % av stödet till enskilda organisationer, något mer än femdubblats.

Fördelningen mellan löntagarorganisationerna har aldrig erbjudit några svårigheter av det slag som studieförbunden brottats med. Organisationernas bidrag har allt sedan det generella bidragssystemet introducerades 1972 bestämts av en enda faktor, nämligen antalet medlemmar per den 1 januari det aktuella året. Sveriges arbetares centralorganisation (SAC) erhåller dock ett mindre grundbidrag (10 000 kr). (Statstjänstemännens riksförbund (SR) erhöll före fusionen med Sveriges akademikers centralorganisation (SAC) ett identiskt bidrag.) Bidragsutvecklingen framgår av tabellen nedan.

Mer än 90 % av stödet till löntagarorganisationerna har under samtliga år gått till LO och TCO, som erhållit mer än 60 % respektive ca 30 % av det totala beloppet. SACO/SR:s andel har legat på ca 6 %, och SAC:s på ursprungligen 2 men idag endast 1 %.

Tabell 4.7 Bidragen till löntagarorganisationerna 1972/73–1977/78

	1972/73		1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	
	Kr	%	Kr	Kr	Kr	Kr	Kr	%
LO	320 600	64,1	698 000	1 045 100	1 331 600	1 482 500	1 608 100	61,7
TCO	137 300	27,5	317 100	485 600	634 700	735 400	824 800	31,7
SACO[a]	22 100	4,4	48 100	75 500	109 500	127 500	145 200	5,6
SR	10 000	2,0	18 000	21 600				
SAC	10 000	2,0	18 800	22 200	24 200	24 600	25 600	1,0
Summa	500 000	100,0	1 100 000	1 650 000	2 100 000	2 370 000	2 603 700	100,0

[a] Från 75/76 SACO/SR.

LO och TCO erhöll redan under de första åren tämligen betydande belopp och erhåller idag ca 1,6 milj. kr respektive ca 0,8 milj. kr. Bidraget till SACO och SR var under de första åren för litet för att möjliggöra annat än punktinsatser men också stödet till dessa organisationer uppgick vid tidpunkten för deras fusion (1974/75) till närmare 100 000 kr, och var därmed tillräckligt stort för en mer omfattande u-landsinformation med de fyra typer av aktiviteter som angavs i fyraårsplanen. Bidraget till SAC har vuxit från 10 000 kr till ca 25 000 kr.

4.4.2 *Verksamhet och erfarenheter*

Ingen av organisationerna bedrev vid tidpunkten för bidragssystemets tillkomst någon större egen u-landsinformationsverksamhet. Under det första verksamhetsåret utnyttjade LO ABF:s internationella ombudsman för handläggningen av den u-landsinformation i form av u-landsresor för förtroendevalda och funktionärer inom fackföreningsrörelsen, stipendiering av reportageresor, kurs-, konferens- och seminarieverksamhet samt materielproduktion, som bidraget från SIDA möjliggjorde.

Hälften av TCO:s bidrag överlämnades på motsvarande sätt till TBV. I egen regi arrangerade TCO ett antal veckoslutskonferenser och en veckokurs i internationella frågor. SACO utnyttjade sitt bidrag för informationsmöten vid universiteten om u-landsarbete, u-landsresor för enstaka tjänstemän samt produktion av en informationsskrift. Dessutom togs initiativ till samarbete med Folkuniversitetet. SR använde huvuddelen av sitt bidrag till finansiering av en SR-representants deltagande i löntagarorganisationernas/SIDA:s latinamerikaseminarium. SAC arrangerade en veckolång internationell kurs.

I sin rapportering till SIDA efter det första verksamhetsåret sade LO bl. a. följande om verksamhetens uppläggning och inriktning:

"LO:s erfarenheter från det informationsarbete som tidigare bedrivits är att det är mycket svårt att engagera och intressera människor för frågor och problem som berör u-länderna. Detta beror bl. a. på att u-landsproblematiken upplevs som mycket avlägsen och som något som inte angår människorna i Sverige. I LO:s informationsverksamhet har en strävan därför varit att anknyta informationen till problem i det svenska samhället och peka på det samband som finns mellan utvecklingen i Sverige och i andra länder.

Mot denna bakgrund har därför en väsentlig del av informationsverksamheten inriktats på att behandla problematiken kring de multinationella företagens utbredning. Genom att belysa de problem som de multinationella företagen medför för den svenska arbetaren och för arbetare i andra i- och u-länder, finns möjligheter att påvisa de orsakssamband som finns i utvecklingen. Vidare kan också i detta sammanhang information ges om det internationella fackliga samarbetet inom FFI och yrkesinternationalerna och diskussion föras om de ökade krav på gemensamma internationella fackliga insatser som de multinationella företagens utbredning ställer."

TCO gav följande synpunkter på resultatet av verksamheten under 1972/73:

"Tidpunkten för införandet av SIDA-bidrag för u-information kom att sammanfalla med ett nyväckt intresse för internationella frågor inom de fackliga organisationerna. Detta ökade intresse förestavades främst av det nya läget som uppstod i samband med utvidgningen av den Europeiska ekonomiska gemenskapen (EG) och de frihandelsavtal som i samband därmed ingicks med de EFTA-länder som föredrog att stå utanför gemenskapen. En ny facklig samarbetsorganisation bildades i Europa. Samtidigt började de fackliga organisationerna att få upp ögonen för de risker som utbredningen av de multinationella företagen kan komma att innebära för den fackliga verksamheten. Ett vidgat globalt fackligt samarbete blir nödvändigt som ett resultat av denna utveckling. ILO och andra FN-organ har riktat uppmärksamheten på de växande sysselsättningsproblemen i såväl i-länder som u-länder och pekat på nödvändigheten av en sysselsättningsplanering, som inte bara omfattar enskilda länder och regioner utan som omspänner kontinenter. En annan arbetsfördelning i världshushållet kanske måste åstadkommas. Här kommer arbetet inom GATT och UNCTAD in i bilden.

På ovan antydda vägar har det varit möjligt att motivera och stärka intresset för u-landsproblem inom de fackliga organisationerna och att finna naturliga anknytningspunkter mellan u-ländernas problem och de problem som är aktuella för de svenska löntagarna.

Tack vare SIDA-medlen har det varit möjligt att väsentligt öka informationsverksamheten på det internationella området. För TCO:s del hade det sannolikt inte varit budgetmässigt möjligt att avsätta medel av denna storleksordning för en utökad internationell informationsverksamhet. Genom att en stor del av bidragen använts till direkta subventioner för kursavgifter m. m. har vi också kunnat vidga kretsen människor som deltagit i kurs- och konferensverksamheten. De lokala fackliga organisationerna som stipendierar kursverksamheten som medlemmarna deltar i, har en naturlig tendens att prioritera mera närliggande och s. k. matnyttiga ämnen. Om kursavgifterna genom subvention, som i dessa fall, kan sättas lågt, kan detta motstånd mot mera fjärran liggande ämnen övervinnas och nya grupper medlemmar kan göras intresserade för de internationella frågorna."

Inom organisationerna togs initiativ till planering av verksamheten under de följande åren. För LO:s del skedde detta i ABF:s socialekonomiska kommitté, som består av fackförbundens studiesekreterare samt den arbetsgrupp

för u-landsinformation inom ABF, som arbetade fram de ovan redovisade målbeskrivningarna (avsnitt 4.3.2.2). Inom TCO tillsattes en referensgrupp med representanter för TCO, TCO-förbunden samt TBV med uppgift att för TCO-styrelsen framlägga förslag till användning av informationsbidraget. Hösten 1973 inkom samtliga organisationer till SIDA med redovisning av planerade aktiviteter under 1973/74 samt preliminära uppgifter avseende 1975/76.

I och med att bidragen växte togs olika organisatoriska initiativ. Inom LO anställdes 1973/74 en tjänsteman för att direkt ansvara för planering, genomförande och utvärdering av LO:s internationella informationsverksamhet, och under 1974/75 anställde TCO en ombudsman för internationell information. Dessa tjänstemäns löner debiteras bidraget från SIDA. Fr. o. m. 1976 har SACO/SR använt en del av SIDA-bidraget för att delvis avlöna (20 %) en tjänsteman på organisationens kansli. Tidigare utnyttjades SIDA-bidraget för arvodering av SACO/SR:s u-landsgrupp. Inom SAC ansvarar internationella kommittén för u-landsinformationsverksamheten.

Det föreligger inte några systematiska sammanställningar över hur löntagarorganisationerna utnyttjat bidragen för u-landsinformation eller försök till analys av vilka resultat som uppnåtts. Flera enskilda aktiviteter har dock varit föremål för utvärderingar inom organisationerna.

I det följande redovisas huvuddragen i löntagarorganisationernas u-landsinformation. Presentationen är baserad på organisationernas rapportering till SIDA.

LO har definierat mål och målgrupper för sin u-landsinformation i ett informationsprogram. U-landsinformationen skall "utveckla och vidga det solidaritetsbegrepp som svensk arbetarrörelse bygger på, så att denna solidaritet omfattar arbetare och underprivilegierade grupper i alla länder". Målgrupp för u-landsinformationen är "alla" medlemmar i LO-förbunden, men verksamheten inriktas på att nå "alla" i tre steg: 1. Informations- och studieansvariga på central och lokal nivå, inkl. fackförbundspressens journalister, FCO-ombudsmännen och LO-skolornas lärare, 2. Funktionärer och förtroendevalda på såväl lokal som central nivå, samt 3. alla medlemmar.

Under 1976 inriktades verksamheten i växande grad på att nå lokala opinionsledare och opinionsbildare inom fackföreningsrörelsen, men även under 1977 koncentreras verksamheten på steg 1 och 2. Särskilda ansträngningar har gjorts för att nå ombudsmännen vid LO-distrikten, lärarna vid LO-skolorna samt fackförbundspressens journalister. Under 1977 sätts ökade resurser in på att engagera förbundens informations- och studiesekreterare i aktiviteter inom förbunden. Därmed skall grunden läggas för att nå grupp 3 – alla LO-medlemmar – i en bred u-landskampanj 1978.

I SIDA:s fyraårsplan sades att löntagarorganisationernas information kunde "beröra fackföreningsrörelsens respektive övriga löntagarorganisationers internationellt inriktade aktiviteter över huvud taget liksom den verksamhet som på utvecklingsområdet bedrivs av yrkesinternationalerna, Fria Fackföreningsinternationalen, ILO och andra organisationer". LO:s informationsverksamhet har i betydande utsträckning handlat om hithörande fackliga solidaritetsfrågor. Ämnesmässigt kommer, säger man i sin rapportering till SIDA:

"1977 års internationella information att i hög grad handla om internationell solidaritet uttryckt i intressegemenskapen mellan arbetare inom samma branscher och samma företag, internationellt fackligt samarbete samt fackligt och offentligt utvecklingssamarbete. Verksamheten kommer inte heller 1977 att knytas till något speciellt land, annat än på så vis att enskilda länder får ge exempel på olika problem, och att u-landsseminariet med informationssekreterarna läggs i ett eller ett par länder för att ge underlag för U-78."

LO och de övriga löntagarorganisationerna har, liksom studieförbunden, betraktat självständig uppläggning av verksamheten och profilering som givna utgångspunkter. Integrering i övrig verksamhet har getts hög prioritet.

Konkret har LO utnyttjat informationsbidragen för de kategorier av verksamhet som angavs i fyraårsplanen. Varje år har resor till några u-länder företagits. Under 1976 arrangerades t. ex. ett seminarium i Singapore och Malaysia i vilket ett 20-tal studiesekreterare från fackförbund, lärare från LO-skolorna, deltagare i s. k. u-informatörskurser samt internationellt intresserade bland de lokalt förtroendevalda deltog. Resor har förberetts med seminarier och materialproduktion har vanligtvis utgjort ett av syftena. 1976 utnyttjades närmare en fjärdedel av bidraget från SIDA för u-landsseminarier. Genomsnittet ligger dock snarare på 15 %.

Materialproduktionen, som till stor del bedrivits i samarbete med främst ABF och Brevskolan men också med TCO och TBV, har under de senaste åren omfattat flera titlar per år. De multinationella företagen och internationell facklig solidaritet har dominerat ämnesvalet. På uppdrag av LO, ABF, TBV och KF har Brevskolan producerat ett studie- och mötesmaterial om Södra Afrika. På uppdrag av LO och TCO sammanställer Utrikespolitiska Institutet en Internationell facklig bulletin, innehållande klipp ur internationell press. Tillsammans med TCO har LO uppdragit åt Prisma att ge ut en bokserie, Facklig Horisont, som behandlar fackföreningsrörelsens situation i olika världsdelar. I anslutning till materialproduktionen kan nämnas att stipendier årligen utdelas till journalister, som skriver i fackförbundspressen.

I likhet med ABF har LO, slutligen, eftersträvat att utnyttja bidragen från SIDA till att stödja och utveckla förbundens samt LO-distrikten och LO-sektionernas (tidigare FCO) verksamhet. Så skeddde redan 1972/73 – genom ABF – och så sker idag i betydande utsträckning. Under 1976 utnyttjades mer än en fjärdedel av bidraget från SIDA på detta sätt. Sex förbund och sex LO-distrikt och LO-sektioner erhöll bidrag för främst kurser, konferenser och informationsmöten. Mer än 60 % av medlen – en femtedel av LO:s hela SIDA-bidrag – gick till Metallindustriarbetarförbundet för 14 tredagarskurser om "internationella fackliga organisationer, internationell ekonomi och politik, jämförelser mellan Sverige och andra länder, multinationella företag samt konkret fackligt samarbete.

TCO:s styrelse antog 1972/73 en målbeskrivning för tjänstemännens internationella information. Då det gällde u-länderna framhöll styrelsen att:

"intresset inom de fackliga organisationerna främst varit knutet till uppbyggnaden av fackföreningar i dessa länder. De unga organisationerna där måste dock inom överskådlig tid ägna sig minst lika mycket åt det ekonomiska och sociala utvecklingsarbetet som att kämpa för medlemmarnas löneintressen.

En växande del av tjänstemannaorganisationernas medlemmar kommer genom

sin yrkesverksamhet i kontakt med andra länder och med internationella förhållanden och problem. Detta sker bl. a. genom den ökande utrikeshandeln och företagsamhetens internationalisering samt genom att utvecklingssamarbetet med u-länderna medför personella insatser av bl. a. tekniker, arbetsledare, sjukvårdspersonal och lärare. Det aktuella kravet i Sverige på en internationalisering av undervisningen inom utbildningsväsendet ställer också stora anspråk på lärarkårens fortbildning och internationella orientering.

Den mera privat betonade reseverksamheten till främmande länder, inklusive u-länderna, saknar inte heller betydelse som motivation för en bättre orientering om och förståelse för andra länder och folk.

Enprocentmålet för den svenska biståndsverksamheten vid 1970-talets mitt framställs inte så sällan i de ekonomiska avvägningsdiskussionerna som en belastning med för den mindre insiktsfulle negativ innebörd. Det framstår som en angelägen uppgift att klargöra sambanden mellan bistånd och utveckling i de fattiga länderna och de långsiktiga effekter utvecklingsarbetet kan få på den internationella arbetsfördelningen och framstegstakten."

Beträffande målgrupperna för informationsverksamheten sades 1975 följande i TCO:s rapportering till SIDA:

"På kort sikt söker TCO ge någotsånär allsidig och grundlig information till grupper som svarar för vidareinformation och opinionsbildning inom organisationen, till exempel

förbundens förtroendevalda och anställda funktionärer
förbundstidskrifternas redaktörer
förbundens studieorganisatörer
de lokala TCO-kommittéerna

En särskild målgrupp är medlemmar som kan komma i fråga för u-landsuppdrag.

Därutöver är det angeläget att föra ut information om TCO:s syn på de internationella frågorna till andra organisationer, skolor och allmänhet.

På lång sikt bör TCO eftersträva att nå en majoritet av de anslutna förbundens medlemmar med en information som väcker intresse för och engagemang i de internationella problemen och det internationella fackliga samarbetet. Avsikten bör vara att utveckla och stärka medlemsopinionen i dessa frågor, att bredda och fördjupa TCO:s och TCO-förbundens egna internationella aktiviteter samt att därigenom påverka såväl det statliga svenska utvecklingssamarbetet som de internationella fackliga och mellanstatliga organisationernas verksamhet."

TCO:s strävan är att integrera u-landsinformationen med informationen om internationella fackliga frågor och därvid anknyta till vardagens fackliga problem. I den ovan citerade rapporten från 1975 angavs följande ämnesområden:

problem i dagens värld: överbefolkning, näringsbrist, analfabetism, resursförstöring;

U-länder: sociala, ekonomiska och politiska förhållanden;

FN-familjen: organisation och verksamhet, speciellt inom ILO;

integration och utveckling: EG, EFTA och OECD;

multinationella företag: problem för stater och fackliga organisationer;

internationellt utvecklingssamarbete: svensk biståndspolitik och biståndsdebatt;

fackföreningar i u-land: bakgrund och problem, fackligt bistånd och samarbete.

Också TCO har utnyttjat en del av bidraget från SIDA för u-landsresor,

om än en mindre del än LO. Flertalet resor har företagits i samarbete med TBV. 1976 genomfördes ett u-landsseminarium i Kenya och Tanzania med 14 deltagare. I sin rapportering 1977 konstaterar TCO att planering och genomförande av u-landsseminarier blivit alltför kostnads- och personalkrävande för att TCO i egen regi skall kunna genomföra sådana varje år. 1977 gör TCO inget eget u-landsseminarium, men disponerar några platser på TBV:s resa till Indien.

TCO:s materialproduktion har delvis berörts ovan i redovisningen av LO:s samarbete med TCO och andra organisationer. Informationsmaterialet, inklusive Internationell facklig bulletin och information till TCO-pressen, har något år tagit i anspråk mer än 20 procent av SIDA-bidraget, och andra knappt hälften så mycket. Genom materialförsäljning har kostnaderna kunnat hållas nere. Under de närmaste åren beräknas något mer än 10 % av bidraget från SIDA komma att tagas i anspråk för informationsmaterial och TCO-pressen.

TCO arrangerar årligen internationella kurser, men eftersträvar i likhet med LO att i betydande omfattning stödja regionala och lokala aktiviteter arrangerade av TCO-förbund och TCO-kommittéer. 1976 genomfördes 9 veckoslutskurser/internatkurser av förbunden och 21 av TCO-kommittéerna. För 1977 och 1978 är målsättningen att utöka denna verksamhet till att omfatta 15 respektive 20 på förbundsnivå och 25 respektive 30 på kommitténivå. Samarbetet mellan TCO och TBV är alltjämt omfattande. 1976 beviljades TBV ett anslag på 100 000 kr (ca 15 % av TCO:s bidrag) för anslag till utbildning av studieorganisatörer och cirkelledare inom TCO-förbunden.

SACO angav 1973 tre målsättningar för sin u-landsinformation. Dessa, som också torde gälla för SACO/SR, var:

1. Öka intresset hos akademiker för situationen i u-länderna.
2. Bidra till att rekrytera akademiker till tjänstgöring i u-länderna.
3. Söka kontakt och etablera fastare samarbete med akademiker i u-länderna.

Ursprungligen användes bidraget från SIDA främst för information om att arbeta i u-land bland studerande och andra kategorier av medlemmar. Fr. o. m. 1974/75 har dock verksamheten, tack vare de växande bidragen, kunnat göras mera mångfasetterad. Under de senaste åren har förtroendemän och tjänstemän kunnat beredas möjlighet att göra studieresor, med bl. a. artiklar i förbundspressen och kursverksamhet som följd. Under det internationella kvinnoåret företogs två studieresor i anslutning därtill med, enligt SACO/SR:s rapportering, stor genomslagskraft i organisationens informationsverksamhet.

SACO/SR:s avsikt är att årligen arrangera en central kurs samt att stå som värd för temadagar och konferenser.

U-landsgruppen inom SACO/SR erhåller sedan 1974 årligen ett betydande antal bidragsansökningar från medlemsorganisationerna. Främst avser dessa information i förbundstidskrifterna om bl. a. arbete i u-land för olika yrkeskategorier.

Under de närmaste åren kommer SACO/SR att fortsätta sin verksamhet med samma aktiviteter som under de senaste åren, nämligen:

1) Artiklar i förbundstidskrifterna
2) Konferenser arrangerade av SACO/SR och förbunden
3) Programskrifter
4) Kurser i u-landsfrågor arrangerade av SACO/SR.

Planerna för framtiden omfattar också studiecirklar och ett ökat inslag av internationell information på fackliga möten.

Sveriges arbetares centralorganisation (SAC) erhåller, som tidigare konstaterats endast ett mindre bidrag, om än större än övriga organisationers mätt per capita (25 000 kr 1977/78). Bidragen har huvudsakligen utnyttjats för central kurs- och seminarieverksamhet, samt materialproduktion i anslutning därtill, syftande till att i lokal- och distriktsorganisationerna bygga upp kunskap och intresse för u-landsfrågor. Också resor har dock kunnat delfinansieras (Portugal). I framtiden planerar man att ge bidrag till regionala och lokala informationsaktiviteter samt utveckla organisationens internationella kontakter, genom bl. a. inbjudningar till Sverige.

4.5 Övriga enskilda organisationers u-landsinformation: bidrag efter ansökan

Redan 1968 utvidgade SIDA samarbetet med enskilda organisationer till att omfatta bidrag efter ansökan. Enligt SIDA:s fyraårsplan skulle detta bidragssystem byggas ut, parallellt med de generella bidragen till studieförbund och löntagarorganisationer. Särskilt avseende skulle "fästas vid projekt av försökskaraktär liksom vid aktiviteter där nya metoder i u-landsinformationen prövas".

Riksdagen sade 1972 med anledning av utrikesutskottets betänkande 1972 nr 6, att den utgick ifrån att "ingen organisation som har möjlighet och intresse att bedriva informationsverksamhet i princip kommer att vara utesluten från bidragsgivning".

Allt sedan 1972/73 har ca 16 % av totalbeloppet för bidrag till enskilda organisationer avsatts för bidrag efter ansökan, vid ursprungligen ett men sedan 1973/74 vid två bidragstillfällen per år. En mindre del har sedan 1973/74 reserverats för s. k. "brandkårsbidrag" till projekt som aktualiserats mellan ordinarie bidragstillfällen. Under fyraårsplanens första år avsattes 0,3 milj. kr för bidrag efter ansökan. Innevarande år uppgår beloppet till 1,6 milj. kr (se tabell 4.1 ovan).

Bidragssystemets praktiska riktlinjer och utformning fastställdes 1972 av SIDA sedan ett femtiotal organisationer haft tillfälle att ge synpunkter. Ansökan bör enligt anvisningarna bl. a. uppta projektbeskrivning och plan för genomförande, preciserad målbeskrivning, målgruppsbestämning, uppgifter om projektets ekonomiska, administrativa och personella förutsättningar, plan för resultatvärdering samt datum för läges- och slutrapport.

En särskilt rådgivande grupp med personer hämtade från Svenska FN-förbundet, Sveriges Ungdomsorganisationers Landsråd, Evangeliska fosterlandsstiftelsen, Sveriges Kristna Ungdomsråd, Förmedlingsbyrån för kulturprogram samt SIDA ger före varje beslut om bidragsfördelning vid ordinarie bidragstillfälle synpunkter på de inkomna ansökningarna. Under de

senaste åren har SIDA dessutom tagit initiativ till s. k. kontaktkonferenser i syfte att förbättra organisationernas möjligheter till erfarenhetsutbyte. Genom sådana konferenser har SIDA sammanfört religiösa organisationer, organisationer med en viss geografisk inriktning etc.

Vid några bidragstillfällen har verket prioriterat vissa frågor. Sålunda prioriterades t. ex. biståndspolitiska frågor, u-ländernas krav på en ny ekonomisk världsordning, FN-frågor samt information om länder som erhåller svenskt bistånd vid ansökningsbehandlingen i juli 1977. Prioriteringarna var ej kända för organisationerna under ansökningstiden.

Cirka 200 organisationer har, som framgår av bilaga 7, erhållit bidrag från SIDA vid något eller några av de 10 hittillsvarande bidragstillfällena sedan 1972.

Åtskilliga organisationer har erhållit bidrag vid flera bidragstillfällen. Mer än femtiotalet organisationer har ansökt vid varje bidragstillfälle, och genomsnittet för de senaste tillfällena ligger på 80 organisationer. Inte mindre än 67 organisationer ansökte redan 1972. Under fyraårsplanens första år erhöll endast var tredje organisation något bidrag men under senare år har mer än hälften (75 % våren 1977) av de sökande organisationerna erhållit visst bidrag. Det totala disponibla beloppet har dock oftast endast motsvarat en tredjedel eller mindre av summan av de belopp som angivits i ansökningarna – och en ännu mindre del av projektens totalkostnader. Det genomsnittliga bidragets nominella värde har sjunkit snarare än ökat, och bidragens realvärde sålunda sjunkit avsevärt.

SIDA:s målsättning synes ha varit att stödja så många organisationer som bedömts möjligt utan att "plottra bort" medlen genom att sprida dem på så många organisationer att informationsinsatsernas effektivitet äventyras.

Situationen vid de olika bidragstillfällena framgår av tabellen nedan.

Tabell 4.8 Bidrag efter ansökan

Bidrags-tillfälle	Total-kostnad (kr)	Sökt belopp (kr)	Fördelat belopp (kr)	Antal org. som sökt[b]	Antal org. som mot-tagit
h 72 (hösten 1972)	2 299 061	1 201 137	300 000	67	22
v 73	[a]	1 337 108	275 000	72	28
h 73	2 275 055	1 512 813	245 000	62	21
v 74	4 815 002	2 051 190	400 000	83	32
h 74	2 105 975	1 284 765	400 000	52	37
v 75	7 274 397	3 178 403	550 000	83	44
h 75	2 672 781	1 656 849	550 000	65	48
v 76	4 719 222	2 441 389	689 000	79	46
h 76	4 093 066	2 377 680	503 000	78	54
v 77	4 189 895	2 148 577	850 000	80[c]	60

[a] Uppgiften ej tillgänglig då 6 organisationer ej uppgivit någon summa.

[b] Ej att förväxla med antalet ansökningar, vilket som regel varit större.

[c] Fyra ansökningar remitterade från Statens invandrarverk.

Källa: SIDA:s informationsbyrå.

En grundläggande princip för SIDA har vad gäller bidrag efter ansökan alltsedan det generella bidragssystemet introducerades varit att organisationer som tillhör studieförbund skall vända sig till dessa och inte direkt till SIDA för informationsbidrag. Studieförbunden skall fungera som kanaler till det 150-tal organisationer som är knutna till dem. Denna princip har emellertid inte upprätthållits strikt. Undantagen har framför allt gällt kyrkorna och övriga kristna organisationer. Flera sådana organisationer, som tillhör Frikyrkliga studieförbundet, Sveriges kyrkliga studieförbund eller KFUK/KFUM studieförbunden, har vid varje bidragstillfälle erhållit direktbidrag från SIDA. Då avsteg från principen skett har detta ej motiverats särskilt i SIDA:s beslutsdokument. Verkets tillmötesgående behandling av de kristna organisationernas ansökningar torde ha sin förklaring i att de generella bidragen till dessa organisationers studieförbund varit alltför små för att medlemsorganisationernas betydande u-landsinformationsverksamhet skall kunna finansieras. Vid det senaste bidragstillfället (juli 1977) erhöll tiotalet kristna organisationer med studieförbundstillhörighet samt Ekumeniska U-veckan ca 20 % av den totala bidragssumman. Ett politiskt ungdomsförbund och en kvinnoorganisation med studieförbundstillhörighet erhöll också bidrag vid detta bidragstillfälle. Undantag av detta slag är emellertid mycket få. Ansökande ungdomsförbund, som före det generella bidragssystemets införande var en för direkt bidrag prioriterad kategori, har hänvisats till studieförbunden.

Ytterligare en typ av avvikelse från fyraårsplanen förtjänar att uppmärksammas, nämligen framväxten av bidrag efter ansökan till organisationer med vilka SIDA samarbetar. Enligt fyraårsplanen skulle samarbetet mellan SIDA och främst Svenska FN-förbundet, SUL och Folkbildningsförbundet byggas ut, men avsikten synes inte ha varit att stödja dessa bidragsvägen. Förklaringen till denna utveckling, som främst avser FN-förbundet och SCC, torde få sökas i svårigheterna att inom ramen för samarbetet ge organisationerna önskvärt stöd.

Genom bidragsgivningen till de kristna organisationerna med studieförbundstillhörighet och återkommande bidragsgivning till den Ekumeniska U-veckan samt bidrag till organisationer som FN-förbundet och SCC har bidragsmöjligheterna för övriga enskilda organisationer blivit betydligt mindre än vad som annars skulle varit fallet. Vi återkommer till dessa frågor i avsnitt 6.4.2 nedan.

Bidragsgivningen har under de gångna fem åren, som tidigare konstaterats, omfattat inte mindre än 200-talet organisationer. Bland dessa återfinns organisationer av många olika slag vad gäller verksamhetens inriktning och omfattning.

Bidrag har utgått till såväl riksomfattande som lokala organisationer och till organisationer vilkas verksamhet uteslutande består av internationella frågor såväl som organisationer vilkas huvudsakliga syfte avser andra frågor.

Följande organisationer har erhållit bidrag vid hälften eller flera av bidragstillfällena: Afrikagrupperna, Chilekommittén, De Förenade FNL-grupperna, Filmcentrum, Frivillig-organisationernas Informationscentral, U-landsföreningen Svalorna, Latinamerika-gruppen i Lund, Svensk-kubanska föreningen, Svenska ekumeniska nämndens och Missionsrådets grupp för U-veckan, Svenska freds- och skiljedomsföreningen, Svenska kommittén

för Vietnam, Laos och Kambodja, Svenska scoutrådet, Utbildning för biståndsverksamhet (UBV) samt Utrikespolitiska föreningarnas FN-förbund.

Sedan 1972/73 har de sammantaget största beloppen, inklusive "brandkårsbidragen", erhållits av Chilekommittén (112 000 kr), De förenade FNL-grupperna (99 000 kr), Frivillig-organisationernas informationscentral (118 000 kr), Swedish Co-operative Centre (200 000 kr), Ekumeniska U-veckan (420 000 kr), Filmcentrum (112 500 kr), Svenska FN-förbundet (200 000 kr), Svenska kommittén för Vietnam, Laos och Kambodja (195 000 kr), Svenska scoutrådet (135 000 kr) samt Utrikespolitiska föreningarnas FN-förbund (100 000 kr).[8]

Den årliga Ekumeniska U-veckan, som erhållit de största bidragen, behandlar utvecklingsproblematiken i vidaste mening. Under denna vecka anordnas möten, studieaftnar, gudstjänster, diskussioner, utställningar osv. av församlingar i alla samfund och av ekumeniska grupper över hela landet. Som målsättning har u-veckan "att skapa medvetenhet om de internationella rättvisefrågorna och medverka till att dessa integreras i församlingarnas ordinarie verksamhet." Tema för 1977 års u-vecka är "En utjämning skall ske". Huvudorgan för U-veckan är Svenska ekumeniska nämnden och Svenska missionsrådet. Dessa har delegerat ansvaret för planering och genomförande till en ekumeniskt sammansatt projektgrupp. Gruppen sprider information, framställer material, inbjuder gästföreläsare från u- och i-länder etc.

[8] Beträffande Swedish Cooperative Centre och Svenska FN-förbundet, se avsnitt 4.6 nedan.

De ämnesområden som informationsprojekten avsett har varit av mycket varierande slag. Flertalet projekt har varit u-landscentrerade snarare än biståndscentrerade. En mycket stor del har behandlat ett specifikt u-land, allmänt eller avgränsat till en bestämd fråga eller ett visst område, i trycksaks-, utställnings-, föreläsnings- eller seminarieform. Frågornas och informationssyftenas mångfald framgår av bilga 8 där de projekt som erhållit bidrag vid de tre senaste bidragstillfällena finns uppräknade.

Tidigare har konstaterats att rapporteringen till SIDA från organisationer som erhållit bidrag efter ansökan enligt SIDA:s revisionskontor inte fullgjorts tillfredsställande (avsnitt 4.1). I sin rapport konstaterar revisionskontoret (RK):

"Vid stickprovsvis uppföljning av hur rapportering skett av övriga enskilda organisationer för bidragsomgångarna juli 1974, januari och juli 1975, har RK kunnat konstatera att rapporteringsskyldigheten inte fullgjorts tillfredsställande. Av de till RK infordrade 28 rapporterna från 18 organisationer hade 16 slutrapporter och tre lägesrapporter inkommit till det datum som organisationen själv angivit som datum för insändande av läges- eller slutrapport till SIDA. För tre av bidragen har inkomna rapporter varit av otillfredsställande standard."

Rapporteringsskyldighetens nuvarande utformning bör enligt RK anses vara ett minimum för SIDA och nya bidrag bör "göras avhängiga av att rapporteringsskyldigheten fullgörs enligt de minimikrav som SIDA ställt". Informationsbyrån har, noterar RK, successivt sökt skärpa kontrollen. Ett mera systematiskt förfaringssätt förklaras erforderligt. Avslutningsvis föreslår RK, sedan man konstaterat att den otillfredsställande efterlevnaden beror på flera olika orsaker, att SIDA bättre informerar organisationerna om vilka typer av frågor som är av intresse:

"Den otillfredsställande efterlevnaden av rapporteringsskyldigheten beror rimligen på flera olika orsaker. En sådan kan vara att organisationerna inte upplever SIDA:s krav på verksamhetsinriktad rapportering som väsentlig för SIDA och att de heller ej vet vad SIDA önskar få rapporterat. En tanke vore därför att tillställa bidragsmottagarna en promemoria i vilken en rad förslag lämnas om vad som SIDA skulle anse som värdefullt att få information om. Listan skulle kunna göras generell och de olika organisationerna skulle kunna använda sig av de förslag som är relevanta för deras egen informationsverksamhet."

En följd av rapporteringens brister och avsaknaden av bearbetning av tillgänglig rapportering och utvärderingar måste vara att organisationernas hittillsvarande erfarenheter ej finns tillgängliga vid utformningen av nya informationsprojekt. SIDA:s kontaktkonferenser syftar till att avhjälpa detta.

Vid några kontaktkonferenser har informationsbyrån ombett organisationerna att ifylla ett frågeformulär med ett 10-tal frågor avseende bidragens betydelse, rapporteringsskyldigheten etc. 1976 ifyllde 50-talet organisationer ett sådant formulär. Flertalet av dessa organisationer ansåg att fördelningen mellan stora och små informationsprojekt var relativt bra. Något mindre än hälften tyckte sig "ganska väl" och en dryg tredjedel "till en del" förstå de grunder på vilka verket gjorde sina bedömningar av bidragsansökningarna. På frågan "upplever ni bidragssystemet som orättvist?" svarade mer än en tredjedel "ja, mycket", ungefär lika många "ja, till en del" och en femtedel "nej knappast". Enligt informationsbyråns bedömning torde det

knappa bidragsutrymmet ha utgjort den huvudsakliga förklaringen till att så många upplevde systemet som orättvist. Under de inledande åren erhöll, som konstaterats ovan, mindre än hälften av de sökande organisationerna något bidrag. Vid de senaste bidragstillfällena har den andel som erhållit visst bidrag varit påtagligt större.

4.6 SIDA:s samarbete med vissa enskilda organisationer

SIDA bedrev redan vid tidpunkten för fyraårsplanens introduktion ett tämligen omfattande samarbete med vissa organisationer. Vad gällde en organisation, nämligen Svenska FN-förbundet, växte detta fram redan på Centralkommitténs tid. Kortare informationskurser för vidareinformatörer arrangerades i samarbete mellan biståndsorganet och FN-förbundet. Så småningom utvidgades kurssamarbetet till andra organisationer varvid man följde intentioner som kommit till uttryck i riksdagen, och i första hand sökte samarbeta med s. k. paraplyorganisationer, som Sveriges Ungdomsorganisationerns Landsråd (SUL) och Folkbildningsförbundet. Korta kurser utgjorde också i fortsättningen en betydande del av verksamheten, men samarbetet utvidgades redan 1966 till att omfatta bl. a. seminarier i u-land.

I fyraårsplanen föreslogs, som vi tidigare konstaterat en utbyggnad av samarbetet med främst de tre ovan nämnda organisationerna. Följande motivering gavs:

"Det är av värde att på kurser och seminarier möta människor från olika organisationer och folkrörelser, liksom icke organisationsanslutna personer. På detta sätt får också mindre organisationer, som kanske inte har resurser att driva en egen u-landsinformation i större skala, tillfälle att ta del i arbetet på att skapa större förståelse för u-ländernas problem."

En stor del av ansvaret för planering och administration av verksamheten skulle, liksom dittills, vila på organisationerna själva. Den strävan till delegering, som var grundprincipen för bidragsgivningen, skulle gälla även för det kurssamarbete som här avsågs. Kostnaderna, som upptogs tillsammans med bidragen till enskilda organisationer, beräknades öka från 0,4 milj. kr 1972/73 till 0,6 milj. kr 1974/75.

Den faktiska kostnadsutvecklingen sedan 1972/73 framgår av tabell 4.1 ovan, i vilken också förslagen i SIDA:s anslagsframställningar redovisas. Sedan 1973/74 har samarbetet under samtliga år utom 1974/75 tagit i anspråk ca 0,8 milj. kr per år. 1974/75 uppgick kostnaderna till följd av KARIBU-projektet till 1,26 milj. kr. I sina anslagsframställningar har dock SIDA föreslagit avsevärt större belopp.[9]

Bakgrunden till SIDA:s förslag om väsentligt ökat utrymme för samarbetet med organisationerna har redovisats ovan i avsnitt 3.4. Önskemål om generella bidrag på samma villkor som gäller för studieförbund och löntagarorganisationer framfördes, enligt SIDA:s anslagsframställning för 1975/76, redan 1973/74 av Svenska kyrkans centralråd, Swedish Co-operative Centre (SCC) och Sveriges ungdomsorganisationers landsråd (SUL). Svenska FN-förbundet hade på motsvarande sätt framfört önskemål om en omprövning av formerna för SIDA:s stöd. I väntan på biståndspolitiska

[9] Samarbetet har av statsmakterna betraktats som en del av SIDA:s egen informationsverksamhet, åtskild från bidragen till enskilda organisationer. I propositioner och regleringsbrev har endast beloppen för bidragen respektive SIDA:s egen informationsverksamhet angivits. Fördelningen mellan samarbete med enskilda organisationer, utbildningsväsendet, massmedia etc har överlämnats åt SIDA.

utredningens behandling av principerna för informationsverksamheten föreslog SIDA 1975, i sin anslagsframställning för 1976/77, där man återkom till frågan om de s. k. paraplyorganisationernas planeringstrygghet, att styrelsens handlingsutrymme skulle vidgas så att "angelägna önskemål och väl utarbetade planer" kunde tillgodoses i "rimlig mån". Utrymmet för samarbete föreslogs i det närmaste tredubblat.

Biståndsministern ställde sig inte positiv till vare sig en utvidgning av kretsen av mottagare av generella bidrag eller en väsentlig expansion av samarbetet mellan SIDA och organisationerna. De generella bidrag som utgick möjliggjorde u-landsinformation med god geografisk och befolkningsmässig spridning och stödet till folkrörelserna borde i första hand utgå som bidrag för självständig verksamhet (prop. 1975:1 och 1975/76:100). Utrikesutskottet konstaterade att det fanns andra organisationer som kunde göra berättigade anspråk på att spela en liknande roll som studieförbund och löntagarorganisationer, men när en utvidgning av kretsen av generella bidragsmottagare övervägts hade det befunnits svårt att dels göra en ny och hållbar avgränsning, dels bestämma bidragens beloppsfördelning mellan de tillkommande organisationerna (UU 1975/76:14).

SIDA:s styrelse har i sina båda senaste anslagsframställningar återkommit till frågan. Stödet från SIDA har, konstaterar man, "vare sig den omfattning eller den karaktär att det ger organisationerna en planeringstrygghet som motsvarar den som studieförbund och löntagarorganisationer kan lämna". Betydelsen av ett utökat samarbete med SCC och Svenska FN-förbundet har särskilt betonats.

Denna typ av samarbete har, som framgår av tabellen nedan, främst avsett fyra organisationer, nämligen Svenska FN-förbundet, SUL, Folkbildningsförbundet samt SCC.

Samarbetet med dessa fyra organisationer har tagit i anspråk mer än hälften av medlen för samarbete. Också samarbetet med Föreningen internationella folkhögskolan har utvecklats till ett permanent inslag av betydelse. Under åren 1973/74–1975/76, och då särskilt under 1974/75, tog KARIBU-projektet i anspråk betydande belopp.

Formerna för samarbetet mellan SIDA och organisationerna varierar något. I enlighet med SIDA:s delegeringssträvanden ligger, sedan samarbetet funnit sina former, initiativet till stor del hos organisationerna själva, som inkommer med en årlig ansökan till SIDA med konkreta förslag. Ansökningarna föregås dock ofta av förslag från SIDA vad gäller verksamhetens inriktning under det förestående året. Samarbetets innehåll under budgetåret beslutas av SIDA efter överläggningar mellan SIDA och berörd organisation.

De konkreta samarbetsprojekten är av växlande karaktär. Huvudsakligen består de dock av kurser och konferenser, i Sverige och i u-länderna, som organisationerna genomför med varierande grad av SIDA-medverkan. Samarbetet mellan SIDA och SUL består uteslutande och samarbetet mellan SIDA och Svenska FN-förbundet och SCC till stor del av sådan verksamhet. I SIDA:s samarbete med Folkbildningsförbundet utgör emellertid administrativa uppgifter ett viktigt inslag, och vad gäller Internationella folkhögskolan består samarbetet främst i att denna tillhandahåller SIDA:s material och viss övrig dokumentation för organisationer i västra Sverige. Nedan följer en redovisning av samarbetet med Svenska FN-förbundet, SUL, Folk-

bildningsförbundet och SCC. Avslutningsvis behandlades SIDA:s samarbete med de stora hjälporganisationerna Röda Korset, Rädda Barnen och Lutherhjälpen.

Svenska FN-förbundet, vars viktigaste uppgift enligt stadgarna är att vara ett centralt organ för information om de internationella problemen och FN:s arbete för att lösa dem, bör enligt riksdagens beslut med anledning av proposition 1971:1 "vara det organ som har den centrala ställningen i fråga om allmän information i Sverige om FN:s och fackorganens verksamhet." Den främsta inkomstkällan utgörs av statsbidrag från utrikesdepartementet över anslaget E 3 "Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor". Dessa bidrag – 925 000 kr för 1977/78 – har emellertid ej varit tillräckliga för förbundets verksamhet, som till inte obetydlig del kommit att baseras på samarbete med och bidrag från SIDA. Innevarande budgetår (1977/78) belöper sig samarbetet till 130 000 kr medan bidraget uppgår till 50 000 kr. Därjämte förekommer samarbete mellan SIDA och förbundet vad gäller materialproduktion.

Kurser och konferenser dominerar, som vi konstaterat, samarbetet mellan

Tabell 4.9 SIDA:s informationssamarbete med enskilda organisationer 1972/73–1977/78 – Budget[a]

	1972/73 Kr	1973/74 Kr	1974/75 Kr	1975/76 Kr	1976/77 Kr	1977/78 Kr	1972/73–77/78 Kr
Folkbildningsförbundet	128 000	150 000	70 000	90 000	100 000	115 000	653 000
Föreningen internationella folkhögskolan, Göteborg		20 000	20 000	25 000	50 000	60 000	175 000
Hjälporganisationerna (Rädda Barnen, Röda Korset, Lutherhjälpen)		75 000[b]	75 000[b]				150 000
KARIBU (samarbete med bl. a. studieförbunden, Sveriges Radio, Rikskonserter, Riksutställningar, Riksteatern)		60 000	500 000	100 000			660 000
Löntagarorganisationerna (U-landsseminarier, utbildning av seminariearrangörer)		130 000					130 000
Swedish Co-operative Centre		100 000	110 000	120 000	150 000	170 000	650 000
Svenska FN-förbundet	128 000	113 500	110 000	120 000	125 000	130 000	726 500
Sveriges folkhögskoleelevers förbund	13 000	27 000	30 000				70 000
Sveriges ungdomsorganisationers landsråd	38 000	110 500	110 000	120 000	125 000	100 000	603 500
Övrigt (Kurser och konferenser i Sverige m m)	33 000	94 000	235 000	255 000	225 000	200 000	1 042 000
Summa	340 000	880 000	1 260 000	830 000	775 000	775 000	4 860 000

[a] För alla de namngivna organisationerna torde skillnaden mellan budgeterade belopp och faktiska utgifter vara obetydlig. Under posten "övrigt" har utgifterna vissa år varit något lägre än budgeterade belopp.

[b] Avser ett tillfälligt projekt som de tre hjälporganisationerna och SIDA gemensamt genomförde. Se i övrigt tabell över bidrag efter ansökan.

Källa: SIDA:s informationsbyrå.

SIDA och FN-förbundet. Under 1976/77, då budgeten uppgick till 125 000 kr, omfattade denna verksamhet:

- centrala och regionala kurser på temat en ny ekonomisk världsordning;
- ett FN-forum vid vilket 1976 års stora FN-konferenser behandlades;
- deltagande i nordiskt seminarium i Sri Lanka (genomfört hösten 1977) samt
- folkrörelsedeltagande i FN-konferenser.

Budgetåren 1973/74 och 1974/75 omfattade samarbetet försöksverksamhet med regional konsulentverksamhet i Västerbotten med inriktning på undervisningens internationalisering och organisationernas studie- och programverksamhet. Innevarande budgetår erhåller FN-förbundet bidrag från SIDA för denna verksamhet, som förbundet hoppas kunna göra permanent.

SIDA:s styrelse tillmäter, som vi konstaterat ovan, samarbetet med FN-förbundet stor betydelse. Det har prioriterats i de senaste årens anslagsframställningar. Förbundets behov av förbättrad planeringstrygghet har betonats. Frågan bör, har man förklarat, prövas inom ramen för en översyn av det statliga stödet till FN-informationen i Sverige. En sådan översyn, som vid upprepade tillfällen begärts av utrikesutskottet, företas f. n. av en särskild utredare tillkallad av utrikesministern. Enligt direktiven skall frågan om ansvarsfördelningen mellan och bidragsgivningen till de under tredje huvudtiteln littera E 3 upptagna organisationerna utredas.[10] Utredningen skall bl. a.

"kartlägga inriktningen, omfattningen och om möjligt spridningseffekten av den informationsverksamhet som de under E 3 upptagna organisationerna bedriver. Det bör vidare kartläggas hur dessa organisationer finansierar sin verksamhet. I avvaktan på biståndspolitiska utredningens ställningstagande om en utredning av SIDA:s informationsverksamhet bör kartläggningen vad avser SIDA begränsas till de bidrag som f. n. utgår från SIDA till de under E 3 upptagna organisationerna.

Utredaren bör även uppmärksamma den roll som övriga frivilligorganisationer jämförbara med de under E 3 upptagna organisationerna spelar för den samlade utrikespolitiska informationsverksamheten i Sverige.

I kartläggningen bör särskilt uppmärksammas huruvida någon arbetsfördelning kan urskiljas mellan de olika organisationerna. Av särskilt intresse är att se över de kriterier efter vilka statliga bidrag lämnas.

Mot bakgrund av denna kartläggning bör utredaren söka formulera enhetliga anvisningar för organisationernas anslagsframställningar för informationsverksamhet i utrikespolitiska frågor."[11]

Utredningen beräknas föreligga i början av 1978.

Sveriges ungdomsorganisationers landsråd (SUL), till vilket ett fyrtiotal organisationer är anslutna, tillmäter i sin verksamhet internationella frågor och deltagande i internationella ungdomsorganisationer stor betydelse. Dess huvudsakliga uppgift är att fungera som ett kontakt- och serviceorgan i internationella frågor för sina medlemsorganisationer.

Samarbetet mellan SIDA och SUL inleddes redan på 1960-talet och då bidrag till enskilda organisationer infördes utgjorde ungdomsorganisationerna en prioriterad målgrupp. Sedan fyraårsplanens och de generella bidragen introducerades har ungdomsorganisationerna hänvisats till studieförbunden för bidrag för u-landsinformation, men samarbetet mellan SIDA

[10] Följande organisationer är upptagna: Utrikespolitiska institutet, Svenska FN-förbundet, Svenska UNICEF-kommittén, Svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, Svenska freds- och skiljedomsföreningen, Utrikespolitiska föreningarnas FN-förbund, Svenska sektionen av Amnesty International.

[11] Direktiv för utredning om information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor, utrikesdepartementet, 1977-05-11.

och SUL har fortsatt, och utgjort ett regelbundet återkommande inslag i SIDA:s samarbete. Årligen har SIDA avsatt ca 100 000 kr för kurser och u-landsseminarier arrangerade i samverkan mellan SIDA och landsrådet, som tillmäter detta samarbete stor betydelse.

I sin ansökan till SIDA för 1977/78 anför SUL bl. a. följande om målsättningen och målgrupperna för u-landsverksamheten:

"Många av SUL:s medlemsorganisationer har begränsade resurser att bedriva ett regelbundet arbete kring u-landsfrågor. För ett par år sedan genomfördes en utredning om SUL:s arbetsuppgifter för den framförliggande perioden. När utredningen var färdig visade det sig att de flesta av SUL:s medlemsorganisationer givit hög prioritet åt SUL:s u-landsseminarier. Man ansåg att det var en viktig uppgift för SUL att fortsätta den verksamheten. Genom de av SUL/SIDA arrangerade u-landskurserna kan medlemsorganisationerna få en grupp människor som kan driva u-landsfrågorna vidare i sina förbund.

Genom den typ av seminarieverksamhet som u-landskurserna representerar kan man nå endast en mycket liten del av dem som är aktiva i SUL:s medlemsorganisationer. För att få den största möjliga spridningseffekten av seminarieverksamheten försöker SUL rekrytera deltagare som har möjlighet till opinionsbildning inom sina organisationer. SUL försöker nå ungdomar som på regional eller central nivå kan påverka sina organisationer att ta ett större ansvar för u-landsfrågor.

Eftersom de flesta av SUL:s medlemsorganisationer saknar möjligheter att regelbundet anordna kurser i internationella frågor för medlemmarna har SUL konstaterat ett behov av u-landskurser för ungdomar. Får medlemsorganisationerna i SUL möjlighet att sända deltagare till av SUL genomförda seminarier kan u-landskunskap och ett ökat internationellt engagemang tillföras ungdomsorganisationerna.

Medlemsorganisationerna har visat stort intresse för kurserna och i flera fall velat sända fler deltagare än vad SUL kunnat bereda plats för. Det tyder på att SUL genom dessa kurser fyller ett behov. Därtill kan det vara en nyttig erfarenhet för deltagarna att nöta sina kunskaper och politiska uppfattningar mot ungdomar som har annan politisk eller religiös bakgrund."

Under 1975/76 genomfördes ett u-landsseminarium i Peru samt två kurser i Sverige inom ramen för SIDA/SUL-samarbetet, och under 1976/77 ägde förberedelser rum för ett u-landsseminarium i Vietnam, genomfört vintern 1977/78. För innevarande budgetårs (1977/78) bidrag räknar SUL med att genomföra två veckokurser och tre veckoslutskurser med inriktning på utvecklings- och biståndspolitik samt opinionsbildning i internationella frågor.

Folkbildningsförbundet, som bildats av de tio studieförbunden, Sveriges allmänna biblioteksförening samt Svenska folkhögskolans lärarförening för samordnade kontakter med myndigheter och institutioner, bedrev redan på 1960-talet kurssamarbete med SIDA. I samband med att generella bidrag till studieförbunden infördes utvidgades och institutionaliserades detta samarbete. Sedan dess har det kontinuerligt omfattat

1. administrationsbidrag från SIDA till förbundet för uppgifter i anslutning till studieförbundens u-landsinformation;

2. kurs- och seminarieverksamhet i Folkbildningsförbundets och Förmedlingsbyråns för kulturaktiviteter regi för hemvända biståndsarbetare i syfte att förbereda dem för medverkan i det informationsarbete som bedrivs i folkbildnings- och andra organisationer;

3. informationsverksamhet regionalt via länsbildningsförbunden om SIDA:s, studieförbundens och Svenska FN-förbundets m. fl. informations-

material med inriktning på bl. a. distriktsstudieledare, representanter för folkhögskolor och bibliotek.

De administrativa uppgifterna, som varit mycket betungande för Folkbildningsförbundets kansli, har av förbundet beskrivits sålunda:

"Samordningsåtgärder i samband med medlemmarnas materialproduktion främst i form av ömsesidig information för att möjliggöra gemensamt utnyttjande och planering av större upplagor. Information om folkbildningsorganisationernas verksamhet för biståndsarbetare, information till medlemmarna om hemvändande biståndsarbetare som är beredda att ta del i folkbildningsarbetet, förteckning på föreläsare, samordning av utnyttjandet av utställningar och andra gemensamma projekt, information om av SIDA producerat informationsmaterial. Sammanställning av redovisningar från studieförbunden avseende utnyttjandet av anslagen från SIDA, åtgärder för diskussion om enhetlig redovisningsteknik och förberedelser för utvärdering av de gjorda insatserna. Successiv information om studieförbundens planer avseende internationell information. Planering och rådgivning för uppläggning av seminarier, ansvariga för planering och uppläggning och genomförande av seminarier till u-länderna för de sex mindre studieförbunden. Inom Folkbildningsförbundets internationella kommitté planeras och samordnas stor del av ovanstående verksamhet. En viss del av verksamheten berör Folkbildningsorganisationernas föreläsningsbyrå (Förmedlingsbyrån för kulturaktiviteter) som har gemensamt kansli med Folkbildningsförbundet. Tidskriften Folkbildningsarbetet fungerar som informationsorgan om åtgärder inom Folkbildningsförbundet. Seminariet Internationell Vuxenutbildning drives av Folkbildningsförbundet och har till uppgift att informera om vuxenutbildningen och kultur i andra länder. Minst hälften av antalet seminariesammankomster under ett år ska ägnas åt u-landsfrågor och planeras i samarbete med SIDA."

Utöver de ovan beskrivna återkommande samarbetsformerna har en mängd andra gemensamma initiativ tagits. Bland dessa märks seminarier i u-land, utvärderingsseminarier, planeringen, genomförandet och uppföljningen av KARIBU-projektet samt arbetskonferenser för bibliotekarier. Ett u-lands- och FN-seminarium för bibliotekarier ägde rum i september 1977.

1968 bildade kooperationen, som sedan 1958 stött kooperativa utvecklingsprojekt i u-länder, *Swedish Cooperative Centre*. Stiftelsen har till syfte "att i utvecklingsländerna främja sociala ändamål genom att lämna understöd för beredande av undervisning eller utbildning" – och då särskilt sådan "som kan vara av betydelse för att befrämja självhjälp i kooperativa former" – "eller genom att utöva hjälpverksamhet bland behövande".

Stiftelsens verksamhet inriktas, enligt verksamhetsberättelsen för 1975/76, på:

"bistånd till kooperationens utveckling i olika länder i Asien, Afrika och Latinamerika samt Cypern, Grekland och Portugal, huvudsakligen genom personellt och finansiellt stöd på utbildningens område. Detta arbete sker i stor utsträckning i nära samarbete med Internationella Kooperativa Alliansen (IKA) och med finansiellt stöd från SIDA. SCC medverkar likaså såsom konsult åt biståndsmyndigheten i samband med SIDA:s biståndsinsatser på det kooperativa området, bl. a. när det gäller rekryteringen av fältpersonalen. Slutligen bedriver SCC en informationsverksamhet, i samverkan med stiftelsens huvudorganisationer, KF, LRF, OK och Gillesförbundet samt med övriga grenar av den svenska kooperationen och med SIDA och ABF för att säkerställa fortsatt stöd för stiftelsens verksamhet från medlemmar och från de anställda."

Verksamheten finansieras genom kooperationens insamlingsverksamhet "Utan gränser", som 1975/76 inbringade 3,3 milj. kr, ekonomiskt stöd och

ersättning från SIDA i olika former samt, i viss mån, inkomster från medverkan i andra biståndsorgans insatser på det kooperativa området. Stödet från SIDA avser dels kooperativa biståndsprojekt, dels informationsverksamhet. För uppgifter som åligger SCC enligt samarbetsavtal med SIDA, omfattande konsultverksamhet, rekrytering, utbildning och dokumentation samt informationssamarbete, erhåller SCC ersättning motsvarande löner m. m. till personal, ett för varje år fastställt belopp för administrationskostnader, reseersättning samt ersättning för anlitande av personal utanför SCC. Enligt samarbetsavtalet skall SCC "bedriva information i Sverige om bistånds- och utvecklingsfrågor samt om kooperationens roll i u-ländernas utveckling.

Informationssamarbetet mellan SIDA och SCC inleddes 1973/74 och har sedan dess pågått kontinuerligt. Innevarande budgetår (1977/78) uppgår SIDA:s kostnader till 170 000 kr. Därutöver har SCC under de senaste åren erhållit bidrag efter ansökan från SIDA. Innevarande budgetår uppgår detta till 85 000 kr. I anslutning till SCC:s kooperativa biståndsinsatser erhåller stiftelsen ett begränsat mindre informationsstöd, knutet till enskilda insatser. Indirekt har SCC dessutom möjlighet erhålla SIDA-bidrag från ABF och Vuxenskolan, i vilka Kooperativa förbundet (KF) och Kooperativa Gillesförbundet respektive Lantbrukarnas riksförbund (LRF) är medlemmar. Vissa bidrag har erhållits från ABF, i vars arbetsgrupp för u-landsinformation SCC ingår som KF:s representant. ABF har också erbjudit KF/SCC och konsumentföreningarna möjlighet att utse deltagare till internationella kurser och seminarier i u-land. 1975/76 uppgick SCC:s totala kostnader för u-landsinformation till ca 720 000 kr, varav anslag och bidrag från SIDA och ABF täckte något mer än en fjärdedel. Kostnaderna avsåg materialproduktion, kurser och möten (ca 455 000 kr) samt löner, sociala kostnader etc. (ca 260 000 kr). Kostnaderna innefattar inte den u-landsinformation som de kooperativa organisationerna själva bedriver inom ramen för sin ordinarie informationsverksamhet eller u-landsinformationen i de kooperativa tidskrifterna (Vi, Kooperatören, Land, Vår tidning, Samband m. fl.).

Samarbetet mellan SIDA och SCC på informationsområdet har främst avsett kurser och seminarier i u-land. Under 1976/77 anordnades t. ex. en studieresa till Östafrika för upplysningscheferna i de 15–20 största konsumentföreningarna. I förberedande och avslutande seminarier i Sverige behandlades frågor om en ny ekonomisk världsordning. Bidragen efter ansökan innevarande år (1977/78) avser materialproduktion i form av medlems- och personalbroschyrer, affischer och annonser, u-landsmöten och veckoslutskurser i samarbete med kooperativa föreningar och gillesrörelsen, samt en utställning om u-landskooperationen, u-ländernas ekonomiska situation och den nya ekonomiska världsordningen.

SIDA har, som vi tidigare konstaterat, gett högsta prioritet i de senaste årens anslagsframställningar åt ökat stöd till SCC för information om kooperationen. SCC har begärt generella bidrag för kooperationen på samma villkor som löntagarorganisationerna och studieförbunden. I en aktuell promemoria motiveras stiftelsens begäran sålunda:

"Det kooperativa och det fackliga biståndsarbetet i u-land genomförs genom praktiska insatser på fältet av kunniga och erfarna biståndsarbetare. Huvudsyftet med detta biståndsarbete är att medverka till att eftersatta grupper av människor i u-länderna

i samverkan kan arbeta för att själva förbättra sin tillvaro. I det avseendet finns en avgörande likhet mellan den fackliga rörelsens och kooperationens biståndsinsatser på fältet. Det är därför motiverat att kooperationen även i informationsfrågor jämställs med löntagarorganisationerna och studieförbunden och erhåller generella informationsanslag på samma villkor som dessa organisationer. De fackliga och kooperativa organisationernas aktiva engagemang i biståndsfrågor bygger på att de har möjlighet att i sin verksamhet engagera och aktivera stora grupper av människor, medlemmar, funktionärer och studiedeltagare i biståndsarbetet och medverka till att den allmänna opinionen påverkas i en för u-länderna positiv riktning."

Röda korset, Rädda barnen, Lutherhjälpen, Frikyrkan hjälper och andra hjälporganisationer har, som vi tidigare konstaterat (3.6.3) betytt mycket för att utveckla den svenska hjälpviljan. Deras insamlingskampanjer har haft stor genomslagskraft. Det omfattande samarbetet mellan SIDA och dessa organisationer på katastrofbistånds- och utvecklingsområdena har behandlats i betänkandet *Sveriges samarbete med u-länderna.*[12] Också på informationsområdet har samarbete förekommit i olika former. Under åren 1973/74–74/75 genomförde t. ex. SIDA och Röda korset, Rädda barnen samt Lutherhjälpen en gemensam informationsinsats på skolans område. SIDA:s bidrag belöpte sig till 150 000 kr (se tabell 4.9 ovan). Frikyrkan hjälper, Lutherhjälpen och Rädda barnen har vid några tillfällen erhållit bidrag efter ansökan för olika informationsprojekt (se bilaga 7). Rädda barnen har arrangerat en utställning i SIDA:s U-Forum och under FN:s barnår kommer Rädda barnen och SIDA att tillsammans med Sveriges utbildningsradio genomföra en större informationsinsats.

[12] Se avsnitt 7.5.8 *Katastrofbistånd* och 7.5.10 *Stöd till svenska enskilda organisationer för utvecklingsfrämjande verksamhet* i detta betänkande (SOU 1977:13).

5 SIDA:s egen informationsverksamhet

5.1 Informationsuppdraget

SIDA:s informationsuppdrag är enligt den år 1973 fastställda instruktionen för SIDA "att sprida upplysning om utvecklingen i utvecklingsländerna och om de sociala, politiska och ekonomiska faktorernas roll i denna utveckling samt om Sveriges insatser för att bidra till ekonomisk och social utveckling och utjämning i dessa länder".

I promemorian "SIDA:s informationsuppdrag 1976/77" beskriver informationsbyrån verkets informationsuppdrag på följande sätt[1]:

"'Utvecklingen i utvecklingsländerna etc.' syftar i första hand på varje u-land för sig men också på u-länderna som grupp. Därutöver har SIDA sedan länge tolkat formuleringen så att den också innefattar u-ländernas relationer till i-länderna. Under de båda senaste åren har genom utvecklingen i FN u-ländernas krav på en ny ekonomisk världsordning fått ett allt större utrymme i den internationella diskussionen. I Sverige har SIDA gjort sig till talesman för u-ländernas krav och yrkat på en samlad svensk u-landspolitik omfattande utöver biståndet alla andra relationer med u-länderna. 'Den nya ekonomiska världsordningen' och 'en svensk u-landspolitik' har blivit viktiga komponenter i SIDA:s informationsuppdrag.

'Sveriges insatser' avser både det direkta biståndet genom SIDA och Sveriges medverkan i det internationella utvecklingssamarbetet. Det sistnämnda innebär att information bör ges om FN:s verksamhet för u-länderna i stort; de svenska bidragen till FN går självfallet inte att isolera. Information om de berörda FN-programmen måste ske i samverkan med Svenska FN-förbundet, som enligt statsmakterna har ett huvudansvar för allmän information i Sverige."

5.2 Anslagsutvecklingen

SIDA:s egen informationsverksamhet skulle enligt fyraårsplanen byggas ut parallellt med satsningen på folkrörelserna och övriga enskilda organisationer, om än i långsammare takt. Kostnaderna beräknades öka från 1,75 milj. kr – av totalt 2,75 milj. kr – för 1971/72 till 4,1 milj. kr – av totalt 13,1 milj. kr – för 1974/75. Den egna informationsverksamhetens andel av informationsanslaget skulle följaktligen sjunka från ca två tredjedelar till en tredjedel. Huvuddragen i utbyggnaden har redovisats ovan i avsnitt 2.5. Särskilt starkt betonades materialproduktionen samt samarbetet med skolväsendet och massmedia. I tabellen nedan redovisas kostnadsutveck-

[1] "SIDA:s informationsverksamhet 1976/77, PM per 1976-05-26, SIDA:s informationsbyrå.

lingen sedan 1972/73. Fyraårsplanens siffror för 1972/73 samt de belopp som beräknats i SIDA:s anslagsframställningar för de därpå följande åren anges inom parentes.[2] (För en översiktlig bild av anslagsutvecklingen i stort se avsnitt 3.2.) Det bör noteras att byråns personalkostnader och övriga omkostnader – lokalhyror, resor etc. – belastar annat anslag. Personalkostnaderna uppgick budgetåret 1976/77 till 2,4 milj. kr. Övriga omkostnader uppskattar SIDA vad gäller detta budgetår till 0,8 milj. kr.

Utvecklingen kan, som noteras ovan på sid. 0, indelas i en första period avseende åren 1972/73–1974/75, under vilka de medel som statsmakterna anvisade för SIDA:s egen informationsverksamhet fördubblades, och en andra period omfattande de senaste budgetåren (1975/76–1977/78), under vilken endast mindre ökningar beviljats. Inom de givna finansiella ramarna har SIDA prioriterat samarbetet med utbildningsväsendet, vars betydelse statsmakterna särskilt betonat (se avsnitt 5.8 nedan). Dess andel av de anvisade medlen har ökat. Materialproduktionen – trycksaker, bildband, film, utställningar etc. – har vuxit i långsammare takt än vad SIDA föreslagit i fyraårsplan och anslagsframställningar. Mer än 70 % av medlen tas idag liksom för fem år sedan i anspråk av samarbetet med enskilda organisationer, utbildningsväsendet och massmedia samt materialproduktionen.

[2] Fyraårsplanens och anslagsframställningarnas siffror är ej helt identiska vad gäller SIDA:s egen informationsverksamhet under 1973/74 och 1974/75. För 1973/74 begärde styrelsen 0,35 milj. kr och för 1974/75 0,7 milj. kr mer än vad man beräknat i fyraårsplanen.

5.3 Organisation och arbetsformer

Huvuddelen av informationsbyråns egen informationsverksamhet består av återkommande inslag inom sju av de verksamhetsområden som angivits

Tabell 5.1 SIDA:s egen informationsverksamhet 1972/73–1977/78 – anslagsanvändningen (milj. kr) [a]

Verksamhetsområde	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77[b]	1977/78[c]
Samarbete med enskilda organisationer[d]	0,3	0,8	1,1	0,8	0,8	0,8
Samarbete med utbildningsväsendet[e]	0,3	0,5	0,7	0,7	0,9	1,0
Samarbete med massmedia	0,4	0,5	0,8	0,8	0,9	1,0
Upplysningstjänst U-Forum	–	0,2	0,2	0,3	0,4	0,5
Materialproduktion	0,6	0,7	1,0	0,8	1,0	1,2
Rapport från SIDA	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,6
Bibliotek[f]		0,1	0,1	0,1	0,1	
Planering och undersökningar	0,1	0,1	0,2	0,3	0,4	0,4
Övrigt	0,1	0,1	0,2	0,5	0,5	0,3
Summa	2,2 (3,4)	3,3 (4,5)	4,8 (5,4)	4,8 (6,0)	5,3 (6,7)	5,6 (6,8)
Summa exkl. samarbete med enskilda organisationer	1,9 (3,0)	2,3 (3,9)	3,7 (4,1)	4,0 (4,9)	4,5 (4,6)	5,0 ( )[g]

[a] Också SIDA:s samarbete med enskilda organisationer, som behandlats ovan i kapitlet om folkrörelserna och övriga organisationers u-landsinformation (avsnitt 4.6), upptas i denna tabell då det av statsmakterna behandlas som en del av SIDA:s egen informationsverksamhet.

[b] Prel. siffror före det definitiva bokslutet.

[c] Informationsbyråns budget.

[d] För 1973/74–75/76 avser 0,1, 0,5 resp. 0,1 milj. kr KARIBU-projektet.

[e] Studieprogram för forskare m. m., vilket finansierades inom denna kategori, har från 1976/77 övertagits av SAREC.

[f] Biblioteket utgör sedan 1975/76 en enhet inom SIDA:s utredningsbyrå och belastar fr. o. m. 1977/78 annat anslag.

[g] SIDA:s anslagsframställning för 1977/78 innehåller ingen uppgift om hur mycket styrelsen önskade avsätta för samarbetet med enskilda organisationer.

i tabellen ovan. I styrelsens anslagsframställning för 1978/79 har de beskrivits sålunda:

Verksamhetsområde	*Åtgärder*
Samarbete med enskilda organisationer	Rådgivning och service till samt kontakter med enskilda organisationer om u-landsinformation. Konferenser och u-landsseminarier.
Samarbete med undervisningssektorn	Stöd till internationalisering av skolan på alla nivåer från förskola till universitet genom kurser, seminarier, läromedel och stipendier. Samarbete med Skolöverstyrelsen, Universitets- och högskoleämbetet m. fl.
Samarbete med massmedia	Nyhetsförmedling och annan informationsservice till press, radio och TV samt enskilda journalister. Publikationen Nyhetssida, pressmeddelanden och presskonferenser. Fortbildning av journalister genom bl. a. stipendieprogram, journalistkurser och seminarier.
Upplysningstjänst	Service till allmänheten: svar på skriftliga och muntliga frågor, utställningar, föreläsnings- och annan programverksamhet samt materialdistribution.
Materialproduktion	Produktion av trycksaker, stillfilm m. m. om utvecklingssamarbete, u-ländernas situation, förhållandet mellan rika och fattiga länder.
Rapport från SIDA	Produktion av 8 nummer årligen på svenska av tidskriften Rapport och ett nummer av den engelska versionen Report. Marknadsföring av tidskriften.
Övrigt	Opinionsundersökningar och resultatvärdering, stöd till kulturutbyte med u-länderna m. m.

Dessutom ingår SIDA:s interninformation med personaltidningen *SIDA Inside* formellt i informationsbyrån. Verksamheten belastar dock inte informationsbyråns budget.

Informationsbyråns organisation vid den tidpunkt då fyraårsplanen lades fram har berörts ovan i avsnitt 2.5. Där redovisades att byrån sedan 1969/70 tillämpade en indelning av verksamheten som var en kombination av de viktigaste huvudmottagarna (skolväsendet, forskning, massmedia, enskilda organisationer) och typerna av informationsmaterial (Rapport från SIDA och basinformation). Verksamhetsindelningen motsvarades av en organisation bestående av arbetsgrupper indelade i två sektioner med avdelningsdirektörer som chefer. Byrån, ledd av en byråchef, var inplacerad som en stabsenhet direkt under verkschefen.

1973 inleddes inom byrån, med anledning av bl. a. RRV:s ovan redovisade kritik (2.7), en översyn av organisation och arbetsformer, som resulterade

i en delvis ny organisation.[3] Till stor del innebar den nya organisationen, som trädde i kraft den 1 januari 1974, en anpassning av den formella organisationen till den informella organisation, som vuxit fram. Sektionerna avskaffades och arbetsgrupperna för de olika verksamhetsområdena, som delvis omorganiserades, gjordes formellt såväl som reellt ansvariga inför byråchefen. Byråns ledningsgrupp ersattes av en byråberedning bestående av byråchef, avdelningsdirektörer samt de ansvariga för arbetsgrupperna. Genom dessa förändringar skapades den i huvudsak målgruppsinriktade organisation, baserad på arbetsgrupper, som byrån alltjämt har. Dagens organisation (fig. 5.1) har dock bara åtta arbetsgrupper, två (arkiv och bibliotek) mindre än i 1974 års organisation, med ansvar för var sitt av de ovan nämnda verksamhetsområdena.[4] Arbetsgruppen för materialproduktion har en serviceroll i förhållande till övriga enheter, men den har sin egen budget. Byråberedningen utgör central instans för "alla frågor av principiell betydelse inom byråns verksamhetsområde".

Informationsbyrån förfogar idag över 25 heltidstjänster fördelade på ca 30 tjänstemän, exklusive journalistpraktikanter, arkivarbetare samt vapenfria tjänstepliktiga. Budgetåret 1972/73 hade byrån 23 heltidstjänster, exklusive bibliotek och arkiv som idag tillhör andra enheter inom verket.

Syftet med den förändring i organisationen som genomfördes i januari 1974 var "att skapa de organisatoriska förutsättningar som bedöms nödvändiga för att en fortsatt långsiktsplanering av informationsverksamheten skall komma till stånd i praktiska former . . ." Någon sådan långsiktig planering synes aldrig ha kommit till stånd. Byråns planeringsinstrument består av ett s. k. områdesprogram, vari byråns verksamhetsområden och aktuella planer redovisas samt ett något mera preciserande arbetsprogram med när-

[3] Framställningen nedan bygger på "Informationsbyråns organisation och arbetssätt", PM per 1973-11-19, SIDA:s informationsbyrå.

[4] Av dessa åtta är en, interninformationen, endast löst knuten till informationsbyrån.

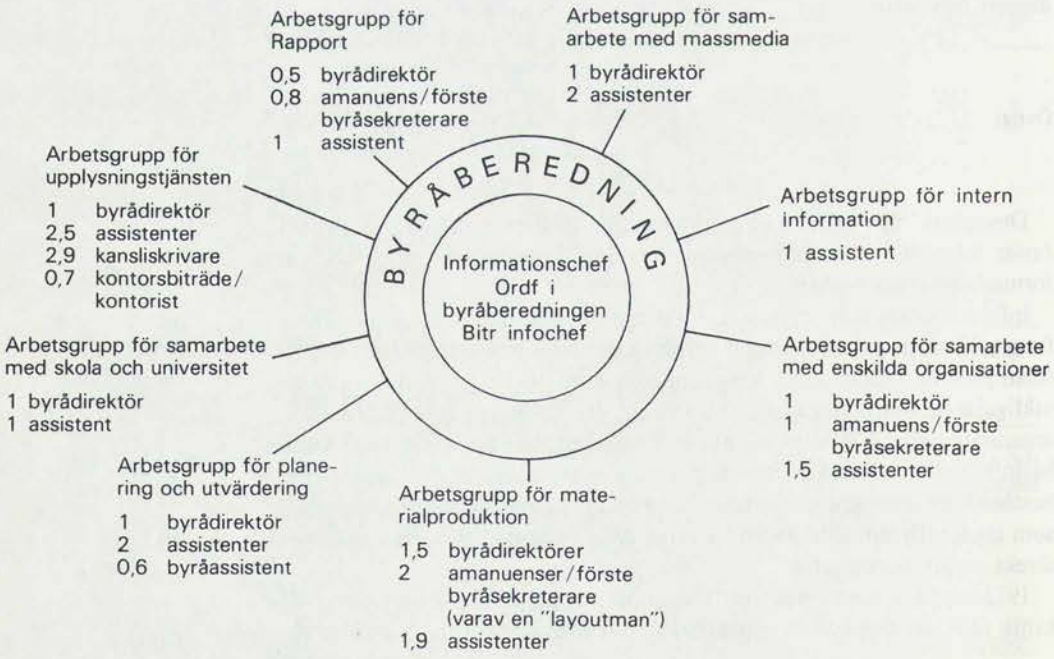

mare angivelse av arbetsuppgifter och personalutnyttjande. Planeringshorisonten i dessa växlar. Byråns personalresurser har, som tidigare konstaterats, tagits i anspråk av mera löpande arbetsuppgifter, inom ramen för den inriktning av verksamheten som fyraårsplanen gav. På flertalet områden anser sig SIDA ha funnit väl fungerande former för sin verksamhet.

I det följande presenteras SIDA:s egen informationsverksamhets olika arbetsområden kortfattat; med undantag för samarbetet med enskilda organisationer som behandlats ovan (4.6).

5.4 Samarbetet med massmedia

Det övergripande målet för SIDA:s samarbete med massmedia är att "genom massmedia öka och fördjupa allmänhetens intresse för och kunskaper om u-ländernas situation och utvecklingssamarbetet". Presstjänstens arbete syftar till att "genom stipendier, kurser och u-landsseminarier ge svenska journalister en sådan kunskapsbakgrund att u-landsfrågorna blir mer och bättre behandlade i massmedia, samt att genom löpande utsändning av nyhets- och bakgrundsmaterial stimulera redaktionerna att ta upp u-landsfrågor".

Dessa båda målformuleringar hämtade ur promemorian "SIDA:s informationsverksamhet 1976/77" torde kunna sägas ha gällt för SIDA:s informationsbyrå sedan 1970-talets början.[5] Massmediasamarbetet, som budgetåret 1970–71 tog i anspråk en dubbelt så stor del av informationsanslaget som idag, rymde redan då såväl en utbyggd presstjänst som en viss fortbildning och ett stipendieprogram för journalister och författare. Fortbildningen bestod av kurser i Sverige, som dock vid flera tillfällen ej kunde

[5] SIDA:s informationsbyrå, PM per 1977-05-26.

genomföras på grund av bristande intresse, u-landsseminarier samt individuella resebidrag. Det första u-landsseminariet för journalister ägde rum 1968. Stipendieprogrammet för journalister och författare introducerades 1969/70, och utvidgades påföljande år till att också omfatta filmskapare.

Redan i början av 1970-talet exponerades, enligt SIDA:s fyraårsplan, en betydande mängd u-landsinformation för allmänheten i massmedia. Ett stort antal artiklar, ledare och notiser med anknytning till u-landsfrågorna hade publicerats. Informationen syntes emellertid, enligt styrelsens bedömning, inte ha tillgodogjorts i någon mer betydande omfattning. "Massmediernas händelsedyrkan" medgav inte att de enskilda u-landsnyheterna sattes in i ett större perspektiv och förståeligt sammanhang för den som inte redan tidigare hade grundläggande kunskaper. Detta innebar begränsade möjligheter att via massmedia skapa en djupare förståelse för och kunskap om u-landsutvecklingens möjligheter och villkor. Dagspressen hade på nyhetsplats givit föga utrymme åt u-ländernas eget ekonomiska och sociala utvecklingsarbete. Fackpressen föreföll – med något undantag – ägna jämförelsevis litet utrymme åt u-landsinformationen till följd av brist på erfarenhet och material. Veckopressen hade endast undantagsvis förmedlat en djupare förståelse för u-landsproblemen. Radio och TV, som intog "en särställning bland massmedia genom avtalet med staten och genom sin spridning och genomslagskraft", hade ett omfattande utbud. Mycket av den u-landsinformation som gavs återfunnes dock i program med relativt låg lyssnar- och tittarfrekvens.

Massmedias insatser var, enligt fyraårsplanen, av avgörande betydelse för ett informationsarbete med syfte att skapa en vidgad medvetenhet i u-landsfrågor "genom att de var de enda kanaler som står till buds för en löpande rapportering till den stora allmänheten om u-ländernas utvecklingsansträngningar och utvecklingssamarbetets roll i denna process". Styrelsen framhöll att massmedia måste ta sin del av ansvaret för att sprida kännedom om Sveriges roll i ett globalt perspektiv. Emellertid var det uppenbart att speciella svårigheter mötte när det gällde att ge en rättvisande bild i frågor som rörde den offentliga biståndspolitiken, utvecklingssamarbetets innehåll och resultat samt u-ländernas utveckling. Att åskådliggöra gjorda framsteg var så mycket svårare när det inte gick att peka på illustrationer inom räckhåll för var och en. Önskemålet att redovisa konkreta resultat var inte alltid lätt att tillgodose mot bakgrund av utvecklingssamarbetets långsiktiga karaktär. Dessa faktorer sades bidra till

"att särskilda krav måste ställas på SIDA:s förmåga att samarbeta med massmedia, om målen skall nås att genom dessa media nå ut till allmänheten med information som av mottagarna kan inordnas i ett mönster och ge en rättvisande bild av verkligheten. Så länge u-landsinformationen upplevs som abstrakt och inte i första hand berörande den enskilda individen har informationsutbudets omfång liten betydelse. SIDA måste lägga ned stora ansträngningar på att utforma sin egen pressinformation så att massmedia för den vidare."

För detta skulle krävas att

"SIDA genom en systematisk, kontinuerlig och aktiv informationsström skapar och vidmakthåller goda relationer med massmedia som en av SIDA:s avnämare och intressenter. Vid speciella informationstillfällen bör massmedia inbjudas till gemensam

planering. Vidare fordras ansträngningar för att genom fortbildningsarbete öka massmedias intresse för informationen och ge dem underlag för att kunna bedöma informationens betydelse i ett större och historiskt perspektiv."

Styrelsen föreslog i fyraårsplanen att såväl SIDA:s presstjänst med artikeltjänst som journalistfortbildningen och stipendieprogrammet skulle byggas ut. Kostnaderna skulle öka med 75 % under planperioden, från 360 000 kr 1971/72 till 630 000 kr 1974/75. Fortbildningen föreslogs bestå av två kurser per år, årliga journalistresor arrangerade av de nordiska biståndsorganens informationsenheter, u-landsseminarier för svenska journalister liknande dem som SIDA under en rad av år anordnat för andra kategorier, samt individuella resebidrag. Växande belopp föreslogs avsatta för u-landsstipendier för författare, journalister och filmskapare.

Verksamhetens faktiska utveckling sedan 1971 har i allt väsentligt följt fyraårsplanens uppläggning. Ett flertal nya initiativ har dock tagits.[6] Presstjänsten har byggts ut och omfattar idag bl. a. artikeltjänst för landsortstidningar och fackpress i samarbete med Svenska FN-förbundet, bevakning av press, radio och TV inklusive u-landspress, sammanställningar av pressklipp samt bulletinen NyhetsSIDA. Innevarande budgetår (1977/78) räknar SIDA:s presstjänst med att komma med förslag till en mera systematisk bevakning av pressen i programländerna för svenskt bistånd. Frågan ska diskuteras dels med biståndskontoren, dels med Nordiska Afrikainstitutet och andra tänkbara konsulter.

NyhetsSIDA ges ut sedan 1975. Med denna syftar SIDA till "att snabbt nå ut med aktuell information om det svenska biståndet inte bara till redaktioner och journalister utan också till riksdagsmän och andra beslutsfattare, nyckelpersoner i organisations-Sverige och lärare."[7] 1975 utkom sex nummer av NyhetsSIDA, 1976 17 nummer och första halvåret 1977 sju nummer. Upplagan uppgår idag till mer än 5 000 exemplar. I början av 1977 gjordes en mindre intervjuundersökning bland NyhetsSIDA:s läsare. Den visade bl. a., att så gott som samtliga tillfrågade ansåg sig ha stor nytta av bulletinen för att hålla sig à jour med vad som händer på biståndsområdet. Däremot uppfattade journalisterna inte den tryckta bulletinen som en nyhet på samma sätt som stencilerade pressmeddelanden. SIDA:s presstjänst har därför beslutat sig för att komplettera NyhetsSIDA med pressmeddelanden om de viktigaste nyheterna från SIDA. En ambition som funnit från NyhetsSIDA:s start, men som hittills fallit på bristande resurser, är att i större utsträckning komplettera artiklar om beslutade biståndsinsatser med rapportering om det pågående arbetet.

Journalistfortbildningens kursverksamhet har efter en trevande start utvecklats till ett regelbundet inslag i informationsbyråns verksamhet. Sedan 1971/72 har ett 20-tal tredagarskurser med sammanlagt närmare 500 deltagare arrangerats i samarbete med Svenska Journalistförbundet. Något mer än hälften av kurserna har varit allmänna kurser som behandlat principerna för svensk u-lands- och biståndspolitik med exempel på svenska insatser, medan återstoden har varit specialkurser kring tema som "Kinas utvecklingsstrategi", "Inför världsbefolkningskonferensen i Bukarest" och "Vad händer i Södra Afrika?".

Sju nordiska pressresor, för vilka huvudansvaret cirkulerat, har arrangerats sedan 1971. I varje resa har deltagit tre eller fyra journalister från vart och

[6] Framställningen nedan bygger främst på "Presstjänstens arbete 1971/72–1976/77", PM per 1977-08-29 av Eva Åhlström, SIDA:s informationsbyrå.

[7] SIDA:s informationsverksamhet 1976/77.

ett av länderna, en professionell fotograf och en representant för var och en av de fyra biståndsmyndigheterna. SIDA har vänt sig direkt till tre eller fyra tidningar/redaktioner med en inbjudan att utse vardera en deltagare. Tidningarna har valts dels med tanke på programmet för den aktuella pressresan, dels så att deltagandet på några års sikt ska bli något så när rättvist spritt över svenska massmedia. Resorna har avsett:

1971	Kenya, Uganda, Tanzania
1972	Botswana, Tanzania, Zambia
1973/74	USA och Indien – samarbete med CESI, IBRD, UNDP, UNFPA – specialinriktning på familjeplanering
1975	Bangladesh
1975	Ghana, Camerun – samarbete med UNDP, UNICEF
1976	Sudan
1977	Tanzania – specialinriktning på landsbygdsutveckling.

Varje nordisk pressresa har resulterat i ett stort antal tidningsartiklar och radioprogram. De 25 svenska deltagarna i de sju resorna har producerat sammanlagt ca 150 artiklar (i genomsnitt sex artiklar per deltagare) och fyra radioprogram. Minst ett par av artiklarna från varje pressresa har dessutom varit publicerade i flera (upp till 15–20) tidningar. SIDA:s presstjänst har huvudansvaret för den nordiska pressresan till Guinea-Bissau i januari 1978. Ansvaret för den nordiska pressresan till Vietnam 1979 ligger på NORAD, den norska biståndsmyndigheten.

Förutom de nordiska pressresorna har SIDA:s presstjänst i samarbete med Svenska Journalistförbundet arrangerat två u-landsseminarier för journalister, nämligen:

1974	Botswana, Lesotho, Swaziland	17 deltagare
1976	Sri Lanka	15 deltagare

I seminariet i Sri Lanka deltog utöver de svenska journalisterna två kanadensiska journalister och en representant för kanadensiska CIDA.

Deltagarna i seminariet 1974 har producerat 100-talet artiklar och två radioprogram. De svenska deltagarna i seminariet 1976 har producerat ett 50-tal artiklar, tre radioprogram och ett TV-inslag.

U-landsseminarierna har annonserats ut i tidningen Journalisten, och deltagarna har tagits ut i samråd med Svenska Journalistförbundet bland 66 sökande 1974 och 119 sökande 1976. Målsättningen är att i framtiden genomföra ett u-landsseminarium vartannat år.

Utöver de nordiska pressresorna och u-landsseminarierna har SIDA:s presstjänst vid ett par tillfällen tagit ut enstaka journalister för deltagande i pressresor, som arrangerats av olika FN-organ samt arrangerat gruppresor till sex av de stora FN-konferenserna (Befolkningskonferensen, Livsmedelskonferensen, Kvinnokonferensen, UNCTAD IV, Habitat samt Vattenkonferensen). Övriga nordiska biståndsorgan har informerat journalister i respektive land om möjligheten att delta i de svenska gruppresorna, en möjlighet som utnyttjats vid Kvinnokonferensen, UNCTAD IV samt Vattenkonferensen. De deltagande journalisternas täckning av respektive konferens har varit mycket omfattande. Befolkningskonferensen i Bukarest ägnades t. ex. 2,8 spaltkilometer text i svenska tidningar och tidskrifter.

1969/70 startade SIDA:s prestjänst, som vi tidigare konstaterat, ett program för stipendier till journalister och författare, året därpå utbyggt till att också omfatta filmskapare. Den årliga stipendiesumman har successivt ökats från 100 000 kr det första året till 300 000 kr 1976/77 och 400 000 kr 1977/78.

Under perioden 1969/70–1976/77 har 142 stipendiater fått dela på 118 stipendier om sammanlagt 1 844 000 kr.

Antalet sökande har ökat stadigt, och det sökta beloppet har vid varje tillfälle varit avsevärt större än den summa som funnits att fördela. I varje stipendieomgång har ungefär en tiondel av de sökande fått stipendium – 1976/77 t. ex. 22 av 212 sökande, 1977/78 29 av 275 sökande.

Ungefär hälften av stipendiaterna har varit journalister, en tredjedel författare och de övriga filmare och enstaka andra kulturarbetare, t. ex. en koreograf och en bildkonstnär. Fr. o. m. 1977/78 kan andra kulturarbetare uttryckligen komma ifråga för stipendierna.

Stipendierna har hittills resulterat i minst 25 böcker, ett par hundra artiklar i tidningar och tidskrifter, ett tiotal filmer, ett femtiotal radio- och TV-program samt fyra studiematerial.[8] Men ännu viktigare än de direkta resultaten i form av böcker, artiklar osv. är, betonar presstjänsten, att stipendierna gett möjlighet till utbildning och påverkat stipendiaterna i deras fortsatta journalistiska och/eller konstnärliga arbete.

Inom kort kommer informationsbyrån att introducera ett nytt inslag i samarbetet med massmedia, nämligen ett projektstöd för u-landsreportage. Detta stöd kommer i första hand att vara avsett för mindre dagstidningar och tidskrifter. För det första året har 150 000 kr budgeterats.

Hur har då massmedias bevakning av bistånds- och utvecklingsfrågorna förändrats under 1970-talet? I den ovan citerade promemorian "SIDA:s informationsverksamhet 1976/77" görs följande bedömning:

"Alla tecken tyder på att intresset ökar inom press, radio och TV för att behandla u-landsfrågor och för att kritiskt granska den svenska biståndsverksamheten. Inte minst viktigt är att debatten allt mer vidgas till att gälla också andra delar av den svenska u-landspolitiken än biståndet."

[8] Enl. SIDA:s informationsbyrå är följande böcker helt eller delvis ett resultat av "SIDA-stipendier": Einar von Bredow, *Malajisk dagbok* (1970), *Sydostasiens sociala struktur* (1970), Eva Lundgren, *Hemma i Tanzania* (studiematerial för högstadiet) (1970), Jan Myrdal, *Tal om hjälp* (1971), Elisabeth Peterzen, *En mans liv – hälften av varje* (utgiven under pseudonymen Mustafa Said) (1974), Lasse och Lisa Berg, *Att leva i Bangladesh* (1975), *Uppvaknandet. Japan idag* (1972), *Vi bor i världens största stad* (1975), Sven Delblanc, *Zahak – Persiska brev* (1972), Sven Lindqvist, *Jord och makt i Sydamerika* (1973), *Jordens gryning* (1974), Inger Brattström, *Ravindras väg från byn* (1972), *Soltorkat – Anteckningar från en indisk by* (1975), Folke Isaksson, *Bilder från norra Vietnam* (tillsammans med Jean Hermansson) (1975), *Människor i Nordvietnam* (Tillsammans med Jean Hermansson) (1975), Gunnar Rydström, *Tanzanier* (1973), Kjell Asplund, Björn Magnsjö, Leif Larsson, *Ghana – guldkust, slavkust, kakaokust* (1975), Birgitta Ek, *Slavarnas barn* (1973), Ingvar Oja, *Byn efter kriget – Bilder från Bangladesh* (1974), Göran Palm, Lütfi Ozkök, *En by i Turkiet* (1975), Ulf Stenberg, Ove Säverman, *Maktens objektiv – Film och filmpolitik* (1973), Rold Edberg, *Dalens ande* (1976), Elly Jannes, *Möten i Moçambique* (1976), Axel Liffner, *Baobab – Vardagsbilder och röster från Västafrika* (1975), Hans Hjälte, *På böndernas ryggar* (1977), Tomas Löfström, *Landet mitt i världen – Reseskildring från Afghanistan* (1976), Anna-Lena Wik-Thorsell, *Barn i Afrika* (Tillsammans med Berit Härd) (1977) samt Clas, och Finn och Shakuntala Engström, *Två uppdrag – en berättelse om en resa till Indien* (1977).

5.5 Materialproduktionen

Då SIDA:s fyraårsplan för informationsverksamheten lades fram (1971) tog produktionen av material om länder, utvecklingsfrågor och utvecklingssamarbete i anspråk en fjärdedel av hela informationsanslaget. För 1971/72 beräknades kostnaderna för trycksaker, stillfilmer och filmer m. m. till 700 000 kr. Trycksakerna svarade för närmare 70 % av kostnaderna. Bland dessa återfanns översiktliga presentationer av SIDA:s verksamhet, projekt- och landbeskrivningar, material om familjeplanering och nutrition, utvecklingsfinansiering och handelsfrågor m. m. Visst samarbete med Svenska FN-förbundet, Dag Hammarskjöldstiftelsen m. fl. förekom.

I fyraårsplanen gavs materialproduktionen högsta prioritet vad gällde SIDA:s egen informationsverksamhet. För planens sista år beräknades kostnaderna till närmare 2 milj. kr av totalt 4,1 milj. kr (exklusive bidrag till och samarbete med studieförbund, löntagarorganisationer och andra enskilda organisationer). Dittills hade materialproduktionen till allra största delen varit inriktad på att förse opinionsbildare och vidareinformatörer med faktaunderlag för egen informationsspridning. Endast i undantagsfall hade trycksaker framställts i större upplagor (upp till 100 000 ex.) för en mer omfattande distribution i samband med föredrag, kurser, föreningsmöten etc. Upplagornas storlek hade inte varit sådan att en systematisk distribution genom de stora folkrörelserna kunnat genomföras. Ett viktigt led i fyraårsplanen var "att få till stånd en systematisk distribution genom existerande organisationskanaler". För att illustrera storleksordningen nämndes att enbart inom LO-förbunden fanns ca 150 000 förtroendevalda personer, vilka kunde betraktas som potentiella mottagare och eventuellt förmedlare av SIDA-information.

Filmens betydelse betonades:

> "Styrelsen vill understryka filmens betydelse – och avser då inte minst film distribuerad genom TV – när det gäller att intressera fler människor för u-landsfrågan. SIDA bör i växande omfattning använda filmen som informationsmetod genom att köpa in filmer om u-ländernas problem och dels använda dem i egen kursverksamhet, dels placera ut dem hos professionella filmdistributörer i Sverige; genom att i olika former – stipendier och individuella resebidrag – stödja filmskapare som vill göra u-landsfilm samt genom att själv låta producera film."

I första hand skulle SIDA satsa på produktion av s. k. allmän film och skolfilm. Den allmänna filmen skulle utformas så att den kunde användas av organisationer i ledarutbildning, i studiecirklar samt i kurs- och konferensverksamhet och distribueras via filmuthyrningsbolag och AV-centraler. Också annonsering borde prövas.

Utställningar var en form som SIDA använt endast i begränsad utsträckning. Det syntes angeläget att SIDA fick möjlighet att löpande delta med någon kortare presentation av utvecklingssamarbetet vid evenemang i olika folkrörelsers regi runt om i landet. I de nya lokaler, som SIDA skulle flytta in i under 1973, föreslogs vidare en permanent utställningslokal, som fortlöpande skulle stå öppen för allmänheten.[9]

Anslagsutvecklingen sedan 1971/72 har inte tillåtit materialproduktion inom ramen för SIDA:s egen informationsverksamhet i den omfattning

[9] Utställningsverksamheten behandlas utförligare i nästa avsnitt (5.6), i vilket också filmdistributionen berörs.

KORT OM SVENSKT U-SAMARBETE
Svenskt u-samarbete
Vatten
VIETNAM
CUBA
GUINEA-BISSAU
MOCAMBIQUE
BANGLADESH
SIDA om u-samarbetet
Sweden's Policy for International Development Co-operation
Extracts from the Budget and Finance Bill for Fiscal Year 1977/78
Verksamhetsberättelse
Sammanfattning
domaren
och andra berättelser från Afrika
U-LANDS KVINNAN
SITUATIONEN I SEX LÄNDER

rapport

fran SIDA · 8 · dec 1975

TEMA: FN i en ny ekonomisk världsordning

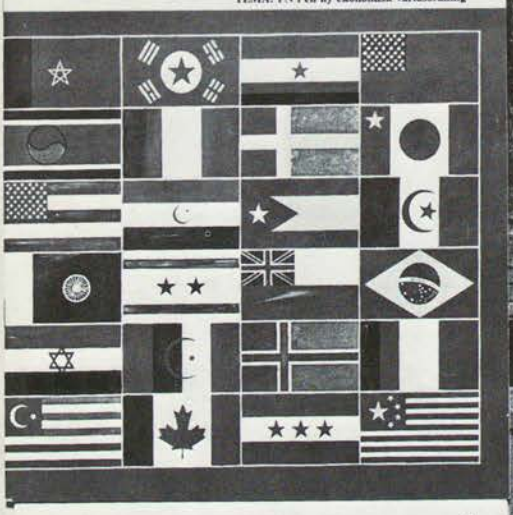

rapport

FRÅN SIDA · ÅRGÅNG 2 · NR 9 · OKT 1971

Ur innehållet:

DET [illegible]

OCH HANS OXE

en novell från Kerala

HJÄLP [illegible] ANGOLA

VAD TYCKER GOTLÄNNINGAR OM U-HJÄLP

OLOF PALME I DAR ES SALAAM

Lediga uppdrag inom SIDA och FN

rapport

FRÅN SIDA · ÅRGÅNG 2 · NR 1 · JANUARI 1971

Ur innehållet:

BOTSWANA
Sir Seretse Khama berättar om sitt lands politik och problem

HANDEL, POLITIK och BISTÅND
Nils Thedin intervjuas

EXPORTFRÄMJANDE BISTÅND
av Rolf Lindsjö

SYNPUNKT
Kurt Savosnick skriver om experternas situation

KOMMENTAR
Rapport från SIDA:s första år

rapport

fran SIDA · nr 3 · 1977

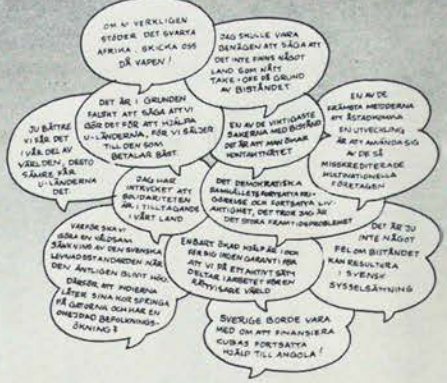

TEMA: RÖSTER OM SVERIGE, BISTÅNDET OCH FRAMTIDEN

INTERNATIONELLA
KVINNOÅRET 1975
MOT

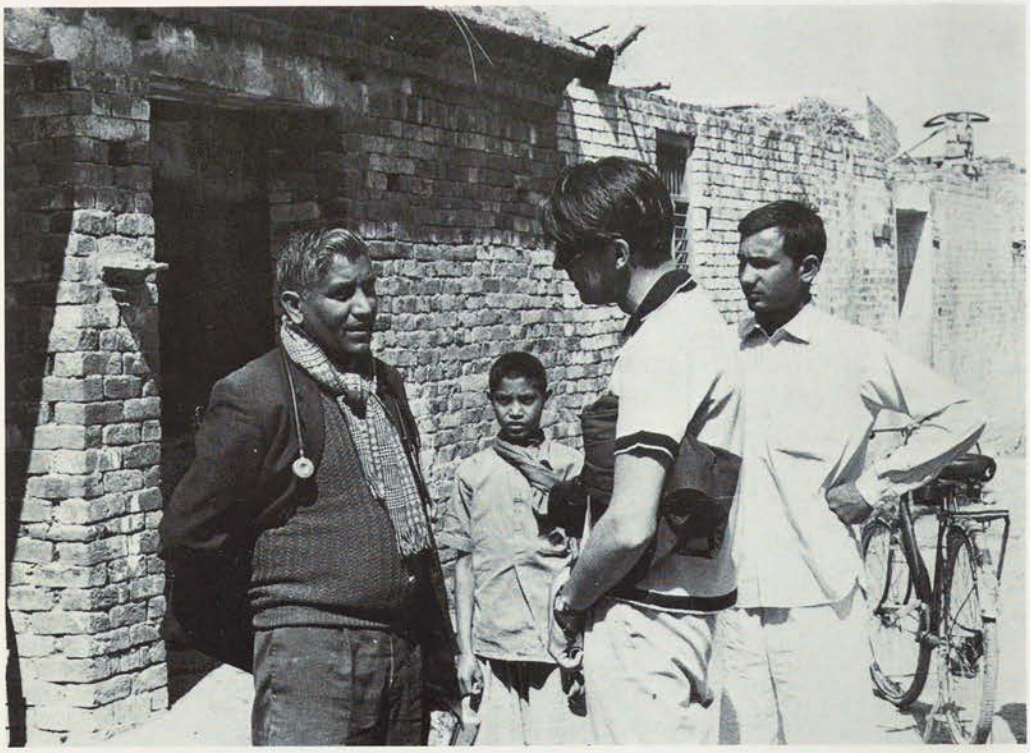

som styrelsen föreslog i fyraårsplanen. 1974 intog statsmakterna en restriktiv hållning till styrelsens planer på en kraftigt utökad egen produktion av informationsmaterial. I proposition 1974:1 anfördes att produktionen "nått en betydande omfattning" och att en avsevärd nyproduktion skall kunna äga rum "även inom i stort sett oförändrade anslag. Kraven på SIDA skulle minska allt efter som bidragen till folkrörelserna, som "i stor utsträckning skulle producera och sprida egen information", ökade (jämför avsnitt 3.2 ovan).

De senaste årens materialproduktion har, trots den långsammare anslagsutvecklingen, varit betydande.[10] Under 1976/77 publicerades ett 40-tal titlar, exklusive bl. a. *Rapport från SIDA* och *NyhetsSIDA* samt *Meddelanden från utredningsbyrån* och SIDA:s landanalyser. De båda sistnämnda ligger utanför informationsbyråns ansvarsområde. Samtidigt tog dock upplagorna för ca 25 trycksaker slut, vilket "speglar den ständiga konflikten mellan önskemålen om många olika slags produktioner och behovet av långt större upplagor än som nu är möjligt att ta fram.[11] Budgetåret 1972/73 omfattade informationsbyråns egen trycksaksproduktion, exklusive s. k. faktablad, ett 30-tal titlar med en total upplaga på ca 150 000.[12] Ett 50-tal titlar står på byråns produktionsplan för 1977/78. Större upplagor och nytryck av tidigare producerat material betonas starkare i materialproduktionsgruppens målbeskrivning än produktion av nya trycksaker.[13]

Barn och ungdom utgör materialproduktionens främsta målgrupp. Denna inriktning motiveras sålunda i SIDA:s områdesprogram:

"För att höja kvaliteten på det det målgruppsinriktade materialet krävs större koncentration på en målgrupp. Årets budgetproposition (prop. 1975/76:100) pekar på skol- och förskoleåldrarna som en viktig målgrupp för SIDA:s egen information. Mot bakgrund av detta och med beaktande av den stora efterfrågan på material för barn och ungdom som redan finns, och som väntas öka ytterligare, skall denna kategori prioriteras under den kommande tvåårsperioden."

Satsningen på barn och ungdom beräknas fortsätta även 1978/79. Skolan står för ca 60 % av materialbeställningarna från SIDA (se vidare nedan i avsnitt 5.6).[14]

Under de senaste åren har verksledningen prioriterat produktionen av material om "det svenska biståndet till programländerna och andra grenar av SIDA:s verksamhet". I samband därmed har behovet av material på främmande språk betonats. Följande planeringsdirektiv har fastställts för informationsverksamheten under 1977/78:

"Vad gäller SIDA:s egen informationsverksamhet skall ökad uppmärksamhet ägnas åt materialproduktion och annan upplysningsverksamhet kring det svenska biståndet till programländerna och andra grenar av SIDA:s verksamhet. Därvid skall också uppmärksammas det ökade behovet av skriftligt material på andra språk än svenska. Informationsbyrån skall utforma sitt arbetsprogram så, att det i fråga om olika informationsaktiviteter, kanaler och media klart framgår vilka innehållsliga aspekter man avser lägga tyngdpunkten på. Det är angeläget att informationsbyrån i detta sammanhang aktivt samarbetar med i första hand länderbyrån och sektorbyråerna."

Som en följd av verksledningens prioritering har informationsbyrån bl. a. introducerat serier med kortfattade foldrar om länder och verksamhetsområden. Också produktionen på främmande språk har byggts ut. Tidigare

[10] Materialproduktionen under perioden 1972–77 redovisas i bilaga 10.

[11] "Materialproduktion", Arbetsprogram för 1977/78 för informationsbyråns arbetsgrupp för materialproduktion.

[12] "SIDA:s informationsverksamhet 1972/73–1974/75".

[13] "Områdesprogram för informationsverksamheten", SIDA, 1976.

[14] Arbetsprogrammet för 1977/78.

bestod denna av en årlig engelsk version av regeringens biståndsproposition, producerad i samarbete med utrikesdepartementets avdelning för internationellt utvecklingssamarbete. Numera framställs också en kortfattad engelsk version av styrelsens anslagsframställning och innevarande budgetår (1977/78) kommer trycksaken "Kort om svenskt u-samarbete" att föreligga på engelska, tyska, franska, portugisiska samt finska. Huruvida den sistnämnda ges ut som stencil eller trycksak är beroende av om Invandrarverket är berett att svara för distributionen. Svenska Institutet producerar sedan flera år tillbaka faktablad på engelska och spanska om det svenska biståndet.

Informationsbyråns aktuella utbud finns förtecknat i *SIDA informerar*, en trycksak med beställningskuponger som årligen sänds ut i en upplaga på 30 000 exemplar. En stor del av produktionen finns samlad under serierubriker som "Att jobba i u-land", "Barn i u-land", "Svenskt u-samarbete", de kortfattade beskrivningarna av Sveriges samarbetsländer (landfoldrar) och SIDA:s verksamhetsområden. Åtskilliga initiativ har dock tagits vid sidan av denna långsiktiga uppläggning och utgör enstaka produktioner, som utvecklingsspelet "Vatten i Virudalen" eller "Tjuvjakten – afrikanska berättelser för ungdom". Utredningens pedagogiske granskare av materialproduktionen kommenterar avvägningen mellan de återkommande typerna av inslag och de enstaka produkterna sålunda:

"SIDA ger ut ett rikt fasetterat material för information, och det kan vara svårt att gruppera det. Det mesta återfinns dock under serierubriker, typ "landanalyser" eller "jobba i u-land", men det kanske hade varit bekvämt om allt material varit så ordnat.

I själva verket är dock variationsrikedomen en fördel. Man måste pröva olika uppläggningar. Det finns ingen given pedagogisk metod för skolan. Materialet ska passa för olika stadier, olika typer av elever och undervisningsformer från lågstadium till vuxenundervisning och studiecirklar, lärare och lärarutbildning – förutom det självklara behovet av information till enskilda och grupper utom skolan. Lärare har också skiftande inställning till information och material av detta slag.

Urvalet av problem skiftar också förhållandevis snabbt, liksom fakta och åsikterna om problem och fakta. Allt samverkar till att utbudet bör vara rikt varierat och flexibelt, och till att alla produkter inte måste vara långlivade."[15]

Som sammanfattande omdöme om SIDA-materialets användbarhet i skolorna sägs i granskningen:

"SIDA:s berättande material om människor och miljöer är oftast väl avpassat för skolan, verklighetsnära och levande. Det är självklart svårare att skriva om u-landsproblemen, om policy och projektverksamhet på samma levande sätt. Även om jag anser att SIDA lyckas väl även därmed i många fall, vore det särskilt på denna punkt intressant att få veta hur materialet mottas i skolorna och vad man anser om det."

Huvuddelen av SIDA:s materialproduktion svarar informationsbyrån själv för. Samarbete har dock sedan länge bedrivits med Svenska FN-förbundet och samproduktion har också förekommit mellan SIDA och Brevskolan m. fl. SIDA:s landanalyser distribuerades tidigare genom Nordiska Afrikainstitutet, och nyligen inleddes ett nytt samarbete med institutet avseende en serie kvinnostudier från olika u-länder. Informationsbyråns samarbete med förlag har dock varit tämligen begränsat. Ett exempel på sådant samarbete har varit Utbildningsförlagets serie "U-pocket", i vilken ca 15 titlar

[15] "Yttrande över SIDA:s materialproduktion", Gösta Wennberg, 1977.

utkommit. Samarbetet initierades av SIDA och tog sig uttryck dels i gemensamma prioriteringar av utgivningen dels i att verket stött utgivningen ekonomiskt. Ett annat exempel på förlagssamarbete var den litterära pristävlan om "Bästa u-landsskildring" som informationsbyrån tillsammans med Forums förlag utlyste 1972 och som resulterade i att fyra bidrag publicerades. I andra fall har informationsbyrån stött utgivningen av vissa skrifter genom att ställa garantisummor till berörda förlags förfogande eller genom att göra stödköp hos dessa.

Innevarande budgetår (1977/78) har SIDA introducerat ett förlagsstöd för att främja utgivning av u-landslitteratur. 150 000 kr har ställts till förfogande för detta ändamål, i former som vad gäller ansöknings- och juryförfarande liknar dem som finns för stipendieprogrammet för journalister, författare och filmare. Det inledande året betraktas som en försöksperiod.

Redovisningen ovan har huvudsakligen gällt SIDA:s trycksaksproduktion, som utgör den helt dominerande delen av informationsbyråns materialproduktion. En viss produktion – och stöd till produktion – av bildband, stillfilmer och film bedrivs dock också, om än mindre omfattande än vad som föreslogs i fyraårsplanen. Inom ramen för materialproduktionen delfinansieras en begränsad produktion av kortfilmer för förskole- och lågstadiebarn samt ett stillfilmspaket inför FN:s barnår. I senaste upplagan av *SIDA informerar* erbjuds ett stort antal s. k. stordior för beställning, 20 bildband och diaserier med ljudband för utlåning samt nio filmer för förhyrning genom filmbyråer. Inköps- och distributionsfrågorna behandlas utförligare nedan i avsnittet om SIDA:s upplysningstjänst (5.6). För närvarande genomförs en långtidsplanering av informationsbyråns audio-visuella (AV) produktion, vilken, enligt arbetsprogrammet för 1977/78, kan resultera i en mer omfattande produktion av AV-hjälpmedel inklusive video och film.

SIDA:S MATERIALPRODUKTION HAR ANTAGIT EN BETYDANDE OMFATTNING...

5.6 Upplysningstjänst, utställningar m. m.

En betydande del av informationsbyråns arbete avser service åt allmänheten i form av distribution av material, utlåning av bildband och bilder, inköp och distribution av u-landsfilm, föreläsningsarrangemang samt löpande upplysningstjänst.[16] Sedan 1973, då SIDA flyttade till nya lokaler med goda utställnings- och föreläsningsmöjligheter (U-Forum) har denna del av verksamheten byggts ut med bl. a. utställningar i egen och andras regi samt barnteater. För denna verksamhet, som huvudsakligen ligger på informationsbyråns arbetsgrupp för upplysningstjänst med U-Forum, budgeterades 1976/77 ca 400 000 kr för produktion av egna utställningar, bidrag till utomståendes utställningar i U-Forum, programverksamhet (huvudsakligen förlagd till U-Forum) i form av teater, film m. m. för barn och ungdom, skolturnéer med personer från u-land, inköp av bilder, bildband och film samt distributionskostnader. I fyraårsplanen beräknades, som tidigare konstaterats, väsentligt större kostnader för dessa former av information (se 5.1 ovan).

SIDA:s dagliga distribution har ökat stadigt. För några år sedan utsändes omkring 1 000 trycksaker per dag under perioden augusti–maj. Idag ligger distributionen på 3 000 trycksaker per dag – vilket innebär 100 försändelser per dag. Alla försändelser är resultatet av förfrågningar utifrån, som antingen är skriftliga eller framförda per telefon. Beställare är främst skolan, som står för omkring 60 % av beställningarna, organisationer, studieförbund, studiecirklar och enskilda. De generella bidragen till löntagarorganisationer och studieförbund, för vilka dessa bl. a. framställer eget material, har inte lett till minskad efterfrågan från dessa, utan snarare till en ökning. Ca 20 % av beställningarna kommer från Stockholm, och återstoden från övriga delar av landet. Fördelningen av beställarna motsvarar, enligt den ovan nämnda promemorian, i stort sett befolkningstätheten och kommer från hela landet. På senare år har också förmärkts ett ökat antal beställningar från Danmark, Finland och Norge, bl. a. på skrifter som beskriver kvinnans situation och på material för och om barn. Mest efterfrågade är u-landsbeskrivningar, biståndsöversikter, landbeskrivningar, miljöbeskrivningar, skildringar av kvinnans situation samt material för barn. I distributionsarbetet ingår en tämligen omfattande utlåning av bildband.

SIDA har som redovisats ovan (5.5) i olika sammanhang understrukit filmens betydelse – och då inte minst film distribuerad genom TV – när det gäller att intressera fler människor för u-landsfrågor.

Fyraårsplanens ambition vad gäller film har dock aldrig kunnat förverkligas. Anslagsutvecklingen har av SIDA bedömts tillåta endast begränsade satsningar på detta område. Styrelsen har dock återkommit till filmens betydelse i sina anslagsframställningar. I 1976 års framställning, avseende budgetåret 1977/78, föreslog man sålunda en särskild post för film on u-landsproblem, huvudsakligen framställd i u-länder:

"En särskild post skulle behövas för film om u-landsproblem, huvudsakligen framställd i u-länder. En kännbar brist i informationsverksamheten är att tillgången på sådan u-landsfilm i svensk version är så liten. Samtidigt framställs för filmer av filmare från u-länder. Medel behövs i första hand för att framställa svenska versioner

[16] Framställningen bygger på "Arbetsgruppen för upplysningstjänst med U-Forum. Återblick på verksamheten 76/77, planer för 77/78 samt tankar för 78/79", PM per 1977-07-26 av Ulla Lovén, SIDA:s informationsbyrå.

av sådana u-landsfilmer och för inköp av kopior. I en del fall borde också produktionsbidrag kunna lämnas. Filmerna skulle distribueras i första hand till organisationer och skolor."

Medel beviljades inte i den utsträckning som begärts (se tabell 3.1), men under 1977/78 ökar SIDA ändå filminköpen i samarbete med bl. a. Föreningsfilmo AB, Sol-film och Filmcentrum.

SIDA har skaffat åtskilliga filmer under de senaste åren. Informationsbyråns förteckning över aktuella u-landsfilmer innehöll i juli 1977 20-talet titlar, varav flera som tillkommit genom stipendium eller annan form av stöd från SIDA. Dessa kan hyras genom de rikstäckande filmdistributörer med vilka SIDA samarbetar. Vid SIDA:s kursgårdar i Uppsala, Västerås och Kramfors finns idag ett stort antal u-landsfilmer, vilka utgör ett viktigt inslag i förberedelsekuserna för utresande.

Föreläsningar i anslutning till studiebesök på SIDA och förmedling av föreläsare utgör sedan länge en del av biståndsmyndighetens informationsverksamhet. Inte minst informationsbyråns egen personal har – liksom övrig SIDA-personal under årens lopp ägnat mycket tid åt föreläsningar på olika platser i landet. SIDA:s arbetssituation tillåter emellertid inte längre annat än enstaka föreläsningsengagemang. Tjänstemän inom SIDA torde dock alltjämt hålla några hundra föreläsningar per år huvudsakligen utanför SIDA. Idag anlitar SIDA hemvändande fredskårister – på samma sätt som de frivilliga organisationernas hemvändande biståndsarbetare anlitas genom Frivilligorganisationernas informationscentral. Under 1976/77 höll två hemvända fredskårister ca 160 föreläsningar på SIDA. Cirka 60 % av de besökande var i tonåren, övriga vuxna. Av de 90 grupperna som under våren 1977 besökte SIDA kom 40 från platser utanför Stockholmsregionen. Endast några få grupper var dock "långväga". Beställare var främst gymnasiegrupper, grupper från grundskolans högstadium samt grupper av vuxenstuderande från gymnasium och högskola, förskoleseminarister, lärarkandidater, AMS-studerande m. fl. SIDA eftersträvar att förbättra föreläsningsverksamheten genom att medverka till att besökande grupper är bättre förberedda samt genom att producera bättre hjälpmedel för verksamheten. En annan målsättning är att bygga ut föreläsningsverksamheten utanför Stockholmsregionen.

Utställningsverksamhet har sedan SIDA år 1973 flyttade in i nya lokaler utgjort ett betydelsefullt inslag i informationsverksamheten. Ett 60-tal utställningar i ett stort antal ämnen har visats i SIDA:s U-forum. Till största delen har utställningarna gjorts av utomstående grupper och individer. Efter särskilt ansökningsförfarande och tidplanering har utställarna beretts plats i U-Forum. Flera av utställningarna har efter visning i U-Forum också visats på andra platser. SIDA:s upplysningstjänst har också tagit initiativ till några egna utställningar. Några av dessa utställningar har som vandringsutställningar visats på ett stort antal platser i landet. I något fall har SIDA samarbetat med Riksutställningar. I bilaga 11 redovisas samtliga hittills genomförda utställningar.

U-Forum har också möjliggjort andra typer av verksamhet. Så har t. ex. Föreningen för Utvecklingsfrågor (FUF), som erhåller visst stöd över informationsanslaget, sin verksamhet förlagd till U-Forums föreläsningssal.

Vidare har barnteater med internationell anknytning spelats. Denna senare form avser informationsbyrån ge ökat utrymme. Med sikte på det Internationella barnåret (1979) samfinansierar SIDA och Svenska UNICEF-kommittén en barnteaterproduktion.

5.7 Tidskriften Rapport från SIDA

Tanken på att SIDA skulle ge ut en tidskrift väcktes sedan SIDA år 1968 fått ökade resurser för sin informationsverksamhet.[17] Det stod från början klart "att tidskriften borde betraktas som ett av svaren på statsmakternas önskemål om ökad information rörande u-ländernas situation, där dessa länders egna synpunkter och intressen stod i centrum." En periodiskt utkommande tidskrift ansågs ha särskilda förutsättningar att stimulera till en fortlöpande och fördjupad diskussion av problemen. Samtidigt stod det klart att en tidskrift genom sin karaktär skulle ge möjligheter till rik variation i utbudet. Som ingen annan informationsåtgärd borde den kunna spänna över SIDA:s hela informationsuppdrag, från den redovisande delen till problemdiskussionen.

Slutsatsen av de planeringsdiskussioner som fördes under 1969 blev – och är fortfarande – att tidskriften, som gavs namnet Rapport från SIDA

"i första hand skall bereda utrymme för utomstående att göra inlägg i debatten kring u-länderna och utvecklingssamarbetet, men också ge möjlighet för SIDA och dess tjänstemän att föra ut information och synpunkter. Rapport, om än SIDA:s tidskrift, skall ej vara ett officiellt språkrör för SIDA utan ett forum för fri debatt, som ställs till förfogande av SIDA. Verket markerar därmed en grundinställning att informationsansvaret inte får begränsas till en ensidig information från myndigheten utan måste leda till en dialog, där utomstående deltar och kan göra det utifrån helt andra utgångspunkter och synsätt."

I den ovan citerade promemorian, som ligger till grund för Rapports verksamhet, uttrycks tidskriftens målsättning på följande sätt:

att skapa förståelse, intresse och engagemang för u-länderna och utvecklingsproblemen samt för det internationella utvecklingssamarbetet;

att spegla den svenska och internationella debatten i utvecklingsfrågor med utgångspunkt i u-ländernas situation och relation till i-länderna;

att förmedla kunskaper om u-ländernas egna utvecklingsansträngningar och om målsättningen för och innehållet i svensk biståndspolitik.

Vidareinformatörer har ända sedan tidskriftens start för sju år sedan varit den primära målgruppen:

"Rapport från SIDA vänder sig i första hand till dem som yrkesmässigt eller av personligt intresse sysslar med u-landsfrågor. Hit hör journalister, politiker, förtroendevalda och funktionärer inom folkrörelserna och föreningslivet, tjänstemän inom myndigheter och ämbetsverk, lärare, studerande och många andra. Det rör sig om vidareinformatörer som vill ha kvalificerad information och ha möjlighet att följa den internationella och svenska debatten rörande utvecklingsfrågorna. De har också möjlighet att kritiskt bedöma vad de läser."

Önskemålen om att anpassa tidskriften till en bredare publik har man försökt tillgodose genom olika temanummer med inriktning på barn, ungdom, åld-

[17] Framställningen nedan bygger huvudsakligen på en PM per 1973-09-21 "Angående Rapport från SIDA", utarbetad inom SIDA:s informationsbyrå för verkets styrelse. Promemorian diskuterades och accepterades av styrelsen, dock utan att något formellt beslut fattades.

ringar eller någon annan avgränsad målgrupp. Det första numret av detta slag utkom 1972 (barnnumret 6/1972) och målsättningen är att årligen ge ut ett nummer, som riktar sig till en speciell målgrupp snarare än till Rapports ordinarie läsekrets. SIDA:s uppgift att nå en bredare publik "bör huvudsakligen lösas med andra åtgärder inom informationsprogrammet i samverkan med folkrörelser och skolor samt med press, radio och TV och inte med en omläggning av Rapport i dess helhet". För Rapports del bedömdes det "angelägnare att ge opinionsledare kvalificerad information än att eftersträva en bredare läsekrets, om de båda syftena inte kan förenas". I sin redovisning av en läsarundersökning genomförd 1976 ger tidskriftens redaktion med anledning av kritiska synpunkter på tidskriftens användbarhet i undervisningen följande syn på målsättnings- och målgruppsproblematiken:

"En hel del anser att Rapport är alldeles för svår att använda i undervisningen. Enklare språk, pedagogiska tips och studieuppgifter efterlyses. Vi håller med om att Rapport är svår att direkt utnyttja i skolan, men vi menar dock att tidningen i första hand inte vänder sig till skolungdom. Då skulle den inte kunna behålla sin karaktär av kvalificerat debattforum. Däremot gör vi varje år ett temanummer som är speciellt målgruppsanpassat och även om målgruppen inte alltid är barn, så anpassar vi alltid ämnet till något avsnitt i skolans läroplan."[18]

I samma artikel karakteriserades tidskriftens typiska läsare sålunda:

"Den typiske Rapportläsaren är akademiker, som förvärvsarbetar inom universitet och skolväsende, offentlig förvaltning eller näringslivet. Medelåldern är ca 36 år. En bra bit över hälften är politiskt eller ideellt organiserade och en tredjedel har även förtroendeuppdrag i denna förening. En knapp tredjedel har arbetat i u-land."

Ovan har temanummer med inriktning på särskilda målgrupper nämnts. Också en annan form av temanummer har vuxit fram som ett betydelsefullt inslag i Rapport, nämligen temanummer avseende ett särskilt ämnesområde som Södra Afrika, fattigdom eller en ny ekonomisk världsordning. Under 1976 ägnades 5 av årets 8 nummer åt sådana teman. 1976 års läsundersökning visade att dessa temanummer är mycket uppskattade.

Inledningsvis konstaterades att det från början stod klart att Rapport främst skulle innehålla information om u-ländernas situation. I bilaga 12 återfinns en systematiserad innehållsförteckning över Rapports senaste årgångar. Av denna framgår att tidskriften omfattar ett stort antal ämnesområden. Tyngdpunkten ligger på "u-landscentrerade" inslag men också biståndsfrågor ägnas ett betydande utrymme.

"Rapport dokument" utgör ett återkommande inslag i tidskriften. Som en särskild service åt läsarna, av stort värde för inte minst skolan och studiecirkelverksamheten, distribueras översättningar av betydelsefulla resolutionstexter från FN:s generalförsamlingar, de alliansfria staternas möten etc. som mittuppslag i tidskriften. Bilaga 12 innehåller också en förteckning över de senaste årens dokument.

Tidigare innehöll Rapport också nyhetsnotiser men redaktionen fann det vara omöjligt att vara aktuell med en pressläggning på sex veckor och oregelbunden utgivning. Redaktionen vill därför inrikta sig på "fördjupande och analyserande artiklar, som kan tjäna som komplement och bakgrund till övrig nyhetsförmedling."[19] NyhetsSIDA täcker de aktuella händelserna.

Inledningsvis gavs Rapport ut gratis, vilket ledde till att 20 000 mottagare

[18] "Vad tycker läsarna om Rapport", Rapport nr 4, 1976. Undersökningen redovisas i bilaga 12.

[19] "Vad tycker läsarna om Rapport?"

fanns registrerade i januari 1972. Efterfrågan ökade kontinuerligt och det stod klart att Rapport med fortsatt obegränsad gratisutdelning skulle ta i anspråk en allt större del av SIDA:s informationsanslag. Valet stod, enligt den ovan citerade promemorian från 1973, mellan att eftersträva största möjliga upplaga med styrning av distributionen till av SIDA utvalda mottagare och att införa prenumerationsavgift. SIDA valde prenumerationsvägen.

Då prenumerationssystemet stabiliserat sig (1973) uppgick upplagan till 12 000, varav ca 4 000 betalande. Cirka 4 000 fick alltjämt regelbundet tidskriften gratis (folkbibliotek, journalister, utländska prenumeranter, studieförbund, skolmyndigheter, personer, organisationer och myndigheter som SIDA nära samarbetar med, riksdagsmän, ambassader m. fl. Den resterande upplagan användes i huvudsak i skolundervisning och i kursverksamhet.

Idag (hösten 1977) har Rapport drygt 10 000 prenumeranter. Antalet ökade i början av 1977 med 4 200 genom en prenumerationskampanj bland universitets- och högskolestuderande. Upplagan för s. k. blandade nummer uppgår idag till ca 15 000 och upplagan för temanummer till ytterligare några tusen. Vissa nummer har tryckts i väsentligt större upplagor. Ca 2 500 exemplar distribueras gratis vid utgivningen. Varje år utges ett urval artiklar i ett nummer på engelska.

Tidskriftens redaktion är, som framgår av organisationsfiguren ovan, inplacerad på SIDA:s informationsbyrå. Redaktören tillsätts av SIDA:s styrelse. Informationsbyråns chef är ansvarig utgivare. En redaktionsgrupp, vars sammansättning bestäms av informationsbyråns chef i samråd med tidskriftens redaktör, är knuten till redaktionen. En strävan är att gruppen skall innehålla representanter för alla byråer inom SIDA och representera erfarenheter och fackkunskaper inom olika områden av biståndsverksamheten. Informationschefen är ordförande i redaktionsgruppen och föredragande är redaktören eller redaktionssekreteraren. SIDA:s generaldirektör har vid några tillfällen deltagit i redaktionsgruppens arbete men normalt tar denne ingen aktiv del i dess arbete.

5.8 Samarbetet med utbildningsväsendet

Barn och ungdom utgjorde redan under 1960-talet viktiga målgrupper för SIDA:s informationsverksamhet. Verksamhetsåret 1964/65 inleddes bl. a. i syfte att få fram undervisningsmaterial ett regelrätt samarbete med Skolöverstyrelsen m. fl. avseende vissa lärarkategoriers fortbildning. 1968 utvidgades samarbetet till att omfatta seminarier förlagda till u-land. År 1967 startades kursverksamhet i samarbete med Blivande lärares riksförbund (BLR), och omkring 1970 följde ett liknande samarbete med Sveriges Lärarförbund och Sveriges yngre lärares förening (SYL). Materialproduktion med inriktning på skolan utgjorde, som konstaterats ovan (5.5), ett annat prioriterat område. I viss utsträckning producerade verket egna trycksaker med skolan som målgrupp. Huvudsakligen valde dock verket att producera trycksaker, stillfilmer etc. i samarbete med Svenska FN-förbundet, förlag, Sveriges Radio m. fl. eller att ge bidrag till främst enskilda organisationer

för deras materialproduktion. Materialproduktionen stimulerades också genom stipendier till läromedelsförfattare. På vuxen- och folkbildningens område inleddes i slutet av 1960-talet kurssamverkan i samarbete med Sveriges folkhögskoleelevers förbund (SFEF) och Sveriges folkhögskolelärares förening (SFHL) samt seminarier i u-land i samarbete med samt bidrag till studieförbunden. TRU-kommitténs u-landssatsning stöddes finansiellt.

På den högre utbildningens och forskningens område bestod SIDA:s medverkan inom ramen för informationsverksamheten främst av ett stipendieprogram för forskning om social utveckling i u-land, startat 1970, samt informationsservice om ny u-landslitteratur och forskning (ULITT). Stipendieprogrammet övertogs 1975 av det nyinrättade SAREC och belastar sedan dess inte informationsanslaget. Det skulle dröja till 1975/76 innan SIDA och Universitets- och Högskoleämbetet (UHÄ) inledde samarbete på lärarfortbildningens område. Det budgetåret ägde SIDA/UHÄ:s första u-landsseminarium rum.

I fyraårsplanen, framlagd 1971, konstaterade styrelsen att vissa förändringar var på väg inom skolan. Nya läroplaner hade antagits, vilka inte bara gav "ett tillfredsställande utrymme åt internationella frågor utan framför allt lyfte fram internationalisering som en grundprincip."

I läroplanen för grundskolan (Lgr 69) sades i avsnittet om mål och riktlinjer:

"De ungas känsla av samhörighet, solidaritet och medansvar måste sålunda vidgas utöver gränserna för familj och släkt, kamratkrets och skola till att omsluta allt större samhällsbildningar. Skall utvecklingen kunna främja och befästa fred och frihet bland folken och skänka allt bättre livsbetingelser åt människorna, måste skolan bland de unga skapa ökad förståelse för människors liv och villkor inom andra, längre bort liggande samhällsbildningar och lära dem inse betydelsen av goda mellanfolkliga relationer och internationell samverkan. Skolarbetet bör sålunda i det hela inriktas på att främja elevernas utveckling till självständiga samhällsmedlemmar med ett intresse för omvärlden som leder till ett personligt engagemang och en känsla av internationellt medansvar."

Motsvarande avsnitt i läroplanen för gymnasieskolan, framlagd ett år senare (Lgy 70), lyder:

"För att eleverna skall kunna göra en insats även i internationellt arbete och för att de skall kunna förstå andra folks situation och kunna känna solidaritet med dem är det nödvändigt att utveckla, stärka och fördjupa den internationella orientering som getts i grundskolan. Fortsatt undervisning i främmande språk är i detta sammanhang av väsentlig betydelse. För förståelse av andra folk är det angeläget att kunskaper vinns om politiska förhållanden liksom om sociala och ekonomiska funktioner. De internationella kontakterna förutsätter även förståelse för andra folks religiösa och kulturella förhållanden. Kännedom om avvikande beteenden och kulturmönster är en förutsättning för att upprätta och vidmakthålla internationella kontakter. Denna internationella orientering skall ges inte bara i de samhällsorienterande ämnena utan så långt möjligt i alla ämnen."

Mycket återstod att göra, menade SIDA – och där hade verket en viktig roll – och mycket gick att kritisera i skolans u-landsinformation:

"Lärarna är inte utbildade efter de nya kraven och inte ens de som utbildas idag får den skolning och de kunskaper de skulle behöva. Läromedel har inte kunnat

produceras i takt med de nya tankarna. Åtskilligt är på gång sedan ett par år, både vad gäller lärarutbildning och framställning av läromedel. Just i detta övergångsskede är skolmyndigheterna, lärarorganisationerna och läromedelsproducenterna särskilt betjänta av ett vidgat samarbete med fackmyndigheten i u-landsfrågor."

Den internationaliserade utbildning som styrelsen förordade kunde dock "endast komma till stånd i ett integrerat utbildningssystem, där i princip kostnaderna bör täckas inom ramen för medel anvisade för utbildningsväsendet." Styrelsen avsåg att "initiera verksamhet inom sektorn endast i samarbete med de inom området ansvariga myndigheterna och i den utsträckning dessa finner önskvärt och ändamålsenligt".

SIDA:s resurser skulle, enligt fyraårsplanen, liksom dittills främst sättas in på lärarutbildningen och inriktas på såväl grund- som fortbildning av lärarna på alla stadier från förskola till gymnasium. Denna verksamhet borde innehålla såväl u-landsseminarier med preciserade mål som kontinuerliga kontakter med länsskolnämnderna, lärarhögskolorna och de fackliga organisationerna på skolans område.

På läromedelsproduktionens område borde SIDA:s uppgift huvudsakligen förbli att stödja producenterna. Särskilda stipendier borde inrättas för läromedelsframställning.

Även om SIDA prioriterade den lärarinriktade informationsverksamheten så var det, enligt fyraårsplanen, angeläget att SIDA i växande utsträckning kunde möta högstadieelevernas efterfrågan på u-landsinformation i form av föreläsningar. Någon utvidgning av SIDA-besöken i skolorna var dock inte tänkbar. Studiebesöken på SIDA erbjöd en framkomligare väg (se avsnitt 5.6 ovan).

Genom de generella bidragen till studieförbunden, som styrelsen tillmätte särskild betydelse när det gällde att förankra u-landsfrågan hos allmänheten, gavs folkbildningen ett kraftigt stöd.

Beträffande högre utbildning och forskning föreslogs i fyraårsplanen en fördubbling av budgeten för forskningsstipendier, utbyggd litteratur- och forskningsbevakning, en ny skriftserie med forskningsrapporter från u-landsområdet, utvidgat stöd till universitetskurser samt försöksverksamhet i samarbete med UHÄ och andra intresserade institutioner med gästföreläsare från u-länderna. SIDA:s information om u-ländernas problem borde i största möjliga utsträckning baseras på forskningsresultat, utredningsmaterial och dokumentation. Vikten av nära samordning av u-landsforskning och informationsverksamhet betonades. Förstärktes inte denna samordning riskerade man att informationsverksamheten blev mera biståndscentrerad än u-landscentrerad. Det blev då svårt att sätta in informationen om SIDA i ett större sammanhang och följaktligen att förverkliga ett av riksdagens huvudsyften för verksamheten, nämligen att informera om u-ländernas situation och problem.

Sammantaget beräknades kostnaderna för samarbetet med skolan och den högre utbildningen och forskningen stiga från 370 000 kr 1971/72 till 900 000 kr 1974/75, vilket i båda fallen utgjorde något mer än 20 % av de beräknade totalkostnaderna för SIDA:s egen informationsverksamhet exklusive samarbetet med folkrörelserna.

Statsmakterna har understrukit skolans betydelse som målgrupp för SIDA:s informationsverksamhet. Samtidigt har vikten av en kostnadsför-

delning som motsvarar fördelningen av ansvaret betonats. I 1975/76 års budgetproposition sade biståndsministern:

"Jag delar bedömningen att skolan är en viktig målgrupp för SIDA:s egen information och välkomnar att SIDA medverkar i internationaliseringen av undervisningen i olika delar av skolväsendet liksom av förskolan. I samarbetet med skolan bör SIDA tillämpa en fördelning av kostnadsansvaret som i så stor utsträckning som möjligt motsvarar fördelningen av ansvaret för verksamheten."

SIDA:s informationsbyrå har i "SIDA:s informationsverksamhet 1976/77" tolkat verkets roll på utbildningens område som påtryckarens och samarbetspartnerns:

"På skolområdet har SIDA tilldelats rollen av ett 'påtryckningsverk' under en övergångsperiod, som kan anses vara till ända då internationaliseringen helt vunnit insteg i den svenska skolan.

Men SIDA betraktas numer som inte längre enbart 'påtryckningsverk' utan också som en självklar samarbetspartner i arbetet med att internationalisera undervisningen."

Idag (1977/78) tar SIDA:s samarbete med utbildningsväsendet, exklusive forskningsstipendieringen som finansieras över SAREC:s anslag, i anspråk ca 1 milj. kr av totalt ca 5 milj. kr. Därtill kommer utbildningsväsendets mycket betydande utnyttjande av SIDA:s materialproduktion och upplysningstjänst. Ca 60 % av allt material som sänds ut från SIDA:s informationsbyrå är, som tidigare konstaterats (5.5), beställt av skolor, och nio av tio besökande grupper kommer från skolväsendet (5.6). Barn och ungdom prioriteras av SIDA i såväl materialproduktion som upplysningstjänsten.

Samarbetet mellan SIDA och utbildningsväsendet under de senaste fem åren har i stort sett inneburit en konsolidering och vidareutveckling av de samarbetsformer, med tyngdpunkt på lärarnas fortbildning, som vuxit fram då fyraårsplanen framlades.[20] Den s. k. skolgruppen inom SIDA:s informationsbyrå har idag ett väl utbyggt kontaktnät som omfattar centrala myndigheter som SÖ, UHÄ och Socialstyrelsen (förskolan), lärarhögskolorna och lärarnas fackliga organisationer, länsskolnämnderna, enskilda skolor, forskare som arbetar med utbildningsväsendets internationalisering, Svenska FN-förbundet, Svenska UNESCO-rådet m. fl. Sedan 1971 finns en samverkansgrupp med representanter för SIDA och SÖ.

Kostnadsmässigt domineras samarbetet på utbildningsområdet av SIDA/SÖ:s och SIDA/UHÄ:s årliga u-landsseminarier, som inklusive förberedelse och uppföljningsarbete tar i anspråk hälften av medlen för samarbete med utbildningsväsendet. Dessa seminarier, som i och med 1977/78 års program avbryts för utvärdering, utgör dock endast en begränsad del av verksamheten. Nedan behandlas SÖ:s och UHÄ:s internationaliseringssträvanden, och SIDA:s medverkan i dessa, något mera utförligt. En rättvisande bild skulle kräva att också mångfalden av lokala initiativ vid länsskolnämnder, skolor och universitetsinstitutioner redovisades.

SÖ:s och länsskolnämndernas konkreta internationaliseringsarbete består främst av SÖ:s projekt för Jämställdhet och internationell förståelse (JIF-projektet). Bakgrunden till projektet utgörs av UHÄ:s s. k. internationaliseringsutredning *(Utbildningens internationalisering*, UKÄ-rapport nr 21, 1974) samt SÖ:s utredning *Ett friare val, jämställdhetsprogram för skolan*. Båda

[20] Framställningen bygger bl. a. på två promemorior av Lars Sundgren, SIDA:s informationsbyrå, "Samarbete med skolan 1970/71–1976/77" samt "Vad gör INFO? Och vad skulle vi kunna göra. Skolgruppens arbetsområde – en skiss av en arbetssituation."

dessa utredningar rekommenderade bl. a. en omfattande fortbildning av lärare och annan skolpersonal och på grundval av dem har SÖ med SIDA:s medverkan utformat ett fortbildningsprogram kring internationaliserings- och jämställdhetsfrågor. Målsättningen är att genom feriekurser under en femårsperiod (1976–80) utbilda ett s. k. JIF-lag bestående av fyra personer på varje gymnasieskola och varje kommun. När projektet är slutfört skall varje grundskolekommun och varje gymnasieskola ha ett utbildat lag (för stora kommuner som Stockholm, Göteborg och Malmö förutsätts särskilda åtgärder). Sedan lagen utbildats vid en feriekurs har de möjlighet att delta i årliga länskonferenser. Dessutom erhåller de JIF-Aktuellt, som utges av fortbildningsavdelningen vid Umeå Universitet och bl. a. innehåller beskrivningar av metoder och innehåll i praktiskt JIF-arbete samt debatt, diskussionsinlägg, pressklipp, presentation av ny litteratur av betydelse och granskning av förlagsproducerade läromedel.

SÖ driver projektet i intimt samarbete med länsskolnämnderna, vilka utser en av sina fortbildningskonsulenter att fungera som kontaktkonsulent och ingå i kursledarlaget. Konsulenterna skall i samband med sina skolbesök och i anslutning till länskonferenser stimulera lagen till att ta olika initiativ på sina skolor. Lagen kan också utnyttjas som resurs vid lokal fortbildning i den egna kommunen.

SÖ:s kostnader för JIF-projektet, som tillsammans med SIDA/SÖ:s ulandsseminarier utgör myndighetens konkreta internationaliseringsinsats, beräknas till 700 000 kr för 1977/78. Beträffande SIDA:s samverkan med SÖ i anslutning till JIF-projektet sägs följande i arbetsprogrammet för informationsbyråns skolgrupp:

"Samverkan med SÖ i anslutning till JIF-projektet under 1976/77 har gett så positiva erfarenheter att SIDA:s satsning på stöd till olika grenar av denna verksamhet bör intensifieras. Till stor del kan detta ske genom material och personmedverkan i kursledarutbildning och vid genomförande av feriekurser för JIF-lag. Direkt ekonomiskt stöd bedöms väsentligt för att möjliggöra utgivning av JIF-aktuellt.

Samverkan med länsskolnämnder under 1976/77 har alltmera utvecklats i riktning mot att stödja regionala aktiviteter inom JIF-projektets ram, i flera fall i syfte att ta fram alternativa modeller för dessa. En rad av dessa aktiviteter kommer att kunna dokumenteras och spridas antingen direkt genom JIF-aktuellt eller genom SIDA:s "Internationella serien" under 1977/78. Erfarenheterna visar klart att, jämfört med SÖ:s och länsskolnämndernas samlade insatser, marginella tillskott från SIDA kan leda till betydande effekter på detta område. Samordningen av resurser enligt ovan bör fortsätta minst under budgetåren fram t. o. m. 1979/80 då hela JIF-fortbildningen skall vara genomförd. Särskilt viktigt är att SIDA genom medverkan i projektet får tillgång till ett väl upparbetat kontaktnät av för internationalisering av undervisningen utbildad skolpersonal både på regional och lokal (kommunal) nivå. Detta möjliggör en decentraliserad information genom grupper och enskilda individer som lätt kan nås och vilkas arbete lätt kan samordnas av skolgruppen:'

På basis av JIF-lagen försöker SIDA vidareutveckla sin s. k. "kärntrupp", bestående av ca 25 kvalificerade informatörer spridda över hela landet. Våren 1977 genomfördes på försök en länskonferens i Södermanland för JIF-konsulenter, Svenska FN-förbundets kontaktlärare, folkhögskolor med u-landslinje, JIF-lag, representanter för kärntruppen och LO:s u-landsinformatörer. Syftet är att undersöka möjligheterna att skapa regionala grupper som samverkar både inom och utom skolan. Med stöd från SIDA och Svenska FN-förbundet skulle därigenom en operativ enhet skapas på länsnivå. Slår försöket väl ut kommer SIDA:s samarbete med länsskolnämnderna under såväl 1977/78 som därefter att koncentreras på att bygga upp denna organisation.

UHÄ:s internationaliseringssträvanden har en annan karaktär än SÖ:s. Sedan 1976 har UHÄ ett ambitiöst, långsiktigt handlingsprogram. Detta program, som ämbetet endast påbörjat förverkligandet av, syftar till en allmän internationalisering. U-landsfrågorna utgör inte någon betonad aspekt av programmet, vars konkreta internationaliseringseffekter huvudsakligen torde komma att gälla andra områden. I handlingsprogrammet, utarbetat på grundval av slutbetänkandet från den ovan nämnda internationaliseringsutredningen (1974), konstateras att internationalisering ingår bland de fem allmänna mål som uppställts för högskolan. Syftet med universitetsutbildningens internationalisering borde enligt handlingsprogrammet vara "att främja internationellt samarbete och internationell solidaritet. Detta "tillgodosågs främst genom att utbildningen skapar global öppenhet, medvetenhet och handlingsberedskap samt förståelse och respekt för andra folk och kulturer, genom att den ger kunskaper relaterade till världen som helhet och främjar internationell kommunikationsförmåga samt genom att den förbereder för en yrkesverksamhet med ökande internationella inslag". Hittills har, menade ämbetet, internationaliseringssträvanden och internationaliseringsprocessen inte fått tillräcklig genomslagskraft inom skolan och högskolan. Internationaliseringen måste ges "hög prioritet bland de generella målen för skolan".

För internationaliseringsutredningen framstod en ökad internationalisering av hela universitetsutbildningen som den centrala uppgiften. Tre typer

av åtgärder prioriterades: allmän internationalisering av studierna inom alla utbildningar, utbyggd språkutbildning samt vidgat internationellt utbyte för studerande, lärare och forskare. En kraftig utbyggnad av fackspråklig utbildning förordades. Internationellt utbyte eller internationell rörlighet för lärare, forskare och studerande betecknades som ett av de verksammaste medlen för att en internationalisering av utbildningen skulle uppnås. Internationella sekretariat föreslågs inrättade både centralt och vid universiteten.

I handlingsprogrammet förklarade sig UHÄ ha för avsikt att verka för att grundtankarna hos internationaliseringsutredningen tillvaratas. Liksom i denna betonas den fackspråkliga utbildningen samt utbyggnaden av de internationella utbytet. De internationella sekretariaten bedömdes ha viktiga servicefunktioner att fylla. Ett särskilt anslag föreslogs anvisat för att förstärka den internationella verksamheten. Kostnaderna för fyraårsperioden 1976/77–1979/80 beräknades till 56,0 milj. kr.

UHÄ:s handlingsprogram redovisas i budgetpropositionen 1976. Utbildningsministern fann flera av UHÄ:s förslag intressanta. Totalt föreslogs dock endast 2,5 milj. kr, (mot begärda 5,0 milj. kr). UHÄ återkom i sin petita för 1977/78 med en begäran om kraftigt ökade anslag för internationaliseringsverksamheten. De av riksdagen våren 1976 beslutade förbättringarna bedömdes endast utgöra "ett första steg". "Såsom UHÄ framhöll föregående år, bör insatserna för en internationalisering av högskolorna drivas med kraft på grundval av IU:s (internationaliseringsutredningens) program". UHÄ begärde sammanlagt ökningar på 2,9 milj. kr exklusive 4,8 milj. kr för kurser i svenska och engelska för gäststuderande vid universiteten för att avhjälpa missförhållandena vad gällde den behörighetsgivande språkutbildningen. 1 milj. kr föreslogs för uppbyggande av internationella sekretariat vid universiteten.

I budgetpropositionen 1977 samt i proposition 1976/77:59 "Om utbildning och forskning inom högskolan m. m." föreslog utbildningsministern att 4,4 milj. kr, varav 1,9 milj. kr för den behörighetsgivande utbildningen, skulle anvisas för UHÄ:s internationaliseringssträvanden – mot begärda 12,1 milj. kr. Inga medel föreslogs anvisade för de internationella sekretariaten eller något annat av UHÄ:s ökningsförslag. UHÄ:s internationaliseringssträvanden behandlades dock mycket positivt i högskolepropositionen. Handlingsprogrammet förklarade utgöra "en viktig grundval för att i den anda som återspeglas i lagförslaget (om högskolelag) intensifiera hittillsvarande ansträngningar att säkra de internationella aspekterna". Utbildningsministern ville därför uttala sitt stöd för UHÄ:s strävan att, i perspektiv av den nya högskolan föra detta viktiga arbete vidare.

I framställningen ovan har de olika inslagen i UHÄ:s handlingsprogram redovisats. Internationaliseringsutredningen föreslog inte att några särskilda medel därutöver skulle avsättas för att förverkliga det huvudmål som angavs, nämligen "att internationaliseringssträvandena bör . . . genomsyra hela den grundläggande utbildningen". Och så skedde inte heller i UHÄ:s handlingsprogram. "Grundtankarna hos internationaliseringsutredningen" skulle tillvaratas i den fortlöpande översynen av högskoleutbildningen, varvid UHÄ skulle komma "att stödja lokala initiativ i denna riktning, utarbeta eller sakpröva utbildningsplaner (studieplaner) under hänsynstagande till

IU:s förslag, stödja förslag till internationell specialisering inom ramen för frivilliga kurser, stödja lokal försöksverksamhet med den av IU föreslagna kursen Tvärvetenskaplig universitetsorientering med varierande uppläggning för olika utbildningslinjer, stödja tematiska kurser om de globala problemen, stödja försöksverksamhet med viss del av utbildningen förlagd utomlands, t. ex. för språkstuderande, samt stödja lärarfortbildning och utvecklingsarbete". I någon mån har medlen för internationell utbytesverksamhet använts för ovan angivna syften, och dessutom förfogar högskolorna över särskilda medel för pedagogiskt utvecklingsarbete samt stöd och innovationsåtgärder, som också kan användas i internationaliseringssyfte.

Universitetens internationaliseringsprojekt med u-landsanknytning kan indelas i sådana som består av speciella kurser och sådana som har karaktären av perspektivförskjutning inom ett ämne. Bland de förra märks kurserna i u-landskunskap, internationella relationer och humanekologi. Ytterligare kurser av detta slag utvecklas f. n. Vid Högskolan i Göteborg prövas en tvärvetenskaplig orienteringskurs, utvecklad av Centrum för tvärvetenskap och i Uppsala finns förslag om att starta en tvärvetenskaplig Asien-kurs. Som exempel på perspektivförskjutning kan nämnas det arbete som f. n. pågår vid Universitetet i Lund i syfte att ge biologistudierna en inriktning på globala överlevnadsproblem.

SIDA:s samarbete med UHÄ har hittills – liksom samarbetet med SÖ till en början – huvudsakligen bestått av u-landsseminarier i syfte att nå en viktig grupp av informationsspridare. 1978 skall ett fjärde u-landsseminarium äga rum. Detta är förlagt till Tanzania och förbereds genom bl. a. kurser i swahili. Seminarierna genomförs på tjänstetid och utan kostnader för deltagarna, som tas ut av universiteten. Då lärarhögskolans personal från och med detta budgetår (1977/78) överförts till UHÄ kommer SIDA att utsträcka informationen till lärarutbildare, som hittills organiserats i samverkan med SÖ, till att gälla hela UHÄ-sektorn, dvs. även de lärargrupper som svarar för de blivande ämneslärarnas och andra yrkeskategoriers teoretiska grundutbildning vid universitet och högskolor. Verksamheten bedöms kunna bedrivas efter i stort sett samma riktlinjer som den hittillsvarande fortbildningen av lärarhögskolornas lärare. I sammanhanget kan noteras att direktiven till 1974 års lärarutbildningsutredning betonar att "ett internationellt perspektiv" bör "komma till uttryck i lärarnas grund och fortbildning" om en internationalisering av utbildningen skall kunna genomföras. Utredningens huvudbetänkande skall framläggas 1978.

5.9 Planering och resultatvärdering

En stor del av SIDA:s fyraårsplan för informationsverksamheten bestod av redovisning av verksamheten, resultatet av enkäter till vidareinformatörer etc. Den egentliga bearbetningen av vunna erfarenheter var mindre omfattande.

Vikten av såväl målprecisering och metodutveckling som resultatvärdering betonades i planen. Beträffande målutvecklingen sades bl. a. att

"det övergripande mål som statsmakterna uppsatt för informationsinsatserna måste

brytas ned i ett stort antal delmål och etappmål av operativt slag, som ger förutsättningar att registrera och mäta resultaten.

I arbetet att formulera och definiera delmål behöver SIDA kontakt och samverkan med berörda intressenter i samhället. Det gäller att avgöra angelägenhetsgraden av olika insatser och bedöma resultatmöjligheter, att identifiera och analysera förefintliga blockeringar, svårigheter och motstånd, att inventera och uppsamla fakta om målgrupper, att förbättra och förstärka metoder och teknik."

"Ett visst moment av utvärdering" borde ingå i varje informationsprojekt av betydelse. Större undersökningar, där alla viktiga komponenter ingick, behövde knappast genomföras annat än i något enstaka fall, då någon ny och omfattande informationssatsning gjordes. En sådan större undersökning föreslogs genomförd beträffande SIDA:s kurser – i Sverige och i u-land – för representanter för löntagarorganisationer och andra folkrörelser.

Det var angeläget att informationsverksamheten fortlöpande anpassades till och utformades i enlighet med nyvunna forskningsresultat, speciellt ifråga om hur attityder bildas och påverkas. Lika angeläget var att SIDA fick tillfälle att, genom kontakt med beteendevetenskapsmän av olika slag, initiera och stimulera en forskning kring dessa frågor, vilken antingen kunde vara direkt målinriktad med hänsyn till någon speciell informationssituation eller mera grundforskningsbetonad. Som ett led i detta arbete skulle ett stort informationssymposium arrangeras över temat "information och attitydbildning". Detta skulle kunna leda till förändringar av metoder och material, utbildning av informationsbyråns personal i informationsteknik, identifiering av forskningsuppgifter samt riktlinjer för fortsatt kontinuerlig samverkan mellan SIDA och beteendevetare.

Ovan (2.7) har Riksrevisionsverkets (RRV) kritik av fyraårsplanen redovisats. I revisionsrapporten, som framlades 1972, sades bl. a. att planen var "mer en kostnadsbudget än en egentlig plan". Några andra långsiktiga bestämningar än kostnadsbudgeten fanns inte. Problem och mål borde ytterligare preciseras. Målgruppsindelning borde ske av slutliga mottagare av information. Uttalade effektförväntningar saknades. Resultatuppföljningen borde ägnas ökat intresse. I planen behandlades, menade RRV, uppfölj-

HUR MÄTER MAN EGENTLIGEN...

RESULTAT I U-LANDSINFORMATION...?

ningssidan mycket summariskt. Ett förslag till programindelning med målgrupperna som indelningsgrund fördes fram. En huvudorsak till bristerna var, enligt RRV, att genomarbetad problemformulering saknades.

SIDA instämde i sitt remissvar (1972) "i mycket av det som i rapporten anförts om svagheter i SIDA:s planering av informationsverksamheten, och en översyn av byråns planering och organisation har inletts, omfattande problemformuleringar, målgruppsbestämning, mål, planeringssystem, riktlinjer för utvärdering av informationsprojekt, redovisningssystem, organisationsform och insatsgrupper samt modeller för målgruppsorienterade program."

1973 inleddes inom SIDA, bl.,a. till följd av RRV:s kritik, den översyn av informationsbyråns organisation och arbetsformer, som redovisats ovan. Planering och resultatvärdering skulle förbättras. Översynen ledde till förändringar som syftade till att skapa de organisatoriska förutsättningar som bedöms nödvändiga för att en fortsatt långtidsplanering skall kunna komma till stånd (se 5.1 ovan).

En ny långtidsplan skulle utarbetas under 1974:[21]

"SIDA:s anslagsframställning för 1975/76, som nu skall börja förberedas, är vad gäller informationsverksamheten den första som avser ett år bortom den period som täcks av fyraårsplanen för informationsverksamheten. Detta betyder att informationsbyrån vid sin planering av informationsverksamheten för 1975/76 har att anlägga ett mer långsiktigt perspektiv och utarbeta en plan, som i varje fall bör omfatta även 1976/77 och möjligen också 1977/78."

Någon sådan plan har, som tidigare konstaterats (5.1), inte kommit till stånd. Planeringen har huvudsakligen förblivit ettårig. Arbetsprogram och områdesprogram har utvecklats, men de utgör snarare inventeringar av pågående arbete än strategiska instrument för informationsverksamheten. Vakanser på planeringsfunktionen utgör en viktig förklaring till den rådande situationen. Tjänstemännens oundvikliga splittring mellan utåtriktat informationsarbete och verksamhetsplanering utgör en annan.

I styrelsens anslagsframställning för 1975/76, framlagd 1974, förklaras att "ökad uppmärksamhet fr. o. m. 1974 ägnas åt utvärdering av och andra undersökningar rörande informationsverksamheten". Bl. a. hade opinionsundersökningarna återupptagits. Undersökningar av svenska folkets inställning till utvecklingshjälp och utvecklingsproblem skulle företas två gånger om året i cirka 5 års tid för att göra det möjligt att avläsa trenden i opinionsläget under en längre tidsperiod. Första undersökningstillfället var maj 1974. En något större opinionsundersökning, kallad världsbildsundersökning, har också initierats (se avsnitt 3.6 ovan). KARIBU-projektet var föremål för utvärdering och flera större projekt skulle påbörjas under 1974/75. Dessa avsåg bl. a. några u-landsseminariers spridningseffekt inom berörda skolor, institutioner, myndigheter eller organisationer samt utvärdering av kurser och seminarier som hålls i Sverige.

Resultatvärderingen av de enskilda organisationernas över informationsanslaget stödda informationsverksamhet har berörts ovan i kapitlet om folkrörelsernas och övriga organisationers u-landsinformation (4.1). Där konstaterades att det inom SIDA fanns planer på en utvärdering av fyraårsplanen grundad på organisationernas egna utvärderingar och rapportering, men att

[21] "Några utgångspunkter för den fortsatta planeringen av informationsverksamheten", PM per 1973-11-15, SIDA:s informationsbyrå.

någon sådan av brist på personella resurser aldrig kom till stånd. I anslagsframställningen för 1975/76 konstaterades att utvärdering av organisationernas egen informationsverksamhet på u-landsområdet inte hade kommit igång. Några organisationer hade dock försökt sig på en bedömning av den egna verksamheten inom detta område. Frågan om hur resultatvärderingen skulle kunna utvecklas diskuterades fortlöpande med de bidragsmottagande organisationerna. Huvudprincipen vad gäller enskilda organisationer är att dessa själva svarar för utvärderingen av sin verksamhet. Informationsbidrag kan användas för det ändamålet. SIDA lämnar bidrag till Folkbildningsförbundet för visst uppföljningsarbete.

Under de senaste åren har ytterligare några större undersökningar genomförts på initiativ av SIDA. Bland dessa märks en utvärdering av den internationella studiecirkelverksamheten samt Rapports läsarundersökning. För närvarande planeras en utvärdering av SIDA/SÖ:s och SIDA/UHÄ:s u-landsseminarier samt av ett par "särpräglade projekt" såsom en barnteaterturné (SIDA/UNICEF-kommittén) och en skrift om den nya ekonomiska världsordningen för eleverna i grundskolans klass 9.[22] Därtill kommer ett mycket stort antal mindre inslag i form av resultatvärderingsmoment i enskilda informationsinsatser (u-landsseminarier, kurser etc.). Genom dessa, liksom genom informationsbyråns omfattande kontakter med massmedia, skolan, enskilda organisationer etc., förmedlas ständigt impulser till byrån. Opinionsundersökningarna har – med några luckor – ägt rum enligt 1974 års uppläggning.

[22] "INFO:s arbetsprogram 1977/78".

6 Överväganden och förslag

6.1 Målen för u-landsinformationen

U-landsinformationen utgjorde ett centralt inslag i den solidaritetspolitik gentemot de fattiga länderna som omkring 1950 började ta form i vårt land. Folkrörelserna spelade en avgörande roll i arbetet inom Centralkommittén. De betraktade opinionsbildningen som en grundläggande uppgift. De första svenska direkta biståndsinsatserna hade som ett väsentligt syfte att konkretisera biståndstanken, som ett led i statsmakternas och organisationernas strävan att öka engagemanget för Sveriges bidrag till FN:s biståndsverksamhet. Kunskaperna om och erfarenheterna från u-länderna var vid denna tid mycket begränsade i Sverige. Den största förtrogenheten med förhållandena i u-land hade utan tvivel kyrkorna genom den missionsverksamhet, som bedrivits sedan senare hälften av 1800-talet.

Det faktum att förståelsen för biståndsverksamheten var ett huvudmotiv bakom u-landsinformationen innebar inte att informationsverksamheten endast avsåg biståndsverksamhet. U-ländernas ekonomiska och sociala förhållanden utgjorde tidigt ett huvudtema. I statsmakternas beslut att år 1962 inrätta Nämnden för internationellt bistånd NIB tillmättes informationsverksamheten stor betydelse. NIB:s informationsavdelning borde vara en "ideologisk kraftkälla".

När SIDA inrättades 1965 fick verket i sin första instruktion uppdraget att informera om såväl biståndsverksamheten som de "underutvecklade ländernas problem".

Informationsverksamheten gavs en kraftigt ökad betoning när riksdagen år 1968 antog 1-procentsplanen. Statsmakterna önskade vidmakthålla och stärka allmänhetens intresse och stöd för Sveriges utvecklingssamarbete. Sammankopplingen av bistånd och u-landsinformationen betydde dock inte att informationsverksamheten borde koncentreras till biståndsverksamheten. Riksdagen förklarade att statens ansvar inte minst bestod i att ställa informationsunderlag till förfogande för den fria debatten och opinionsbildningen. Folkrörelsernas roll betonades starkt. Två mål angavs, ett "biståndscentrerat" och ett "u-landscentrerat" nämligen:

att skapa större förståelse och vidgat engagemang för den offentliga biståndsverksamheten, samt

att förmedla djupare kunskaper om och väcka intresse för u-ländernas situation.

SIDA lade fram sin första informationsplan kort efter 1-procentplanens fastläggande. Styrelsen beskrev sitt informationsuppdrag som "en del av den allmänna utvecklings- och fortbildningsuppgift som skall göra det svenska samhället bättre anpassat för en värld där de internationella kontakterna och samarbetsrelationerna blir allt viktigare". Målet för informationen skulle vara "att hos medborgarna skapa en mer realistisk – mindre nationellt begränsad – verklighetsuppfattning". Statens medverkan "borde inriktas på att aktivt bidraga med underlag för en allsidig debatt ... om u-ländernas situation ... innefattande politiska, ekonomiska, sociala och kulturella aspekter med avseende på såväl förhållande inom respektive u-land som på dess relationer till i-länder och andra u-länder". Enligt styrelsen var det "väsentligt att stimulera en information som vid sidan av enskilda fakta även redovisar tolkningar av dessa och klargör utvecklingsprocessens och biståndsverksamhetens komplicerade natur och vår begränsade kunskap om dessa frågor".

Statsmakterna ställde sig positiva till SIDA:s vidareutveckling av målen för informationsverksamheten. Statsutskottet betonade år 1970 att denna inte minst borde syfte till "att hos allmänheten öka förståelsen för u-ländernas sociala och kulturella förhållanden lika väl som deras ekonomiska villkor och förutsättningar".

SIDA förklarade år 1971 i sin fyraårsplan för u-landsinformation att det var väsentligt att ge det övergripande målet för u-landsinformation en vid, u-landscentrerad innebörd och att problemorientera denna. För att kunna ta ställning till utvecklingssamarbetet, dess karaktär och problem, krävdes förståelse för "u-ländernas situation, deras problem och utvecklingsansträngningar samt deras relationer till industriländerna". En sådan bakgrund krävdes för att biståndsinformationen skulle komma in i ett realistiskt sammanhang och få rimliga proportioner. Verksamheten måste vidare, enligt fyraårsplanen, sättas i ett långsiktigt perspektiv och engagera många självständiga krafter i samhället. U-landsinformationen fick inte bli någon isolerad företeelse. En strävan skulle vara att behandla den i anslutning till näraliggande inrikespolitiska frågor.

Regeringen fann fyraårsplanen ligga i linje med tidigare angivna riktlinjer. I 1972 års statsverksproposition underströks särskilt det angelägna i att "verksamheten gavs en u-landscentrerad innebörd". Genom att folkrörelserna gavs en dominerande roll skulle stora medborgargrupper engageras. Detta var en förutsättning för att "vår internationella solidaritetspolitik skulle kunna ges stadga och kontinuitet".

Informationsberedningens syn på den statligt finansierade u-landsinformationens uppgifter, formulerades 1975 i ett 11-punktsprogram, som vi redogjort för ovan (3.3).

Av redovisningen ovan framgår att synen på informationsverksamhetens mål och syften under de gångna åren präglats av en betydande kontinuitet. U-landsinformationen inriktades redan på ett tidigt stadium på u-landsfrågor och utvecklingsproblem i vidaste mening. Folkrörelserna och övriga organisationer har i betydande utsträckning använt de statliga bidragen för att stimulera diskussionen om och arbetet med stora globala frågeställningar.

Målet för informationsverksamheten är att utveckla människors kunskaper om och intresse för förhållanden av betydelse för u-ländernas utveckling.

Därmed kan engagemanget för Sveriges internationella solidaritetspolitik fördjupas. Denna politik, med de växande biståndsanslagen som sitt främsta uttryck, förutsätter en fortlöpande diskussion i massmedia, i hem och skola, på arbetsplatser och inom föreningslivet. En sådan diskussion kräver en riklig tillgång på aktuellt och problemorienterat material om såväl u-ländernas situation i vidaste mening som utvecklingssamarbetets utformning och resultat. Genom att nya grupper i vårt samhälle engageras, förbättras Sveriges möjligheter att spela en aktiv och konstruktiv roll i det arbete på en ny ekonomisk världsordning som år 1974 kom i centrum för debatten och som Sverige uttryckt sitt stöd för. För att vårt land verkligen skall vara berett att ta på sig ökade kostnader för att stödja u-ländernas utveckling fordras att förhållandena i u-länderna och beroendeförhållandena i dagens och morgondagens värld utgör ett centralt inslag i vår samhällsdebatt. I vårt tidigare framlagda betänkande *Sveriges samarbete med u-länderna* hävdade vi:

"På längre sikt är det nödvändigt att i de rika länderna vinna opinionen för förändringar av världsekonomin som kan innebära en begränsning av resursförbrukningen i den rika delen av världen till förmån för den fattiga majoriteten. I detta opiniosarbete fordras att man visar vilka konkreta åtgärder som krävs för att förverkliga en ny ekonomisk världsordning."

Vi vill särskilt betona betydelsen för utvecklingssamarbetet av en bred opinionsmässig och parlamentarisk enighet kring biståndsmålen. I vårt tidigare, ovan citerade, betänkande anförde vi att:

"Det är viktigt att i Sverige nå en bred opinionsmässig och parlamentarisk enighet om biståndsmålen. Utvecklingssamarbetet måste planeras på lång sikt och det är ett värde att mottagarländerna kan förlita sig på att biståndet utgår i planerad omfattning oberoende av parlamentariska förändringar i Sverige."

6.2 U-landsopinionen och informationsutbudet

Vilka effekter har 1970-talets omfattande u-landsinformationsverksamhet haft på den svenska opinionen? Enligt SIDA:s fyraårsplan skulle effekterna bli "epidemiska" och utrikesministern utgick ifrån att stora medborgargrupper som u-landsinformationen dittills inte kunnat nå ut till skulle kunna engageras i takt med att folkrörelsernas roll på u-landsinformationens område växte. (Prop. 1972:1)

Hittills gjorda studier av opinionsutvecklingen erbjuder ingen grund för några bestämda slutsatser vad gäller effekterna i stort av den totala u-landsinformationen.

Enligt Sveriges radios redovisade undersökning från 1974 är intresset för u-landsfrågor relativt lågt i jämförelse med intresset för andra frågor – och spridningen av u-landskunskaper mycket sned. Skillnaderna i intresse och aktivitet på u-landsområden förklaras enligt undersökningen till endast en liten del av social position. Politiskt och religiöst engagemang betyder mer.

Ingen torde finna resultaten anmärkningsvärda. Vore kunskaperna inom ett så komplicerat område betydande eller jämnt fördelade skulle det vara

svårförklarligt. Endast ett mycket begränsat skikt i vårt samhälle har haft direkt kontakt med problemen. Utbildningsklyftorna i vårt samhälle är alltjämt vida och vårt utbildningsväsende har endast hunnit en kort bit på väg i sina internationaliseringssträvanden. Huvuddelen av massmedias informationsutbud består av annat, mera näraliggande än u-landsinformation och denna är oftast fragmentarisk och kräver följaktligen referensramar som många saknar. Folkrörelser och organisationer når i frågor som dessa de relativt sett mera kunniga och intresserade.

Enligt utredningens mening har de senare årens utbud av u-landsinformation haft stor betydelse för möjligheterna att förverkliga 1-procentplanen. De senaste tio årens mångdubbling av biståndsanslagen skulle troligen inte ha varit möjlig utan det informationsflöde som funnits och utan de förbättrade möljigheter till diskussion om u-landsfrågorna i studiecirklar och andra folkrörelseaktiviteter, i hem och skola och på arbetsplatser. Opinionen för vårt omfattande bistånd skulle säkert ha varit svagare än vad den är idag utan den decentraliserade och mångfasetterade informationsverksamhet, som bedrivits under de gångna åren. Våra förutsättningar för en aktiv medverkan i arbetet på en ny ekonomisk världsordning skulle följaktligen varit mindre goda.

6.3 SIDA:s roll i u-landsinformationen – pluralism och samordningsbehov

Den statligt bedrivna u-landsinformationen har alltid varit knuten till det för biståndsverksamheten ansvariga organet. Så var fallet under Centralkommittens och NIB:s tid och så har fallet varit sedan SIDA:s tillkomst. Möjligheten att lägga ansvaret på ett från SIDA fristående organ har diskuterats vid olika tillfällen men har aldrig betraktats som ett överlägset alternativ. Vi har kommit till samma slutsats.

Som argument för ett från SIDA fristående organ har anförts att ett sådant skulle ha större möjligheter än själva biståndsmyndigheten att förmedla en opartisk och allsidig information om den biståndsverksamhet som SIDA bedriver. Utvecklingen av informationsverksamheten under 1970-talet, karakteriserad av folkrörelsernas växande roll, har gjort frågeställningen mindre aktuell. Hade informationssatsningen i anslutning till 1-procentplanens fastläggande baserats på ett mera "centralistiskt" synsätt, med SIDA ensamt ansvarigt för en växande informationsverksamhet skulle frågan om tillskapandet av ett frisående organ för u-landsinformation sannolikt haft aktualitet. Utvecklingen har emellertid varit den motsatta. Decentralisering och pluralism karakteriserar idag verksamheten. Mer än två tredjedelar går till studieförbunden och löntagarorganisationerna i form av generella bidrag för deras eller anslutna organisationers egen informationsverksamhet på u-landsområdet, eller till andra organisationer för deras olika informationsprojekt på detta område. Vidare använder SIDA en betydande del av sin tredjedel av informationsanslaget för samarbete med utbildningsväsendet, massmedia etc. SIDA:s administration av informationsverksamheten finansieras över annat anslag.

Det ovan sagda betyder inte att SIDA reducerats till en ren finansieringskälla. SIDA spelar en viktig roll som initiativtagare och impulsgivare till dem som är engagerade i u-landsinformationsarbetet, en roll som knappast skulle kunna spelas på samma vitala sätt av ett organ som inte hade erfarenheter av praktiskt utvecklingssamarbete och ständiga u-landskontakter. SIDA:s egen informationsverksamhet är och måste – med hänsyn till att utvecklingssamarbetet bedrivs långt utanför landets gränser – vara betydande.

Vår uppfattning efter att ha haft tillfälle att höra många av dem som deltar i informationsarbetet, är att relationen mellan SIDA och övriga "aktörer" präglas av ömsesidig respekt och att en rollfördelning av värde för den demokratiska beslutsprocessen vuxit fram. I likhet med SIDA, LO, TCO, Statskontoret m. fl. ställer vi oss tveksamma till riksdagens revisorers syn på delegeringen av u-landsinformationen till ett stort antal organisationer. "Mångfald och varierande idéanknytning" (TCO) och "nyansering och mångfasettering" (LO) framstår för oss som väsentligt mera träffande karakteriseringar av vad delegeringen lett till än "splittring och dubbeltäckning" (riksdagens revisorer).

SIDA bör också i fortsättningen vara det statliga organet för u-landsinformationen. Vi anser också att den pluralistiska strategi som informationsverksamheten i synnerhet sedan 1972 baseras på är riktig. Denna strategi ställer emellertid stora krav på samordning, krav som SIDA:s informationsbyrå mött genom att knyta referensgrupper till sig, genom att hålla överläggningar med berörda organisationer och genom att institutionalisera samarbetet med utbildningsväsendet m. fl. Inom beredningen för u-landsinformation har också principiella frågor kunnat diskuteras och erfarenheter utbytas.

Beredningen för u-landsinformation skall enligt sin instruktion "avge förslag till Kungl. Maj:t om användningen och fördelningen av statsmedel anvisade under riksstatens tredje huvudtitel för information om u-länderna och biståndsverksamheten". Beredningen skall också avge förslag "till Kungl. Maj:t om fördelningen av statsmedel som enligt riksdagens beslut skall ställas till folkrörelsernas, studieförbundens och övriga enskilda organisationers förfogande för information om u-ländernas situation, biståndsfrågor och internationellt utvecklingssamarbete". Beredningen har därmed tilldelats samma uppdrag, som redan åvilar SIDA enligt dess instruktion. Hittills har beredningen inte avgett några sådana förslag till regeringen. Däremot har den kommit att fungera som ett värdefullt organ för behandlingen av bidragsfrågor och för erfarenhetsutbyte mellan organisationerna och SIDA.

Mot denna bakgrund synes beredningens instruktion böra anpassas till den funktion som den kommit att få. Detta sker bäst genom att beredningen blir ett av regeringen utsett rådgivande organ till SIDA. Samtidigt kan dess sammansättning kompletteras. Representanter för folkrörelser bör även i framtiden utgöra en klar majoritet inom beredningen.

Utredningen har anledning att vid behandlingen av frågor rörande u-landsinformation påtala behovet av att förstärka den allmänna informationen i internationella frågor och att samordna denna med u-landsinformationen. Som exempel på frågor vill vi nämna den nya ekonomiska världsordningen, inklusive utveckling och handel, nedrustnings- och avspänningssträvan-

dena, internationella miljö- och resursproblem samt FN:s roll och arbetsuppgifter. Dessa övergripande internationella problem rymmer ofta väsentliga utrikespolitiska bedömningar.

I skriften Samhället och folkrörelserna har folkrörelserna framfört kritik av det nuvarande svåröverblickbara tillståndet vad gäller information i internationella frågor. Denna kritik synes oss begriplig, och vi vill instämma med dem i att betona det angelägna i att åtgärder vidtas för att göra departements och myndigheters information i internationella frågor väsentligt mera lättillgänglig än idag.

Dessa förhållanden synes oss visa på ett behov av ett forum för ett bredare, kontinuerligt samråd i internationella och utrikespolitiska frågor mellan berörda departement, SIDA och de institutioner, folkrörelser och andra organisationer, som bedriver väsentlig informationsverksamhet inom dessa områden. Detta behov skulle kunna fyllas genom en allmän beredning i internationella och utrikespolitiska frågor som knytes till UD och tjänar som ett rådgivande organ till berörda departement och myndigheter vad gäller prioritering och inriktning av den offentliga – och offentligt finansierade – informationsverksamheten i internationella frågor. En sådan beredning bör kunna bidra till större offentlighet i här berörda frågor.

Eftersom vårt utredningsuppdrag är begränsat till u-landsinformationen och då en annan utredning arbetar med frågan om ansvarsfördelningen mellan och bidragsgivningen till vissa organisationer, som sysslar med information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor, avstår vi från att framlägga ett formellt och i detalj utarbetat förslag.

6.4 Folkrörelsernas och övriga organisationernas u-landsinformation

6.4.1 *Folkrörelseinriktningen*

SIDA:s fyraårsplan för informationsverksamheten gav folkrörelserna, och då i synnerhet studieförbunden och löntagarorganisationerna, en huvudroll i u-landsinformationsarbetet. Genom generella bidrag skulle "organisations-Sverige" nås. Förbunden skulle fungera som ett slags serviceorgan åt det 150-tal organisationer som är knutna till dessa.

Andra organisationer är studieförbunden och till dessa anslutna organisationer samt fackföreningsrörelsen skulle, liksom under de närmast föregående åren, kunna erhålla bidrag efter ansökan.

Också det samarbete kring kurser och seminarier, som SIDA sedan länge bedrivit med organisationer som FN-förbunden, Sveriges ungdomsorganisationers landsråd (SUL) och Folkbildningsförbundet skulle vidareutvecklas till att bl. a. omfatta u-landsseminarier.

Planen motsvarade statsmakternas intentioner. Såväl regering som riksdag betonade att folkrörelserna måste ges en självständig roll. Utrikesutskottet utgick ifrån att ingen organisation som hade möjlighet och intresse att bedriva informationsverksamhet i princip skulle vara utesluten från bidragsgivningen.

Betydande belopp utgår idag till studieförbund och löntagarorganisationer. Utslaget på det antal individer som tillhör organisationerna framstår bidragen dock snarast som små. Bidraget till löntagarorganisationerna motsvarar mindre än 1 kr. per medlem. Betraktade ur ett sådant perspektiv framstår de resultat som uppnåtts under de gångna fem åren som avsevärda i flera hänseenden. Vi erinrar om de betydande svårigheter som är förbundna med att engagera människor i frågor av så komplicerad natur som u-landsfrågorna.

Genom de generella bidragen har studieförbund och löntagarorganisationer kunnat bygga upp den administration som fordras för att föra ut u-landsproblemen inom organisationerna, i form av studiecirklar, mötesverksamhet, kulturaftnar, trycksaker, artiklar i facklig och annan press etc. Ett stort antal cirkelledare och andra informatörer har getts tillfälle till direkt kontakt med u-landsförhållanden eller erhållit någon annan typ av utbildning som gjort u-lands- och biståndsfrågorna hanterliga, och dem själva beredda att arbeta för att engagera andra. Ett omfattande informationsmaterial utformat efter de olika organisationernas medlemsstruktur har kunnat produceras. På detta sätt har medvetenheten om dessa problem befästs inom stora grupper.

Den markanta inriktningen på studieförbunden, som har ett stort antal organisationer knutna till sig, och löntagarorganisationerna synes oss ha varit riktig. Vi finner det rimligt att, som skett i de senaste årens budgetpropositioner, hävda att bidrag till studieförbund och löntagarorganisationer möljliggör u-landsinformation med god geografisk spridning. Det synes oss ha varit av stor betydelse att bidragen till dessa båda kategorier gavs en generell karaktär. Genom en sådan långsiktig och generellt utformad satsning som den som därmed gjordes har förutsättningar kunnat skapas för den institutionella uppbyggnad som ett kontinuerligt arbete med u-lands- och utvecklingsfrågorna kräver. Utan dessa bidrag skulle u-landsfrågorna – och de internationella solidaritetsfrågorna – knappast ha varit så väl införlivade i organisationernas verksamhet som idag är fallet.

Folkrörelserna har framhållit att det finns alltför många typer av bidrag som kan sökas från olika håll utan att det finns någon samordning, och att detta tvingar dem att bygga ut sin administration för att hålla rätt på och redovisa olika typer av bidrag. Bidragen för u-landsinformation har uppfattats som föredömliga genom sin långsiktiga karaktär och folkrörelsernas betonat självständiga roll vad gäller verksamhetens uppläggning. Bidragen låser inte fast organisationerna i vissa bestämda arbetsformer, utan öppnar tvärtom ett vitt verksamhetsfält.

Systemet med generella bidrag enligt nuvarande utformning ger organisationerna frihet att utforma informationen utifrån sina egna värderingar. Systemet har också stora administrativa fördelar, både för SIDA och för de enskilda organisationerna. Det är vidare ett uttryck för förtroende och respekt för folkrörelserna och deras arbete i ett demokratiskt samhälle. Vi finner därför att den arbetsfördelning som efter hand vuxit fram mellan SIDA och organisationerna med fördel också kan tillämpas i fortsättningen. Den innebär bl. a. att de berörda organisationerna i första hand själv kommer överens om hur bidragen skall fördelas.

6.4.2 Det generella bidragssystemets vidareutveckling

Ovan har vi förklarat att vi anser att generella bidrag också i fortsättningen bör utgå till studieförbund och löntagarorganisationer. Bidragen till dessa, och därmed till det stora antal organisationer som är knutna till studieförbunden respektive utgör den fackliga rörelsen, bör även fortsättningsvis vara stommen i det statliga stödet till folkrörelsernas och övriga organisationers u-landsinformationsverksamhet. Som huvudprincip synes det oss riktigt att organisationer som tillhör studieförbund skall vända sig till dessa och inte till SIDA för bidrag. Posten "övriga organisationer" för bidrag efter ansökan bör sålunda vara reserverad för andra organisationer än de till studieförbunden anslutna. Det är dock mot bakgrund av vunna erfarenheter tydligt att det nuvarande generella bidragssystemet bör kompletteras för att bättre tillmötesgå vissa organisationers behov av långsiktigt stöd för sin u-landsinformationsverksamhet.

Sedan vi konstaterat, att de generella bidragen genom studieförbund och fackliga organisationer även fortsatt skall vara stommen i det statliga stödet till u-landsinformation, har vi haft anledning att fråga oss, om inte andra fackliga organisationer också bör komma i fråga för generella bidrag på samma villkor som löntagarorganisationerna. Vi har då funnit, att den nuvarande begränsningen till löntagarorganisationer lämnar luckor, som bör fyllas genom att även sådana fackliga organisationer, som Lantbrukarnas riksförbund LRF, Sveriges fiskares riksförbund SFR och Sveriges hantverks- och industriorganisation SHIO erhåller bidrag på samma grunder som löntagarorganisationerna.

SIDA har gett ökat stöd till Swedish Cooperative Centre SCC för information om kooperationen och dess roll i utvecklingsarbetet hög prioritet i de senaste årens anslagsframställningar. SCC har begärt generella bidrag för sitt informationsarbete i Sverige om bistånds- och utvecklingsfrågor samt om kooperationens roll i u-ländernas utveckling. Vi delar SIDA:s bedömning och stöder SCC:s begäran om ett generellt bidrag. Avgörande för bidragets storlek bör vara informationsbehoven i anslutning till kooperationens biståndsverksamhet samt SCC:s och de anslutna kooperativa organisationernas behov av bidrag för att kunna fortsätta och bygga ut sin informationsverksamhet om u-landsfrågorna och de globala fördelningsfrågorna. Det bör noteras att LRF föreslås få generellt bidrag. En parallell till denna föreslagna utvidgning finns inom anslaget till vuxenutbildning. Bidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser m. m. har där tidigare endast utgått till löntagarorganisationer. Enligt beslut av 1976/77 års riksdag skall detta bidrag också kunna utgå till de tre här nämnda organisationerna.

De kristna organisationerna utgör en annan kategori som länge betonat behovet av ökad planeringstrygghet. Deras informationsarbete på u-landsområdet har under en följd av år varit av en sådan omfattning att ett antal organisationer årligen, trots de generella bidragen till studieförbunden, vänt sig direkt till SIDA för bidrag efter ansökan. Denna väg har under senare år ytterligare ca 250 000 kr – varav 100 000 kr för den Ekumeniska U-veckan – årligen erhållits.

Bidraget för Ekumeniska U-veckan, till vilken också studieförbunden

lämnat mindre bidrag, har kommit att bli ett regelbundet återkommande inslag bland bidragen efter ansökan. De kristna organisationerna har saknat planeringstrygghet för denna årligen återkommande verksamhet. För andra organisationer som ansökt om bidrag har möjligheterna till erforderliga bidrag minskat genom U-veckans och andra kristna organisationers – samt SCC:s och Svenska FN-förbundets – stora bidragsbehov.

Mot bakgrund av de förhållanden som sammanfattats ovan har vi funnit det befogat att söka en lösning som bättre tillfredsställer de kristna organisationernas behov av informationsmedel – och samtidigt förbättrar bidragsmöjligheterna för organisationer som i dag konkurrerar med dessa om bidragen efter ansökan. Vi har funnit att den för såväl de kristna organisationerna som SIDA bästa lösningen skulle uppnås om ett generellt bidrag utgick till en kristen samarbetsorganisation med inriktning på u-landsfrågor. Denna skulle fungera som samordnings- och bidragsorgan för alla – eller åtminstone det stora flertalet – kristna organisationer med bistånds- och u-landsinriktning.

FN-förbundet, bör enligt statsmakterna vara det organ som har den centrala ställningen i fråga om allmän information i Sverige om FN och fackorganens verksamhet. Förbundet bedriver en omfattande u-landsinformationsverksamhet, som till inte ringa del bygger på samarbete med och bidrag från SIDA. Förbundets främsta intäktskälla utgörs emellertid av anslag direkt från UD över anslaget E3 "Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor." Förbundets ekonomi har under en följd av år varit ansträngd.

SIDA har tillmätt samarbetet med FN-förbundet stor betydelse och prioriterar i sin anslagsframställning för 1978/79 liksom tidigare en utvidgning av informationen om FN:s arbete för ekonomisk och social utveckling i samarbete med förbundet. SIDA har i tidigare sammanhang behandlat FN-förbundets önskemål om generella bidrag och då betonat att frågan bör prövas inom ramen för en översyn av det totala statliga stödet till FN-informationen i Sverige. Vid ett tillfälle har SIDA i enlighet med riksdagens uttalande lämnat förbundet ett särskilt administrationsbidrag, men initiativet var uttryckligen av engångskaraktär, i väntan på att FN-förbundet skulle erhålla ytterligare medel direkt över statsbudgeten.

I sin behandling 1975 av FN-förbundets medelsbehov förklarade utrikesutskottet att frågan om förbundets behov av statsmedel "för att sättas i stånd att bedriva en informations- och utbildningsverksamhet av en kvalitet som svarar mot statsmakternas intentioner och allmänhetens efterfrågan" borde bedömas vid den allmänna prövning av den utrikespolitiska informationen som utskottet begärt (UU 1975/76:8). I sitt betänkande 1976/77:16 återkom utskottet till översynen vars syfte borde vara "att kartlägga inriktning, omfattning och spridningseffekt av de informationsverksamheter, som främst frivilligorganisationerna bedriver."

Den av utrikesutskottet begärda utredningen har nu tillkallats med uppdrag att "utreda frågan om ansvarsfördelningen mellan och bidragsgivningen till" det tiotal organisationer som erhåller bidrag direkt från utrikesdepartementet för "information om mellanfolkligt samarbete och

utrikespolitiska frågor". Utredningen bör enligt direktiven bl. a.:

"kartlägga inriktningen, omfattningen och om möjligt spridningseffekten av den informationsverksamhet som de under E 3 upptagna organisationerna bedriver. Det bör vidare kartläggas hur dessa organisationer finansierar sin verksamhet."

Såväl den biståndspolitiska utredningen som ifrågavarande utredning har sålunda i uppdrag att behandla statens stöd till FN-förbundet. Efter att ha studerat de ovan redovisade direktiven, enligt vilka en grundlig kartläggning av FN-förbundets verksamhet ska företas, synes det oss angeläget att utredningen om information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor föreligger innan några mera bestämda slutsatser dras om statsmakternas framtida bidragsgivning till förbundet.

För vår del vill vi betona det angelägna i att en helhetslösning snarast åstadkommes, som ger FN-förbundet möjligheter till en realistisk verksamhetsplanering. Grunden för denna bör, vad gäller statsmedel, vara bidrag direkt från utrikesdepartementet – den av FN-förbundets styrelse förordade bidragsformen – så att förbundet för sin normala verksamhet inte blir beroende av tillfälliga bidrag. Samarbetet mellan SIDA och förbundet kring olika utvecklingsfrågor och i anslutning till FN-konferenser etc. förutsättes äga rum även i framtiden.

Också *Sveriges ungdomsorganisationers landsråd (SUL),* som under en följd av år samarbetat med SIDA om kurser och seminarier i u-landsfrågor för främst förtroendevalda inom dess medlemsorganisationer, har efterlyst större planeringstrygghet än vad det nuvarande samarbetet med SIDA erbjuder. Samarbetet synes oss vara av betydande värde för ungdomsorganisationernas engagemang i u-landsfrågor, och vi utgår från att verksamheten fortsätter i åtminstone oförminskad omfattning. Ett stående årligt bidrag från SIDA skulle ge SUL erforderlig långsiktig planeringstrygghet.

6.5. SIDA:s egen informationsverksamhet

Ovan har vi diskuterat SIDA:s roll i u-landsinformationsarbetet och konstaterat att verket också i fortsättningen bör vara det statliga organet för u-landsinformation.

Vidare har vi behandlat de enskilda organisationernas informationsinsatser och funnit att folkrörelserna och övriga organisationer också i framtiden bör ges en central och självständig roll i den över biståndsanslaget finansierade informations-, eller snarare *kommunikationsverksamheten.*

Våra synpunkter nedan avser SIDA:s egen informationsverksamhet. Denna del tar i dag i anspråk ca 30 % av informationsanslaget. Denna rymmer betydande inslag av väl utvecklat samarbete med utbildningsväsendet, massmedia, förlag och andra institutioner utanför SIDA, utställare m. fl. Det är sålunda också här ofta fråga om kommunikation eller meningsutbyte snarare än ett ensidigt givande av information.

Det ovan sagda betyder inte att SIDA inte bedriver en betydande verksamhet av mera typisk informationskaraktär om såväl Sveriges utvecklings-

samarbete som u-ländernas sociala, ekonomiska och politiska situation. En stor del av informationsbyråns produktion består av trycksaker, informationsmaterial för massmedia, utställningar etc. om utvecklingssamarbetets inriktning, former, resultat etc. – insatt i sitt sammanhang. Vi vill understryka betydelsen av att SIDA fortsätter och utvecklar denna verksamhet, som vi anser vara viktig för en saklig och mångsidig u-landsinformation. Möjligheterna att utveckla produktionssamarbetet med de regionala instituten, t. ex. Nordiska afrikainstitutet, och distributionssamarbetet med bl. a. biblioteken synes oss förtjäna särskild uppmärksamhet.

Samarbetet med massmedia rymde redan på ett tidigt stadium bl. a. stipendier och u-landsseminarier. Sedan dess har informationen till pressen byggts ut avsevärt och nya initiativ tagits. Exempel härpå är journalistresorna till 1970-talets stora internationella konferenser och stödet till mindre tidningar och tidskrifter. Vårt intryck, bl. a. baserat på synpunkter inhämtade från u-landsintresserade journalister, är att denna del av SIDA:s informationssamarbete fungerar väl. Med hänsyn till massmedias och i synnerhet radio och TV:s stora räckvidd vill vi dock betona det önskvärda i att ytterligare initiativ till samarbete tages i syfte att göra u-landsinformationen tillgänglig och engagerande för fler människor.

U-ländernas egna möjligheter att förmedla informationer till de utvecklade länderna är viktiga i detta sammanhang. Nyhetsförmedlingen till och från den "tredje världen" domineras av de stora nyhetsbyråerna och vissa tidningar och tidskrifter i västvärlden. I slutdeklarationen från toppmötet i Colombo kräver de alliansfria staterna "en ny internationell ordning på informationens och masskommunikationens område". För SIDA och alla de organisationer och rörelser i Sverige som bedriver information om "tredje världen" måste u-ländernas arbete på ovan nämnda område tillmätas betydelse.

En stor del av SIDA:s informationsbyrås verksamhet är inriktad på skolan och – i växande grad – den högre utbildningen. Samarbetet med Skolöverstyrelsen (SÖ), länsskolnämnderna, lärarhögskolorna och Universitets- och Högskoleämbetet (UHÄ) med inriktning på främst lärarnas utbildning utgör den mest institutionaliserade delen, men också informationsbyråns materialproduktion och upplysningstjänst har skolan som dominerande avnämare. Skolan står t. ex. för 60 % av materialbeställningarna. Denna satsning på skolan, som är personalkrävande för SIDA, anser vi vara av största betydelse. Vårt intryck efter att bl.,a. ha haft tillfälle att höra representanter för SÖ och UHÄ är att samarbetet med SIDA f. n. är av stor betydelse för skolans och det högre utbildningsväsendets internationalisering – en process som vi finner det angeläget att påskynda. I detta samarbete är det, vilket betonas i 1976 års budgetproposition, angeläget att kostnaderna fördelas på ett sätt "som i så stor utsträckning som möjligt motsvarar fördelningen av ansvaret för verksamheten." Permanenta utbildningsinslag bör finansieras över utbildningsdepartementets budget snarare än över biståndsanslaget. Möjligheterna till ett nära samarbete med Sveriges utbildningsradio bör undersökas. Internationalisering och överbryggande av utbildningsklyftorna i vårt samhälle utgör betydelsefulla uppgifter för detta företag.

Utredningen har visat att verksamheten expanderat avsevärt under åren

och att en mängd initiativ har tagits. En systematisk utveckling av den långsiktiga planeringen har dock inte förekommit och inte heller en tillräcklig bearbetning av vunna erfarenheter. I den framtida verksamheten är det enligt vårt förmenande angeläget att övergripande planering, målgruppsanalyser och andra aspekter som bl. a. RRV betonat i sin analys av SIDA:s informationsverksamhet ägnas större uppmärksamhet än hittills.

6.6. Saklighet och profilering

Vi har förklarat att målet för u-landsinformationen bör vara att utveckla människors kunskaper om och intresse för förhållanden av betydelse för u-ländernas utveckling. Därmed kan engagemanget för vår internationella solidaritetspolitik fördjupas. En aktiv solidaritetspolitik förutsätter, konstaterade vi vidare, en fortlöpande diskussion som stimuleras av aktuellt och problemorienterat material och i vilken stora grupper i vårt samhälle deltar. Syftet med den över biståndsanslaget finansierade informationsverksamheten måste vara att bidra till att möjliggöra en sådan diskussion.

SIDA och de enskilda organisationerna har skilda roller i detta opinionsbildande arbete. För organisationerna utgör rätten till profilering av verksamheten vad gäller ideologi, ämnesval och målgrupper en given utgångspunkt. Att innehållet i studiematerial etc. står i samklang med organisationens idéer betraktar vi som naturligt – och som en förutsättning för verksamhetens vitalitet. Av folkrörelser och övriga organisationer vore det inte rimligt att kräva allsidighet i behandlingen av en fråga. Mångsidighet är emellertid ett krav som måste ställas på den samlade u-landsinformation som dessa bedriver med stöd av medel från SIDA:s informationsanslag. Därmed tillförsäkras medborgarna ett brett informationsutbud.

För ämbetsverket SIDA gäller delvis andra principer. Dess informationsverksamhet bör på samma sätt som all annan samhällsinformation syfta till att möjliggöra för medborgarna – både enskilda medborgare och medborgarorganisationer – att "hävda sina idéer och intressen i den demokratiska processen."[1] För att detta syfte skall kunna uppnås torde krävas att verket eftersträvar allsidighet i sitt *samlade* informationsutbud. Denna strävan bör också prägla ett organ som tidskriften "Rapport från SIDA", vilken förväntas ge utrymme för en rik variation av fakta och synpunkter på utvecklingsproblem och utvecklingssamarbete.

För såväl SIDA:s egen informationsverksamhet som den organisationerna bedriver med bidrag från SIDA bör *saklighet* utgöra en given strävan. Saklighet är en förutsättning för en konstruktiv problembehandling. Utan ett rikt underlag av fakta kan en realistisk diskussion om förhållandena i u-länderna, som få av deltagarna i debatten haft tillfälle att besöka, inte föras.

Saklighetskravet synes oss särskilt betydelsefullt vad gäller SIDA:s egen informationsverksamhet i form av trycksaker och annat material, då en

[1] Citatet, som är hämtat ur *Vidgad Samhällsinformation* Betänkande av informationsutredningen, 1969:48, återfinns, som framgår av avsnitt 3.5 ovan i såväl Riksdagens revisorers kanslis granskningspromemoria *Samhällsinformation* som i SIDA:s remissvar på denna.

av SIDA:s centrala uppgifter måste vara att, som informationsberedningen har uttryckt det i sitt 11-punktsprogram, "ge bakgrund till och utgöra ett stöd för den u-landsinformation som bedrivs av folkrörelser, skolor, press, radio, TV etc." SIDA-materialet måste kunna tjäna som en faktabas för alla övriga parter. Utan analys och kommentarer är faktamaterialet dock av föga värde. SIDA-materialet måste också ge bakgrund och stöd genom att ständigt fördjupa diskussionen om utvecklingsfrågorna och utvecklingssamarbetets förutsättningar och resultat, och genom att skapa möjligheter till inlevelse i u-ländernas situation. En bra produkt bör bidra till att öka läsarens/lyssnarens/tittarens förmåga att förstå ett skeende. Möjlighet måste också finnas för en framställning som ger uttryck för personliga åsikter. Det är dock angeläget att i görligaste mån markera vad som är mer sakligt, faktabetonat material och vad som är uttryck för en personlig uppfattning. Det bör klart framgå vem som talar.

6.7. Utvärderingar och förnyelse

Den översyn av u-landsinformationen som vi företagit har varit översiktlig och har inte avsetts vara en resultatvärdering i egentlig mening av vare sig SIDA:s eller de enskilda organisationernas arbete. I anslutning till vad vi sagt ovan om planeringen av SIDA:s egen informationsverksamhet vill vi dock betona det angelägna i att resultatvärderingen i framtiden ägnas ökad uppmärksamhet i det över biståndsbudgeten finansierade u-landsinformationsarbetet. Detta bör gälla såväl folkrörelsernas u-landsinformation som SIDA:s egen. Kritiska utvärderingar bör utgöra en viktig del av verksamheten och bidra till att nya former för informationen ständigt prövas i syfte att intressera nya grupper för u-landsfrågor. Resultaten bör genom SIDA:s försorg göras tillgängliga för alla som arbetar med u-landsinformation, som underlag för deras arbete med nya informationsinsatser. Inte minst de hundratals mindre grupper som under de senaste åren genomfört informationsinsatser med bidrag från SIDA skulle sannolikt ha stor nytta av andra organisationers erfarenheter.

6.8. Informationsanslaget 1970 – i framtiden

Anslaget för u-landsinformation har under 2970-talet vuxit från 2.5 miljoner kr. till närmare 16 miljoner kr. Redan 1974 ansåg regeringen att medelsanvisningen för SIDA:s egen informationsverksamhet nått en sådan nivå att ökningen kunde begränsas och året därpå fann den att också bidragen till de enskilda organisationerna "nått en nivå som med mindre ökningar är försvarlig också i ett längre perspektiv." Riksdagen var inte av någon avvikande mening. Under de senaste åren har anslagsutvecklingen varit påtagligt långsammare än under 1972/73–1974/75, SIDA:s fyraårsplans egentliga år.

Ovan har vi föreslagit att generella bidrag i fortsättningen skall utgå till ett större antal organisationer. Dessa nya bidrag bör introduceras genom en engångshöjning av informationanslaget. Genom ett sådant förfarande

ökar resurserna och planeringstryggheten inte endast för de organisationer som vi föreslår som nya mottagare av generella bidrag utan även för det stora antal organisationer som årligen söker bidrag från SIDA, förutsatt att denna bidragsgivning inte minskar i samband med utvidgningen av den generella bidragsgivningen. Utredningen finner bidragsgivningen efter ansökan värdefull och räknar med oförminskad medelstilldelning för ändamålet.

Vad avser informationsanslagets framtida utveckling finner utredningen det angeläget med ökningar som säkert bevarar anslagets realvärde på den nivå som det uppnår genom den föreslagna engångshöjningen. U-landspolitiken kan komma att kräva informationsinsatser som nödvändiggör reella anslagshöjningar.

Reservationer

1. *Av Georg Andersson, Åke Gustavsson, Knut Johansson och Anna-Lisa Lewén-Eliasson avseende avsnitt 6.4.2 Bidragssystemets vidareutveckling*

När statsmakterna fastställde det nuvarande bidragssystemet till enskilda organisationers u-landsinformation utgick man från att statliga medel skulle kanaliseras till vissa organisationer mot att dessa åtog sig att öka sin information om u-länderna och utvecklingssamarbetet. Man valde därvid ett utvidgat samarbete med två kategorier av organisationer att självständigt genomföra en informationsverksamhet som kunde nå ut till ett stort antal medborgare, nämligen dels de av skolöverstyrelsen godkända studieförbunden, dels löntagarorganisationerna.

Bidragen till studieförbund och löntagarorganisationer utgår utan särskilda villkor från myndigheternas sida. Enligt överenskommelse redovisar emellertid organisationerna såväl preliminära verksamhetsplaner som redovisningar av genomförd verksamhet inkl. ekonomiska redovisningar till SIDA.

Enligt vår mening måste stor försiktighet iakttas när det gäller att vidga kretsen av organisationer som skall tilldelas generella bidrag enligt samma villkor som gäller för studieförbund och löntagarorganisationer. Det viktigaste skälet till den hittillsvarande avgränsningen är att studieförbunden, de till studieförbunden anslutna organisationerna samt fackföreningsrörelsen tillsammans representerar de viktiga kanalerna för information och opinionsbildning. De når genom sina breda kontaktytor ut till praktiskt taget alla medborgargrupper och kan förmedla information om och åsikter i viktiga samhällsfrågor.

Vid en vidgning av antalet bidragsmottagande organisationer kan besvärliga gränsdragningsproblem uppstå. Genom att bidragen splittras upp på flera organisationer skulle det generella bidragssystemet kunna ifrågasättas bl. a. av kontrollskäl. Det finns också stor risk för att det totala statsbidraget till de enskilda organisationernas u-landsinformation inte skulle öka i motsvarande mån och att alltså bidragen till de nuvarande organisationerna skulle komma att minskas. Kommittémajoriteten vill nu att generella bidrag skall utgå till Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Sveriges fiskares riksförbund (SFR) och Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO). Vi kan inte dela majoritetens uppfattning att dessa organisationer kan betecknas som med löntagarorganisationerna jämförbara fackliga organisationer. Vi ifrågasätter i och för sig inte att de föreslagna organisationerna kan bedriva

information om u-landsfrågorna. Men detsamma kan sägas om en lång rad organisationer av rikskaraktär, t. ex. de politiska partierna, deras kvinno-organisationer och ungdomförbund, Lutherhjälpen, Röda korset, Rädda barnen, Folkets hus- och Folkparksrörelserna, handikapporganisationer, näringslivs- och företagarföreningar. Vi menar att om kretsen av bidragsmottagande organisationer vidgas så som majoriteten föreslår kan många andra organisationer med rätta hävda att de också borde få del av generella bidrag för sin u-landsinformation. Med hänvisning till vad vi här har anfört yrkar vi därför avslag på förslaget att öka antalet organisationer som direkt ges generella bidrag.

Däremot finner vi det motiverat att ett generellt bidrag utgår för information om den omfattande och betydelsefulla verksamhet som Swedish Cooperative Centre (SCC) bedriver. Bidraget bör emellertid utgå till stiftelsen som sådan och inte till de huvudorganisationer som står bakom SCC. Eftersom LRF är en av dessa organisationer kommer därigenom jordbrukskooperationen, liksom också konsumentkooperationen, att indirekt erhålla ett generellt bidrag.

Enligt vår mening bör också ett generellt bidrag utgå för den viktiga information som de kristna organisationerna bedriver om u-landsfrågor på samma sätt som till SCC.

Vad som i betänkandet sägs om FN-förbundet och Sveriges ungdomsorganisationers landsråd (SUL) har vi ingen erinran mot.

2. *Av Bertil Måbrink avseende kapitel 6 Överväganden och förslag avsnitt 6.4.2 Bidragssystemets vidareutveckling*

Jag kan inte ansluta mig till majoritetsförslaget om att utvidga det generella bidragssystemet till att omfatta SHIO, LRF och Sveriges fiskares riksförbund.

jag delar den argumentation som den socialdemokratiska reservationen ger uttryck för.

3. *Av Per Petersson och Bo Siegbahn avseende kapitel 6 Överväganden och förslag, avsnitt 6.3 SIDA:s roll i u-landsinformationen och 6.5 SIDA:s egen informationsverksamhet, 6.4.1 Folkrörelseinriktningen, 6.6 Saklighet och profilering samt 6.8 Informationsanslaget i framtiden*

Arbetet med biståndsutredningens del II rörande informationsverksamheten har försvårats genom den tidspress under vilken utredningen enligt direktiv varit tvungna att arbeta. Detta har medfört att alla frågor icke har kunnat göras till föremål för den ingående analys som hade varit önskvärd när dessa frågor nu för första gången på åtskilliga år underkastas en sådan utredning.

Till detta kommer att utredningens mandat är begränsat och att frågan om FN-förbundets verksamhet och finansiering nu ligger under särskild utredning. Mot denna bakgrund kan det finnas anledning att när sistnämnda

utredning slutförts pröva informationsverksamheten i ett större sammanhang.

6.3, (6.5)

Utredningen konstaterar att man vid olika tillfällen diskuterat frågan om att lägga den statligt bedrivna informationsverksamheten på ett organ utanför SIDA men ansluter sig till uppfattningen att en sådan lösning icke kan betraktas som ett överlägset alternativ.

Det är självklart att SIDA i likhet med andra statliga organ av liknande slag bör ges möjlighet att själv lämna information om den verksamhet som man bedriver. Det är däremot inte lika klart att övrig informationsverksamhet och debatten om u-landsproblemen skall ligga hos den organisation som i första hand har en exekutiv funktion. Denna synpunkt förstärks, ju längre bort från SIDA:s normala verksamhet de diskuterade problemen ligger.

Utredningen har också konstaterat att övergripande internationella frågor som t. ex. "En ny ekonomisk världsordning" och sambandet nedrustning –u-hjälp måste diskuteras med utgångspunkt även i andra synpunkter och med annan sakkunskap än som finns representerad i SIDA. Vi ansluter oss till utredningens tanke att ansvaret för och samordningen av denna informations- och diskussionsverksamhet bör läggas till utrikesdepartementet.

I fråga om möjligheterna att förlägga även vissa andra delar av den informationsverksamhet som mera direkt berör u-landsproblematiken utanför SIDA bör man avvakta den nämnda utredningen om FN-förbunden. Skäl talar för att informationsverksamheten ofta kan ha större genomslagskraft om den förläggs utanför statliga organ. Utrikespolitiska institutet har väsentliga uppgifter när det gäller debatt- och upplysningsverksamhet rörande utrikespolitiska frågor. Hittills har institutet dock i första hand ägnat sina krafter åt utrikespolitiska problem som rör stormaktsfrågor eller i varje fall frågor där u-landsproblemen spelar en förhållandevis underordnad roll. Inom institutet finns emellertid en vetenskaplig kunnighet och objektivitet samlad som det kunde vara av stort värde för u-landsproblematiken att ta vara på.

6.4

Utredningen konstaterar att fackliga organisationer och studieförbund under senare år erhållit s. k. generella bidrag till sin informationsverksamhet och anser att detta förhållande varit av stor betydelse för det stöd det stora u-landsbiståndet åtnjuter i Sverige i dag. Någon närmare analys varför detta skulle vara förhållandet har icke inom den givna tidsramen kunnat presteras. Den allmänna synpunkten har varit att ett generellt bidrag ger en organisation större planeringstrygghet.

Det är även möjligt att med årligt fastställda anslag enligt ansökan få en rimlig planeringstrygghet.

En väsentlig fråga är under alla förhållanden hur informationsmedlen fördelas.

Denna fråga har diskuterats i utredningen men icke berörts i betänkandet. Detta är mycket beklagligt då det här rör sig om en viktig principiell fråga. En helt orimlig vikt fästes nu vid antalet medlemmar i dessa. Det innebär t. ex. för ABF:s del att samma personer kan räknas som medlem upp till sex-sju gånger. Medlemmar i ABF är nämligen såväl Socialdemokratiska partiet som LO, KF, HSB, Pensionärernas riksförbund, Socialdemokratiska ungdomsförbundet, Kristliga socialdemokrater och samtliga handikapporganisationer. ABF:s medlemssiffror kommer därigenom att närma sig siffran för hela den svenska befolkningen. Liknande flerdubbla medlemskap är ovanliga i andra studieförbund. Speciellt tveksamt kanske det kan anses vara att de 750 000 LO-medlemmar, som kollektivanslutits till Socialdemokratiska partiet, därigenom automatiskt också ökar ABF:s medlemsantal och indirekt dess statsbidrag med häremot svarande belopp. Den enda fördelningsnyckel som på ett rimligt sätt motsvarar syftet med det statliga stödet till privata organisationers u-landsinformation är att bidraget direkt relateras till den verksamhet vederbörande organisation uppehåller på berörda områden. Hit skall också självfallet räknas det värdefulla inslag av u-landsinformation som tas in i olika studiecirklar som i sin helhet har en annan inriktning.

I detta sammanhang kan det kanske också nämnas att det varit med stor tveksamhet på åtskilliga håll som man accepterat att fackliga organisationer, som samtidigt är medlemmar i studieförbund och kan få informationsmedel från dessa, även skall erhålla egna informationsbidrag. Denna fråga bör även i fortsättningen uppmärksammas. Under alla förhållanden synes det uppenbart att den del av informationsmedlen som tilldelas de fackliga organisationerna blivit förhållandevis stor.

Denna allmänna princip utesluter inte att man tar viss hänsyn till de speciella kostnader och den särskilda verksamhet som kan uppkomma genom att en huvudorganisations medlemmar kommer från olika slag av underorganisationer.

Denna syn på bidragets fördelning – anslagsnyckeln – överensstämmer med det beslut som riksdagen under vårsessionen 1977 fattade rörande fördelningen av bidrag till kulturprogram. Här godkände man kulturutskottets betänkande nr 44, som bl. a. sade följande: "Bidraget skall täcka kostnader förenade med verksamheten. Utskottet finner det rimligt att vid fördelningen av bidraget respektive studieförbunds totala verksamhet i fråga om kulturaktiviteter tillmäts avgörande betydelse."

Vad sedan gäller frågan om vem som skall handha anslagsnyckeln blir den av mindre betydelse sedan statsmakterna fastställt de allmänna principerna. Och kan berörda organisationer bli eniga om dessa detaljbeslut är detta självfallet till fördel för ett förtroendefullt samarbete mellan parterna.

En väsentlig fråga bl. a. för genomslagskraften i informationsverksamheten beträffande u-landsproblemen är dennas innehåll. Det är av stort värde att informationsmaterialet och studiecirklarnas uppläggning fritt får ombesörjas av de organisationer som beviljas anslag av statliga medel. Detta stämmer också med u-landsberedningens synpunkter, vilka refererats i kapitel 3. Detta innebär självfallet inte att verksamheten skall sakna riktlinjer. Det första och övergripande kravet är att de statliga medlen skall användas för de syften de lämnats, nämligen för att ge information om u-landsbistånd

och u-ländernas problem i vid bemärkelse.

Man måste dock även ställa andra anspråk på innehållet i verksamheten. Det är naturligt att man vid användandet av anslagen till u-landsinformation ställer samma krav på mottagarorganisationer som man gör när det gäller studieförbundens övriga verksamhet. Här gäller Kungl. Maj:ts kungörelse nr 1963:463, vars § 2 lyder.

"Verksamheten inom det fria och frivilliga folkbildningsarbetet skall utformas så, att det föreligger förutsättningar för en objektiv och allsidig belysning av studieämnena. Arbetet skall bedrivas i en anda av tolerans och respekt för oliktänkande och på sådant sätt, att självständigt tänkande och ställningstagande främjas."

Denna kungörelse återfinnes också i Skolöverstyrelsens författningssamling 1977:21 som grundläggande för Skolöverstyrelsens befattning med dessa frågor.

Det synes självklart att dessa krav på "objektivitet och allsidig belysning" måste gälla varje organisation för sig. Bestämmelsen kan sålunda icke tolkas så som ibland hävdats, att ett slags studieförbund eller facklig organisation kan föra fram synpunkter som pekar i en viss politisk eller ideologisk riktning under förklaringen att allsidigheten kommer till stånd genom att andra organisationer, som också erhåller statsbidrag, för till torgs motsatta tankar. En sådan tolkning är icke acceptabel redan av det skälet att många människor bara nås av materialet från en organisation. En sådan ensidighet i informationsutbudet innebär också en orätt mot dem man vill informera och som man hoppas vinna för ett djupare u-landsintresse. De får en ensidig syn på problemen, och de utrustas inte med vissa synpunkter och argument som de måste känna till för att kunna delta i debatten och övertyga omgivningen om värdet av det erhållna informationsmaterialet. Härtill kommer det förhållandet att en sådan informationspolitik är ägnad att polarisera u-landsfrågorna och ytterst att hos andra grupper ev. skapa en kritisk inställning mot u-hjälpen.

Mot bakgrund av anförda synpunkter uppstår frågan om hur man på bästa sätt skall tillgodose kravet på att statsmakternas intentioner med u-landsinformationen förverkligas. Enligt vad utredningen inhämtat anser sig ledningen för SIDA icke ha skyldighet eller ens rätt att granska eller kommentera hur statliga bidrag används av de organisationer som mottar generella bidrag. Detta synes i och för sig vara en felaktig uppfattning. Bakgrundsmaterial för en granskning av ifrågasatt slag finns redan hos SIDA, därigenom att mottagarna av generella bidrag årligen lämnar in redogörelse för gången verksamhet. Det är också rimligt att Riksrevisionsverket, liksom på andra områden, skall ha rätt att granska att användningen av statliga medel sker i enlighet med förutsättningarna för anslaget. En viss sådan kontroll utövas redan av SIDA i vad gäller de penningbidrag som på särskild ansökan lämnas av SIDA för olika specifika projekt. Följden av att gällande bestämmelser icke iakttages kan vara att framtida bidrag på detta område förvägras.

En granskning av angivet slag borde även vara av värde för de berörda organisationerna. De skulle självfallet beredas möjlighet, om de själva så önskade, att med SIDA eller annat därtill bemyndigat organ ta upp en diskussion om utformningen av ett planerat material.

I detta sammanhang vill vi göra några kommentarer beträffande fördelningen av de medel som fördelas av SIDA på särskild ansökan. En genomgång av denna fördelning under senare år ger vid handen att i ett inte obetydligt antal fall pengar ställts till förfogande för verksamheter eller material som knappast kan sägas ha haft något rimligt samband med u-ländernas problem. Att produkterna dessutom icke fyllt de mest elementära krav på balans i presentationen har bidragit till de starka reaktioner som de föranlett.

Det förhållandet att det statliga organet SIDA stått som finansiär har dessutom i några fall medfört att främmande stater utgått från att svenska regeringen stått bakom tillkomsten av dessa produkter vilket skapat icke önskade bekymmer. Det måste vara ett rimligt krav att ansökningar om bidrag till verksamhet av sådant slag i framtiden betydligt noggrannare granskas så att syftemålet med anslaget för informationsändamål inte förfuskas.

De synpunkter som ovan framförts om krav på informationsmaterialets innehåll gäller självfallet med oerhört mycket större styrka vad avser det material som SIDA själv producerar. Objektivitet och saklighet i utformningen är en förutsättning för att SIDA skall framstå som en trovärdig förvaltare av det viktiga u-landsbiståndet. Frågan har också en speciell betydelse med hänsyn till att en avsevärd del av SIDA:s informationsmaterial användes vid våra skolor. Det är kanske en brist att sådant material inte såsom vad gäller läroböcker blir föremål för en särskild objektivitetsgranskning. Det är möjligt att man formellt skulle införa ett sådant system, men under alla förhållanden krävs att SIDA själv i alla avseenden söker respektera dessa krav.

6.6

1. Tidskriften "Rapport från SIDA" har som syfte att vara ett debattorgan där bl. a. representanterna såväl för i-länder som u-länder skall kunna komma till tals.

Ehuru det självfallet är viktigt att representanter för olika uppfattningar får komma till tals har man svårt att värja sig från den uppfattningen att bidragen inte minst från u-länderna har en stark politisk slagsida och att det mindre sällan är ansvariga politiker från berörda länder som kommer till tals.

Det är ett elementärt journalistiskt krav att redaktionen skall vara klar över vilka tidningsläsarna är och vilket material de önskar. Som framgår av utredningen har man konstaterat att "Rapport från SIDA" huvudsakligen vänder sig till och intresserar unga akademiker. Tidningens innehåll synes oss inte i rimlig utsträckning ta hänsyn till detta viktiga förhållande. Ett av de senaste numren upptas t. ex. i sin helhet av en reseskildring från Indien med en del relativt ovidkommande samtal om svenska institutioner. Frånsett det ur redaktionell synpunkt tvivelaktiga i att en debattidskrift i ett nummer endast har ett bidrag synes artiklar av liknande typ icke motsvara läsekretsens behov.

Mot denna bakgrund är det direkt olyckligt att tidskriften fått titeln "Rapport från SIDA". Det måste ge allmänheten ett intryck av att tidskriften mer eller mindre är ett språkrör för den statliga organisationen, även om SIDA i olika sammanhang klargör att så icke är fallet. Tidskriften är hä-

rigenom ägnad att i olika läger skapa irritation vilket är till skada för den övergripande målsättningen nämligen att skapa intresse och förståelse för u-länderna och u-landshjälpen.

Det är sålunda önskvärt att om en debattidskrift skall utges denna erhåller ett annat namn och att man noggrant prövar vem som skall ge ut den och vilken uppläggning den skall ha.

6.8

Vad slutligen gäller informationsanslaget i framtiden anser vi att det är olämpligt med hänsyn till statens besvärliga ekonomiska läge att utlova informationsanslag som "säkert bevarar anslagets realvärde". Å andra sidan är vi medvetna om att informationen om u-landspolitiken kan komma att kräva informationsinsatser som gör anslagshöjningar berättigade.

Särskilt yttrande

1. *Av Bertil Måbrink avseende kapitel 3 Huvuddragen i informationsverksamhetens utveckling sedan 1972 avsnitt 3.6.3 Organisationerna och u-landsfrågorna*

I avsnitt 3.6 redogör utredningen för vilken roll olika grupper i det svenska samhället spelat i framväxten av en svensk bistånds- och u-landspolitik. Enligt min uppfattning är denna beskrivning ofullständig. Trots att listan på grupper som "bidragit" gjorts mycket lång nämns inte ett ord om det grundläggande anti-imperialistiska arbete som den politiska vänstern i Sverige utfört. Vidare saknas förståelse för betydelsen av FNL-gruppernas, Chile-kommitteernas, Afrikagruppernas och andra aktionsgruppers solidaritetsarbete, ett arbete som för stora grupper i vårt samhälle inneburit ett uppvaknande vad gäller USA-imperialismen och solidaritetens möjligheter.

Betecknande är att ett betydande utrymme i stället ägnas bl. a. välgörenhetsorganisationernas verksamhet. I utredningens huvudbetänkande *Sveriges samarbete med u-länderna* talas mycket om solidariteten med u-länderna och i det nu föreliggande betänkandet förklaras solidaritetspolitikens fördjupning vara u-landsinformationens huvudsyfte. Huvudbetänkandets konstaterande att det är nödvändigt att i de rika länderna vinna opinionen för betydande förändringar i världsekonomin citeras i det sammanhanget. Togs de orden på allvar borde det stå klart att ett kraftfullt stöd till u-ländernas progressiva krafter och inte välgörenhetsaktioner utgör medlet.

Bilaga 1 Tilläggsdirektiv

Tilläggsdirektiv för biståndspolitiska utredningen (UD 1972:03)

Dir 1977:68.

Beslut vid Regeringssammanträde 1977-05-12.

Statsrådet Ullsten anför.

I december 1972 tillkallades sakkunniga för att utreda Sveriges utvecklingssamarbete med u-länderna. De sakkunniga antog namnet biståndspolitiska utredningen.

Den 21 april i år överlämnade utredningen betänkandet (SOU 1977:13) Sveriges samarbete med u-länderna med förslag till riktlinjer för Sveriges framtida utvecklingssamarbete med u-länderna. Utredningen fortsätter nu sitt arbete och tar upp de frågor om u-landsinformationen och de administrativa formerna för biståndsförvaltningens arbete som ingår i uppdraget men som inte behandlades i betänkandet.

På *informationsområdet* har, sedan biståndspolitiska utredningen tillkallades, en flerårig utbyggnadsplan, genomförts, och anslagen har ungefär tredubblats. Erfarenheterna bör nu analyseras. Uppdraget att göra den analysen bör lämnas till utredningen. Analysen bör avse såväl SIDA:s verksamhet som den information som bedrivits av folkrörelser och andra frivilliga organisationer med bidrag från SIDA. Särskilt bör uppmärksammas de medel och metoder som prövats i syfte att nå ut med u-landsinformationen till hela vårt folk. Verksamheten inom utbildningsväsendet är här av stort intresse.

Större delen av anslagsmedlen har fördelats till enskilda organisationer för en verksamhet som de själva utformar och ansvarar för. Kriterierna för generella bidrag till organisationer samt för bidrag till särskilda informationsprojekt bör prövas. Utredningen bör utarbeta förslag om vilka organisationer som bör få bidrag av olika slag. Därvid bör statens stöd till bl. a. FN-förbundets u-landsinformation uppmärksammas.

Arbetet med informationsfrågor bör redovisas i ett betänkande före den 1 november 1977.

De administrativa formerna för utvecklingssamarbetet har successivt förändrats. Den s. k. landprogrammeringens inverkan på arbetsformerna bör analyseras och graden av fältorientering i SIDA:s arbete prövas. Även den

analysen bör göras av utredningen. Arbetsformerna bör bedömas mot bakgrunden av de riktlinjer för utvecklingssamarbetet som gäller och som utredningen har behandlat i sitt nyligen avgivna betänkande. Möjligheterna till fortsatt rationalisering av arbetet bör uppmärksammas samtidigt som man beaktar riksdagens behov av att följa användningen av de numera betydande anslag till biståndsändamål, som kanaliseras dels genom FN-systemet, dels genom SIDA.

Formerna för stödet till u-landsforskning bör, som 1975 års riksdag framhöll (UU 1975:4 s. 52), ses över. Denna prövning bör ske i ljuset av nu vunna erfarenheter. Även informationsverksamhetens organisatoriska hemvist bör prövas mot erfarenheten.

Hur olika former av industriellt utvecklingssamarbete skall bedrivas prövas i särskild ordning av en nyligen tillkallad utredningsman (1977:02). Arbetsfördelningen mellan regeringens kansli och berörda förvaltningsorgan, i första hand SIDA är föremål för en fortlöpande diskussion och översyn mellan dessa myndigheter, varvid även en fördelning sker av nya arbetsuppgifter som uppkommer inom ramen för vårt lands samarbete med u-länder. Dessa frågor behöver därför ej upptas av utredningen.

Med den avgränsning av utredningens uppgifter ifråga om de administrativa formerna, som härmed angivits, bör utredningsarbetet i denna del kunna slutföras före den 1 april 1978.

Utredningen, som nu har nio ledamöter, bör kompletteras med ytterligare två ledamöter. Utredningen bör i sitt arbete med förvaltningsfrågorna på lämpligt sätt knyta företrädare för berörda personalorganisationer och annan expertis till sig.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen utvidgar biståndspolitiska utredningens uppdrag i enlighet med vad jag här har förordat,

föreskriver att det bemyndigande som tidigare har lämnats chefen för utrikesdepartementet att utse ledamöter (etc.) i stället skall gälla mig,

bemyndigar mig att tillkalla ytterligare två ledamöter att ingå i utredningen.

Bilaga 2 Föreskrifter för Beredningen för u-landsinformation[1]

I statsverkspropositionen för budgetåret 1973/74 (prop. 1973:1, bil. 5 s. 47) förutskickades att en informationsberedning med bl. a. representanter för de stora folkrörelserna, de fackligt och politiskt förankrade studieförbunden samt UD:s u-avdelning och styrelsen för internationell utveckling (SIDA) skulle inrättas i syfte att förstärka informationsverksamheten avseende u-lands- och biståndsfrågor.

Kungl. Maj:t förordnar att för rådgivning avseende inriktning och utformning av den offentliga informationsverksamheten avseende u-lands- och biståndsfrågor samt för biträde vid fördelningen av statliga medel till folkrörelser, studieförbund och enskilda organisationer för information om u-ländernas situation skall tills vidare finnas en rådgivande beredning, *beredningen för u-landsinformation*.

Kungl. Maj:t meddelar följande föreskrifter för beredningen för u-landsinformation och dess verksamhet.

"1. Det åligger beredningen att avge förslag till Kungl. Maj:t om användningen och fördelningen av statsmedel anvisade under riksstatens tredje huvudtitel för information om u-länderna och biståndsverksamheten.

2. Beredningen skall avge förslag till Kungl. Maj:t om fördelningen av statsmedel som enligt riksdagens beslut ska ställas till folkrörelsernas, studieförbundens och övriga enskilda organisationers förfogande för information om u-ländernas situation, biståndfrågor och internationellt utvecklingssamarbete.

3. Beredningen är oförhindrad att lämna förslag om inriktning och utformning av den offentliga informationsverksamheten rörande u-lands- och biståndsfrågor.

4. Beredningen får infordra upplysning eller yttrande som behövs för dess verksamhet.

5. Beredningen skall, i den utsträckning som den finner lämpligt, samarbeta med myndigheter i andra länder och med mellanfolkliga organisationer i syfte att ta del av deras erfarenheter och kunskaper avseende information om u-landsproblem.

[1] Utdrag ur statsrådsprotokollet per 1973-06-29.

6. Beredningen skall bestå av ordförande och högst nio andra ledamöter, samtliga förordnade för viss tid. För de senare skall suppleanter utses.

7. Beredningen sammanträder på kallelse av ordföranden så ofta förhållandena påkallar det.

8. Beredningen är beslutför då minst fem ledamöter, bland dem ordföranden, är närvarande.

Som beredningens beslut gäller den mening varom de flesta förenar sig eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder.

9. Beträffande protokoll m. m. skall föreskrifterna i 11-13 allmänna verksstadgan (1965:600) gälla.

10. Ersättning till beredningens ordförande och övriga ledamöter samt till suppleanter och sekreterare skall utgå enligt föreskrifterna i kommittékungörelsen, om Kungl. Maj:t icke bestämmer annat.

11. Kostnaderna för beredningen skall bestridas från anslaget III C 3. Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet."

Kungl. Maj:t bemyndigar ministern för utrikes ärendena att utse ordförande, ledamöter och suppleanter samt sekreterare och biträdande sekreterare i beredningen för u-landsinformation för tiden till och med den 30 juni 1976 samt anbefaller SIDA att ställa annat erforderligt arbetsbiträde till beredningens förfogande.

Bilaga 3 Beredningens för u-landsinformation synpunkter på den statliga u-landsinformationen och statens samarbete med folkrörelserna

Beredningen för u-landsinformation inrättades av regeringen 1973.

Det åligger beredningen att avge förslag om användningen av statsmedel anvisade för information om u-länder och biståndsverksamhet.

Beredningen skall också avge förslag om fördelningen av de statsmedel, som enligt riksdagens beslut ställts till folkrörelsernas, studieförbundens och övriga enskilda organisationers förfogande för u-landsinformation.

Därutöver är beredningen oförhindrad att lämna förslag om inriktning och utformning av den statliga u-landsinformationen.

Sedan beredningen började sitt arbete hösten 1973 har den bl. a. avgett förslag angående bidragsgivningen till folkrörelserna. Den har dessutom fortlöpande tagit del av rapporter och verksamhetsplaner angående såväl den statliga som de enskilda organisationernas u-landsinformation.

Från hösten 1974 har beredningen diskuterat den statliga u-landsinformationens uppgifter och inriktning samt folkrörelsernas roll och ansvar för u-landsinformation i vårt land. Beredningen summerar i föreliggande promemoria sina synpunkter på arbets- och ansvarsfördelningen mellan staten och folkrörelserna.

Statsmakternas beslut

Riksdagen antog 1972 i princip SIDA:s förslag till fyraårsplan för u-landsinformation. Tonvikten i informationsplanen är lagd på ett utvidgat samarbete med folkrörelser och enskilda organisationer. Betydelsen av folkrörelsernas engagemang samt självständighet ifråga om u-landsinformationens mål, medel och innehåll understryks i planen.

Regeringen framhåller i proposition 1972:1, bilaga 5 med anledning av SIDA:s fyraårsplan för u-landsinformation bl. a. följande:

"Genom folkrörelseorganisationernas dominerande roll i fråga om opinionsbildning och vuxenutbildning öppnas möjligheter att engagera stora medborgargrupper som u-landsinformationen hittills inte kunnat nå ut till. Det är väsentligt att detta samarbete med folkrörelseorganisationerna leder till en fastare förankring av utvecklingssamarbetets principer hos allmänheten. Endast genom ett brett folkligt stöd kan vår internationella solidaritetspolitik ges stadga och kontinuitet."

Efterhand som informationsverksamheten utvecklats har frågan allt oftare ställts hur gränsdragningen skall göras mellan statens information och den

som organisationerna bedriver. Beredningen för u-landsinformation (Prop. 1975:1, bilaga 5) "har i enlighet med sitt uppdrag diskuterat frågor som bl. a. rör arbetsfördelningen mellan SIDA och folkrörelserna på informationsområdet samt principer för fördelningen av de statliga bidragen inom och mellan grupper av organisationer."

I följande 11 punkter sammanfattas beredningens synpunkter på den statliga u-landsinformationens uppgifter, folkrörelsernas roll och ansvar samt statens samarbete med folkrörelserna.

Den statliga u-landsinformationens uppgift

1) Den statliga u-landsinformationens uppgift bör vara att informera om bakgrunden till och innehållet i riksdagens och regeringens beslut angående u-landspolitiken genom att
   a) sprida kunskap om situationen och utvecklingen i u-länderna
   b) sprida kunskap om och främja förståelse för beroendeförhållanden mellan rika och fattiga folk och länder
   c) sprida kunskap om det statliga utvecklingssamarbetets mål, innehåll, finansiering, genomförande och resultat
   d) sprida kunskap om innehållet i det internationella utvecklingssamarbetet och svenska ställningstaganden i olika internationella organ
   e) i övrigt sprida kunskap om politiska, ekonomiska, sociala och kulturella relationer mellan olika länder och folk
2) U-ländernas egna företrädare bör på lämpligt sätt komma till tals i den statliga u-landsinformationen.
3) Den statliga u-landsinformationen bör där så är lämpligt, integreras med annan samhällsinformation genom samverkan mellan olika samhällsorgan och myndigheter (ex. SIDA – utbildningsväsendet).

Den statliga u-landsinformationens inriktning

4) Den statliga informationen bör ge bakgrund till och utgöra ett stöd för den u-landsinformation som bedrivs av folkrörelser, skolor, press, radio och TV etc. Primära målgrupper för staten bör därvid vara:
   a) informations- och studieansvariga samt andra nyckelgrupper inom folkrörelser och enskilda organisationer
   b) lärarutbildare, läromedelsproducenter och lärare inom utbildningsväsendet
   c) massmedier
   d) den intresserade allmänheten
5) Staten bör beakta folkrörelsernas åtaganden att i första hand själva svara för produktion av informationsmaterial avsett för de egna medlemsgrupperna.
6) Staten bör eftersträva att u-landsinformation göres tillgänglig på arbetsplatser, i hemmen, i skolorna och inom föreningslivet. Detta bör i första hand ske genom bidragsgivning till organisationernas egen u-landsinformation och i övrigt via samarbete med massmedier, olika organisationer, institutioner och existerande kanaler för samhällsinformation.

7) Den statliga u-landsinformationen bör vara beredd att med kort varsel redovisa bakgrund och omständigheter kring plötsligt aktualiserade problem ang. t. ex. katastrofbistånd, regimskiften och länderval, varvid olika åsikter och politiska ståndpunkter presenteras.

Folkrörelsernas roll och ansvar

8) Folkrörelserna har en vital betydelse för den politiska demokratin, opinionsbildningen och folkbildningen i vårt land. Den statliga biståndsverksamheten och ett utvecklat internationellt samarbete förutsätter för Sveriges del att folkrörelserna även fortsättningsvis aktivt engagerar sig i hithörande frågor.
Folkrörelserna spelar således en viktig roll i u-landsinformationen och har ett avgörande ansvar för denna.
9) Innehållet i folkrörelsernas u-landsinformation bestäms av dem själva och bedrivs utifrån deras egna värderingar och mål.

Samverkan mellan staten och folkrörelserna

10) Staten bör när organisationerna så begär tillhandahålla speciell information och dokumentation som underlag för organisationernas egen bearbetning. (Exempel: information och dokumentation om biståndsavtal, biståndsplanering och biståndsteknik, om statens samarbete med näringslivet, varubistånd, personalrekrytering, utvärderingsförsök etc.)
11) Information om den del av utvecklingssamarbetet som särskilt berör folkrörelserna bör utformas i samarbete med dessa.

Bilaga 4 Studieförbundens medlemsorganisationer

Arbetarnas bildningsförbund

Till arbetarnas bildningsförbund anslutna medlemsorganisationer

Landsorganisationen i Sverige
Kooperativa förbundet
Sveriges socialdemokratiska arbetareparti
Nykterhetsorganisationen Verdandi
Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund
Sveriges arbetares centralorganisation
Svenska tullmannaförbundet
Unga Örnars riksförbund
De handikappades riksförbund
Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka
De blindas förening
Svenska kvinnors vänsterförbund
Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund
Pensionärernas riksorganisation
Ungdomens fredsförbund
Svenska Freds- och skiljedomsföreningen
Sveriges kristna socialdemokraters förbund
Sveriges dövas riksförbund
Hörselfrämjandets riksförbund
Folkets husföreningarnas riksorganisation
Riksförbundet mot allergi
Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar
HSB (1970)
Svenska riksbyggen
Svenska psoriasisförbundet
ILCO, Riksföreningen för ileo- och colostomiopererade
Vänsterpartiet kommunisterna
Riksförbundet mot reumatism
Riksförbundet finska föreningar i Sverige
Svenska diabetesförbundet
Riksföreningen för laryngectomerade
MS-förbundet
Riksförbundet för njursjuka

Hyresgästernas riksförbund
Kommunistisk ungdom
Folkparkernas Centralorganisation
Grekiska Riksförbundet
Kooperativa Gillesförbundet
Svenska Arbetarsångarförbundet

Medlemsantal 1976 i de anslutna medlemsorganisationerna: 6 686 070.

Studieförbundet Vuxenskolan

Till studieförbundet Vuxenskolan anslutna medlemsorganisationer

Centern
Centerns Kvinnoförbund
Centerns Ungdomsförbund
Folkpartiet
Folkpartiets Kvinnoförbund
Folkpartiets Ungdomsförbund
Förbundet Vi Unga
Föreningen Liberal Press
Invandrarnas Kulturcentrum
Lantbrukarnas Riksförbund
Liberala Studentförbundet
Länsförsäkringsbolagen
Sveriges Elevers Centralorganisation
Sveriges Handelsträdgårdsmästareförbund
Sveriges Radiomästareförbund

Samarbetsavtal har tecknats med

Samfundet för Hembygdsvård och
Sveriges Folkpensionärers Riksförbund

Medlemsantal 1976 i de anslutna medlemsorganisationerna: 1 545 575.

Medborgarskolan

Till Medborgarskolans studieförbund centralt anslutna medlemsorganisationer

Moderata Samlingspartiet
Moderata Samlingspartiets Kvinnoförbund
Moderata Ungdomsförbundet
Fria Moderata Studentförbundet
Svenska Reseledares Förbund

Regionalt anslutna organisationer

The British Institute, Göteborg
The British Institute, Stockholm
Franska Språkinstitutet, Göteborg
Tyska Språkinstitutet, Göteborg
Svenska Ungdomsringen för Bygdekultur i Göteborg

Medlemsantalet 1976 i de anslutna medlemsorganisationerna: 165 000.

Tjänstemännens bildningsverksamhet

Till Tjänstemännens bildningsverksamhets studieförbund anslutna medlemsorganisationer

Apoteksteknikerförbundet
Försvarets Civila Tjänstemannaförbund
Försäkringstjänstemannaförbundet
Handelstjänstemannaförbundet
Kompaniofficersförbundet
Posttjänstemännens Förening
Plutonsofficersförbundet
Statstjänstemannaförbundet
Svensk sjuksköterskeförening
Svenska Bankmannaförbundet
Svenska fackläraréförbundet
Svenska Industritjänstemannaförbundet
Svenska Laboratorieassistentföreningen
Svenska polisförbundet
Svenska tullmannaförbundet
Sveriges Arbetsledareförbund
Sveriges Kommunaltjänstemannaförbund
Sveriges lärarförbund
Svenska Teaterförbundet
Svenska folkhögskolans Lärarförening
Svenska Journalistförbundet

Medlemsantal 1976 i de anslutna medlemsorganisationerna: 867 398.

Folkuniversitetet

FU anför följande beträffande medlemsorganisationer:

FU har inga medlemsorganisationer i vedertagen mening. Som stiftare för de olika kursverksamheterna vid landets universitet (KV) återfinns resp. universitet och studentkår, vilka dock inte kan betraktas som någon form av medlemsorganisationer. FU har också sedan lång tid ett samarbete med Husmodersförbundet Hem och Samhälle, som är knutet till FU genom

ett associationsavtal. Inte heller Hem och Samhälle kan dock betraktas som medlemsorganisation i strikt mening.

FU har sedan ett flertal år samarbetat med olika rikstäckande organisationer – SACO/SR, Svenska Turistföreningen (STF), Svenska Naturskyddsföreningen (SNF), Hem och Samhälle m. fl. KVerna bedriver ett omfattande samarbete med olika regionala och lokala teater-, kultur- och musikgrupper samt körer – uppskattningsvis ett 50-tal sammanlagt.

Därutöver kan som samarbetsparter nämnas olika politiskt inriktade grupper, olika intresseföreningar eller – organisationer. Dessa organisationer, föreningar eller grupper är inte anslutna till FU eller KV utan samarbetet sker genom arbetsavtal eller mer formlösa överenskommelser om samverkan i fråga om studieverksamhet och kulturarrangemang. I regel har organisationerna eller grupperna inte förbundit sig att endast samverka med FU/KV utan behållit sin frihet i val av studieförbund.

Sveriges kyrkliga studieförbund

Till SKS anslutna medlemsorganisationer

Ansgarsförbundet inom Svenska Kyrkan
Katolska Kyrkans Studieråd i Sverige
Kyrkfrämjandet
Sveriges Kyrkliga Kvinnoråd
Kristna Studentrörelsen
Logos Produktion, Kyrkligt Ljudarkiv
Kyrkomusikernas Riksförbund
Franciskus-Sällskapet
Riksförbundet Kyrkans Ungdom
Sigtunastiftelsen
Stiftelsen för Sverige och Kristen tro
Riksför. för finskspråkigt församlingsarb. i Sverige
Svenska Kyrkans Diakoninämnd
Svenska Kyrkans Centralråd
Svenska Kyrkans Utbildningsnämnd
Svenska Kyrkans Lekmannaförbund
Svenska Kyrkans Missionsstyrelse
Svenska Kyrkans Sjömansvårdsstyrelse
Svenska Kyrkans församlings och pastoratsförbund
Svenska Prästförbundet
Svenska Scoutförbundet
Svenska sällskapet för Nykterhet o Folkuppfostran
Sveriges Begravningsentreprenörers Förbund
Riksförbundet Svensk Kyrkomusik
Ortodoxa Kyrkans i Sverige Studieråd
Riksförbundet Sveriges Lottakår
Riksförbundet Kristen Fostran
Lutherska Världsförbundets svenska sektion
Svenska Bibelsällskapets Institut

Individuell Människohjälp
Sveriges Unglottor
Sveriges Evangeliska Student o Gymnasiströrelse
Förbundet för Kristen Enhet
Svenska Eldbegängelseföreningen
Svenska Barnmorskeförbundet
Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund
Svenska Kyrkans Kulturinstitut
Deverthska Kulturstiftelsen

Medlemsantal 1976 i de anslutna medlemsorganisationerna: 1 275 327.

Studiefrämjandet

Till studieförbundet Studiefrämjandet anslutna medlemsorganisationer

Friluftsfrämjandet
Förbundet Hem och Ungdom
Förbundet Skog och Ungdom
Jordbrukare-Ungdomens Förbund
Ridfrämjandet
Riksförbundet Sveriges 4H
Stiftelsen Unga Forskare
Svenska Brukshundsklubben
Svenska Djurskyddsföreningen
Svenska Jägareförbundet
Svenska Kennelklubben
Sveriges Djurskyddsföreningars Riksförbund
Sveriges Flottas Ungdomsförbund
Sveriges Fritidsfiskares Riksförbund
Sveriges Fältbiologiska Ungdomsförening
Sveriges Skogsvårdsförbund
Unga Forskares Riksförbund

Närstående organisationer

Litteratur- och Föreningstjänst
Valla folkhögskola

Medlemsantal 1976 i de anslutna medlemsorganisationerna: 759 169.

Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet

Till NBV anslutna medlemsorganisationer

IOGT–NTO
JHF – Järnvägsmännens Helnykterhetsförbund
MHF – Motorförarnas Helnykterhetsförbund

MHF – Ungdom
NSF – Nykterhetsrörelsens Scoutförbund
SBF – Sveriges Blåbandsförbund
SBU – Sveriges Blåbandsungdom
SFF – Svenska Frisksportarförbundet
SLN – Sveriges Lärares Nykterhetsförbund
UNF – Ungdomens Nykterhetsförbund
Vita Bandet
Förbundet Mot Droger
Hälsofrämjandet

Medlemsantal 1976 i de anslutna medlemsorganisationerna: 350 984.

Frikyrkliga studieförbundet

Till FS anslutna medlemsorganisationer

De Handikappades Missionsförening
Fribaptistsamfundet
Frikyrkliga Gymnasiströrelsen/FKG
Frälsningsarmén
Frälsningsarméns Sångare och Musikanter
Frälsningsarméns Ungdom
Kaggeholms folkhögskola
Kristliga Esperantoförbundet
Lärarinnornas Missionsförening
Metodistkyrkan i Sverige
Metodistkyrkans Sångarförbund
Metodistkyrkans Ungdomsförbund
S:t Lukasstiftelsen
Svenska Alliansmissionen
Svenska Alliansmissionens Ungdomsförbund
Svenska Baptistsamfundet
Svenska Baptisternas Sångarförbund
Svenska Baptisternas Ungdomsförbund
Svenska Frälsningsarméns Ungdom
Svenska Missionsförbundet
Svenska Missionsförbundets Musikkårsförbund
Svenska Missionsförbundets Sångarförbund
Svenska Missionsförbundets Ungdom
Svenska Världsfredsmissionen
Sveriges Kristna Lärarförbund
Örebromissionen
Riksförbundet för pensionärers gemenskapsgrupper med kristen inriktning

Medlemsantal 1976 i de anslutna medlemsorganisationerna: 544 750.

KFUK:s och KFUM:s studieförbund

Till KFUK:s och KFUM:s studieförbund anslutna medlems-organisationer

Evangeliska Fosterlandsstiftelsen
KFUK:s och KFUM:s riksförbund

Medlemsantal 1976 i de anslutna medlemsorganisationerna: 150 913.

Bilaga 5 Utgifter för informationsverksamheten 1965/66–76/77 (mkr)

Verksamhetsområde	65/66	66/67	67/68	68/69	69/70	70/71	71/72	72/73	73/74	74/75	75/76	76/77[a]
Enskilda organisationer												
Bidrag						0,5	0,6	2,1	4,0	6,0	8,0	9,0
Samarbete med						0,2	0,3	0,3	0,8	1,1	0,6	1,0
Utbildningsväsendet, samarbete med[b]						0,3	0,4	0,3	0,5	0,7	0,6	1,6
Massmedia, samarbete med						0,2	0,4	0,3	0,5	0,8	0,6	0,9
Upplysningstjänsten inkl u-form (från (1974/75)						0,0	0,1	0,0	0,2	0,2	0,3	0,4
Rapport från SIDA						0,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,5	0,5
Materialproduktion						0,7	0,7	0,6	0,7	1,0	0,5	1,1
Planering och undervisningar						0,2	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2
Övrigt						0,2	0,0	0,1	0,1	0,2	0,5	0,3
Bibliotek, arkiv						0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Summa	0,2	0,2	0,2	0,6	1,5	2,6	2,8	4,2	7,3	10,7	11,8	15,1

[a] Preliminära siffror före det definitiva bokslutet.

[b] Stipendieprogram för forskare m. m., vilket finansierats inom denna budgetpost har från 1966/77 övertagits av SAREC.

Källa: SIDA:s informationsbyrå.

Bilaga 6 Bidrag till studieförbund, löntagarorganisationer och övriga organisationer samt SIDA:s samarbete med enskilda organisationer 1972/73–1977/78

Tabell 1. Bidrag till studieförbunden[a]

	1972/73		1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	
	Kr	%	Kr	Kr	Kr	Kr	Kr	%
Arbetarnas Bildningsförbund	463 400	44,35	922 500	1 437 000	1 923 000	2 137 000	2 318 765	41,15
Folkuniversitetet	53 100	5,08	113 400	176 000	236 000	255 000	266 743	4,73
Frikyrkliga Studieförbundet	39 300	3,76	94 200	146 000	196 000	241 000	307 375	5,45
KFUK/KFUM:s Studieförbund	6 500	0,63	12 700	19 000	27 000	35 000	40 616	0,72
Nykterhetsrörelsens Bildningsverksamhet	60 000	7,74	118 500	184 000	247 000	276 000	304 592	5,40
Studiefrämjandet	39 500	3,78	91 500	142 000	191 000	227 000	254 060	4,51
Medborgarskolan	89 600	8,57	195 900	305 000	408 000	438 000	463 529	8,23
Studieförbundet Vuxenskolan	157 000	15,02	334 100	520 000	697 000	783 000	846 311	15,02
Sveriges Kyrkliga Studieförbund	47 000	4,5	102 600	160 000	214 000	263 000	326 311	5,79
Tjänstemännens Bildningsverksamhet	89 600	8,57	199 600	316 000	416 000	470 000	507 272	9,00
	1 045 000	100,00	2 185 000	3 405 000	4 555 000	5 125 000	5 635 575	100,00
Via Folkbildningsförbundet	55 000		155 000	45 000	45 000	45 000	56 925	
Summa	1 100 000		2 340 000	3 450 000	4 600 000	5 170 000	5 692 500	

[a] Ang. principerna för fördelningen se avsnitt 4.3.1

Tabell 2. Bidrag till Löntagarorganisationerna[a]

	1972/73		1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	
	Kr	%	Kr	Kr	Kr	Kr	kr	%
LO	320 600	64,12	698 000	1 045 000	1 331 600	1 482 500	1 608 100	61,76
TCO	137 300	27,46	317 100	485 600	634 700	735 400	824 800	31,68
SACO (*från 75/76 SACO/SR)	22 100	4,42	48 100	75 500	109 500	127 500	145 200	5,58
SR	10 100	2,0	18 000	21 600	–	–	–	–
SAC	10 000	2,0	18 800	22 200	24 200	24 600	25 600	0,98
Summa	500 000	100,0	1 100 000	1 650 000	2 100 000	2 370 000	2 603 700	

[a] Fördelningen sker enligt medlemsantal per 1 jan resp. år. SAC erhåller grundbidrag på 10 000 kr.

Tabell 3.

	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
Bidrag till övriga organisationer, efter ansökan[a]	300 000	600 000	900 000	1 300 000	1 460 000	1 603 800
(varav s. k. brandkårsbidrag för särskilt brådskande ändamål) (Budgeterande belopp)	(–)	(50 000)	(100 000)	(200 000)	(200 000)	(150 000)

[a] För en detaljerad redovisning se bil. 7

Tabell 4.

	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
Samarbete med ensk. org.[a] (Budgeterande belopp)	340 000	880 000	1 260 000 (varav Karibu 500 000)	830 000	775 000	775 000

[a] För en detaljerad redovisning se bil. 9

Tabell 5. Summeringar

Nedanstående siffror inom parentes är fyraårsplanens förslag

	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
Bidrag, tabell 1, 2 o. 3.	1 900 000 (3 100 000)	4 000 000 (6 000 000)	6 000 000 (8 400 000	8 000 000	9 000 000	9 900 000
Bidrag o. samarbete	2 240 000 (3 500 000)	4 880 000 (6 500 000)	7 260 000 (9 000 000)	8 830 000	9 775 000	10 675 000
SIDA:s totala informationsbudget	4 250 000 (6 500 000)	8 000 000 (10 150 000)	10 750 000 (13 100 000)	12 820 000	14 300 000	15 514 000

Tabell 6.

Den procentuella fördelningen av bidragen mellan de olika bidragskategorierna	1972/73 %	1973/73 %	1974/75 %	1975/76 %	1976/77 %	1977/78 %
Studieförbunden	57,9(71)	57,5(66,7)	57,5(66,7)	57,5	57,5	57,5
Löntagarorganisationerna	26,3(16,1)	27,5(20,8)	27,5(21,4)	26,3	26,3	26,3
Bidrag till övriga	15,8(12,9)	15,0(12,5)	15,0(11,9)	16,2	16,2	16,2
	100	100	100	100	100	100

Tabell 7.

	1972/73 %	1973/74 %	1974/75 %	1975/76 %	1976/77 %	1977/78 %
Bidragens andel av SIDA:s totala informationsbudget	44,7(47,7)	50,0(59,1)	55,8(64,12)	62,4	62,9	63,8

Tabell 8.

	1972/73 %	1973/74 %	1974/75 %	1975/76 %	1976/77 %	1977/78 %
Summan av bidrag och samarbete: andel av SIDA:s informationsbudget	52,7(53,8)	61,0(64,0)	67,5(68,7)	68,8	68,4	68,8

[3]För en detaljerad redovisning se bil. 6

[4]För en detaljerad redovisning se bil. 7

Bilaga 7 Organisationer som har erhållit bidrag efter ansökan under budgetåren 1972/73–1976/77

Organisation	1972/74	1973/74		1974/75		1975/76		1976/77		Totalt
Adventistsamfundet							14 000			14 000
Afrikagrupperna i Sverige				10 000	10 000	10 000	8 000	10 000	6 000	67 618
						8 000[a]		5 618[a]		
								5 000[a]		5 000
Alternativ Energi										
Amnesty International	10 000	6 000		10 000		10 000				41 000
								5 000[a]		
–"– , Halmstad								4 000[a]		4 000
Ansgarsförbundet								4 000		4 000
Ansvars personals u-hjälpsförening								1 000		1 000
Antropologföreningen/Antropologiska studier								4 300[a]		4 300
Arbetsgruppen för dokumentation av miljökonferenserna	10 000									10 000
Arbetsgruppen för dokumentär skolfilm		15 000								15 000
Arbetsgruppen för europeiska konferensen för ny film						15 000[a]				15 000
Arbetsgruppen för freds- och konfliktsforskning vid Stockholms universitet				575[a]						575
Arbetsgruppen Kampuchea								5 000[a]		5 000
Arbetsgruppen för progressiv folkhögskola			1 000							1 000
Arbetsgruppen för volontärtjänst	12 000									12 000
Argentinakommittén								8 200[a]		8 200
Bildningsförbundet i Värmlands län		4 000[a]		1 300[a]						5 300
Borås IAL-grupp		500[a]								500
Bolivianska fredskommittén								3 000[a]		3 000
Brasiliengruppen i Uppsala								3 000[a]		3 000
Centrala föräldrafören. för dag- och fritidshem i Linköping								10 000		10 000
Centrum för tvärvetenskapliga studier, Göteborgs universitet						5 000[a]				5 000
Chilekommittén		10 000	25 000	10 000	7 000		15 000	10 000	20 000	110 000
		3 000[a]				5 000[a]		5 000[a]		
Chilekommittén via Stockholms Afrikagrupp				2 000[a]						2 000
Chilekommitténs skolgrupp i Stockholmsregionen						8 000				8 000
Chilekommittén i Flen-Katrineholm								1 000		1 000
Kiruna								1 000		1 000
Lund					3 000		2 000	3 000	2 000	10 000
Malmö									5 000	5 000

Organisation	1972/73	1973/74		1974/75		1975/76		1976/77		Totalt
De blindas förening	5 000					15 000	15 000			
						8 000[a]				43 000
De förenade FNL-grupperna	10 000	10 000	5 000	15 000	10 000		15 000	15 000	15 000	
								4 000[a]		99 000
De handikappades riksförbund						10 000[a]				10 000
De Unga Chilekämparna, DUCK									5 000	5 000
Ekoteket								10 000		10 000
Ekumeniska Rådet i Västerås					5 000					5 000
Eritreagruppen									3 000	3 000
Euro-afrikanska relationer		424[a]								424
Evangeliska Fosterlandsstiftelsen					5 000	10 000		10 000		25 000
Evangeliska Fosterlandsstiftelsen: Umeå									10 000	10 000
Filadelfiaförsamlingen i Mariestad									8 000	8 000
Film-Centrum	10 000	10 000	10 000	15 000	10 000		10 000	10 000	15 000	
				2 500[a]		5 000[a]				97 500
FN-föreningen i Malmö		1 500[a]								1 500
Folkets Bio						4 000[a]				4 000
Folkets Husföreningarnas Riksorganisation			20 000					25 000		45 000
Folkhögskolan i Genève 1976								6 000[a]		6 000
Folkparkernas Centralorganisation					50 000		30 000			80 000
Folkpartiets Kvinnoförbund	5 000									5 000
Fredrika-Bremer-Förbundet						7 000				
						10 000[a]				17 000
Frikyrkan Hjälper					15 000		10 000			25 000
Frikyrkliga Gymnasiströrelsen					3 000				10 000	13 000
Frivillig-organisationernas informationscentral		12 000	5 000	10 000		10 000	12 000	25 000	30 000	104 000
Frälsningsarméns Ungdom	10 000				10 000	5 000				25 000
Fältbiologerna							15 000			15 000
Förberedande Sydasienkommittén						1 500[a]				1 500
Förbundet för Sydamerikas Förtryckta Folk (SFF)						2 600[a]				2 600
Föreningen Böcker till Hanoi								4 000		4 000
Föreningen (Barnbok till Vietnam)			5 000				5 000			10 000
Föreningen Emmaus Björkå	1 500			2 000		5 000				
						2 000[a]		4 000[a]		14 500
Föreningen Heimdal									7 000	7 000
Föreningen Internat. Folkhögskolan		10 000	10 000		5 000			10 000	10 000	45 000
Föreningen Miljö och Framtid		10 000								10 000

Organisation	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	Totalt
Föreningen Svalorna, Göteborg					5 000	5 000
, Indiensekt.		3 000		3 000	10 000 25 000	41 000
, Perusekt.				3 000 6 000		9 000
Föreningen Svalorna			10 000[a]			10 000
Föreningen Unga Filosofer	10 000			15 000		}
			4 000[a]			29 000
Föreningen för Utvecklingsfrågor	10 000					}
				6 000[a]		16 000
Föreningen Verdandi				30 000		30 000
Gamla Stans u-landsförening					3 000	3 000
Geografilärarnas Riksförening				4 000	3 000 10 000	17 000
Ghassan Kanafanifonden					4 000	4 000
Gotlands länskommitté för FN:s internationella kvinnoår			1 000[a]	1 500[a]		2 500
Gävle Museum och länsbildningsförbundet i Gävleborgs län					7 000	7 000
Göteborgs Afrikagrupp					4 000 10 000	14 000
Handelsfront		4 000 3 000				}
		440[a]				7 440
Handelsfron Afro-art, Tanzaniaimport			20 000			20 000
Hallands länsförbund av Föreningen för utvecklingsstörda barn				6 000		6 000
Husmodersförbundet Hem och Samhälle				10 000		}
					10 000[a]	20 000
Indian Association				5 000[a]		5 000
Individuell Människohjälp			10 000			10 000
Informationsgruppen för Korea				5 000	3 000	8 000
Internationella Arbetslag					6 000	6 000
Internationella Bokklubben		5 000				5 000
Internationella Kvinnoförbundet för fred och frihet					15 000 15 000	30 000
IOGT-NTO:s juniorförbund				10 000	20 000 7 000	37 000
Jordens Vänner					20 000	20 000
KROAV – solidaritetsgrupp för PFLO i Sverige				1 000[a]		1 000
Karibu, Malmö gm KFUK/KFUM			5 000[a]			5 000
Karlstad kvinnoföreningars samarbetskommitté för Kvinnoåret			4 000			4 000
Kenya-Sweden Friendship Ass	3 000					3 000

Organisation	1972/73	1973/74		1974/75		1975/76		1976/77		Totalt
KFUK/KFUM:s riksförbund					10 000		10 000			20 000
Kina 75. En grupp av lärare vid SFHL och SFEF				10 000						10 000
Kommentar (Unga Filosofer)				2 500[a]						2 500
Kommittén för Africana Festival				5 000			5 000			10 000
Kommittén för Östra Timor									5 000	5 000
Kristen Demokratisk Ungdom	10 000				10 000					20 000
Kristna Studentrörelsen i Sverige	10 000				10 000			5 000		25 000
Kristna Studentrörelsen i Uppsala		1 200[a]								1 200
Kulturarbetarcentrum i Uppsala län				2 000						2 000
Kulturföreningen Simon Bolivar								4 000[a]		4 000
Kursverksamheten m. fl. organisationer i Göteborg						12 000				12 000
Kyrkans Ungdom i Karlstad stift						8 000				8 000
La Discoteca del Cantar Popular, DICAP							5 000			
Lantbrukshögskolans studentkår (Ultuna)						4 000[a]				9 000
Latinamerikagruppen i Lund				11 000[a]				500	2 000	13 500
Latinamerikakommittén		5 000 3 000[a]	4 000		4 000	5 000	5 000	8 000	3 000	37 000
Latinamerikakommittén i Stockholm					5 000			2 000[a]		7 000
Lunds Missionssällskap									10 000	10 000
Lunds Study Group on Science and Technology in Africa							10 000			10 000
Lutherska Världsförbundet	10 000					3 000				3 000
Lutherska Världsförbundet med Lutherhjälpen										10 000
Löntagarnas Organisation för Internationellt Samarbete, LOFIS						20 000	15 000	15 000		50 000
Magasinet CRUX									3 000	3 000
Marga Darshi kontaktgrupp			8 000		5 000	5 000	15 000 5 000			15 000 23 000
Marga Darshi kontaktgrupp, Uppsala samarbete med kulturnämnden, Ystad		2 000[a]				8 500[a]				10 500
Metodistkyrkans Ungdomsförbund				10 000	14 000	8 000	12 000			44 000
Metodistkyrkans Yttre Mission									10 000	10 000
Narrens Verkstad						15 000				15 000
Nordens Folkliga Akademi, Kungälv				2 000[a]						2 000
Nordiska Ekumeniska Institutet				3 000[a]						3 000

Organisation	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	Totalt
Norra Smålands Unglottaförbund					15 000	5 000	20 000
Norrorts u-lands- och fredsförening			300[a]		4 000		4 300
OPRECH, stöd åt politiska fångar i Chile					2 000	3 000	5 000
Pak-Swedish Welfare Association						10 000	10 000
Peruseminariets redaktionsgrupp, SUL				5 000[a]			5 000
Picknickteatern och Lekteatern			15 000				15 000
Pingstmissionens u-landshjälp						5 000	5 000
Riksförbundet Sveriges Fritidshemgårdar	10 000[b]						10 000
Riksförbundet Sveriges 4H	10 000				25 000	15 000	50 000
Riksförbundet Kyrkans Ungdom			10 000	10 000			20 000
Rädda Barnens Riksförbund			10 000	25 000	20 000		55 000
Röda Hjälpen för Palestina						7 000	7 000
Saharakommittén						4 000	4 000
Samarbetskommittén för årsminnet av kuppen i Chile, Hälsingborg			1 000[a]				1 000
Saminuorra, Svenska Samernas Riksungdomsförbund					10 000		10 000
Samrådsgruppen för Södra Afrika		2 500[a]					2 500
Sicilienkommittén			3 000[a]				3 000
Skellefteå Barnens Dag			5 000[a]				5 000
Socialhögskolans Internationella Seminarium i Lund, SIS		4 000[a]					4 000
Solidarisk Handel			15 000	5 000		10 000	30 000
Stiftelsen Afro-Art		7 000		10 000	5 000		22 000
Stiftelsen Brödet och Fiskarna			3 000	10 000	12 000		29 500
				2 500[a]		2 000[a]	
Stiftelsen Fredshögskolan				5 000			5 000
Stiftelsen Lundsbrunns Kurort			10 000				10 000
Stiftelsen Svenska Hjälpen till Amazonassjukhuset				3 000			3 000
Stiftelsen Unga Forskare				10 000			10 000
Stiftelsen Älvdalens Soldathem				3 000		3 000	6 000
Stiftsgården i Rättvik						5 000	5 000
Stockholms Afrikagrupp		10 000				5 000	26 200
		7 000[a]	3 000[a]	1 200[a]			
Stockholms Afrikagrupp och Stödgruppen för Syd-afrikas folk				1 500[a]			1 500
Swedish Co-operative Centre				40 000	75 000		115 000

Organisation	1972/73	1973/74		1974/75		1975/76		1976/77		Totalt
Swedish-Zambian Association				10 000			5 000			15 000
Svensk-kinesiska vänskapsförbundet		3 000				5 000				8 000
Svensk-kubanska föreningen	3 000		15 000		15 000		10 000	20 000	20 000	83 000
Svensk-somaliska vänskapsföreningen								7 000	7 000	14 000
Svensk-tanzaniska föreningen					15 000					15 000
Svensk-Tunisiska Föreningen						5 000[a]				5 000
Svensk-zambianska-tanzaniska-kenyanska och -etiopiska föreningarna						10 000				10 000
Svenska Arkitekters Riksförbund						4 300[a]				4 300
Svenska Baptisternas Ungdomsförbund				4 000			15 000			19 000
Svenska Ekumeniska Nämnden	5 000									5 000
Svenska Ekumeniska Nämndens och Svenska Missions-rådets grupp för u-veckan		50 000		80 000		90 000		100 000		320 000
Svenska FN-förbundet	25 000					40 000		75 000		
				3 800[a]		2 000[a]		4 000[a]		149 800
Svenska FN-förbundet och SKU		2 459[a]								2 459
Svenska Folkhögskolans Lärarförening SFHL	15 000	10 000				12 000				
								1 500[a]		38 500
Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen	1 000		5 000	25 000	2 000		5 000	3 000		41 000
Svenska Fredskommittén				5 000						
		2 000[a]								7 000
Svenska Föreningen för The Experiment in International Living			10 000							10 000
Svenska Haifa-kommittén							15 000			15 000
Svenska kommittén för DICAP (org för chilenska artister)				4 000[a]						4 000
Svenska kommittén för Vietnam	25 000	5 000	25 000	15 000						70 000
Svenska kommittén för Vietnam, Laos och Kambodja					20 000	20 000	20 000	20 000	15 000	
				5 000[a]						100 000
Svenska Kvinnors Nationalförbund					5 000					5 000
Svenska kvinnors vänsterförbund						20 000	10 000	15 000		45 000
Svenska Kyrkans Missionsstyrelse								20 000		
						10 000[a]				30 000
Svenska Missionsförbundet								50 000		50 000
Svenska Missionsförbundets Ungdom	10 000		18 000		20 000					
				5 000[a]						53 000

Organisation	1972/73	1973/74		1974/75		1975/76		1976/77		Totalt
Svenska Missionsrådet	12 000							5 000[a]		17 000
Svenska Naturskyddsföreningen	2 000									2 000
Svenska Scoutrådet	10 000			10 000	10 000	20 000	30 000	25 000	15 000	120 000
Svenska Sparbanksföreningen				25 000						25 000
Svenska Stiftelsen för hjälp åt Amerikas indianer				3 000[a]						3 000
Svenska Togoföreningen				5 000						5 000
Svenska Transitionkommittén							5 000			5 000
Svenska Turkietkommittén		5 000								5 000
Sveriges Elevers Centralorg.								30 000	5 000	35 000
Sveriges Folkhögskoleelevers Förbund	5 000									5 000
Sveriges Kristna Ungdomsråd		15 000		3 000		3 000		5 000		
		8 500[a]		2 000[a]		1 500[a]				38 000
Sveriges Public Relations Förening								10 000		10 000
Sveriges Socionomförbund		6 000								6 000
Sveriges Skogsvårdsförbund									15 000	15 000
Sveriges Ungdomsorganisationers Landsråd		12 000				30 000				42 000
Sveriges Världsfederalister		2 000[a]				11 000[a]		10 000[a]		23 000
Sydvästasienkommittén									3 000	3 000
Sydöstra Skånes Folkhögskola, Tomelilla				2 500[a]						2 500
Sydasienkommittén									2 000[a]	2 000
Tanzaniaimport i Södra Sverige	6 000	8 000	15 000							29 000
Tanzaniaimport ek. förening							3 000		15 000	18 000
Teatercentrum									25 000	25 000
Tidskriften Kommentar och Stockholms FNL-grupper		750[a]								750
The Council of Internat Programs for Youth Leaders and Social Workers Inc (CIP)				2 000[a]						2 000
Toftaskolan, Ängelholm				7 000[a]						7 000
Trygg-Hansa-personalens u-hjälpssektion							2 000			
				2 000[a]						4 000
Tyresö u-lands- och fredsförening	1 500			7 000		5 000				13 500
U-aktionen vid SCB och DAFA							2 000	1 000		3 000
U-gruppen i Göteborg									3 000	
				1 500[a]						4 500
Uf-förlaget								4 000[a]		4 000
U-landslinjernas Samarbetsorganisation, Västerhaninge									8 000	8 000

Organisation	1972/74	1973/74		1974/75		1975/76		1976/77		Totalt
Ungdomens Fredsförbund				10 000				5 000		15 000
Ungdomens Fredsförbund, Malmö								5 000[a]		5 000
Ungdomens Nykterhetsförbund	3 000					10 000				13 000
Ungdomens Röda Kors		10 000		10 000		10 000		35 000		65 000
UNITAS, Uppsala				500[a]						500
Uppsala Afrikagrupp					2 000	5 000				7 000
Uppsala FNL-grupp		2 000[a]								2 000
Utbildning för biståndsverksamhet	20 000	10 000	14 000	10 000		5 000				
		7 600[a]				5 000[a]		1 000[a]		72 600
Utrikespolitiska Föreningars FN-förbund	10 000		15 000	20 000	10 000		20 000	15 000	10 000	100 000
Utrikespolitiska Föreningen i Stockholm						8 000				8 000
Utrikespolitiska föreningen		2 000[a]								2 000
Vasa-Norrmalms Chilekommitté								340		340
Vasastadens Samarbetskommitté		8 000								8 000
Vietnamhjälpen			25 000	10 000		15 000				
				4 000[a]						54 000
Väckelsetältets Mission									15 000	15 000
Vännernas Samfund		8 000								8 000
Vänortsföreningen Eksjö-Pabna		5 000								5 000
Zimbabwe African National Union in Scandinavia					20 000					20 000
Zimbabwe-kommittén								2 000[a]		2 000
ZANU:s stödkommitté i Halmstad						3 500[a]				3 500
ZANU:s representation i Skandinavien						5 000[a]		1 000[a]		6 000
Örebro FN-distrikt								600[a]		600
Örebromissionens Ungdom		10 000			15 000					25 000

[a] Bidrag utom ordinarie bidragstillfälle (s. k. brandkårsbidrag)

[b] Ej utnyttjat.

Källa: SIDA:s informationsbyrå.

Bilaga 8 Bidrag efter ansökan vid de senaste bidragstillfällena – organisationer, informationsprojekt och belopp

Organisation	Projekt	Anslaget belopp
1. Juli 1976 (Belopp att fördela 689 000 kr)		
Afrikagrupperna i Sverige	Informationsskrift om Zimbavwe. – Sånghäfte. – Visningskopia av filmen Segern är säker om kampen i Angola	10 000
Ansgarsförbundet	Utställning och inf. i riksläger. – Uppföljning i kretsarna med programmet Vi behöver varandra	4 000
Ansvars personals u-hjälpsförening	Skolprojekt i Uppal Hyderabad, Indien	1 000
Centrala föräldraföreningen för dag- och fritidshus i Linköping	Utställning av leksaker, fotografier, inspelningar av sånger och barnramsor samt film från Tanzania	10 000
Chilekommittén	Fyra skrifter. – Bildband för fackfören. rörelsen. – Ljudbildband om kulturen. – Utställning om affischkonsten	10 000
Chilekommittén Flen-Katrineholm	Utställning att cirkuleras	1 000
Chilekommittén Kiruna	Utställning	1 000
Chilekommittén Lund	Informationsskrift om kommittén och dess verksamhet	3 000
De Förenade FNL-grupperna	"Bygg upp det fria Indokina". Skrifter, inf. blad, utställningar, bildvisningar, möten och föredrag	15 000
Ekumeniska u-veckan, projektgruppen för	"Liv är mer än överflöd". Material, möten, utställningar, gästföreläsare m. m.	100 000
Evangeliska Fosterlandsstiftelsen	3 ljusbildband och 1 film om kyrkan i Madhya Pradesh	10 000
Filmcentrum	Textningskostnader för 3 filmer. Produkt. stöd till filmen "Bönder". Filmarkonferens i Sthlm. och festival i Portugal	10 000
Folkets Husföreningarnas Riksorganisation	Två filmpaket bestående av en lång- och en kortfilm, vilka skall behandla förhållandena i Peru och Colombia	10 000
Frivillig-Organisationernas Informationscentral	Två introduktionskurser i informationsteknik. Tidning	25 000
Föreningen Böcker till Hanoi	Inf.skrift, som behandlar det vetenskapliga arbetet i Indokina, det arbete Böcker till Hanoi bedriver i Sverige samt barnbok	4 000
Föreningen Svalorna, Indiensektionen	Bok om arbetarkvinnors situation i Sydindien	10 000
Gamla Stans u-landsförening	Kursverksamheten "Solidarisk kost", studiecirkel. "Levande verkstad"-övningar med framställning av collage om Indien	3 000
Geografilärarnas Riksförening	Tre geografdagar kring u-landsproblematiken	3 000
Göteborgs Afrikagrupp	Filmfestival om Sydafrika hösten -76 med bakgrundsinformation om apartheid	4 000
Kristna Studentrörelsen i Sverige KRISS	Inf. turné med chilenare under en vecka. Affischutställning. Broschyr. Bild- och ljudband	5 000
Latinamerikagruppen i Lund	Bulletin om Latinamerika, tre nummer	5 000

Organisation	Projekt	Anslaget belopp
Latinamerikagruppen i Lund skolgruppqn	Ljudbildband i tre delar	3 000
Lutherska Världsförbundets sv. sektion	Undervisning kring 70-talets FN-konferenser. Presentation av studiematerial och informationspaket inför Dar 1977 och om LVF:s verksamhet i Bangladesh	15 000
Norra Smålands Unglottaförbund	Ledarutbildning för studiecirkelledare. Diaserie och ljudband om Tunisien	15 000
NUFF, Norrorts u-lands- och fredsförening	Produktion och försäljning av en veckoalmanacka, s. k. Fredsalmanacka om avrustning och utveckling	4 000
OPRECH – Föreningen för stöd åt de politiska fångarna i Chile	Bulletin, två nummer. Affisch. Postkort att sändas till Chile med krav om frigivning	2 000
Riksförbundet i Sveriges 4H	Studieresa till Tunisien för 30 deltagare med besök på skolor etc.	25 000
Rädda Barnens Riksförbund	Journalistresor till länder med flyktingproblem	20 000
Saminuorra, Sv. Samernas Riksungd. förbund	Informationsskrift med tvåspråkig text	10 000
SECO, Sveriges Elevers Centr. organisation	Broschyr, faktahäfte, studiehäfte och diabildserie om Sydjemen	30 000
Svensk-kubanska föreningen	Diaserier med ljudband. Grundbok om Kuba. Fotoutställning om Kubas historia och utveckling. Inbjudan av kubanska barnpedagoger	20 000
Svensk-somaliska vänskapsföreningen	Informationsblad om Somalia och utställning	7 000
Svenska freds- och skiljedomsföreningen	Seminarium om civilmotstånd	3 000
Sv. Kommittén för Vietnam, Laos och Kambodja	Produktion av material. Framskaffande av information. Två temanummer av Vietnam nu	20 000
Svenska Kvinnors Vänsterförbund	Deltemanummer av tidskriften Vi mänskor om kvinnor och barn i Kina	15 000
Svenska Kyrkans Missionsstyrelse	Två filmer, fem bildband och ett ljudband. Allt om Indien	20 000
Svenska Missionsförbundet	Kongo/Zaire: Karta, affisch, tidning, stillfilm, miniutställn. m. m.	50 000
Svenska Scoutrådet	Sri Lanka: ledarkurs, matrl.prod., stillfilm, löpsedlar m. m.	25 000
Sveriges Kristna Ungdomsråd	Bulletin om Chile	5 000
Sveriges Public Relations förening	Studie av researrangörernas inf. om u-länder till charterresenärer. Gäller här Gambia och Sri Lanka	10 000
U-aktionen vid SCB och DAFA	Inköp av böcker om u-länder för bokcirklar och bibliotek	1 000
Ungdomens Fredsförbund	"Asiatisk landsbygd", bildband om Indien och Thailand	5 000
Ungdomens Röda Kors	"URK:s internationella spel" med handledning och diskussionsunderlag	35 000
Utrikespolitiska Föreningarnas FN-förbund	Seminarier om ny ekonomisk världsordning, föreläsningar, studiecirklar	15 000
Samarbetsorganisationer:		
Föreningen Internationella Folkhögskolan	Spec. nr. av Internatjournalen. Kurs för lärare i Göteborgsregionen. Kurs för lärare i Västsverige	10 000
Sveriges Ungdomsorganisationers Landsråd	Seminarieserie	65 000

2. Januari 1977 (Belopp att fördela 503 000 kr)

Afrikagrupperna i Sverige	Framställning av mötespaket om Zimbabwe	6 000
Chilekommittén	Föredrag, affischutställning, skriftserier	20 000
Lund	Utställningar, bildband, föredrag m. m.	2 000
Malmö	Möten, filmvisning och diskussioner för att visa behovet av stöd till fångar	5 000

Organisation	Projekt	Anslaget belopp
De Förenade FNL-grupperna	"Stöd åt Vietnam, Laos och Kambodja". Skrifter, inf. blad, utställningar och möten	15 000
De Unga Chilekämparna	Tidning om barnens situation i Chile	5 000
Ekoteket	Upprättande av referensbibliotek m. baslitteratur, tidskrifter m. m. Ett nummer av "Rapport från Ekoteket" följt av möten m. m.	10 000
Eritreagruppen	"Eritrea – 15 års kamp", skärmutställning i 2 exemplar	3 000
Evangeliska Fosterlandsstiftelsen	Tredagarskurs på Solviks Folkhögskola maj 1977	10 000
Filadelfiaförsamlingen, Mariestad	"U-77" utställning för skolor och föreningar	8 000
Filmcentrum	Produktion av filmer om Zimbabwe och södra Afrika	15 000
Frikyrkliga Gymnasiströrelsen	"Att bygga ett land", programkvällar m. m. kring Guinea Bissau	10 000
Frivilligorganisationernas informationscentral	"Utveckling i samarbete" utställning med broschyr. Tidning med utgångspunkt från utställningens material	30 000
Föreningen Heimdal	Kampanj med debattskrift, affischer och flygblad	7 000
Föreningen Internat. Folkhögskolan	Deltagande för föreningens ordförande i seminarium i Sydostasien sommaren 1977	10 000
Föreningen Svalorna, Göteborg	Morgonsamlingspaket med diaserie, texthäfte och band	5 000
Föreningen Svalorna, Indiensektionen	Barnnummer av tidning. Omarbetning av utställningen Kvinna i Bangladesh. Världen och Vi informationsweekend	25 000
Föreningen Unga Filosofer	Offentligt seminarium med inriktning på allmän biståndspolitik, främst dock svensk	2 000
Geografilärarnas Riksförening	Temadagar – u-land, fyradagars internatkurs	10 000
Ghassan Kanafanifonden	Utställning om livet i palestinskt flyktingläger	4 000
Gävle Museum, se Ländbildn. förbundet		
Göteborgs Afrikagrupp	Inf. kampanj med föredragsturnéer om Zimbabwe	10 000
Internationella Arbetslag	2 veckors studieläger om utvecklingsstrategier	6 000
Internationella Kvinnoförbundet	"Vart går raskonflikternas land Sydafrika" kurs våren–hösten 77	15 000
IOGT-NTO-rörelsen	Stillfilm om fisknätsfabrik i Sri Lanka. Inf. broschyr om rörelsens engagemang i Sri Lanka	7 000
Kommittén för Östra Timor	Filmprojekt, kopiering och textning, skrift o. affisch	5 000
Lantbruksskolans studentkår, u-landsgruppen	U-landsvecka på Ultuna, april 77	2 000
Latinamerikagruppen i Lund	3 nr av inf. bulletin om Latinamerika	3 000
Latinamerikakommittén	Serie monografier över de latinamerikanska länderna	10 000
Länsbildn. förbundet i Gävle och Gävle Museum	Verksamhet kring utställningen "Vem är Sama från Chana": Föreläsningar, dans- och sångtrupp, teater m. m.	7 000
Löntagarnas Organisation för Internationellt Smarbete (LOFIS)	Hjälp till fackföreningar och personalgrupper att starta u-hjälpsaktiviteter	3 000
Metodistkyrkans Yttre Mission	"Angola idag". Konsultation m. företrädare för Kyrkans missionsledning och andra länders kyrkor. Inf. material utarbetas	10 000
Norra Smålands Unglottaförbund	"Tunisien – utvecklat u-land", studiepaket och cirklar	5 000
OPRECH – Föreningen för stöd åt politiska fångar i Chile	Bulletin, affisch, postkort m. m.	3 000
Pak-Swedish Welfare Association (PAKS)	Inf. tidning, 2 seminarier om två dagar vardera, studiegrupper	10 000
Riksförbundet Sveriges 4H	Nepal. Central kurs och lokala sammankomster	15 000
Röda Hjälpen för Palestina	"Barn i läger" utställning	7 000
Saharakommittén	Kopiering och översättning från spanskan av filmen "För ett folkens Mahgreb"	4 000
Solidarisk Handel	Musikbroschyr med beskrivn. av musik i Vietnam och översatta sånger i lätta arrangemang	10 000
Stiftelsen Älvdalens Soldathem	Zaire och Gambia föredrag med ljusbilder och diskussion	3 000
Stiftsgården i Rättvik	Uppbyggnad av referensbibliotek	5 000

Organisation	Projekt	Anslaget belopp
Stockholms Afrikagrupp	Översättning till svenska av häftet Simon and Jane	5 000
Svensk-kubanska föreningen	Diaserier, inbjudan till kubanska barnpedagoger, bok	20 000
Svensk-somaliska vänskapsföreningen	Två vandringsutställningar om Somalia jämte faktablad o. affisch	7 000
Svenska Komm. f. Vietnam, Laos o. Kambodja	Inf. resa till Vietnam med 4 deltagare för att studera efterkrigssituationen o. därefter publicera inhämtat material	15 000
Svenska Scoutrådet	Projekt Sri Lanka. Ledarkurser, stillfilmer, programtips	15 000
Sveriges Elevers Centralorganisation	Utbildningsprojekt i Sydjemen. Broschyr, faktahäfte m. m.	5 000
Sveriges Skogsvårdsförbund	Temanummer av tidningen SKOGEN med referat från svenska biståndsinsatser på det skogliga området	15 000
Sydvästasienkommittén	Jemen. Bildband med ca 50 bilder	3 000
Tanzaniaimport ek. förening	Informationsfoldrar och affischer	15 000
Teatercentrum	"Jordspråket" föreställning med jordglob och filmduk	25 000
U-gruppen i Göteborg	U-ländernas situation och relationer till i-länderna, inf. till högstadieelever	3 000
U-landslinjernas samarbetsorganisation, Västerhaninge Folkhögskola	U-landslinjerna har material, som behöver inventeras och föras ut till allmänheten	8 000
Utrikespolitiska Föreningarnas FN-förbund	"Ny ekonomisk världsordning, uppföljnings- och fördjupningsseminarium	10 000
Väckelsetältets Mission	Kenya: rikt illustrerad folder. Minas Gerais, Brasilien, 8 mm färgfilm och folder	15 000

3. Juli 1977 (Belopp att fördela 850 000 kr)

Afrikagrupperna i Sverige	De forna portugisiska kolonierna. Bildserier, affischer m. m.	10 000
Ansgarsförbundet	Program om Zambia. Bildband m. m.	5 000
–"–	Program om Tanzania. "	3 000
Chilekommittén	Studiehäfte, småskrift, filmkopior	15 000
Chilekommittén i Göteborg	Latinamerikautställning med föredragsserie	5 000
–"–	Filmvecka om Latinamerika	5 000
Chilekommittén i Tensta-Rinkeby	Inf. kampanj om campamentot Nueva Habana utanför Santiago	3 000
Ekumeniska u-veckan	Tema: En utjämning skall ske. Möten, studieaftnar, utställningar och inbjudan av föreläsare från u-länder	100 000
Eangeliska Fosterlandsstiftelsen,	Framställning av programpaket för barn	3 000
Lutherhjälpen och Svenska Kyrkans Mission	Tidning om Indien	10 000
Film-Centrum	Inf. kampanj om Västra Sahara. Filmprojekt "Placerad i Sverige". Filmvisn. kampanj om S. Afrika och Latinamerika	15 000
Fria Moderata Studentförbundet	Artiklar i tidskriften Svensk Linje. Studieresa till Botswana	10 000
Frikyrkliga Gymnasiströrelsen	"Att bygga ett land". Material. Kurser och möten	15 000
Frivillig-Organisationernas Inf. Central	Introduktionskurs för hemvända biståndsarbetare	14 000
Föreningen Den Nödvändiga Skolan	11 månader lång kurs, vari ingår resa till Guinea-Bissau	5 000
Föreningen Emmaus Björkå	Flygblad, bildband, ev. också utställning	2 000
Föreningen Emmaus-Fnysinge	Utställning om befrielsekampen i Oman	1 000
Föreningen Internat. Folkhögskolan	Kartläggning av vissa samhälleliga företeelser, däribland bist. viljan och solidariteten med u-länderna. Veckoslutskurs	30 000
–"–	Ny ekonomisk världsordning. Grupparbeten o. studiecirklar	20 000
Föreningen Svalorna Indien-Bangladesh	Jordlösa familjer i en by i B. Text i bokform, bild- o. ljudband	10 000
Föreningen Svalorna Perusektionen	Läroboken Leva i u-land. Särtryck av Perukapitlet och/eller PERU – landet och folket. Broschyr	15 000

Organisation	Projekt	Anslaget belopp
Göteborgs Afrikagrupp	Utställning om Zimbabwe	3 000
Handikappföreningen Klubb Ottarp	Inf. om Pakistan och Ceylon	15 000
Kristna Studentrörelsen i Sverige	Tema-helg för Chileprojektet. Chileturné till lokalavdelningarna, väggaffisch o. postkort	5 000
Kyrkans Ungdom i Karlstads stift	"Arbetsläger i Tanzania". Resa o. framställning av material	15 000
Latinamerikakommittén i Stockholm	"Latinamerikas öppna ådror". Studiehandledning till Galeanos bok	3 000
Lötenkyrkans ungdomsgrupp i Uppsala	Studieresa till Tanzania	3 000
Riksförbundet Sveriges Fritids- o. Hemgårdar	Södra Afrika. Utställning och temanummer av Fritidsgården	10 000
Rädda Barnens Riksförbund	Bilderbok i sv/v. om Argentina särskilt om flyktingarnas situation	15 000
Stiftelsen Afro-art	"Hantverk för alla". Utställning på Liljevalchs okt. 77	15 000
Stiftelsen Brödet och Fiskarna	S. Afrika, Namibia och Zimbabwe. Utställning på V77 + folder	10 000
Stockholms Afrikagrupp	Sydafrikamapp med lättillgängligt material	10 000
Swedish Co-operative Centre	Materialframställning. U-landsmöten o. veckoslutskurser. Utställning om bl. a. NEO	85 000
Svensk-Kubanska Föreningen	Diaserier med ljudband. Studieverksamhet-tryckning av grundbok om Kuba. Studiehandledning. Publikationer, nya grundlagen	10 000
Svensk-somaliska vänskapsföreningen	Tryckt inf., bokinköp, tidskriftspren., fotoutställningar	10 000
Svensk-Tanzaniska Föreningen	Specialnummer av tidningen Habari. Studieresa	10 000
Svenska Alliansmissionens Ungdom	Framställn. av diaserier, tidning, barnbok m. m.	10 000
Svenska Ekumeniska Nämnden	Småskrift om Sydafrika/Sverige	15 000
Svenska FN-förbundet	Regional inf. verksamhet. Konsulent i Västerbottens län	50 000
Svenska Fredskommittén	Utställning och specialnummer av Fred och solidaritet om Sydafrika och Namibia	15 000
Svenska freds- och skiljedomsföreningen	Seminarium om icke-våldsaktioner	5 000
Svenska föreningen för indisk byfolkhögskola	Jagriti Vihara, byfolkhögskola med jordbruk i Bihar. Inf. gm. diabildsserie, föredragsturnéer, utställning och tryck	8 000
Svenska kommittén för Vietnam, Laos och Kambodja	Resa till Kambodja. Inf. bulletin om Indokina o. Thailand	25 000
Svenska Kvinnors Vänsterförbund	Inbjudan av två kvinnor från PLO för rundresa i Sverige	10 000
Svenska Missionsförbundet	SMF:s 100-årsjubileum. Broschyr och utställning	25 000
Svenska Missionsförbundets Ungdom	Ecuadortidning	15 000
Svenska Scoutrådet	Sri Lanka. Kurser, löpsedlar, film m. m.	15 000
Sveriges Elevers Centralorganisation	Utbildningsprojekt i Sydjemen. Operation Dagsverke	15 000
Sveriges Kristna Ungdomsråd	Sydafrikabulletin, filmer, endagsseminarium	15 000
Sydasienkommittéerna i Sverige	Sydasienbulletinen nummer 3 och 4/1977	5 000
Sydvästasienkommittén	Situationen i Oman. Utställning	2 000
Synfrämjandet	Folder	5 000
U-aktionen vid SCB och DAFA	Inköp av böcker, utställningar, filmer &hyra), prenumerationer	3 000
U-föreningen för anställda vid LME	Filmvisningar (hyra)	2 000
Ungdomens Fredsförbund	Pakistan och Afghanistan. Seminarier, resa, kurser	10 000
Uppsala Afrikagrupp	Guinea-Bissau. Framställning av material	5 000
Uppsala länsförbund av Sveriges 4H	Tunisien. Diabildserier, utställningsskärmar, ljudband	5 000

Organisation	Projekt	Anslaget belopp
Utbildning för biståndsverksamhet	Kaffebroschyr	20 000
Vietnam och Laosförbundet	Skrifter, utställningar, bildband och möten	15 000
Västerås Afrikagrupp	Namibiaskrift	5 000
Zimbabwekommittén i Stockholm	Utställning med broschyr	5 000
Örebromissionens Ungdom	Projekt Brasilien. Materialproduktion, pilotkurser, resor	20 000
Boliviansk-svenska vänskapsföreningen	Filmfestival, barnteater, kurser m. m.	10 000

Bilaga 9 SIDA:s informationssamarbete med enskilda organisationer (budget, kr)

	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1972/73–77/78
Folkbildningsförbundet	128 000	150 000	70 000	90 000	100 000	115 000	653 000
Föreningen Internationella Folkhögskolan, Göteborg		20 000	20 000	25 000	50 000	60 000	175 000
Hjälporganisationerna (Rädda Barnen, Röda Korset, Lutherhjälpen)		75 000[b]	75 000[b]				150 000
KARIBU (samarbete med bl. a. studieförbunden, Sveriges Radio, Rikskonserter, Riksutställningar, Riksteatern)		60 000	500 000	100 000			660 000
Löntagarorganisationerna (U-landsseminarier, utbildning av seminariearrangörer)		130 000					130 000
Swedish Co-operative Centre		100 000	110 000	120 000	150 000	170 000	650 000
Svenska FN-förbundet	128 000	113 500	110 000	120 000	125 000	130 000	726 500
Sveriges Folkhögskoleelevers Förbund	13 000	27 000	30 000				70 000
Sveriges Ungdomsorganisationers Landsråd	38 000	110 500	110 000	120 000	125 000	100 000	603 500
Övrigt (Kurser och konferenser i Sverige m. m.	33 000	94 000	235 000	255 000	225 000	200 000	1 042 000
Summa	340 000	880 000	1 260 000	830 000	775 000	775 000	4 860 000

[a] För alla de namngivna organisationerna torde skillnaden mellan budgeterade belopp o faktiska utgifter vara obetydlig. Under posten "övrigt" har utgifterna vissa år varit något lägre än budgeterade belopp.

[b] Avser ett tillfälligt projekt som de tre hjälporganisationerna och SIDA gemensamt genomförde. Se i övrigt tabell över bidrag efter ansökan.

Källa: SIDA:s informationsbyrå.

Bilaga 10 SIDA:s informationsbyrås materialproduktion[1]

Trycksaker

I Utvecklingsfrågor och u-land

Allmänt

Du, jag och Sverige i en ny världsordning. Affischpristävling utlyses hösten 1977.

Echos du monde francophone. Franskspråkiga artiklar rörande s. k. francofona länder i främst Afrika. Avsedda för gymnasieskolan och vuxenundervisningen. Första utgivningsåret 1976.

Hoten mot vår miljö. För grundskola, gymnasieskolan och vuxenundervisningen. SIDA i samarbete med Svenska FN-förbundet. 140 s. 1976

Internationaliserad undervisning – några exempel. Studiehäfte till ITV-program. (Lahti/Påhlsson/Wall). 45 s. 1976.

Internationalisering av spanskundervisningen i gymnasieskolan och vuxenundervisning. Spanskspråkiga artiklar om Latinamerikanska länder. Påbörjas under 1977/78.

Ny ekonomisk världsordning. Särtryck ur SIDA:s anslagsframställning för 1977/78, SIDA om u-samarbetet. 33 s. 1976. 2:a uppl. 1977.

Rika och fattiga. Ca 12-sidig broschyr i serien Svenskt u-samarbete. Utkommer 1977/78.

Snart fyller vi 40 år. Hur har vi det då? Bildtidning om den orättvisa resursfördelningen, ny ekonomisk världsordning och framtiden. Avsedd för åk 9. 32 s. 1977/78. Beräknad uppl 100 000 ex.

Tolv bilder. Om utveckling och samlevnad. För gymnasiet, folkhögskolor, studiecirklar och lärarutbildning (Lars Sundgren/Inger Andersson). SIDA i samarbete med lärarhögskolan i Umeå. 32 s. 1974. 2:a uppl. 1975.

U-land, utnyttjat land. Materialpaket bestående av broschyr, stordiasats, stillfilm, videoprogram, ljudband. Brevskolan på uppdrag av SIDA. 1975.

[1] Nedanstående förteckning täcker perioden 1972–1977. I undantagsfall har principiellt intressanta titlar från 1971 och ännu inte utkomna titlar tagits med. Förteckningen ger ingen fullständig bild av det informationsmaterial som SIDA producerat under perioden. Sålunda har t. ex. Utredningsbyråns Meddelande-serie eller landanalyserna, sedan finansieringen av dessa övertagits av Länderbyrån, inte angetts. Ambitionen har varit att förteckna titlar som helt eller till betydande del finansierats från budgeten för materialproduktion inom Informationsbyrån.

Vatten. Några fakta kring vattenproblemen i världen. (Malin Falkenmark). SIDA i samarbete med Utbildningsförlaget. 48 s. 1971.

Vatten till Virudalen. Ett utvecklingsspel med verklighetsbakgrund. För gymnasiet, lärarutbildning och -fortbildning. Mapp med faktatexter, stordia och lärarhandledning. Ljudband ingår. (Lars Sundgren & Rolf Gullstrand). 1977.

Länder

Bangladesh. Bulletin sammanställd av deltagarna i u-landsseminariet 1975. (SIDA/SUL) Tabloidformat. 8 s. 1975

Barn i u-land. Serie avsedd för främst grundskolans låg- och mellanstadier.

Carlos i Colombia. (Ulla Lovén). 28 s. 1975.

Dipholo och sandstormen. En berättelse om en pojke i Botswana. (SIDA/SUL/Svenska FN-förbundets seminarium 1973). 16 s. 1974. 2:a uppl 1974.

Hassina och andra barn i Bangladesh. (Fornaeus/Sanne). 40 s. 1976.

Maria flyttar till Lima. En berättelse från Peru. (Per Fröberg). 29 s. 1973. 2:a uppl. 1974. 3:e uppl 1975.

Medan bomberna föll. Barnteckningar från Nordvietnam med korta texter. 20 s. 1975.

Nigatwa – flicka i Etiopien. (Kerstin Jordan). 16 s. 1972.

Sergio i Chile. (Kerstin Thorvall). 20 s. 1973.

Vi bor i Zambia. Delvis baserad på zambiska barnteckningar. (Palle Petersen).

Nordisk samproduktion. Beräknas utkomma 1977/78.

Usha – flicka i Indien. (Anna-Lena Wik-Thorsell). 23 s. 1972.

Chile – en analys (Patrik Engelau). 74 s. 1974.

Demokratiska republiken Vietnam. Affisch i färg. Format 50x70 cm. 1974.

Dimbaza – dödens hemland. Om folkförflyttningarna i Sydafrika. (red. Per Wästberg och Margareta Ekström). Nordiska Afrikainstitutet med stöd av SIDA. 75 s. 1976.

Domaren och andra berättelser från Afrika. Antologi för högstadiet och gymnasiet baserad på författarpristävling i fyra östafrikanska länder 1974. 111 s. 1975.

Etiopien – fakta och värderingar, ett studiematerial om utveckling och utvecklingssamarbete. SIDA i samarbete med Svenska FN-förbundet. 128 s. 1971.

Fyra sagor från Afrika. Antologi för barn i åldern 6–9 år, baserad på författarpristävling i fyra östafrikanska länder 1974. 48 s. 1975.

Kenya. Affisch i färg med kartor, diagram och foton. Format 70x100 cm. Nordisk samproduktion. Utkommer 1977/78.

Miljö och människor. Serie avsedd för främst grundskolans högstadium.

Ett kvarter i Bogotà. Dagbok från Colombia. (Göransson/Lovén/Sjödin). 101 s. 1976.

Leva i slum. En berättelse om indisk vardag. (Ola Friholt). 32 s. 1974.

Olika utvecklingsvägar. Jämförande aspektstudier i Brasilien, Cuba, Algeriet, Tanzania, Indien och Kina. Grundskolans högstadium och gymnasiet.

Lärarhandledning, elevbok (168 s.), diasats med ljudband. SIDA i samarbete med Svenska FN-förbundet. 1975.

Selra – by i Indien. Studiematerial för främst lärarfortbildning men innehåller också elevanpassade komponenter. Faktahäfte 69s, elevuppgifter 24 s, bildhäfte 11 s. (SIDA/SÖ-seminariet 1972). 1973.

Tanzania. Affisch i färg med text, kartor, diagram och foton. Format 70x100 cm. 1974.

Tanzania – land i utveckling. Bildhäfte med korta texter om utveckling och svenskt bistånd inom sektorer. (Maith Håkansson). 24 s. 1975.

Tjuvjakten. Afrikanska berättelser för barn och ungdom. Antologi baserad på författarpristävling i fyra östafrikanska länder 1974. 52 s. 1975.

Torkan i Sahel. 8 frågor och svar. 4 s. 1974.

Ujamaa – tanzaniskt experiment i socialism. (Peter Gumbel). 35 s. 1972. 2:a uppl. 1973.

U-pocketserien, utgiven av Utbildningsförlaget i samarbete med Nordiska Afrikainstitutet, Utrikespolitiska Institutet och SIDA och med finansiellt stöd av SIDA.

Afghanistan. Beskrivning av ett u-land. (Bengt-Göran Stensland). 120 s. 1975.

Argentina. Beskrivning av ett u-land. (Eivor & Niels Halkjaer). 160 s. 1975.

Bolivia. Beskrivning av ett u-land. (Sven Erik Östling). 117 s. 1973.

Botswana, Lesotho, Swaziland. Beskrivning av tre u-länder. (Zdenek Cervenca & Lena Wallensteen). 144 s. 1973.

Ceylon. Beskrivning av ett u-land. (Claes Adam Wachtmeister). 104 s. 1972.

Chile. Beskrivning av ett u-land. (Sven Erik Östling). 104 s. 1972.

Etiopien. Beskrivning av ett u-land. (Viveca Halldin). 112 s. 1971.

Etiopien. Ett u-land i förvandling. (Viveca Halldin). 2:a helt omarbetade upplagan av föreg. 128 s. 1974.

Indien. Beskrivning av ett u-land. (Karl Reinhold Haellquist). 152 s. 1972.

Kenya. Beskrivning av ett u-land. (Bertil Odén). 83 s. 1972.

Nordvietnam. Beskrivning av ett u-land. (Eivor Samuelsson). 120 s. 1972.

Pakistan. Bangladesh. Beskrivning av två u-länder. (Gustaf Stjernberg). 117 s. 1972.

Peru. Beskrivning av ett u-land. (Eivor Halkjaer). 141 s. 1973.

Portugisiska Afrika. Beskrivning av ett kolonialimperium och dess sönderfall. (Bengt Ahlsén). 140 s. 1972.

Sydafrika, Namibia, Rhodesia. Minoritetsstyrda länder i södra Afrika. (Bengt Ahlsén). 128 s. 1973.

Tunisien. Beskrivning av ett u-land. (Lars Rudebeck). 86 s. 1972.

Uganda. Beskrivning av ett u-land. (Helge Hveem). 104 s. 1973.

Zaire. Beskrivning av ett u-land. (Rolf Gullstrand & Sture Theolin). Utkommer 1977.

Zambia. Beskrivning av ett u-land. (Zdenek Cervenca). 94 s. 1972.

Vietnam. Två affischer för förskolan och lågstadiet med lärarhandledning. (Sanne/Göransson). Beräknas utkomma 1977/78.

Vill du veta mer om Latinamerika. Kortfattad landinformation och litteraturtips. SIDA i samarbete med Latinamerikainstitutet. 44 s. 1975. 2:a uppl. 1976. 3:e uppl. kommer under 1977/78.

Zambia – ett u-land, angår det oss? (SIDA/SUL/Svenska FN-förbundet). 16 s. 1973.

Särskilda ämnesområden

Att planera sin familj. Lärarhandledning till filmen med samma namn. (Jacobsson/Sundberg/Öst). 30 s. 1974.

Befolkningsfrågan. Specialnummer av Rapport från SIDA avsedd för gymnasieskolan. (Producerad utanför Rapports ordinarie budget). 24 s. 1973.

Befolknings- och standardexplosionen. Mapp med fyra stordior och diskussionsuppgifter för gymnasieskolan. (Rolf Gullstrand). 1974.

Familjeplanering. Studiehäfte i socialkunskap utarbetat av Vilgot Oscarsson m. fl. SIDA i samarbete med lärarhögskolan i Umeå. 56 s. 1974.

Försörjerskan. Kvinna i Kongo. (Anita Jacobson). SIDA:s kvinnostudier. Distribution Nordiska Afrikainstitutet. 112 s. 1977.

Kvinna i Bangladesh. (Gunnel Unge). SIDA:s kvinnostudier. 45 s. 1976.

Människan, maten och hälsan. (Sven Svensson). SIDA/Allmänna Förlaget/Svenska FN-förbundet. 52 s. 1974.

Räcker vår jord? 8-sidig folder om befolknings- och resursfrågor. 1974. Upplaga 150 000 ex.

U-landskvinnan. Situationen i sex länder. 100 s. 1974. 2:a uppl. 1975. 3:e uppl. 1976.

Utbildningsproblem i u-land. (Lars-Olof Edström). 48 s. 1972. 2:a uppl. 1974.

II Utvecklingssamarbete

Allmänt

Bistånd genom SIDA. Verksamhetsberättelser 1970/71, 1971/72, 1972/73, 1973/74 (160 s, 203 s, 192 s, 180 s).

Bistånd genom SIDA. Anslagsframställning 1978/79, verksamhetsplan 1977/78, verksamhetsberättelse 1976/77. 245 s. 1977.

Bistånd genom SIDA. Anslagsframställning 1978/79. Sammanfattning 20 s. 1977.

Bistånd på mottagarens villkor. Filosofi och teknik. En antologi redigerad av Lennart Wohlgemuth. 184 s. 1976.

Bistånd – hjälp till självhjälp. Manus UD:s u-avdelning. 24 s. 1974. 200 000 ex. 2:a uppl. 1976. 70 000 ex.

Faktablad. Utarbetas kontinuerligt över insatser och verksamhetsområden. Finns i vissa fall också på engelska, franska och portugisiska.

Frågor och svar om u-land och bistånd. 80 s. 1972. Ny upplaga beräknas utkomma under 1977/78.

Kort och lätt om Sveriges samarbete med u-länderna. Sammanfattning av Biståndspolitiska utredningens huvudbetänkande. 72 s. 1977.

Kort om svenskt bistånd, folder 1973, 1974 och 1975.

Kort om svenskt u-samarbete. 6-sidig folder. 1976 och 1977.

Nytt från SIDA. Ur anslagsframställning 1973/74, 60 s. (1972) och 1974/75, 64 s. (1973).

Samarbete för utveckling. Om u-land och svenskt bistånd. En studiebok för ungdomsskolan och vuxenundervisningen. 128 s. 1972. 100 000 ex.
SIDA och näringslivet (Olle Murelius). Beräknas utkomma 1977/78.
SIDA om u-samarbetet. Anslagsframställning 1976/77, verksamhetsberättelse. 213 s. Separat bilagedel. 1975.
SIDA om u-samarbetet. Anslagsframställning 1977/78, verksamhetsberättelse. 317 s. Separat bilagedel. 81 s. 1976.
SIDA om u-samarbetet. Anslagsframställning 1976/77, verksamhetsberättelse. Sammanfattning. 16 s. 1975.
SIDA om u-samarbetet. Anslagsframställning 1977/78, verksamhetsberättelse. Sammanfattning. 20 s. 1976.
SIDA:s anslagsframställning 1975/76. Sammanfattning. 16 s. 1974.
SIDA:s informationsverksamhet 1972/73–1974/75. 23 s., 1973.
SIDA:s informationsverksamhet. Utdrag ur SIDA:s anslagsframställning 1977/78. 12 s. 1976.
Svensk biståndspolitisk profil. Riktlinjer för utvecklingsbistånd. 9 häften om biståndet inriktning inom undervisning, befolkningsområdet och familjeplanering, hälso- och näringsfrågor, landsbygdsutveckling, industri, förvaltning, sysselsättning, kvinnan i utvecklingsprocessen, kooperation. Preliminär upplaga 1973.
U-information. Fyraårsplan för SIDA:s informationsverksamhet. (1971/72–1973/74). 190 s. 1971.
U-landsfrågornas behandling i budgetpropositionen 1976/77 – andra huvudtitlar än utrikesdepartementet. 51 s. 1977.

Biståndscentrerade landbeskrivningar

SIDA:s landanalyser

1 Kenya (Bertil Odén) 60 s. 1971.
2 Etiopien (Gösta Edgren) 55 s. 1971.
3 Tanzania (Odén & Westman) 85 s. 1972.
4 Zambia (Peeter Horm) 78 s. 1972.
5 Tunisien (Ehrenpreis & Svensson) 94 s. 1972.
6 Indien (Ljunggren & Markensten) 136 s. 1973.
7 Cuba (Dag Ehrenpreis) 136 s. 1974.

Produktionen av SIDA:s landanalyser bekostas numera av SIDA:s länderbyrå.

SIDA:s landbeskrivningar

Botswana. Länderbeskrivning. (Eva Åhlström) 20 s. 1972.
Botswana. Land i södra Afrika. (SIDA/SUL/Svenska FN-förbundets seminarium 1973). 30 s. 1974.
Chile. En landbeskrivning. (Jan Robberts) 30 s. Maj 1973. 2:a uppl. nov. 1973.
Cuba. En landbeskrivning. (Sven Salonius) 24 s. 1975.
Etiopien. En landbeskrivning. (Informationsbyrån) 25 s. 1973.
Indien. En landbeskrivning. (Eva Backelin) 38 s. 1974.
Jemen. Länderbeskrivning (Eva Åhlström) 16 s. 1971.
Kenya. En landbeskrivning (Maith Håkansson) 20 s. 1974.

Sri Lanka. En landbeskrivning (Salonius & Fagerholm) 24 s. 1975.
Tanzania. En landbeskrivning. (Bertil Odén) 38 s. 1974.

Svenskt u-samarbete (serie 6-sidiga A4-foldrar)
Bangladesh. (Lucie Elmdahl) 1977.
Guinea-Bissau (Patrik Engelau) 1976.
Moçambique (Bo Westman) 1975.
Tunisien (Erik Fagerholm) 1976.
Vietnam (Bo Elding) 1976.
Under 1977/78 planeras följande utkomma:
Botswana
Cuba (Krister Eduarads)
Etiopien (Göran Bergman)
Indien (Karl-Erik Herrman)
Kap Verde (Bertil Odén)
Kenya (Anders Karlsson)
Sri Lanka (Axel Odelberg)
Tanzania (Anders Trydell)
Zambia (Peeter Horm)

Svenska insatser inom länder och sektorer

ESIBT – projektbeskrivning av byggnadstekniska institutet i Addis Abeba. (David Östensson) 39 s. 1973.
Exportfrämjande bistånd. Kortfattad översikt. 32 s. 1973.
Hjälp till u-hjälp. Om SIDA:s bidrag till enskilda organisationers u-landsinsatser och u-landsinformation. 18 s. 1971. 2:a uppl. 24 s 1973. 3:e uppl 1975.
Maten, hälsan och familjen. Svenskt u-samarbete. 8–12 s. Beräknas utkomma 1977.

Jobba i u-land-serien
Brev från Etiopien. (Karin Torhall) 86 s. 1972.
Bönor i en skål. (Andreas Fuglesang) Delat 2:a pris i SIDA:s litterära pristävling för Jobba i u-land. 90 s. 1977.
Biståndshustrur. (Regnell/Lucas). 3:e pris i SIDA:s litterära tävling för Jobba i u-land och annat tävlingsbidrag. ca 90 s. Utkommer 1977.
Counterpart. Anteckningar om ett medmänskligt förhållande. (Gunnar Rydström) 71 s. 1973. 2:a uppl. 1974.
Destination u-land. Röster om biståndsarbete. Antologi. 130 s. 1973.
Godmorgon sol. Dagbok från Bangladesh. (Inga Olofson) 36 s. 1974.
Jordbruksinstruktör i Zambia. (Marcus Andersson) 68 s. 1971.
Kommer aldrig revolutionen. Anteckningar från Afghanistan. (C-J Charpentier). Delat 2:a pris i SIDA:s litterära tävling för Jobba i u-land. 112 s. 1977.
Musungu. Sjuksköterska och främling i Zambia. (Pia Höjeberg) 1:a pris i SIDA:s litterära tävling för Jobba i u-land. 82 s. 1977.
Möten i Swaziland. (Ragna Nyström) 72 s. 1975.
På slak lina. Expertkonster i Kenya. (Carl Gösta Widstrand) 77 s. 1974.

Kamp för oberoende. Svenskt stöd till afrikanska befrielserörelser, FN:s roll. 32 s. 1974.

Näringsprojekt i u-land. Det etiopiska näringsinstitutet, ENI. (Jan-Olof Lundberg) 32 s. 1973.

SIDA:s utbildning av biståndspersonal. 19 s. 1972.

Skogsindustriprojektet i Demokratiska republiken Vietnam. 24 s. 1974. 2:a uppl. 1975. 3:e uppl. 1976. 4:e uppl. 1977.

Skolbyggen i Etiopien. En beskrivning av ett etiopiskt-svenskt utvecklingsprojekt. (Sven Salonius) 14 s. 1975.

Skolbygget i byn Doba. Ett exempel på svenskt-etiopiskt utvecklingssamarbete. Faktahäfte till stillfilm med samma namn. (Bo Erik Gyberg) 16 s. 1975.

Stöd till undervisningssektorn i Tanzania. Insatspromemoria. 27 s. 1976.

Svenska insatser i Demokratiska republiken Vietnam. 8 s. 1974.

Vatten. Svenskt u-samarbete. 6 s. 1975.

III Internationella organisationer

Arbete och trygghet. ILO, Internationella arbetsorganisationen. Svenska FN-förbundet i samarbete med SIDA. 24 s. 1974.

Befolkningsåret 1974. Folder. 4 s. 1974.

En friskare värld (om WHO). Svenska FN-förbundet i samarbete med SIDA. 24 s. 1976.

Internationella kvinnoåret 1975. (SIDA/Svenska FN-förbundet/Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor). Folder 4 s. 1974.

FN:s och ILO:s aktionsplaner 1975 för jämställdhet mellan kvinnor och män. (SIDA/Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor) 85 s. 1976.

Nu går vi. Vinnande bidrag i SIDA:s affischtävling inför Internationella kvinnoåret. 1975. Även två vykort trycktes som resultat av tävlingen.

Nu går vi. Katalog till vandringsutställning med 30 av bidragen till SIDA:s affischtävling inför Internationella kvinnoåret. 11 s. 1976.

Ny ekonomisk världsordning. Folder. 4 s. Utkommer 1977.

UNDP

UNFPA. FN:s befolkningsfond. Svenska FN-förbundet i samarbete med SIDA. 24 s. 1974.

IV U-landsforskning

U-landsforskning/Development Studies

1/72 Kommunikation och förändring i u-land. (Bertil Högberg m. fl.) 67 s. 1972.

2/72 Kenyan Rural Development and Aid (Rasmus Rasmusson) 53 s. 1972.

1/74 Mobilization and Development in India. A Case Study of Mysore State. (Hettne, Tamm) 60 s. 1974.

2/74 Haro – ett stycke u-landsverklighet. Ett samhällsreportage om utveckling och underutveckling i Etiopien. (Jan Olof Lundberg) 68 s. 1974.

3/74 From Colonialism to Dependence in Chile – An introduction to Chile's Economic History. (Stefan de Vylder) 72 s. 1974.

1/75 Seeing for oneself. A Report on an Experiment in Development Education. 67 s. 1975.

Rapporter om u-landsforskning utges numera av Beredningen för u-landsforskning, SAREC.

V Förteckningar

Courses and Seminars. Förteckning över SIDA-finansierade kurser för u-landsrepresentanter i samarbete med olika FN-organ. Utkom 1966–1974.

Litteratur om kvinnor i u-länder. Annoterad bibliografi. SIDA i samarbete med Mellemfolkeligt Samvirke. (Halvarsson/Leth/Møller) 87 s. 1975.

Litteraturtips utges årligen i Faktabladsserien.

SIDA informerar. Förteckning över SIDA:s informationsmaterial. Utkommer årligen.

Så finner du publikationer från FN och dess fackorgan. SIDA i samarbete med Hammarskjöldbiblioteket. 12 s. 1976. 2:a uppl. 1977.

Tre världsdelar – tre institut. Presentation av Nordiska Afrikainstitutet, latinamerikainstitutet och Centralinstitutet för Nordisk Asienforskning. 16 s. 1976.

U-katalogen. Sammanställning av material om utvecklingsfrågor och förteckning över organisationer som ägnar sig åt u-landsinformation. SIDA i samarbete med Svenska FN-förbundet. Med början 1970 utkommer U-katalogen årligen.

U-landslinjer vid svenska folkhögskolor. Folder. 4 s. 1976.

U-litt. Ur litteratur om u-länder och biståndsverksamhet. Ger koncentrerad sammanfattning och innehåll i aktuella böcker och tidskrifter (främst utländska). Utkom 1 gång/mån 1967–1973. Under en period har också U-litt/resultatvärderingar utkommit med 6 nr/år.

Vem gör vad på SIDA. Förteckning över SIDA:s personal, byråer, samrådsgrupper etc. ca 60 s. Utkommer årligen.

VI Trycksaker på främmande språk

Criteres suedois pour l'attribution de L'aide aux programmes et projects. 8 s. 1974.

Criterios sobre les que se basa el aproyo succo a los programmas y proyactos. 8 s. 1974.

A New Kind of Grassroots Aid. (Ruth Link) Reprinted from Sweden Now 6/72. 12 s. 1972.

Internationalizing of Education in Sweden. (Sundgren/Andersson) 28 s. 1976.

"Kort om svenskt u-samarbete" planeras utkomma på finska, franska, engelska och portugisiska under 1977. Betr. tysk version se nedan.

Manual of support preparation. 105 s. 1973.

New Directions in Aid. (Ernst Michanek) 7 s. 1972.

People and Potentials. A Swedish view on Population and Family Planning. 8 s. Tabloidformat. 1974.

Role of Swedish Non-Governmental Organizations in international Development Co-operation. (Ernst Michanek) 31 s. 1977.

Tanzania. Affisch med engelsk text. 1975.

Tanzania. Affisch med swahili text. 1976.

Schweden und die Entwicklungsländer. "Kort om svenskt u-samarbete". 8 s. 1977.

SIDA:s budget proposals 1977/78. 12 s. 1976.

SIDA:s budget proposals 1978/79.

Swedish criteria for programme and Project Support. 8 s. 1974.

Sweden's policy for international development cooperation. Extract from the budget and Finan e bill for fiscal year 1972/73. SIDA i samarbete med UD:s u-avdelning. 20 s. 1972. Har utkommit årligen sedan dess.

Titlar på främmande språk i Informationsbyråns Faktabladsserie har inte redovisats.

Faktablad om svenskt utvecklingssamarbete på engelska, franska och spanska ges ut också av Svenska Institutet i samarbete med SIDA.

Se också under U-landsforskning.

Audio-visuellt material

VII Filmer

Att planera sin familj. Om familjeplanering i Indien, Pakistan och Sydkorea. (Sebra-film) 26 min. 1971.

By i Malaysia. Videoprogram. Delresultat av SIDA/SÖ-seminariet i Sydostasien 1977. 25 min. 1977.

En sluten värld. Om den orättvisa fördelningen av världens resurser. (Rolf Bohlin) 13 min. 1974.

Landreform i Etiopien. (Sebra-film) 30 min. 1975.

Protein och pengar. Om boskapsutvecklingsprogrammet i Kenya. (Kjell Nordenskjöld) 35 min. 1975.

Uppbrottet. Om en ung nomads liv i norra Kenya och hans förvandling när han flyttar till huvudstaden. (Kjell Nordenskjöld) 30 min. 1975.

Vägen till Jere. Om ett vägbygge i Etiopien. (Bo Erik Gyberg & Örjan Wikfors). 24 min. 1974.

VIII Stillfilmer

Att bygga och bo i Tunisien. (Salonius/Dahlin) 56 bilder. 1975.

Bangladesh. Ett utvecklingsland i blickpunkten. För barn 10–12 år. (Bruksbild) 8 min. 1973.

Bangladesh. Självständighet och utvecklingsproblem. (Bruksbild) 20 min. 1973.

Befrielserörelsen MPLA i Angola. (Bruksbild) 26 min 1973. Kompletterande folder ingår.

Bito från Botswana. Om en 12-årig flicka och hennes problem som invandrare i Sverige. (Leila Tengroth) 12 min. 1977.

Botswana – land i södra Afrika. (SIDA/SUL/Svenska FN-förbundets seminarium 1973) 15 min. 1974.

Cuba. Landbeskrivande. (Sven Salonius) 20 min. 1974.

Etiopien. En stillfilm från SIDA (Salonius/Bergman) 20 min. 1976.

Fem barn. Bildberättelser om barn från fem u-länder. (Bo Erik Gyberg) Under arbete inför FN:s barnår 1979.

Hur ska det gå för Segametsi? (SIDA/SUL/Svenska FN-förbundet seminarium 1973) För barn. 15 min. 1975.

Indien. (Sven O Andersson). 1973.

Internatskola i Guinea-Bissau. (Gunnerz/Eneroth). Under arbete.

Jabir 11 år – etiopisk vardag. För förskola och lågstadium. Studiehäfte kompletterar. (Bo Erik Gyberg) 18 min. 1975.

Macunas. Om en folkgrupp i Colombia. För mellanstadiet och däröver. (Lovén/Århem) (Bruksbild) 12 min. 1974. Faktahäfte kompletterar.

Skolbygget i byn Doba. Om ett etiopiskt-svenskt samarbete. (Bo Erik Gyberg) 16 min. 1975. Faktahäfte kompletterar.

Sri Lanka (Salonius/Dahlin) 22 min. 1973.

Så lever vi i Botswana. Vardagsberättelse för barn fr. o. m. förskolan. 12 min. 1977.

Tanzania – en väg till socialism. Folder med text och diskussionsuppgifter. (SIDA/SUL/Svenska FN-förbundets seminarium 1971). 14 min. 1972.

Tunisien – ungdomens land. (Salonius/Dahlin) 68 bilder. 1975.

U-land utnyttjat land. Ingår i ett större materialpaket producerat av Brevskolan på uppdrag av SIDA. 18 min. 1975.

Zambia – ett u-land, angår det oss? (SIDA/SUL/Svenska FN-förbundet) 15 min. 1973.

Vårt arbete för u-länderna. Intervju med Ernst Michanek. (SIDA i samarbete med Arefilm). 20 min. 1972.

VIII Stordia

Informationsbyrån producerar årligen ett antal stordiaunderlag med kartor, u-lands- och biståndsstatistik i diagramform.

Under 1977/78 planeras en serie stordior rörande Ny ekonomisk världsordning.

Bilaga 11 Utställningar i SIDA:s U-Forum 1973-1977

År	Utställningens namn, typ	Utställare
1973	Resurserna, Makten och Fördelningen	Erik Sandegård i samarbete med Erik Matteoni
1974	Lotterivinster	Internationella Folkhögskolan
	Chile varför? skärmar, affischer	UBV
	Människor i Afghanistan foto	Theis Larsen
	Kuba barnteckningar foto av barn	Kubas ambassad
	Gediz två år efter; om återuppbyggnaden efter en jordbävning i Turkiet foto	Turkietgruppen
	Fiskeriutvecklingsprojekt på Norra Ceylon foto	Ungdomens nykterhetsförbund
	Fred och Vänskap mellan folken svenska barnteckningar	Svenska Fredskommittén
	I mänsklighetens tjänst foto, hyllor, föremål	Örebromissionen
	Väpnad kamp i Afrika affischer, foto	ABF
	Utställning i samband med Pham van Dongs statsbesök	Svenska Kommittén för Vietnam
	Human problems målningar	Animesh Nandi
	a) Barn i Vietnam b) Konst från Vietnamn c) Barn i Kina teckningar och foto	Solidarisk Handel
	Peru, Indien bilder, slumbostad	Svalorna
	Vardag i Zambia barnteckningar	Afro-Art
	Etiopien, Tanzania konsthantverk	Medborgarskolan
	Indien foto	Satish Jeswani
	En värld – ett hopp bilder, föremål	Svenska Kyrkans Mission
	Vår värld 3 väggtidningar broschyrer	RFSU

År	Utställningens namn, typ	Utställare
	Venceremos – en utställning om Chile 10 affischer	Amnesty/Riksutställningar
	Barncollage insända i samband med en av SIDA utlyst tecknings- och collagetävling på temat "Rättvisan kan ej vänta"	SIDA
1974	Sydamerika i Fokus 14 skärmar bildband med ljud	Kristen Demokratisk Ungdom
	presentation av studiepaket "familjen Samba-Ba" 1 skärm	Rädda Barnen, Röda Korset, Lutherhjälpen, SIDA
	För fred och självständighet i Latin-Amerika	Svenska Fredskommittén och Salvador Allendekommittén
	Svenska Fredskommittén 25 år	
	En gränslös värld!	Frälsningsarméns Ungdom
	Latinamerikas indianer skärmar	Folkbildningsförbundet
	En by i Ghana (Odd Uhrboms bilder) foto, texter	Föreningen Verdandis Ghana-grupp
	Tanzania	Svensk-Tanzaniska Föreningen
	Tanzania tillsammans med Jesper Kirkness foto, tyger, skulpturer, produkter från Tanzania	Tanzania-Import
	Frihet åt förtryckta skärmar med foton, text, teckningar och skisser	Ekumeniska U-veckan
	Vad vi sett i Tunisien skärmar, stencilerad resebeskrivning	Sveriges 4H
1975	Om PRR 10 st A-2 skärmar	De förenade FNL-grupperna
	"Nu går vi" – visning av inköpta originalbidrag till SIDA:s kvinnoaffischtävling	SIDA
	Asiatiska kulturer Internationella Bokklubbens verksamhet böcker, foto, föremål (vävnader)	Internationella Bokklubben
	1) Torkan i Afrika	Röda Korset
	2) Utvecklingsprogram i Gambia 3) Katastrofhjälp foto, skärmar, film, diabilder	Rädda Barnen
	Människor i Dharamsala (Tibet) foto, textskärmar, programblad	Staffan Winbergh
	Indien, Himalaya, Ceylon foto	Joachim Strömholm
	IAL:s verksamhet	Internationella Arbetslag
	Kuba idag	Svensk-kubanska föreningen
	Fotograf i Etiopien	Bo Erik Gyberg
	Jordbruk i Indien och Peru	Svalorna
	Jordens begränsade resurser	Jordens Vänner
	Bidragen till affischpristävlingen inför Internationella Kvinnoåret	SIDA
	Vem är Sama från Ghana? En utställning om barn för barn	Riksutställningar/SIDA/UNICEF
	Kvinna – ja! Woman – yes! En utställning med anledning av Internationella Kvinnoåret	SIDA
	Kvinna i Bangla Desh	Ulla Forneus/Börje Ljurggren

År	Utställningens namn, typ	Utställare
1976	Det gäller Dig också . . . Indien, befolkning, arbete och resurser	Tyresö U-lands och fredsförening
	Bolivia, igår och idag, vilken väg skall man välja?	Edith och Freddy Delgadillo Manuel Medina
	Invandrarkvinnans tillvaro	Internationella Föreningen för Invandrarkvinnor
	Kurdistan Kurdiska folkets historia och nuvarande situation	Lars Hasselmark Georg Kristianssen
	Sydöstasiens bergsfolk	Mogens G. Stryhn
	Klong They, Bangkoks största och äldsta slumområde	Jaan Netocny
	Människor i Sri Lanka deras liv och miljö	Rein Wälme
	Bistånd i U-land Material från 22 organisationer	Frivillig-organisationernas Informationscentral
	Ett helt Vietnam återuppbyggnadsarbetet	Svenska Kommittén för Vietnan, Laos och Kambodja
	Chile-Affischer	Chilekommittén i Stockholm
	Universiteten i Chile	Chilekommittén i Uppsala
	Latinamerika	ABF
	Angola, Moçambique och folkets kamp i Södra Afrika	Stockholms Afrikagrupp
	Moçambique och Guinea-Bissau Nationell återuppbyggnad	Anders Gunnartz Bert Eneroth
1976	Aktuella varor från Tanzania-Import Khanga och kitenge Minnesbilder från Tanzania	"EVAX" Eva Nygren
	Konst från Tanzania	Charles Njau
	"Svenskar i Korea" 25 år sedan den första svenska hjälpinsatsen startade i Korea	Svenska Koreaföreningen
	"När skolan kom till byn" hur den "svenska skolan" kommit till i över 1000 byar i Etiopien	Sven Salonius
	"Människan och resurserna – att bryta underutvecklingen i samverkan"	Svenska Sparbanksföreningen
1977	"Om Thabana-Li-Mele projektet i Lesotho	Thabana-Li-Mele Project
	Information om utvecklingsprojekt, palestinska flyktingar (UNRWA)	Vännernas Samfund/ Kväkarhjälpen
	Information om IM's verksamhet, byprojekt i Nepal	Individuell Människohjälp
	"Alternativ Energi" taktil utställning där besökaren själv kan manipulera ett stort antal experiment och fungerande modeller m. m.	Lars Broman
	"Jordens begränsade resurser"	Jordens Vänner
1977	Att skapa är att kämpa En utställning bestående av bl. a. målningar, keramik, konsthantverk gjort i fängelser i Chile, tygcollage gjorda i Chile av fångars eller "försvunnas" anhöriga	DICAP/Galeria Violeta Helen Aastrup, Adolfo Herrera Salvador Allendekommitténs kvinnofront
	Canto General. Pablo Nerudas dikt i ord och bild – Chiles historia	Robinson Victor Perez
	Somalia foton, text, kartor m. m.	Svensk-somaliska vänskapsföreningen

År	Utställningens namn, typ	Utställare
	Eritrea – vad är det? foton, text, dräkter, föremål, diabilder, affischer	Göran Assbring, Bildkollektivet Nian
	Julian berättar, en pojke i Lima bilder på skärmar	Svalorna, Peru-sektionen
	Ny ekonomisk världsordning	Internationella folkhögskolan
	Våld i barnens värld Delar av den utställning om barnen i samhället, barnen och framtiden som 1977 visats på Kulturhuset i Stockholm	Rädda Barnen
	Nigeria föremål, bilder, dräkter, diabilder m. m.	Tore Håkansson m. fl.

Källa: SIDA:s Informationsbyrå.

Bilaga 12 Tidskriften Rapport från SIDA

Vem läser Rapport från SIDA och vad innehåller tidskriften? Läsarundersökningar, systematiserad innehållsförteckning, temanummer och Rapport-dokument

1. Vem läser Rapport?

Två undersökningar har gjorts av Rapports läsekrets: 1971 och 1976. Här kommer framför allt att redogöras för resultaten från den senare, såsom den mest aktuella.

I sammanfattningen av undersökningen (publicerad i Rapport Nr 4 1976) sägs bl. a.:

"Den typiske Rapportläsaren är akademiker och förvärvsarbetar inom universitets- och skolväsende, offentlig förvaltning eller näringslivet. Medelåldern är ca 36 år. En bra bit över hälften är politiskt eller ideellt organiserade och en tredjedel har även förtroendeuppdrag i denna förening. En knapp tredjedel har arbetat i u-land. . . . Det är framför allt mycket glädjande att konstatera att den tidigare manliga dominansen nu börjat brytas. Var 3:e prenumerant är idag kvinna mot knappt var 5:e 1971!:

Här nedan följer i tabellform en sammanställning av svaren på de frågor i undersökningen som syftar till att ge en bild av läsekretsens sammansättning.

Svarsfördelning i procent på de olika frågorna (inkl bortfall)

Siffrorna inom parentes anger jämförbart resultat vid Rapports förra läsarundersökning 1971. Redovisningen av den undersökningen finns i Rapport nr 2/1972.

1 Är ni man eller kvinna?

Man	66,0	(80,9)
Kvinna	33,7	(18,6)
Bortfall	0,3	

2 Hur gammal är ni?

-19 år	20-24 år	25-29 år	30-34 år
0,9	7,8	21,4	25,9

35-44 år	45-54 år	55-98 år	Bortfall
22,7	11,3	9,4	0,7

Medelålder 36 (29) år.

3 Vilken skolutbildning har ni?

Folkskola, realskola, Flickskola, grundskola eller motsvarande	8,0	(10,4)

Gymnasium, yrkesskola, fackskola, folkhögskola eller motsvarande	18,2	(21,9)
Akademisk utbildning, pågående eller avslutad, eller motsvarande	71,9	(63,1)
Annat	1,4	
Bortfall	0,5	

4 Vilken är er huvudsakliga sysselsättning?

Förvärvsarbetar	84,2
Studerar	12,5
Övrigt	4,0
Bortfall	0,3

5 Om ni förvärvsarbetar inom vilket område är ni yrkesverksam?

Förvärvsarbetar ej	15,8
Näringslivet	17,2
Universitet och skolväsende	28,1
Övrig offentlig förvaltning	23,3
Organisation: facklig, ideell, politisk eller liknande	6,8
Övrigt	7,6
Bortfall	0,7

6 Är ni med i någon politisk eller ideell organisation?

Ja	58,7
Nej	40,5
Bortfall	0,9

7 Om ja! Har ni något förtroendeuppdrag i denna förening?

Ej med i förening	37,3
Ja	32,3
Nej	29,3
Bortfall	1,0

8 Har ni något förtroendeuppdrag i någon facklig organisation?

Ja	15,8
Nej	83,3
Bortfall	0,9

9 Har ni någon gång arbetat i något uland?

Ja	30,9	(19,9)
Nej	68,9	(79,3)
Bortfall	0,2	

Sedan denna undersökning gjordes, har en prenumerantvärvningskampanj genomförts bland universitets- och högskolestuderande i början av 1977. Resultatet blev 4 180 nya prenumeranter, varmed tidningen har drygt 10 600 prenumeranter. Dessutom distribueras ca 1 000 exemplar av tidningen kostnadsfritt till journalister, andra opinionsbildare och övriga personer och insitutioner med intresse för biståndsfrågor. Omkring 1 500 exemplar skickas också till ambassader och andra svenska myndigheter och enskilda i utlandet.

2. *Vad innehåller Rapport?*

Som underlag för en beskrivning av innehållet föreligger de systematiserade innehållsförteckningar som täcker årgång 1–4 resp. 5–6 (publicerade i Rapport nr 4/74 resp. 1/76). Som komplement har en liknande förteckning sammanställts för årgång 7 (1976) och de nummer som hittills utkommit av årg. 8 (t. o. m. nr 4/77).

Här nedan återges i tabellform en sammanfattning av mängden artiklar inom varje ämnesområde under de resp. perioder som de tre innehållsförteckningarna avser. Mängderna anges dels i absoluta tal (inom parantes), dels i procent av totala antalet artiklar under perioden, vilket möjliggör jämförelser mellan perioderna, t. ex. för att urskilja tendenser till ökning eller minskning i behandlingen av vissa ämnesområden.

Ämnena har ordnats enligt storleken av ett jämförelsetal bestående av

summan, för varje ämne, av procenttalen för de tre perioderna, varigenom större vikt, relativt sett, kommit att ges de senaste perioderna, beroende på att dessas längd, och därmed totala artikelantal, är fallande.

Systematiserad innehållsförteckning; Rapport från SIDA; Årgång 7–8, t. o. m. nr 4/1977.

Innehållsförteckning efter ämnen

Allmän utvecklingsproblematik; samhällsutveckling

En u-landspolitiker som kastat tiggarstaven. Lennart Wohlgemuth 3/76

En politik utan etiketter. José Araujo, minister i Guinea-Bissau, intervjuas om problem och framtidsversioner i den nya staten. 3/76

Först måste alla förstå! Några röster om det nya Guinea-Bissau förmedlade av Inger Jarmeus, Gunnar Edander, Susanne Osten och Mikael Wahlberg. 3/76

Vi och världsordningen. Bengt Liljenroth. 5/76

Storebror och Lillebror. En osannolik berättelse av Patrik Engellau. 5/75

Om människors värde. Karin Himmelstrand. 8/76

Över- och underutveckling – två sidor av samma mynt. Johan Galtung. 8/76

Fattigdom är inte bara att inte ha. Gordon Tamm. 8/76

Om historien sett annorlunda ut. Basil Davidson. 8/76

Kommentar. Från tillväxtens gränser till människans grundläggande behov. Bertil Odén. 1/77

Debatt. T G Wickbom och Basil Davidson om underutvecklingens rötter. 2/77

Arbete, fackföreningar, sysselsättning

Verkstadsgillen – löntagarfonder på peruanska. Björn Feuer. 4/76

"Mitt hopp för framtiden är att orka arbeta för att få ihop till mat". Mats Svensson. 6/76

Svärd till plogbillar. Leif Friberg. 1/77

Ska vi vara solidariska med u-länderna, måste övriga svenskar vara solidariska med oss. Karl-Erik Persson. 3/77

Bebyggelseformer, arkitektur

Kommentar. HABITAT – teknisk uppvisning eller medel för förändring? Sture Hjelm 1/76

Kolonialismen kör som en caterpillar över den afrikanska byggnadskulturen. Dick Urban Vestbro. 1/76

Bostadsbristen – lönsam för byggherrarna. Lorenzo Brugnoli. 1/76

Låt gå, förhindra och bygg! Ashraf Huque. 1/76

Vårt kulturella arv styr återuppbyggnaden. Mai The Nguyen. 1/76

Befrielserörelser

Befrielsekamp – internationell klasskamp – hela folkets kamp. Katarina Moberg. 4/77

Bistånd

I blickpunkten Bai Bang: Femdagarskurs för ökad förståelse. Eva Dahlgren. 1/76

Fem röster inför avresan. Eva Dahlgren intervjuar biståndsarbetare och familjemedlemmar. 1/76

Mest ros om svenskt bistånd till Tanzania. Bertil Odén. 3/76

PAIGC kan aldrig bli en ny kolonial kraft. Intervju med Basil Davidson. 3/76

Kommentar. Cuba och konsekvensen. Ernst Michanek. 4/76

I blickpunkten Bai Bang. Från konfrontation till samarbete. Staffan Hildebrand. 4/76

1000 jobb, 160 miljoner kronor. Kerstin Bjurman och Lena Hagberg redovisar effekterna i Sverige av Bai Bang-satsningen. 4/76

U-landsanpassat bistånd? Lars Kalderén. 5/76

Kommentar. Bara en hjälp för dagen. Om biståndet till flyktingar i Latinamerika av Alfhild Petrén och Björn Feuer. 7/76

Bistånd till Cuba – ett svenskt problem? Erich Jacoby. 7/76
"Man ska inte ge en sjuk man ett par byxor. . ." Bengt Söderberg om ett svenskt skolbyggnadsprojekt i Etiopien. 7/76
Synpunkten. Svenska stora näsan. Bo Bjelfvenstam. 7/76
Man måste välja sida. B Jhunjhunwala. 1/77
Vietnams problem, och Sveriges. Eivor Halkjaer rapporterar från en resa i Vietnam. 1/77
"Broderlig hjälp" eller lönsamma affärer? Klas Eklund om Sovjetunionens bistånd till tredje världen. 1/77
Lektionen som kom av sig. Göran Hemberg, Agneta Lind och Göran Sallnäs om ett vuxenutbildningsprojekt i Portugal. 2/77
Offerviljan har inget med parti att göra. Ulla Lindström. 3/77
Man måste handla som om det förnuftliga vore möjligt. Birgitta Dahl. 3/77
Sverige bedriver dubbelspel i södra Afrika. Afrikagrupperna. 3/77
Vi måste hitta nya vägar för biståndet. Gunnar Adler-Karlsson. 3/77
Man undrar om syftet med biståndet är att hjälpa oss själva eller u-länderna. Ingrid Wallin. 3/77
Det gäller att få världsmarknaden att fungera effektivt också för u-länderna. Axel Iveroth. 3/77
Vi kunde ta ett u-land på entreprenad. Hans Werthén. 3/77
Man kan inte vädja till företags idealitet. SIDA:s industribyrå. 3/77
Vi har ju inte ens kunnat lösa våra egna lokaliseringsproblem. Ingemund Bengtsson. 3/77
Det finns en konflikt mellan demokratiska friheter och ekonomiska framsteg. Ola Ullsten. 3/77
Utveckling kan inte komma utifrån. Ernst Michanek. 3/77
Privata investeringar är ofta motorn i en standardutveckling. David Wirmark. 3/77
Ekonomisk demokrati måste komma i andra hand för u-länderna. Margaretha af Ugglas. 3/77
Det finns paternalistiska drag i SIDA:s verksamhet. Margareta Grape-Lantz. 3/77
Risken är att överföring av industri kan göra det hela värre. Andreas Ådahl. 3/77

Ekologi, framtid, miljö, resursfrågor

Torka svält förtryck. Gudrun Schyman och Lars Westman om profitintressen och fattigdom i torkans Sahel. 8/76
Vatten – en läskig molekyl. Carl-Gösta Widstrand. 2/77
Vatten på gott och ont. Jan Hultin berättar om vattenförsörjningen i Etiopien. 2/77

Ekonomi, handel

Vem representerar råvaruproducenterna? Björn Beckman om stat och kakaobönder i Ghana. 4/76
En utopisk världsordning. Mål och medel i den ekonomiska politiken. Mats Lundahl och Bo Södersten. 5/76
En ny internationell jordbrukspolitik. Peter Sylwan om livsmedelskrisen i världen. 5/76
Privata banklån ökar u-ländernas beroende. Gerd Junne. 7/76
Ojämlikhetens stämplar. Peter O'Brien. 1/77
Andinska pakten på fallrepet. Claes Brundenius. 2/77

Forskning, resultatvärdering

Sverige – en fredsforskare i världen. Håkan Wiberg. 3/77

FN, internationella organisationer

HABITAT, något av värde? Sven Thiberg. 1/76
Ojämlikhetens ritual. Diogo de Gaspar. 2/77

Information, kommunikation, massmedia, opinionsbildning

Vad tycker läsarna om Rapport? Eva Dahlgren redovisar en läsarundersökning. 4/76
Långkjol och maktlöshet. Johan Sanne om hur vi kan bidra till en ny världsordning. 5/76
Synpunkten. Lidandeporr och helvetesskildringar. Bo Gunnarsson. 2/77

Jordbruk, landsbygd

Vi exporterar det bästa och dricker det sämsta. Michael Wiström berättar om verkligheten bakom Juan Valdés och Colombiakaffet. 1/76

Ujamaa är död – länge leve Ujamaa. Jan Rudengren om bypolitik i Tanzania. 3/76
Från boskapsskötande nomader till bofasta fiskare. Bo Bjelfvenstam. 8/76

Konst, kultur, litteratur

Kulturdialogen: Dockteatern – samhällskritik och fantasi. Mikael Meschke. 1/76
Tusenåriga traditioner och nutida experiment. Meher R Contractor. 1/76
Kulturdialogen: Början till ett självförtroende. Peder Gowenius. 4/76
"Den som är en duktig flicka, hon kan både sy och sticka". Sandra Ikse-Bergman. 4/76
Det finns inga gränser för vad barn kan åstadkomma om de ges goda betingelser. Birger Forsberg. 6/76
Barnen och dansplatsen. Björn Ranung. 6/76
Kulturen blev ett vapen i deras händer. Lena Hagberg. 7/76
Diktaturen kan inte kväva folkets ande. Ariel Dorfman. 7/76
Öarna som aldrig lät sig erövras. Ett reportage om motståndskultur på Bijagosöarna utanför Guinea-Bissau av Gunnar Edander, Suzanne Osten, Inger Träff och Mikael Wahlberg. 7/76
Kulturdialogen: Folkmusiken som revolutionär kraft. Trinh Canh Truc och Staffan Hildebrand. 1/77
"Kulturbistånd" – en ny svensk exportvara. Mats Kihlberg. 2/77

Mission, religion

Den verkliga befrielserörelsen måste kopplas till envagelium. Walter Persson. 3/77

Nationalitetsfrågor, etniska minoriteter

Etiopiens enhet eller Eritreas självständighet? Lars Bondestam. 3/76
Debatt: Släpp fram sanningen om Eritrea! Per Carlsson och Dick Urban Vestbro. 5/76
Replik. Lars Bondestam. 5/76
Infödingarna finns mitt ibland oss. Per Jönsson. 4/77
"Ibo sover aldrig". Ulf Hannerz 4/77
Etniski... Etnocent... nej Etnicitet heter det! Tomas Gerholm 4/77
Man måste veta för vad och mot vem man slåss! Peter Aaby. 4/77
Att flytta för att komma närmare de sina. Anders Hort. 4/77
Dansk mans börda. Eja Nilsson. 4/77
Även strid är en form av socialt umgänge. Jürg Mahner. 4/77
Söndrade vi falla, enade vi stå. Peter Aaby. 4/77
Nationalismens triumftåg. Svante Hansson. 4/77
Nomadnationalism och stormaktspolitik. Gudrun Dahl. 4/77

Politik

Undanmanövrer eller stabil kurs? Tore Linné Eriksen om Zambias utrikespolitik. 3/76
En "ohygglig" framtid för apartheidregimen. Elisabeth Hedborg. 3/76
Vilken roll spelar Lesotho, Botswana och Swaziland i frigörelsen av Sydafrika? Gabriele Winai-Ström. 3/76
Peru i rävsaxen. Björn Håkansson. 4/76
Debatt: Vilken roll spelar Lesotho, Botswana och Swaziland i frigörelsen av Sydafrika? Gun-Britt Andersson. 4/76
Replik. Gabriele Winai-Ström. 4/76
Barn och politik. Ett samtal med barn och föräldrar från Chile. 6/76
Utan socialism – ingen demokrati. Bernt Carlsson, Socialistinternationalens sekreterare intervjuas av Per Jönsson. 2/77

Rättsväsende

Lagar i kapitalets tjänst. Göran Elwin och William J Chambliss. 2/76
Brottet, straffet och tjocka släkten. Anita Jacobson och Centralafrika. 2/76
Lagen är av Gud given. Annika Rabo redogör för den muslimska rättsuppfattningen. 2/76
Rätt blev orätt. Rättssystemet på Papua Nya Guinea. Yash Ghai. 2/76
Jobb och bostad i stället för straff. Grönländsk tradition och dansk rätt. Verner Goldschmidt. 2/76
Mördarens straff: ta hand om änkan och barnen. Rättsliga problem i Indien. Upendra Baxi. 2/76
Med pengar köper man sig fri från straff. Yvonne Busk och Anders Jägeberg om ungdomsbrottslingar i Peru. 2/76

Socialistisk rättvisa – en fånge är ännu en arbetare. Den nya lagstiftningen på Kuba. Lena Svensson. 2/76

Social struktur

Traditionell jämlikhet – ett hinder för "utveckling". Kaj Århem om ett jordbruksprojekt i Zambia. 4/76
Här kan barnen överblicka de vuxnas värld. Ann Liljequist. 6/76
Respektlösa pojkar blir ansvarskännande män. Kaj Århem. 6/76
"Barn blir snälla av stryk". Mikael Wahlberg och Suzanne Osten. 6/76
Tukta bara din egen son. Tomas Gertholm. 6/76
Barns lek på Kuba och i Sverige. Boel Jorup. 6/76
Barn i Sverige genom främmande barns ögon. Samtal med chilenska barn. 6/76
"Solidaritet är omöjlig i ett konkurrenssamhälle". Intervju. 6/76
"Det är fel att sätta folk i fängelse för att de vill ha mer betalt." Maith Håkansson. 6/76
Barnen blir vad vi gör dem till. Gunilla Guvå. 6/76
En vecka i Pablos liv. Kristina Bohman. 6/76
Folkets barn berättar. 6/76
Replik. "Man sätter inte en svedjebrukare på en traktor och väntar sig att allt ska gå som smort". Kaela Mulenga kommenterar Kaj Århems artikel om jordbruksprojektet Mufubushi i norra Zambia. 7/76
"Den som är fattig kommer alltid att vara fattig". Daniel och Eva Asplund. 8/76
Replik. Den centrala frågan är utveckling för vem och till vad. Kaj Århem svarar Kaela Mulenga. 1/77
Liken i kejsarens syndaflod. Michael Ståhl. 4/77

U-landspolitik för 80-talet

För en ny antikapitalistisk världsordning! Staffan Laestadius om Sveriges utrikespolitik i globalt perspektiv. 5/76

Undervisning, utbildning

"Barnen är vår kamps blommor och det viktigaste skälet för vår strid". Gustaf Eneroth och Anders Gunnartz. 6/76

Urbanisering

Är lokalsamhället dömt att gå under? Margrethe Sørensen. 8/76

3. Temanummer årgång 7–8 (1976–77)

HABITAT – Den mänskliga boende- och bebyggelsemiljön 1/76
Lag och rätt 2/76
Politik i Afrika 3/76
Synpunkter på en ny ekonomisk världsordning 5/76
Barn i världen 6/76
Fattigdom 8/76
Röster om Sverige, biståndet och framtiden 3/77
Klasskamp och minoritetsnationalism 4/77

4. Rapport Dokument

Dialog eller konfrontation? utdrag ur tal av J. Nyerere. 3/76
Handlingsprogram för ekonomiskt samarbete. De alliansfria staternas femte toppmöte, Sri Lanka, augusti 1976. 7/76
Lagosprogrammet, från kulturfestivalen i Nigeria, januari 1977. 2/77
Sveriges samarbete med u-länderna, sammanfattning av delar av biståndspolitiska utredningens huvudbetänkande, maj 1977. 3/77

KUNGL. BIBL.
27 DEC 1977
STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1977

Kronologisk förteckning

1. Totalförsvaret 1977–82. Fö.
2. Bilarbetstid. K.
3. Utbyggd regional näringspolitik. A.
4. Sjukvårdsavfall. Jo.
5. Kvinnlig tronföljd. Ju.
6. Översyn av det skatteadministrativa sanktionssystemet 1. B.
7. Rätten till vapenfri tjänst. Fö.
8. Folkhögskolan 2. U.
9. Betygen i skolan. U.
10. Utrikeshandelsstatistiken. E.
11. Forskning om massmedier. U.
12. Kommunal och enskild väghållning. K.
13. Sveriges samarbete med u-länderna. Ud.
14. Sveriges samarbete med u-länderna. Bilagor. Ud.
15. Handelsstålsindustrin inför 1980-talet. I.
16. Handelsstålsindustrin inför 1980-talet. Bilagor. I.
17. Översyn av jordbrukspolitiken. Jo.
18. Inflationsskyddad skatteskala. B.
19. Radio och tv 1978–1985. U.
20. Kommunernas ekonomi 1975–1985. B.
21. Svensk undervisning i utlandet. U.
22. Arbete med näringshjälp. A.
23. Psykiskt störda lagöverträdare. Ju.
24. Näringsidkares avbetalningsköp m. m. Ju.
25. Båtliv 2. Registerfrågan. Jo.
26. Kvinnan och försvarets yrken. Fö.
27. Revision av vattenlagen. Del 4. Förslag till ny vattenlag. Ju.
28. Kortare väntetider i utlänningsärenden. A.
29. Konkursförvaltning. Ju.
30. Elektronmusik i Sverige. U.
31. Studiestöd. U.
32. Konsumentskydd vid köp av begagnad personbil. Ju.
33. Allmänflygplats–Stockholm. K.
34. Inrikesflygplats–Stockholm. K.
35. Inrikesflygplats–Stockholm. Bilagor. K.
36. Ersättning för brottsskador. Ju.
37. Underhåll till barn och frånskilda. Ju.
38. Folkbildningen i framtiden. U.
39. Företagsdemokrati i kommuner och landstingskommuner. Kn.
40. Socialtjänst och socialförsäkringstillägg. S.
41. Socialtjänst och socialförsäkringstillägg. Sammanfattning. S.
42 Kronofogdemyndigheterna. Kn.
43. Koncentrationstendenser inom byggnadsmaterialindustrin. I.
44. Skyddad verkstad–halvskyddad verksamhet. A.
45. Information vid kriser. H.
46. Pensionsfrågor m. m. S.
47. Billingen. I.
48. Översyn av de speciella statsbidragen till kommunerna. B.
49. Översyn av rättshjälpssystemet. Ju.
50. Häktning och anhållande. Ju.
51. Fusioner och förvärv i svenskt näringsliv 1969–73. H.
52. Forskningspolitik. U.
53. Sektorsanknuten forskning och utveckling. Expertbilga 1. U.
54. Information om pågående forskning. Expertbilaga 2. U.
55. Forskning i kontakt med samhället. Expertbilaga 3. U.
56. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. I.
57. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga A. I.
58. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga B. I.
59. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga C. I.
60. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga D. I.
61. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga E. I.
62. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga F. I.
63. Fortsatt högskoleutbildning. U.
64. STUs stöd till teknisk forskning och innovation. I.
65. Kommunernas gatuhållning. Bo.
66. Patienten i sjukvården – kontakt och information. S.
67. Energi, hälsa, miljö. Jo.
68. Energi, hälsa, miljö: Hälso- och miljöverkningar vid användning av fossila bränslen. Jo
69. Energi, hälsa, miljö: Hälso- och miljöverkningar vid användning av kärnkraft. Jo.
70. Energi, hälsa, miljö: Arbetsmiljö vid energiproduktion. Jo.
71. Svensk informationsförsörjning inför 80-talet. U.
72. Affärstiderna. H.
73. U-landsinformation och internationell solidaritet. Ud.

Statens offentliga utredningar 1977

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Kvinnlig tronföljd. [5]
Psykiskt störda lagöverträdare. [23]
Näringsidkares avbetalningsköp m. m. [24]
Revision av vattenlagen. Del 4. Förslag till ny vattenlag. [27]
Konkursförvaltning. [29]
Konsumentskydd vid köp av begagnad personbil. [32]
Ersättning för brottsskador. [36]
Underhåll till barn och frånskilda. [37]
Översyn av rättshjälpssystemet. [49]
Häktning och anhållande. [50]

Utrikesdepartementet

Biståndspolitiska utredningen. 1. Sveriges samarbete med u-länderna. [13] 2. Sveriges samarbete med u-länderna. Bilagor. [14]
U-landsinformation och internationell solidaritet. [73]

Försvarsdepartementet

Totalförsvaret 1977–82. [1]
Rätten till vapenfri tjänst. [7]
Kvinnan och försvarets yrken. [26]

Socialdepartementet

Socialutredningen. 1. Socialtjänst och socialförsäkringstillägg. [40] 2. Socialtjänst och socialförsäkringstillägg. Sammanfattning. [41]
Pensionsfrågor m. m. [46]
Patienten i sjukvården – kontakt och information. [66]

Kommunikationsdepartementet

Bilarbetstid. [2]
Kommunal och enskild väghållning. [12]
Allmänflygplats–Stockholm. [33]
Brommautredningen. 1. Inrikesflygplats–Stockholm. [34] 2. Inrikesflygplats–Stockholm. Bilagor. [35]

Ekonomidepartementet

Utrikeshandelsstatistiken. [10]

Budgetdepartementet

Översyn av det skatteadministrativa sanktionssystemet 1. [6]
Inflationsskyddad skatteskala. [18]
Kommunernas ekonomi 1975–1985. [20]
Översyn av de speciella statsbidragen till kommunerna. [48]

Utbildningsdepartementet

Folkhögskolan 2. [8]
Betygen i skolan. [9]
Forskning om massmedier. [11]
Radio och tv 1978–1985. [19]
Svensk undervisning i utlandet. [21]
Elektronmusik i Sverige. [30]
Studiestöd. [31]
Folkbildningen i framtiden. [38]
Forskningsrådsutredningen. 1. Forskningspolitik. [52] 2. Sektorsanknuten forskning och utveckling. Expertbilaga 1. [53] 3. Information om pågående forskning. Expertbilaga 2. [54] 4. Forskning i kontakt med samhället. Expertbilaga 3. [55]
Fortsatt högskoleutbildning. [63]

165 Jordbruksdepartementet

166 Sjukvårdsavfall. [4]
167 Översyn av jordbrukspolitiken. [17]
168 Båtliv 2. Registerfrågan. [25]
169 Energi- och miljökommittén. 1. Energi, hälsa, miljö. [67] 2. Energi,
170 hälsa, miljö: Hälso- och miljöverkningar vid användning av fossila
171 bränslen. [68] 3. Energi, hälsa, miljö: Hälso- och miljöverkningar vid
172 användning av kärnkraft. [69] 4. Energi, hälsa, miljö: Arbetsmiljö vid
173 energiproduktion. [70]

175 Handelsdepartementet

176 Information vid kriser. [45]
177 Fusioner och förvärv i svenskt näringsliv 1969–73. [51]
178 Affärstiderna. [72]

180 Arbetsmarknadsdepartementet

181 Utbyggd regional näringspolitik. [3]
182 Arbete med näringshjälp. [22]
183 Kortare väntetider i utlänningsärenden. [28]
184 Skyddad verkstad–halvskyddad verksamhet. [44]

186 Bostadsdepartementet

187 Kommunernas gatuhållning. [65]

189 Industridepartementet

190 Handelsstålsutredningen. 1. Handelsstålsindustrin inför 1980-talet.
191 [15] 2. Handelsstålsindustrin inför 1980-talet. Bilagor. [16]
192 Koncentrationstendenser inom byggnadsmaterialindustrin. [43]
193 Billingen. [47]
194 Delegationen för energiforskning. 1. Energi – program för forskning,
195 utveckling, demonstration. [56] 2. Energi – program för forskning,
196 utveckling, demonstration. Bilaga A. [57] 3. Energi – program för
197 forskning, utveckling, demonstration. Bilaga B. [58] 4. Energi –
198 program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga C. [59] 5.
199 Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga D.
200 [60] 6. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration.
201 Bilaga E. [61] 7. Energi – program för forskning, utveckling,
202 demonstration. Bilaga F. [62]
203 STUs stöd till teknisk forskning och innovation. [64]

204 Kommundepartementet

205 Företagsdemokrati i kommuner och landstingskommuner. [39]
206 Kronofogdemyndigheterna. [42]

Anm. Siffrorna inom klammer betecknar utredningarnas numrering i kronologiska förteckningen

KUNGL. BIBL.
27 DEC 1977
STOCKHOLM

LiberFörlag
Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-03746-7
ISSN 0375-250X